HEDERVÄRDA

BONDE-STÅNDETS

PROTOKOLL

vid

den lagtima Riksdag, som började i Stockholm den 16 Oktober år 1865.

Sjette Bandet.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMAN,
1866.

Den 9 Maj.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes till justering och godkändes det vid ståndets sammanträde den 25 nästl. april efterm. förda protokoll; äfvensom § 7 ur protokollet för den 2 i denna månad.

§ 2.

Uppå derom gjord begäran beviljade ståndet ledighet från riksdagsgöromålen åt följande dess ledamöter, nemligen *Adolf Sköldberg* från Skaraborgs län under åtta dagar, räknadt från den 12, *Johan Persson* från Upsala län under fjorton dagar, räknadt från den 14, *Per Olof Hörnfeldt* och *Per Engman* från Westernorrlands län under tre veckors tid, räknadt likaledes från den 14, samt åt *Per Eriksson* från Gefleborgs län jemväl under tre veckors tid, räknad från den 16, allt innevarande månad.

§ 3.

Uppå framställning af *talmannen* beslöt ståndet, att, i enlighet med hvad inom hållen talmanskonferens blifvit öfverenskommet, val till ledamöter och suppleanter i förstärkt bevillnings-utskott skulle företagas onsdagen den 16 innevarande månad.

§ 4.

Jemlikt ståndets förut fattade beslut företogs nu val till ledamöter och suppleanter i förstärkt *allmänt besvärs- och ekonomi-utskott*; och blefvo dervid utsedde

till ledamöter:

Johan Persson från Upsala län med 52 röster,

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län med 45 röster,
Anders Andersson från Skaraborgs län med 45,
Per Nilsson från Malmöhus län med 44,
Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län med 44,
Matts Persson från Stockholms län med 43,
Per Östman från Westernorrlands län med 37,
Olof Larsson från Jemtlands län med 37,
Gustaf Jonsson från Kalmar län med 36,
Ola Bosson Olsson från Kristianstads län med 36,
Peter Andersson från Blekinge län med 34,
f. d. talmannen Per Eriksson från Wermlands län med 33,
Olof Person från Gefleborgs län med 29,
Gustaf Olsson från Westmanlands län med 29,
Carl Isak Bengtsson från Kronobergs län med 28,
Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län med 28,
Carl Johan Svensén från Kalmar län med 28, och
Lars Gustaf Andersson från Elfsborgs län med 27 röster; samt

till suppleanter:

Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län 54 röster,
Erik Ersson från Jemtlands län med 53,
Per Persson från Stockholms län med 53,
Sven Hansson från Östergötlands län med 45,
Per Andersson från Blekinge län med 36, och
Hans Hægermark från Gefleborgs län med 31 röster; hvarom protokoll uppsattes och justerades för att i vanlig ordning expedieras.

§ 5.

Föredrogos ånyo och *biföllos stats-utskottets utlåtanden:*

N:o 75, i anledning af motion om uppförande af ett nytt representanthus och om anvisande af dertill erforderliga medel; och

N:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts till Rikets Ständer aflätna nådiga skrifvelse, i fråga om upplåtelse åt Stockholms stad af vissa tomtdelar å Riddarholmen.

§ 6.

Vid ånyo skedd föredragning af *stats-utskottets memorial n:o 76*, angående utvidgning af det inom Rikets Ständers hus inrättade arkiv och bibliothek samt anvisande af dertill erforderliga medel, *godkände* ståndet hvad utskottet

hemställt i *1*, *2*, *3*, *5* och *6 momenten*, samt *lade till handlingarne* utskottets hemställan i *4 momentet*, angående disposition af riksståndens arkiver och boksamlingar.

§ 7.

Föredrogs ånyo och *bifölls sammansatta bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 2*, i anledning af motion om åtgärder i afseende på tillämpningen af vissa stadganden, angående landväga varuförseln mellan Sverige och Norge.

§ 8.

Vid ånyo skedd föredragning af *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 7*, i anledning af motioner om rättighet för röstegande i konsistoriela pastorat och sacellanier att begära fjerde profpredikant, uppstod diskussion, derunder följande ståndets ledamöter på begäran erhöllo ordet och yttrade:

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Frågan om förändring i nu gällande befordringslagar inom kyrkan har vid riksdagarne gång efter annan framkommit i en eller annan riktning, men hittills utan påföljd. Så äfven vid nu innevarande riksdag. Det af mig väckta förslag är väl icke i allo tillfredsställande och skulle jag sjelf önskat gå längre, men jag trodde likväl att den förändring, som deruti åsyftades, vore ett steg framåt, och hoppades jag så mycket heldre att detsamma skulle vinna framgång, som enahanda förslag förut blifvit tillstyrkt af sammansatta utskottet, neml. vid sistlidna riksdag, hvilket utskottets tillstyrkande yttrande af borgare- och bondeständen godkändes. Utgången har emedlertid visat, att denna min förhoppning var alltför sangvinisk, ty långt ifrån att vidhålla sin förut i ämnet uttalade åsigt, har utskottet allenast hänvisat till Kongl. Maj:ts bref af den 21 augusti 1786 såsom ännu gällande och det der således fortfarande borde tillämpas. Att derföre bifalla utskottets hemställan i betänkandet befarar jag icke leda till något resultat. Innan frågan afgöres ber jag emedlertid att få i ståndets minne återkalla mitt förslag, sådant detsamma förut blifvit af sammansatta utskottet tillstyrkt, så lydande: »att sedan domkapitlet, enligt gällande befordringslagar, uppfört tre prestmän å förslag, och desse sina prof aflagt, valförrättaren skulle å frågodagen tillspörja församlingen, om

hon, änskönt ingenting vore att mot de föreslagnes lära och lefverne anmärka, ändock ville hafva ännu en profpredikant, för utrönande hvaraf borde iakttagas hvad 30 § i Kongl. förordningen om prestval den 1 april 1843 föreskrifver; att, om denna fråga besvarades med ja, valförrättaren skulle uppskjuta förrättningen och anmäla församlingens önskan hos domkapitlet, hvilket då egde att, oberoende af andra lagar än dem, som bestämma kompetens, å förslaget uppföra den prestman, som med afseende å under tjenstgöringen ädagalagd skicklighet och nit, ansåges bäst kunna motsvara församlingens behof; samt att emot domkapitlets åtgärd dervid besvär ej finge anföras». Såsom ståndet häraf kan finna, är den begärda förändringen just icke så genomgripande, ehuru i framåtskridande riktning; och yrkar jag derföre att ståndet, med ogillande af utskottets hemställan, ville såsom sitt beslut antaga nyssupplästa förslag.

Med Lönnberg förenade sig *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Anders Medin* från Kronobergs, *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings, *Gustaf Olsson* från Westmanlands, *Anders Andersson* och *Johan Victor Lundqvist* från Skaraborgs, *Johan Persson* från Upsala, *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Pehr Larsson* från Gotlands, *Pehr Engman* från Westernorrlands, *Gustaf Hedström* och *Olof Nilsson* från Westerbottens, *August Danielsson* från Norrbottens, samt f. v. talmannen *Per Eriksson*, *Olof Olsson* i Olebyn, *Olof Olsson* i Slängserud och *Nils Andersson* från Wermlands län.

Anders Jonsson från sistnämnda län: För min del anser jag de i ämnet väckta motionerna grunda sig på billighet och rättvisa, men kunde det oaktadt icke inom utskottet uträtta något till deras framgång, hvarföre jag såg mig föranlåten nedlägga min reservation emot utskottets beslut i ämnet. Af sådan anledning biträder jag gerna hvad Lönnberg nu föreslagit.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Såsom synes af betänkandet har äfven jag reserverat mig emot detsamma, emedan jag ansåg det steg, utskottet sistlidne riksdag tagit i frågan, vara ett steg framåt, om ock den åsyftade förändringen just icke var så serdeles betydlig, men att deremot, hvad utskottet nu i ämnet föreslagit, skulle, derest detsamma upphöjdes till lag, blott bereda konsistorierna tillfälle att handla ännu mera godtyckligt vid prestbefordringar än hitintills.

Huruvida vi nu på rak arm kunna godkänna det af Lönnberg upplästa förslag vet jag väl ej så noga, men nödigt är att afslå utskottets hemställan i ämnet, då med utskottets nuvarande sammansättning icke något står att vinna med en återremiss. Emedlertid har jag icke något emot att bifalla Lönnbergs motion i ämnet.

Häruti instämde *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads, *Åke Andersson* från Malmöhus samt *Per Andersson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge Län.

Sedan diskussionen härpå förklarats slutad och talmannens framställning om bifall till utskottets hemställan i betänkandet blifvit med nej besvarad, beslöt ståndet, på förnyad framställning af talmannen, att, med ogillande af samma hemställan, såsom sitt beslut i stället antaga sammansatta utskottets vid sistlidna riksdag på grund af motion i ämnet afgifna förslag.

§ 9.

Vid ånyo skedd föredragning af *sammansatta lag-* samt *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 8*, i anledning af motion om upphäfvande af den så kallade indigenatsrätten samt af konsistoriernes missiveringsrätt, begärdes ordet af

Sven Rosenberg från Kristianstads län, som yttrade: Jag fruktar i sanning att jag icke gerna kan bifalla detta betänkande. Jag har väl icke deremot nedlagt min reservation, men jag gillade dock ingalunda utskottets afstyrkande yttrande. Motionen, serdeles i hvad den angår upphäfvande af indigenatsrätten, har så mycket som talar för sig, att jag anser betänkandet svårligen kunna bifallas, hvarföre jag hemställer att ståndet ville med ogillande lägga detsamma till handlingarna.

Vidare yttrade:

Jöns Rundbäck från Göteborgs län: I likhet med Rosenberg anser jag att ändring bör ske i nuvarande stadgande angående den s. k. indigenatsrätten, och då äfven utskottet, enligt hvad af betänkandet framgår, synes, ehuru i förtäckta ordalag, medgifva behofvet af en sådan förändring, yrkar jag att betänkandet måtte varda till utskottet återremitteradt.

Diskussionen var slutad; och blef betänkandet, på framställning af talmannen, af ståndet *bifallet*.

§ 10.

Bordlades *andra gången sammansatta bevillnings, lag-*samt *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 1*, angående vilkoren för bränvinstillverkning.

§ 11.

Föredrogs ett från presteståndet ankommet protokollsutdrag för den 25, 26, 27 och 28 nästl. april månad, n:o 187, innefattande inbjudning till de öfriga riksstånden att biträda presteståndets vid föredragning af 147 punkten i statsutskottets utlåtande n:o 66, angående regleringen af utgifterna under riksstatens 8:de hufvudtitel fattade beslut att, med afslag af utskottets hemställan, bifalla det i domprosten Sondéns reservation framstälda förslag, att Rikets Ständer måtte åt diakonissanstalten i Stockholm såsom understöd för en gång bevilja 15,000 rdr; och beslöt bondeståndet att, med *afslag* å inbjudningen vidhålla sitt förut i ämnet fattade beslut.

§ 12.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län erhöll på begäran ordet och yttrade: Sistlidne riksdag beslöto Rikets Ständer att till Kongl. Maj:t aflåta en underd. skrifvelse rörande frågan om grundskatternes kapitalisering, och hade jag i anledning deraf förväntat att regeringen under nu pågående riksmöte skulle framlägga nådig proposition i ämnet. Så har emedlertid icke skett; men då nu en komité blifvit för ändamålet nedsatt och en af denna komités ledamöter tillhör detta stånd och nu befinner sig här närvarande, hemställer jag till honom det han ville upplysa på hvilken punkt frågan nu befinner sig.

Vidare yttrade:

Johan Persson från Upsala län: Denna fråga har haft stora svårigheter att bekämpa, och vill det nästan synas som ogenhet emot densamma dertill varit orsaken. Redan vid 1856—1858 årens riksdag afläto Rikets Ständer en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, som infordrade kammarkollegii yttrande härom, hvilket utföll afstyrkande. Under 1859—1860 årens riksdag låg frågan nere, emedan kammarkollegii utlåtande då ännu icke hunnit till Kongl. Maj:t inkomma. Vid sistl. riksdag väcktes ånyo motioner i detta ärende och blef resultatet deraf att en ny skrifvelse i

ämnet afläts till Kongl. Maj:t, men icke eller nu synes sedan dess någonting vara i saken åtgjordt. Frågan hade åtminstone bort avancera så långt, att komitéen hunnit afgifva sitt betänkande; och hemställer jag, för att påskynda saken, att bondeståndet till Kongl. Maj:t afläter en enskild skrifvelse i denna syftning.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Den af Kongl. Maj:t till frågans utredande nedsatta komité hade sitt första sammanträde den 14 februari 1865, hvarefter den fortsatte sitt arbete till fram på våren, men som det var af nöden att på förhand infordra upplysningar från myndigheter och auktoriteter i åtskilliga riktningar och att en del förarbeten, deribland upprättandet af en mängd vidlyftiga tabeller, undangjordes innan komitéen kunde skrida till sjelfva sakens företagande, nödgades komitéen tills vidare uppskjuta sina sammanträden. Fjorton dagar före början af innevarande riksdag sammanträdde komitéen ånyo och fattade dervid sådana beslut i ämnet, som hon framdeles tänker framlägga i sitt underd. betänkande, men som de erforderliga tabellerna då ännu icke voro färdiga, kunde betänkandet icke uppsättas. Arbetet med dessa tabeller är emedlertid nu afslutadt och är komitéens sekreterare sysselsatt med utarbetande af underd. betänkande, men som Kongl. Maj:t, enligt hvad jag förmodar, sedan betänkandet inkommit till regeringen, deröfver kommer att infordra yttrande från kammarkollegium, så kan någon proposition i ämnet vid detta riksmöte icke gerna förväntas. Vid sådant förhållande torde emedlertid någon enskild skrifvelse från bondeståndet, såsom Johan Persson ifrågasatt, icke vara erforderlig.

Carl Anders Larsson: Jag är tacksam för de upplysningar Erik Ersson lemnat, och vill jag hoppas att frågan icke må begrafvas.

§ 13.

Till bordläggning *första gången* anmäldes *stats-utskottets memorial n:o 81*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel.

§ 14.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till hand-*

lingarne från borgareståndet ankomne protokollsutdrag n:ris 201—208.

Ståndet ätskildes kl. ½ 1 e. m.

In fidem
J. Sjöberg.

Den 12 Maj.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

De vid ståndets sammanträden den 14 och 21 nästl. april, f. m., förda protokoll upplästes nu till justering och godkändes.

§ 2.

Uppå derom gjord begäran beviljade ståndet ledighet från riksdagsgöromålen åt *Olof Persson* från Gefleborgs län under tre veckors tid. räknadt från den 17 innevarande månad samt åt *Erik Ersson* från samma län under 14 dagars tid, räknad från den 22 jemväl i denna månad; hvarjemte ståndet medgaf förlängning i redan erhållen ledighet åt *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs län under 14 dagar och åt *Nils Svensson* från Blekinge län under 8 dagar.

§ 3.

Jemlikt ståndets förut fattade beslut företogs nu val till ledamöter och suppleanter i förstärkt *konstitutions-utskott;* och blefvo dervid utsedde

till ledamöter:

Josef Smedberg från Elfsborgs län med 44 röster,
Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län med 43,

Johan Peter Andreasson från Elfsborgs län med 42 röster,
Anders Jonsson från Wermlands län med 42,
Jonas Andersson från Östergötlands län med 41,
Sven Rosenberg från Kristianstads län med 41,
Olof Nilsson från Westerbottens län med 41,
Pehr Tjernlund från Westernorrlands län med 41,
Gustaf Bolin från Upsala län med 41,
Carl Bernhard Rydström från Kalmar län med 41,
Olof Olsson i Olebyn från Wermlands län med 41,
Anders Andersson från Göteborgs län med 40,
Anders August Andersson från Östergötlands län med 38, och
Per Nilsson från Kristianstads län med 37 röster; samt

till suppleanter:

Johannes Andersson från Skaraborgs län med 34 röster.
Åke Andersson från Malmöhus län med 30.
Andreas Eskilsson från Blekinge län med 29,
Lars Persson från Nerikes län med 29.
Carl Gustafsson från Kalmar län med 27, och
Per Persson från Wermlands län med 25 röster, hvarom protokoll genast uppsattes och justerades för att i vanlig ordning expedieras.

§ 4.

Vid ånyo skedd föredragning af *stats-utskottets memorial n:o 81,* i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, *godkände* ståndet de af utskottet i *1:a och 2:a punkterna* af memorialet uppstälda förslag till voteringspropositioner, äfvensom utskottets yttrande i *3:e punkten,* hvaremot ståndet *lade till handlingarna* hvad utskottet hemställt och anmält i återstående *4:e, 5:e* och *6:e punkterna af memorialet.*

§ 5.

Föredrogos i ett sammanhang dels expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underd. skrifvelse till Kongl. Maj:t, n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af ny riksdagsordning och dermed sammanhängande ändringar i regeringsformen, dels samma utskotts förslag n:o 6, till § i riksdagsbeslutet, angående antagen ny riksdags-ordning och dermed sammanhängande ändringar i regeringsformen, dels ock ett från borgarestän-

det ankommet protokollsutdrag för den 1 i denna månad, utvisande att efter det af ståndet utsedde komiterade verkstält granskning af expeditions-utskottets ofvanberörda två förslag och deröfver till ståndet afgifvit berättelse, borgareståndet, efter föregången diskussion i ämnet, beslutat att till utskottet återremittera ifrågavarande skrifvelseförslag n:o 33 och förslag n:o 6, till § i riksdagsbeslutet.

Svante Bergström från Östergötlands län, som på begäran erhöll ordet, yttrade: De anmärkningar, som inom borgareståndet blifvit framstälda emot expeditions-utskottets ofvanberörda två förslag, gälla egentligen icke expeditions- utan konstitutions-utskottet, men i allt fall torde det vara nödigt, derest rättelse i anmärkta delarne skall kunna vinnas, att till expeditions-utskottet återremittera frågan. Emedlertid anhåller jag att med anledning af nämnda anmärkningar och till belysning af frågan få upplåsa en skriftligen uppsatt promemoria i ämnet, så lydande:

(I anledning af de inom borgare-ståndet utsedde kommitterades (*Blanche*, *Wistrand* och *Henschen*) gjorda anmärkningar mot expeditions-utskottet förslag till underdånig skrifvelse samt § i riksdagsbeslutet, angående den nya riksdagsordningen och ändringarna i regeringsformen).

Att en sådan massa af s. k. fel, som de af herrar kommitterade anmärkta, icke kunnat tillkomma genom slarf eller förbiseende, bör lätteligen kunna begripas. Annars vore det i sanning alltför sorgligt. — Anledningen till de anmärkta olikheterna med den Kongl. proposionen är nemligen helt enkelt den, att expeditions-utskottet låtit utskrifva de ifrågavarande grundlagstexterna efter Kongl. Maj:ts förslag, sådant det blifvit till Rikets Ständers afgörande öfverlemnadt medelst *konstitutions-utskottets* vid innevarande riksdag aflåtna *memorial n:o 2*, hvari, med några få undantag, alla de omförmälda olikheterna med den nådiga propositionen förefinnas; och då nämnda memorial, liksom andra betänkanden m. m., blifvit, i och för frågans slutliga behandling, i tryckta exemplar till samtlige riksståndens ledamöter utdeladt och sålunda just varit den handling, som förelegat vid förslagets antagande, samt härtill kommer, att konstitutions-utskottets ledamöter sjelfve (till och med in pleno) i sista hand läst korrekturet på detta memorial, och således de gjorda förändringarne icke kunde antagas hafva tillkommit utan afsigt; lärer det finnas helt naturligt, att expeditions-utskottet

icke tilltrodde sig annat än att troget följa den samma memorial vidfogade texten. Kommitterade hafva, besynnerligt nog, icke med ett enda ord fästat borgare-ståndets uppmärksamhet på denna omständighet, ehuru de naturligtvis icke gerna kunnat undgå att observera densamma, äfven om icke, såsom förhållandet lärer vara, tvenne af kommitterade blifvit härom särskildt erinrade.

De väsendtligaste af kommitterades i det afgifna yttrandet intagna speciella anmärkningar grunda sig — enligt hvad också kommitterade sjelfve till en del antagit och hvilket vid jemförelse dels med den vid sistlidne riksdag tryckta propositionen och dels med det i justitiestatsexpeditionen inneliggande originalkonceptet till densamma bekräftats — på skriffel i den hos borgare-ståndet förvarade och af komittéen rådfrågade originalutskriften af nämnde proposition; och är således riktigheten af expeditions-utskottets förslag i dessa delar icke något tvifvel underkastad. Men, detta oaktadt, och ehuru i öfrigt de anmärkta skiljaktigheterna (oberäknadt några få uppenbara skriffel i expeditions-utskottets förslag, hvilka utan våda hade kunnat under hand rättas,) nästan uteslutande bestå endast i olikheter uti bokstafveringen (särdeles: liten begynnelsebokstaf i stället för stor) äfvensom i interpunkteringen m. m. (allt i enlighet med konstitutions-utskottets memorial), samt fastän förslaget blifvit af såväl ridderskapet och adeln, som prestestånd et godkändt, och dessutom Kongl. Maj:t utan tvifvel är oförhindrad att vid ifrågavarande grundlagars promulgerande vidtaga de redaktionsförändringar i berörda afseende, som kunna pröfvas lämpliga,

synes det likväl vara riktigast att de ifrågavarande grundlagstexterna äfven af Rikets Ständer upprättas i närmaste öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, helst dessa texter der äro redigerade i mera konseqvens med de gamla grundlagarna, än i konstitutions-utskottets memorial; och torde det alltså vara lämpligast, att expeditions-utskottets afgifna förslag, i sådan syftning, äfven af hedervärda bondeståndet till expeditions-utskottet återremitteras, på det utskottet derigenom må sättas i tillfälle att nu framlägga förslagen i det skick, hvari de sannolikt ändock kommit att af Kongl. Maj:t utfärdas.

Efter uppläsande häraf begärdes ordet af

Carl Anders Larsson från Östergötlands län, som yttrade: Då Bergström söker kasta skulden för de anmärkta felaktigheterna på konstitutions-utskottet, så, på samma gång jag får upplysa, att jag icke tillhörde den komitté inom nämnda utskott, som hade sig uppdraget att läsa korrekturet till utskottets vid innevarande riksdag aflätna memorial i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om antagande af ny riksdagsordning, vill jag tillika fästa uppmärksamheten derpå, att denna komitté antagligen noga följt den nådiga propositionen, helst särskildt förständigande härom lemnades densamma. Huru således felen tillkommit vet jag icke, men då jag anser det icke vara lämpligt att någon omredigering sker i sista hand hos Kongl. Maj:t, vill jag instämma i yrkandet om återremiss.

Vidare yttrade:

Svante Bergström: Då det är konstitutions-utskottets memorial i ämnet, sådant det till ständerne inkommit, som af dem antagits, så hade ju ständerne icke något annat att hålla sig till och kunde således icke fästa någon vigt vid att originalet blefve så noga följdt. I öfrigt tror jag att, äfven om skrifvelseförslaget i dess närvarande skick antoges, Kongl. Maj:t i allt fall är berättigad att vid promulgerandet af författning i ämnet iakttaga de nu anmärkta rättelser, ty det är ju Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, som af Rikets Ständer antagits, och bör det väl då stå regeringen öppet att rätta kommaterings- och andra mindre fel, som ständerne begått.

Jöns Rundbäck från Göteborgs län: Sedan inom konstitutions-utskottet uppmärksamheten blifvit fästad derå, att dess ifrågavarande memorial med hänseende till kommatering och stafningssätt icke fullt öfverensstämde med Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, beslöt utskottet att nedsätta en komitté, bestående af en ledamot från hvart stånd, hvilken skulle noga jemföra den nådiga propositionen med utskottets tryckta betänkande, och väcktes i sammanhang härmed fråga derom, huruvida icke i afseende på stafningen man borde iakttaga det stafningssätt, som förekomme i regeringsformen, så att i detta hänseende likstämmighet emellan denna sednare och den nya riksdagsordningen komme att ega rum. Äfven detta beslöts af utskottet. Sedermera har likväl blifvit anmärkt, att samma inkonseqvens i afseende på stafningssättet, hvarom nu i borgare-ståndet skett anmärkningar, äfven förekomma i regeringsformen. Jag var sedermera icke närvarande i

utskottets plenum, då utskottets ifrågavarande memorial slutligen granskades, men jag förmodar, att med denna granskning icke tillgätt så noga, emedan man litat på hvad komittén åtgjort. De hufvudsakliga fel, som blifvit anmärkta, hafva efter all anledning tillkommit vid tryckningen. Således tror jag, att konstitutions-utskottet iakttagit allt, hvad på detsamma berott.

Sedan diskussionen härefter förklarats slutad, beslöt bonde-ståndet, på framställning af *talmannen*, att till utskottet *återremittera* utskottets ifrågavarande skrifvelseförslag, n:o 33, och förslag, n:o 6, till § i riksdagsbeslutet; och skulle till följd häraf de under diskussionen afgifna yttranden jemväl delgifvas utskottet.

§ 6.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Bevillnings-utskottets utlåtande n:o 10, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock riksståndens skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af betänkandet n:o 4, angående stämpelpappersafgiften, och

N:o 11, i anledning af erhållen återremiss af bevillnings-utskottets betänkande n:o 7, i fråga om den för de Kongl. personerna och utrikes sändebuden stadgade tullfriheten m. m.; samt

Memorial n:o 12, i anledning af riks-ståndens skiljaktiga beslut angående tullbevillningen;

Lag-utskottets memorial

N:o 49, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 48, öfver Rikets Ständers justitie-ombudsmans motion i afseende på kärande parts skyldighet att gifva vederparten del af uppskofsbeslut; och

N:o 10, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 24, öfver motioner om förändade stadganden i afseende på vilkoren för rättighet att fullfölja mål hos hofrätterna och högsta domstolen; samt

Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkanden:

N:o 9, i anledning af motioner om förändring af gällande stadganden, angående skyldighet för prest att från predikstol uppläsa allmänna författningar och kungörelser m. m.; och

N:o 10, i anledning af motioner angående ändringar i gällande föreskrifter rörande hemmansklyfning; samt

Memorial n:o 11, i anledning af motion om ändring af 28 kap. 1 § byggningabalken, i fråga om afståndet mellan gästgifvaregärdar.

§ 7.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarna* ankomna protokollsutdrag från
ridderskapet och adeln n:ris 192—196
och från borgare-ståndet n:ris 209—216.

Ståndet ätskildes kl. ½ 1 på dagen.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 14 Maj.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Justerades och godkändes protokollet för den 12 maj äfvensom den del af protokollet för den 26 sistlidne april, deri 65:te punkten af stats-utskottets utlätande n:o 66 angående regleringen af utgifterna under riksstatens ättonde hufvudtitel, afhandlas.

§ 2.

På begäran erhöll *Jöns Rundbäck* från Göteborgs län ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen under trenne veckors tid, räknad från och med den 17 uti innevarande

månad; hvarjemte åt *Johannes Andersson* från Elfborgs län beviljades sex dagars förlängning af redan erhållen ledighet.

§ 3.

Föredrogs *bevillnings-utskottets utlåtande n:o 10.* i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock riksståndens skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af betänkandet n:o 4, angående stämpelpappersafgiften, dervid ståndet fattade följande beslut:

Utskottets till ståndet stälda inbjudning, sidan 1, att, med frånträdande af sitt skiljaktiga beslut, antaga utskottets af de öfriga riksständen gillade förslag, att karaktersfullmagt för den, som varit eller vore i kronans eller annan offentlig tjenst, måtte beläggas med stämpel till belopp motsvarande 15 procent af lönen, som åtföljde dylik eller dermed jemnförlig tjenst,

bifölls.

Utskottets anmälan, sid. 2, att, då tre riksstånd godkänt utskottets hemställan, afstyrkande väckt förslag att stämpelafgiften för bouppteckning måtte, i fråga om deri upptagen fast egendom, beräknas efter det egendomen sist åsatta taxeringsvärde, preste-ståndets, derifrån skiljaktiga beslut, borde anses hafva förfallit,

godkändes.

Utskottets hemställan, sid. 2, att de från nu gällande författning om stämpelpapper bibehållna föreskrifterna om stämpel å »mästarebref till fabriks- och handtverksrörelse» samt »tillståndsbevis till handels idkande utan burskap» äfvensom derom, att »gesällbref» äro från all stämpel befriade måtte ur författningsförslaget utgå,

bifölls.

Utskottets yttrande, sid 3, i anledning af framstäldt yrkande om borttagande af föreskriften angående stämpel å tillståndsbevis till anläggande af bergverk, manufakturier m. m..

lades till handlingarne.

Utskottets anmälan, sid. 3, att, då trenne stånd godkändt utskottets förslag i afseende å § 10, den af borgareståndet vidtagna åtgärden att till utskottet återremittera samma förslag, ej kunde till någon åtgärd föranleda,

lades till handlingarne.

Vid nu äfven skedd föredragning af *samma utskotts utlåtande n:o 11*, i anledning af erhållen återremiss af utskottets betänkande n:o 7, i fråga om den för de kongl. personerna och utrikes sändebuden stadgade tullfrihet, blef detta utlåtande

lagdt till handlingarne.

§ 4.

Beslöt ståndet bordläggning för *andra gången* af *bevillnings-utskottets memorial n:o 12*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut angående tullbevillningen.

§ 5.

Föredrogs *lag-utskottets memorial n:o 49*, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 18. öfver Rikets Ständers justitie-ombudsmans motion, i afseende på kärandeparts skyldighet att gifva vederparten del af uppskofsbeslut.

Härvid yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Vid utskottets nuvarande förslag till § 3 utaf 12 kap. rättegångsbalken vill jag göra den anmärkning, att på §:s 6:te rad finnes ett "då", hvilket nu blifvit utbytt mot ordet "så" i utskottets förra förslag. Jag erinrar härom, derför att emot riksdagsbeslutet inom borgare-ståndet så många anmärkningar i afseende på kommatering och tryckfel blifvit framställde, då ej heller i lagfrågor en dylik anmärkning bör vara obefogad.

Diskussionen förklarades nu vara afslutad; hvarefter, på *talmannens* proposition derom, ifrågavarande memorial af ståndet *bifölls*.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning af *lag-utskottets memorial n:o 50*, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 24, öfver motioner om förändrade stadganden i afseende på vilkoren för rättighet att fullfölja mål hos hofrätten och högsta domstolen, beslöt ståndet, som följer:

Utskottets anmälan till högvördiga preste-ståndet, sid. 4, att, då trenne riksstånd godkänt utskottets förslag dels om den s. k. revisionsskillingens upphörande, dels att 6 § i 30 kap. rättegångsbalken måtte upphäfvas, dels ock att

motion om förändring af vissa bestämmelser för revisionssökandet måtte förfalla, i dessa frågor redan vore Rikets Ständers beslut,

lades till handlingarne.

Utskottets å samma sida förekommande anmälan till vällofliga borgare-ståndet, det trenne riksstånd godkänt utskottets förslag, afstyrkande motion om vadepenningarnes upphörande, blef likaledes *lagd till handlingarne.*

Vidare hade utskottet, å samma sida, anmält för bonde-ståndet, att, då utskottets hemställan, afstyrkande motion om upphörande af skyldigheten att vid revisionssökande fullgöra hofrättens dom, blifvit af de andra tre stånden godkändt, bonde-ståndets i anledning af denna hemställan beslutade återremiss ej kunde till någon utskottets vidare åtgärd föranleda; och fann ståndet godt att *låta bero vid den utgång saken fått.*

Utskottets inbjudningar, sid. 5, dels till ridderskapet och adeln samt bonde-ståndet att bifalla utskottets hemställan, det Rikets Ständer måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom 38:de punkten af Kongl. förklaringen den 23 mars 1807 skulle upphöra att vara gällande, samt dels till bemälde stånd jemte borgare-ståndet att godkänna utskottets förslag, det Rikets Ständer måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom förordnas, att den, som i brottmål blifvit af underrätt tilldömd ersättning för skada eller kostnad, skall, ändå att klagan i hofrätt föres, njuta utmätning derför emot borgen, efter hvad i 3 kap. 5 § utsökningsbalken sägs,

antogos.

§ 7.

Föredrogs *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 9*, i anledning af motioner om förändring af gällande stadganden, angående skyldighet för prest att från predikstolen uppläsa allmänna författningar och kungörelser m. m.

Härvid erhölls på begäran ordet af följande ledamöter, hvilka yttrade:

Jöns Rundbäck från Göteborgs län: Då jag väckte motion i detta ämne, var afsigten den, att erhålla ett bestämdt och tydligt stadgande, huru med kungörelsers uppläsning från predikstolen bör förhållas. Häri råder mångenstädes, och isynnerhet inom Göteborgs stift, krångel och oreda, såsom af såväl justitie-ombudsmannens embets-

berättelser som från andra håll kan inhemtas, men hvilket förhållande jag trodde genom mitt förslag kunde afhjelpas. Nu har utskottet emellertid föreslagit något helt annat, än hvartill jag i min motion gifvit anledning, hvarföre, och då den presten lemnade enskilda pröfningsrätt icke kan vara för ändamålet lämplig, helst ingen föreskrift finnes, hvarefter denna pröfning bör ske, hvilken således i de flesta fall beror på prestens godtycke, yrkar jag, att betänkandet måtte till utskottet återremitteras.

Per Andersson från Blekinge län instämde med Rundbäck.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Ej blott Rundbäck, utan äfven andra motionärer hafva framställt förslag i detta ämne, hvarför också utskottets ifrågavarande betänkande utgör svar ej endast på hans utan äfven på de öfrige motionärernes förslag. Ehuru jag sjelf vid motionernas behandling var närvarande i utskottet, vill jag dock ej försvara de åsigter, som i beslutet gjort sig gällande, hvaremot jag också afgifvit min reservation; men jag hemställer dock till Rundbäck, om han tror sig kunna vinna något med en återremiss. Han deltog sjelf i frågans afgörande inom utskottet och vet således af egen erfarenhet, hvad som af en återremiss kan blifva följden, och, ehuru jag ej vill sätta mig deremot, utan till och med lofva Rundbäck att ännu en gång, i sådant fall, få deltaga i frågans behandling i utskottet, tror jag dock, att det är så godt först som sist bifalla det förslag, utskottet nu framlagt.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag är af samma tanke, som de två första reservanterne, att särskilda stadganden i det afseende, utskottet föreslagit, ej tjenade till någonting; derföre, och då jag ej tror, att en återremiss skulle leda till något bättre resultat, yrkar jag helt enkelt afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde *Per Östman* från Westernorrlands, *August Danielsson* från Norrbottens, *Gustaf Hedström*, *Leonard Johan Fahlander* och *Olof Nilsson* från Westerbottens, *Ola Lasson* från Kristianstads, *Jonas Andersson* och *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Erik Malmin*, *Gustaf Olsson* och *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands samt *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala län jemte flera andra af ståndets ledamöter.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Ifall utskottets hemställan vinner bifall, göra vi saken sämre än den redan är; hvarföre, och isynnerhet som man ej har hopp

om, att en återremiss skulle leda till ett bättre resultat, jag förenar mig med Svante Bergström i hans yrkande, att utskottets hemställan måtte af ståndet afslås.

Lars Gustaf Andersson från Elfsborgs län m. fl. instämde.

Rundbäck: Jag vill icke så strängt hålla på någon återremiss, utan, då jag tror, att ståndet lika väl som jag inser behöfligheten af hvad jag föreslagit, afstår jag derifrån samt yrkar i likhet med föregående talare afslag.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets hemställan blifvit med nej besvarad, blef samma hemställan, efter förnyad proposition, af ståndet *afslagen.*

§ 8.

Föredrogos och *biföllos sammansatta lag- samt allmänna besvärs och ekonomi-utskottets betänkanden:*

N:o 10, i anledning af motioner angående ändringar i gällande föreskrifter rörande hemmansklyfning; och

N:o 11, i anledning af motion om ändring af 28 kap. 1 § byggningabalken, i fråga om afståndet mellan gästgifvaregårdar.

§ 9.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Stats-utskottets utlåtande n:o 78, angående föreslagna statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt kanaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag m. fl. dylika föremål.

På förslag af *Carl Anders Larsson* från Östergötlands län beslöt ståndet, att detta utlåtande skulle till afgörande företagas i första plenum uti nästföljande vecka.

Samma utskotts memorial n:o 79, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, hamnanläggningar, kanaler och andra vattenkommunikationer, äfvensom för sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Härvid begärdes ordet af och yttrade:

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Då detta memorial står i oskiljaktigt sammanhang med sistnämnde utlåtande, hvilket, enligt ståndets nyss fattade beslut, kommer att afhandlas i nästkommande veckas första plenum, hemställer jag, att enahanda beslut härom fattas,

så att det företages närmast i ordningen efter nyssnämnde utlåtande.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag frågar, om det finnes något skäl för att på detta sätt undanskjuta göromålen, hvaraf kanske slutliga följden blir, att för denna vecka återstår blott betänkandet angående vilkoren för bränvinstillverkning. Jag hemställer, att ärendena må afgöras i den ordning, de en gång föredragits.

Carl Anders Larsson: Jag har visst ingenting deremot, att ifrågavarande memorial afhandlas när som helst, men för dess nära sammanhang med stats-utskottets utlåtande n:o 78, såsom innehållande vilkoren och stadganden i afseende på de i nämnde utlåtande föreslagna statsbidrag till vägars anläggning m. m., kan det ej lämpligen derifrån lösryckas, hvarföre, och då jag tror de öfriga göromålen äro tillräckligt vidlyftiga att upptaga denna vecka, jag vidhåller mitt förut uttalade förslag.

Häruti instämde *Nils Andersson* från Wermlands samt *Anders August Andersson* från Östergötlands län.

Rosenberg: Jag kan ej annat än beklaga de ofta upprepade försöken att så mycket som möjligt uttänja riksdagen. Så har förut viss dag för behandling af betänkandet, angående vilkoren för bränvinstillverkning, blifvit utsatt, hvilket beslut jag ej kunnat underlåta att motsätta mig, ifall jag varit närvarande, och vill man nu ytterligare fortgå i dylika försök, vill jag dock hafva i protokollet förvarad min reservation mot alla sådana beslut, hvilkas enda uppenbara syfte är att så långt som möjligt förlänga riksdagen.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Lika med Rosenberg var jag ej närvarande, då det af honom omnämnda beslutet fattades, hvilket jag ej heller i motsatt fall kunnat biträda; men hvad en gång skett, kan ej mera återtagas. Hvad deremot detta memorial beträffar, instämmer jag med Carl Anders Larsson på den grund, att sammanhanget mellan ifrågavarande memorial samt nästföregående utlåtande är sådant, att det gör ett beslut i enlighet med Larssons förslag nödvändigt.

Diskussionen var afslutad; hvarefter ståndet, med bifall till Larssons förslag, beslöt, att ifrågavarande memorial skulle till behandling företagas näst efter förestående utlåtande n:o 78.

Samma utskotts utlåtande n:o 80, i anledning af motioner, dels om fortsättande af arbetena å redan påbörjade stambanor, dels om anläggning af nya sådana banor, dels ock om anvisande af statsbidrag för enskilda jernvägs-

anläggningar; och skulle detta utlåtande, på förslag af *Erik Ersson* från Gefleborgs län, afhandlas närmast i ordningen efter betänkandet angående vilkoren för bränvinstillverkning.

Samma utskotts memorial n:o 82, angående verkställd omröstning i anledning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga till statsregleringen hörande frågor;

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets:

Memorial n:o 85, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkande n:o 83, angående motion om ändring i gällande stadganden i fråga om ersättning åt militieboställsinnehafvare för å bostället för kronans räkning huggen ek;

Betänkande n:o 86, i anledning af motion om skydd för industriel eganderätt;

Betänkande n:o 87, i anledning af motion om upprättande af nytt sammandrag af de författningar m. m., som årligen böra från predikstolarne i rikets kyrkor uppläsas;

Memorial n:o 88, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 77. rörande motioner om ändring i Kongl. förordningen den 11 Juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster; samt

Memorial n:o 89, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 80, angående motioner om ändringar i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862, om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting.

§ 10.

Från medstånden ankomna *protokollsutdrag*, nemligen: från höglofliga riddderskapet och adeln n:ris 197—201, och
" högvördiga preste-ståndet n:ris 191, 198—200, 202, 203, blefvo, såsom ej erfordrande annan åtgärd, *till handlingarne lagde.*

Ståndets ledamöter åtskildes klockan 7 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 16 Maj.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Jemlikt ståndets förut fattade beslut företogs nu val till ledamöter och suppleanter i *förstärkt bevillningsutskott;* och blefvo dervid utsedde:

till ledamöter:

Carl Wilhelm Eriksson från Wermlands län med 40 röster,
Anders Gudmundsson från Hallands län med 39,
Anders Söderholtz från Södermanlands med 39,
Anders Andersson från Nerikes med 39,
Johan Eriksson från Jönköpings län med 39,
Erik Mallmin från Westmanlands län med 39,
Per Nilsson från Kristianstads län med 39,
Per Andersson från Blekinge län med 39,
Magnus Svensson från Skaraborgs län med 39,
Carl Casper Nettelbladt från Stockholms län med 38,
Anders Medin från Kronobergs län med 38,
Johan Fredrik Fredriksson från Upsala län med 38,
Johan Johansson från Nerikes län med 38,
Carl Johan Johansson från Östergötlands län med 38,
Andreas Eskilsson från Blekinge län med 38,
Anders Persson från Malmöhus län med 38,
Svante Bergström från Östergötlands län med 37, och
Johan Magnus Björkman från Elfsborgs län med 37 röster;

till suppleanter:

Åke Andersson från Malmöhus län med 64 röster,
Johannes Andersson från Göteborgs län med 64,
Gustaf Bolin från Upsala län med 41,
Carl Johan Kjellman från Jönköpings län med 41,
Erik Jonsson från Westmanlands län med 40, och
Ola Lasson från Kristianstads län med 40 röster;
hvarom protokoll genast uppsattes och justerades, för att i vanlig ordning expedieras.

§ 2.

Föredrogs *sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 1*, angående vilkoren för bränvinstillverkning; dervid ståndet fattade beslut, på sätt och i den ordning här nedan förmäles.

§ 2. Angående tiden för bränvinstillverkningens utöfvande, i fråga hvarom utskottet å sidan 5 tillstyrkt, att bränvinstillverkning måtte vara tillåten under alla tider af året, att året indelades i 24 terminer, hvilka skulle taga sin början den 1:sta och 16:de i hvarje månad; och att tillverkaren finge af dessa välja hvilken eller hvilka och huru många han åstundade.

Härvid yttrade:

Anders August Andersson från Östergötlands län: Rörande denna § yrkar jag för min del antagandet af den reservation, som af mig blifvit vid utlåtandet fogad. Jag anser det ingalunda vara nyttigt, att bränvinsbränningen pågår äfven under sommarmånaderna och jag kan förty icke godkänna utskottets förslag härutinnan. Då det emellertid är bekant, att två stånd, nemligen ridderskapet och adeln samt borgare-ståndet, bifallit detsamma, men presteståndet deremot afslagit det, så önskar jag, att bondeståndet jemväl ville afslå hvad utskottet tillstyrkt.

Uti hvad Anders August Andersson sålunda yttrat instämde *Johan Johansson* från Nerikes samt *Jöns Andersson* från Malmöhus län.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Då det nu förevarande betänkandet lades på bordet, yttrade jag, att det ej var mycket att tacka för. Ej blott tiden i afseende på bränvinsbränningen, utan äfven maximum per dag ansåg jag vara bestämmelser, som icke voro gagneliga för landet. Jag höll för att Kongl. Maj:t i sitt förslag ej tillsett jordbrukarens förmän och intresse, utan att detta snarare gick ut på att draga ifrån jordbruket en näring, som tillförene kommit detta till godo. Jag påyrkar derföre nuvarande författnings fortfarande gällande kraft rörande nu ifrågavarande paragraf. Att indela bränningsterminer i halfmånader skulle jag visserligen ej hafva något emot, men i andra afseenden vill jag vidblifva det gamla förslaget.

Häruti hördes instämma *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Carl Johan Johansson* från Östergötlands samt *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings län.

Anders Persson från Kristianstads län: Med antagande af förslaget i denna § skulle man endast gagna fabriksintresset i de större städerna, men deremot tillintetgöra näringen för jordbruket. Jag vill derföre också afslå utskottets tillstyrkan vid denna §, och instämmer i sista talarens yrkande.

Med Anders Persson förenade sig *Åke Andersson* från Malmöhus samt *Per Nilsson* och *Ola Lasson* från Kristianstads län.

Anders Medin från Kronobergs län: Då ingen talare förordat utskottets förslag, så tyckes mig vara öfverflödigt att derpå vidare spilla några ord. Bränvinsbränningens fortgående under sommarmånaderna blefve endast af de större fabriksbrännarne begagnad, och skulle mähända orsaka anläggande af nya fabriker. Resultatet blefve, att jordbruket undandrogs denna näring. Jag kan derför icke heller bifalla förslaget.

Uti Medins yttrande instämde *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs samt *Nils Svensson* från Blekinge län.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag vill visserligen icke motsätta mig afslag å utskottets tillstyrkan vid denna §, men jag kan icke neka att det förefaller mig besynnerligt, att vi, eller bonde-ståndets ledamöter, hvilka hitintills alltid fört klagan öfver de skrankor, man velat sätta å vår frihet i hvarjehanda fall, nu, då ett förslag, innehållande friare bestämmelser rörande en näring, än vi hittills haft, förekommer till afgörande, vi skola uppträda deremot. Jag reserverar mig häremot.

Uti Larssons yttrande instämde vice talmannen *Anders Eriksson*, *Matts Persson* från Stockholms, *Per Eriksson* från Wermlands, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs samt *Sven Rosenberg* från Kristianstads län.

Per Andersson från Blekinge län: Föregående talare har nämnt om frihet för oss i afseende på bränningstiden, men detta är en halsbrytande frihet, som ingalunda vore till nytta för jordbrukaren. Jag instämmer uti Forsbecks och Peter Anderssons reservationer i denna §, uti hvilka reservationer jordbrukarnes intresse är bättre tillgodosedt. Bränningstiden bör, enligt mitt förmenande, omfatta endast sju månader af året, eller från och med den 1 oktober till den 1 maj.

Anders August Andersson: Det kan ej bestridas, att ju hvad Carl Anders Larsson påstått om borttagande af alla skrankor för näringen och större frihet i utöfnin-

gen af densamma vore gagneligt och jag har äfven lika med honom önskat en större frihet deruti, hvilket kan synas af min reservation, men bränningens utöfvande under sommarmånaderna kan omöjligen vara gagnelig. Den skulle blott befordra spekulationslustan och jordbrukaren finge ej då tillfälle att skaffa sig rudimaterier för bränningen. Då, såsom jag redan sagt, två stånd afslagit punkten och ett stånd vidhållit gamla författningen, så hemställer jag, att vi måtte förena oss uti detta senare ständs beslut.

Svante Bergström från Östergötlands län: Med anledning af Carl Anders Larssons yttrande om den inkonseqvens ett afslag å punkten skulle innebära, vill jag endast erinra, att ett lossande på skrankor, om det är ensidigt, ej kan kallas att taga ett steg på frihetens bana. Här är en sådan ensidig inskränkning i fråga och jag kan ej gilla densamma. Det vore såsom att lemna all möjlig frihet åt handtverksidkare, men att ställa skrankor för dem i afseende å nödiga kunskapers inhemtande i deras yrken.

Per Nilsson från Malmöhus län: Icke heller jag kan instämma i utskottets förslag. Jag skulle vilja tillstyrka att man finge bränna åtta månader på året, men att bränningen under juni till och med september månader vore förbjuden. Om dranken skall kunna begagnas, så torde bränningen böra inställas under sistnämnde månader. Det förslag utskottet framlagt skulle leda oss in på sådana förhållanden, som existerade under åren 1780 till och med 1790, då kronobrännerierna florerade, då hundratusentals tunnor spanmål införskrefvos och brändes och då många menniskor dogo af hunger. Att försvara bränvinsbränningen under sommarmånaderna är ej att ingå på ett klokt statshushållningssystem. Då emellertid till följd af de andra ständens beslut i frågan, någon medelväg ej är att beträda, så torde vara bäst att afslå utskottets tillstyrkan.

Häruti instämde *Josef Smedberg* och *Johan Peter Andersson* från Elfsborgs, *Lars Daniel Andersson* från Wermlands, *Anders Andersson* från Nerikes samt *Ludvig Norrby* och *Per Larsson* från Gotlands län, m. fl.

Anders Persson från Kristianstads län: Jag har aldrig försport, att, såsom Larsson velat påstå, man klagat deröfver, att man ej fått bränna hela året om, men väl deröfver, att man ej fått bränna så litet som möjligt per dag. Jag afslår punkten.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Jag är icke, såsom förhållandet är med siste talaren, sjelf bränvinsbrännare,

men jag finner det likväl besynnerligt, att man här vill utan åtskillnad afslå allt hvad utskottet tillstyrkt, och sålunda ej vill bestämma bränningsterminen till en half månad. För min del yrkar jag väl inskränkning i bränningstiden, så att den ej fortgår hela året om, men jag vill hafva särskild proposition på bränningsterminernas indelning i halfva månader.

Forsbeck: Upplysningsvis vill jag nämna, att, enligt gamla författningen, bränningsterminerne äro delade i halfva månader.

Per Nilsson från Malmöhus län: Skulle bondeståndet afslå punkten, så har ståndet med detsamma bibehållit nu gällande författning.

Medin: Som jag redan sagt har jag ej något emot att dela bränningsterminerna i halfva månader, men jag anser oss likväl kunna bibehålla nu gällande bränvinsförordning, ty den tillåter en dylik delning. Jag yrkar derföre afslag på förslaget i sin helhet.

Öfverläggningen ansågs fulländad. *Talmannens* framställning på bifall till hvad utskottet sålunda å sidan 5 af betänkandet i afseende å § 2 af nu gällande författning föreslagit besvarades med nej; och blef, uppå förnyad proposition af *talmannen*, utskottets förenämnde tillstyrkan af ståndet *afslagen*.

I fråga om utskottets tillstyrkan å sidan 6 af betänkandet, om uteslutande ur *4:de* §:*n* af nu gällande författning af stadgandet om ett högsta medgifna tillverkningsbelopp på dygn, yttrade:

Anders August Andersson från Östergötlands län: För min del kan jag ej gilla utskottets förslag härutinnan. Om vi åtnjöto en total frihet eller sådan att vi finge bränna så litet vi ville per dygn, så kunde vi ock borttaga maximibestämmelsen för bränningen per dag, men då så icke är förhållandet, så, och då jag vet att de tre öfriga riksständen bestämt ett maximibelopp af 300 kannor per dag, tror jag icke heller att vi kunna komma längre. Jag yrkar derföre afslag å detta moment och vidhållande af gamla författningen härutinnan.

Med Anders August Andersson instämde *Svante Bergström* och *Carl Johan Johansson* från Östergötlands samt *Johan Johansson* från Nerikes län.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Icke heller jag kan godkänna utskottets förslag, helst då jag tänker på de många tusende fattiga, som måste begagna agnar, i stället för spanmål, till föda af brist på denna sednare va-

ra, som slukas af bränvinskaren. Följden af bifall till punkten skulle nemligen blifva en ohejdad bränvinsbränning, särdeles i våra större sjöstäder, der den komme att drifvas i orimligt stor skala.

Anders Persson från Kristianstads län: Mig synes, som man här ej hade att resonnera om utan endast att afslå punkten. Ett bifall till densamma skulle endast främja fabriksbränningen, hvarigenom en myckenhet spanmål kommer att vräkas bort. Huru skadligt vore ej detta? Jag afslår punkten.

Härmed förenade sig *Anders Medin* från Kronobergs och *Jöns Andersson* från Malmöhus län.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Det nu föreslagna obegränsade maximum är ett nytt tidens tecken. Det ädagalägger att regeringen vill alldeles krossa jordbrukets af ålder innehafda rättigheter och friheter. Allt hvad man begär afslås, till och med om man fordrar att slippa förskottera bränvinsskatten. Ett obegränsadt maximum anser jag innebära den största olycka. Man kan ju uppdrifva bränningen till 5.000 kannor per dag och hvarigenom skulle åtgå ett qvantum potates af 500.000 tunnor. Dylika oformligheter kan jag ej gilla, hvadan jag yrkar på bibehållandet af gamla förslaget.

Med Forsbeck instämde *Anders Söderholtz* från Södermanlands och *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs län med flere.

Per Nilsson från Malmöhus län: Detta moment skulle jag velat bifalla, derest utskottet föreslagit en nedsättning i minimibeloppet för bränningen per dag till 100 kannor. Då ej så skett, och förr blir aldrig Sveriges allmoge belåten med bränvinsbränningsförfattningarne, så vill icke heller jag bifalla punkten, utan afslår densamma.

Uti detta yttrande instämde *Per Östman* från Westernorrlands och och *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads län med flere.

Åke Andersson från Malmöhus län: Om vi besluta oss för ett obegränsadt maximum, så öppna vi derigenom ett fält, som för fabriksbränningsbrännarne blifver tacksamt att plöja; hvadan jag afstyrker punkten.

Öfverläggningen var afslutad. Ståndet beslöt, uppå proposition af *talmannen*, att, med bibehållande af hvad nu i afseende å högsta medgifna tillverkningsbelopp per dygn är stadgadt, *afslå* utskottets förslag.

Vidare hade utskottet (sidan 7 af betänkandet) tillstyrkt, att den minsta tillverkning på dygn, för hvilken

anmälan finge ske, måtte bestämmas till 200 kannor, det tillverkade bränvinet beräknadt efter 50 procents styrka och 15 graders värme efter Celsii thermometer, allt räknadt i medeltal under termin.

I fråga härom yttrade:

Per Nilsson från Malmöhus län: Jag är visserligen förvissad derom, att det icke gör mycket till hvad bondeståndet beslutar med afseende å det s. k. minimum af bränvin, som får på dygn tillverkas, men detta oaktadt anser jag det vara angeläget att vi vidhålla de åsigter i ämnet, vi förut uttalat, och det är derför, som jag fortfarande yrkar på nedsättning af minimum till 100 kannor på dygnet. Jag är af den bestämda öfvertygelse, att, innan vi komma till en dylik nedsättning, någon belåtenhet i landet ej kommer att förspörjas i fråga om bränvinslagstiftningen, men med antagande af en dylik nedsättning skall belåtenheten blifva allmän. De fraser, man hittills begagnat emot en dylik nedsättning, att nemligen man ej bör väga på den, emedan pretentioner på återställande af husbehofsbränningen då skulle uppstå, duga numera icke, ty ingen skall numera tro på, att folket vill bringa det derhän. Som jag sagt, landets jordbrukare blifva ej belåtna förr, än minimum af tillverkningsbeloppet på dag nedsättes till 100 kannor, och jag önskar, att ståndet måtte fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med den åsigt, jag nu uttalat.

Carl Johan Kjellman från Jönköpings, *Anders Andersson* från Nerikes och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län med flere instämde uti detta yttrande.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Jag är Per Nilsson tack skyldig för hans uttalade åsigter och derpå grundade önskan i förevarande fall, men jag kan ej annat än anse denna önskan höra till de fromma önskningarne, ty äfven i lyckligaste fall skulle flera år åtgå innan vi nå det mål, han åsyftar. Då vi nu veta, att prestestånd et bestämt minimum till 300 kannor utan någon restitution af undertillverkning, att ridderskapet och adeln också anslagit 300 kannor såsom minimibeloppet på dygn, men med restitution af erlagd bränningsafgift för undertillverkning till ⅓-del af den erlagda afgiften, samt att borgareståndet återremitterat momentet, så, och då man kan vara viss derom, att, om vi begära för mycket, vi få intet, anser jag det allra klokast, att instämma uti adelns beslut. Jag anser af största vigt, att vi noga hålla på restitution af skatten. Derför, och ehuru hvad jag nu

tillstyrkt strider emot de åsigter, jag såväl i väckt motion framstält, eller om minimitillverkningsbeloppets bestämmande till 100 kannor, som mot dem, jag inom utskottet förfäktat, eller samma belopps bestämmande till 500 kannor på dygn, hemställer jag dock, på det vi åtminstone må vinna något, att vi måtte fatta vårt beslut i likhet med hvad ridderskapet och adeln redan beslutat.

Per Nilsson från Kristianstads län: Gerna skulle jag vilja instämma med Per Nilsson från Malmöhus län, men jag finner mig dock föranlåten att hedre instämma med Forsbeck, helst jag anser det vara klokare att taga emot något, än att få intet. Jag yrkar fördenskull, att vi måtte fatta vårt beslut i öfverensstämmelse med adelns, eller att 300 kannor måtte bestämmas såsom den tillåtna minsta tillverkning för dygn räknadt, och med rättighet till restitution af tillverkningsafgiften för undertillverkning till visst belopp.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Äfven jag delar den af Per Nilsson från Malmöhus län uttalade åsigten, att det ej blir godt och väl förr, än minimibeloppet blifver nedsatt till 100 kannor på dygnet, så att den mindre jordbrukaren jemväl skall kunna göra sig till godo bränningen. Då jag dock fruktar, att en dylik nedsättning i minimibeloppet ännu ej på flera år skall kunna genomdrifvas, så har jag, som väckt motion i det syftet, i utskottet, likväl funnit mig föranläten att biträda den mening, som velat bestämma minimibeloppet till 200 kannor. Jag har nu erfarit, att ej heller denna åsigt kunnat inom ständen göra sig gällande, och jag finner mig förty föranläten att yrka återremiss af punkten, på det att vi åtminstone må få vårt beslut i likhet med adelns, och alltså vinna förmånen af restitution.

Johan Johansson från Nerikes län förenade sig med Anders August Andersson.

Anders Medin från Kronobergs län: Riktigheten af de utaf Per Nilsson från Malmöhus län uttalade åsigterne kan ej bestridas eller jäfvas, men att nå det mål, han påpekat, är åtminstone för denna riksdag en omöjlighet. Derför, och på det någon förändring framåt må kunna ega rum, förenar jag mig med dem, som anse, att vi böra instämma uti det beslut adeln fattat, ty blifver detta beslut Rikets Ständers, så vinna vi åtminstone förmånen af restitution.

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings och *Jöns Andersson* från Malmöhus län instämde med Medin.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag kan omöjligen förstå, hvarföre vi skola höja minimum från

200 kannor per dygn, som utskottet föreslagit, till 300 kannor. Det är visserligen upplyst, att två stånd bestämt minimum till 300 kannor, men det tredje ståndet har återremitterat momentet, utan att fatta definitivt beslut derom. Vid sådant förhållande hemställer jag, att vi måtte bifalla utskottets förslag om minimitillverkningen på dygn, men tillika återremittera momentet för att derigenom kunna vinna den ifrågasatta förmånen af restitution af tillverkningsafgiften i vissa fall.

Af lika tanke med Rosenberg voro *Per Östman* från Westernorrlands och *Jöns Rundbäck* från Göteborgs län.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad framställde *talmannen* proposition på bifall till utskottets förevarande hemställan, hvilken proposition med nej besvarades; hvaruppå, vid förnyad proposition, samma hemställan *återremitterades;* i följd hvaraf den i ämnet hållne öfverläggning skulle utskottet genom utdrag af protokollet meddelas.

Hvad utskottet hemställt under §§ 5 och 41, § 6, § 8, § 9, §§ 13, 14 och 39, § 19, §§ 20 och 22 samt § 21, blef af ståndet *bifallet.*

I fråga om § 23 af nu gällande författning eller § 20 i utskottets förslag till förordning i ämnet, yttrade:

Anders August Andersson från Östergötlands län: Min önskan är, att bondeståndet ville fatta sitt beslut om denna § i öfverensstämmelse med det beslut ridderskapet och adeln fattat, att utesluta eller borttaga sista orden i §, dessa ord, nemligen: »och återstoden icke i något fall understiga den afgift, som svarar mot den minsta tillverkning, hvarför anmälan enligt § 4 får ske.»

Efter sålunda fulländad öfverläggning framställde *talmannen* proposition på bifall till utskottets nu föredragna förslag, hvilken proposition med nej besvarades och beslöts, uppå förnyad proposition, att slutorden af 1:sta momentet i berörda förslag: *»och återstoden icke i något fall understiga den afgift, som svarar mot den minsta tillverkning, hvarföre anmälan enligt § 4 får ske»*, skulle uteslutas.

Utskottets hemställanden under §§ 24, 25, 28, 32 och 33, 34, 43, 51, 61, 67 och 70, *biföllos.*

§ 3.

Föredrogs *bevillnings-utskottets memorial n:o 12*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut angående tullbevillningen; och yttrade härvid:

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag vill ej motsätta mig bifall till de voteringspropositioner detta betänkande innehåller, utan blott det resultat hvartill utskottet kommit beträffande sista punkten eller den s. k. klämmen. I detta hänseende kan jag ej godkänna derom framställda åsigter. Utskottet säger, att då två stånd stannat mot två och saken endast afser ordningen för utfärdandet af tulltaxan, men ingalunda berörer grunderna för någon bevillning, frågan, jemlikt 75 § riksdagsordningen bör vara förfallen. Detta tolkningssätt kan jag som sagt är icke gilla, utan förenar mig uti hvad en reservant påpekat, nemligen, att i nämnda § säges, att då två stånd stanna mot två och frågan förfaller, saken skall förblifva vid det, som förut stadgadt blifvit. Men då i denna fråga något stadgande förut icke finnes, är det också tydligt att 75 § riksdagsordningen ej kan här vara tillämplig, eller med andra ord, att frågan icke kan förfalla. Men om jag äfven ville förbise detta förhållande, så står den satsen qvar, att allting bör hafva ett slut; (jag känner blott en sak som säges hafva två); men, i händelse detta utskottets memorial gillades, skulle betänkandet ej erhålla något slut, hvilket väl vore orimligt och framgår således äfven derutaf, att frågan ej kan förfalla, hvarföre jag yrkar att memorialet i denna del återremitteras med föreläggande för utskottet att inkomma med sammanjemkningsförslag jemte detsamma åtföljande voteringsproposition.

Uti detta Bergströms yttrande förenade sig *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Johannes Andersson* från Skaraborgs, *Anders Medin* och *Jonas Jonasson* från Kronobergs, *Johan Eriksson* från Jönköpings, *Carl Johan Johansson* och *Fredrik August Forsbeck* från Östergötlands, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings, *Johan Johansson* från Nerikes samt *Andreas Eskilsson* från Blekinge län.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag vill visserligen icke bestrida att ju, såsom förre talaren ansett, bevillnings-utskottets betänkande n:o 8 bör ha ett slut, men jag undrar storligen huru ståndet vill ställa till i afseende å detta slut. Det är nyligen voteradt om slutstrofen i tulltaxan, men då förklarade ståndet att det ej ville öfverlemna den till Kongl. Maj:t för utfärdande i grundlagsenlig ordning. Ståndet vill alltså icke hafva s. k. klämm och den sak, hvarom vi nu diskutera, utgör blott en formsak, om hvilken ej bör voteras i förstärkt

utskott, helst den ej angår bevillningens belopp eller fördelning. Här är således ej annat att göra, än att gilla utskottets anmälan.

Med Rosenberg förenade sig *Matts Persson* från Stockholms, *Carl Gustafsson* från Kalmar, *Olof Larsson* och *Erik Ersson* från Jemtlands, *Gustaf Hedström* från Westerbottens samt *Nils Olsson*, *Per Nilsson* och *Jöns Andersson* från Malmöhus län.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Icke hade jag trott, att vi skulle få höra några vidare historier i fråga om den s. k. klämmen, åtminstone icke förr än expeditions-utskottet inkommit med sitt förslag till underdånig skrifvelse i ämnet. Intill dess detta hade skett, hade man kunnat spara med sina yttranden, ty då blir nog tillfälle att utgjuta sin galla. Jag yrkar bifall till utskottets förevarande anmälan.

Flere ledamöter af ståndet hördes instämma i detta Carl Anders Larssons yttrande.

Svante Bergström: Jag vill erinra en värd talare, som väl medgifver att ett slut bör finnas, men ändå ej vill hafva någon klämm, att om utskottets ifrågavarande betänkande godkännes, så, emedan utskottet sjelft säger att preste- och bondeständen bifallit slutstrofen, som de andra ständen afslagit, blefve ju en tydlig följd af utskottets förslag att lemna saken oafgjord, att allt slut då faller bort. I följd häraf framkommo Rikets Ständer med ett protokoll, som blott innehåller hvad som under förhandlingarne förekommit, men ej huruvida Rikets Ständer varit ense om saken.

Carl Anders Larssons tro, att man bör vänta tills expeditions-utkottet inkommer med skrifvelse torde ej vara den rätta. Enligt mitt förmenande tror jag intet slut på frågan förr kommer att ega rum, än när motsidan kommer till skapligt förnuft och ej motsätter sig allt hvad som är rimligt i detta hänseende. Expeditions-utskottet har ej beslutanderätt i dylika frågor och kan således ej framställa förslag till slut på betänkandet.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Det är visserligen sannt som Bergström sagt, att betänkandet skulle komma in på ett besynnerligt sätt, om derpå ej vore något slut, men då, såsom Rosenberg ock påpekat, ståndet vid votering beslutat att orden »i grundlagsenlig ordning» icke skulle afsluta betänkandet, så får man vara beläten. Den s. k. klämmen har spökat tillräckligt. Den inverkar icke på bevillningen, utan ut-

gör en ekonomisk fråga, hvadan jag vill godkänna utskottets anmälan i förevarande fall.

Carl Anders Larsson: Att utspinna diskussionen rörande detta ämne tjenar till ingenting. Bergström har rätt derutinnan, att »Rikets Ständer ännu ej öfverenskommit om tulltaxans bestämmelser», hvilket först sker efter voteringen. Jag hoppas likväl att, då Bergström är ledamot i expeditions-utskottet, som ej utgör en renskrifningsmaskin, detta utskott väl skall hitta på något slut i förevarande fall. Det vore orimligt att tänka så dåligt om detta utskott, att det icke skulle kunna tillfredsställa våra fordringar härutinnan. Som sagt är, är det tids nog då expeditions-utskottets skrifvelseförslag inkommer, att ytterligare orda i detta ämne.

Rosenberg: Bergström har ganska rigtigt ådagalagdt, att den s. k. klämmen bör utgå, då två stånd stannat mot två och då densamma ej inverkar på bevillningens belopp eller fördelning, och man behöfver förty ej spilla många ord derpå. Man har sagt att regeringen ej skulle veta hvad den skulle göra om den s. k. klämmen ej funnes, men nog känner regeringen till grundlagarna, och den lärer väl ej underläta att utfärda tulltaxan. Hvad Bergström yttrat eller menat med uttrycket »skapligt förnuft» inser jag icke. Detta uttryck må stå för hans räkning i protokollet.

Svante Bergström: En föregående talare har sagt att bondeståndet redan genom votering afslagit betänkandet, men detta är ett fullkomligt misstag, ty genom voteringen afslogs Carl Anders Larssons förslag, men ej utskottets första betänkande. Beträffande Carl Anders Larssons senaste yttrande, vill jag, med erinran derom, att expeditions-utskottet blott uppsätter hvad de andra stånden beslutat, hoppas det han sjelf skall finna sig vara på villovägar, om han läser 73 § riksdagsorduingen, som säger att sammanjemkningar skola ske i det utskott, som handlaggt frågan; således bevillnings- och ej expeditions-utskottet. Hvad Rosenberg sagt derom, att två stånd förklarat sig ej vilja hafva något slut på betänkandet, då två yrkat ett sådant, tror jag vara en origtig uppfattning af adelns och borgareståndets mening; deras afslag hänförde sig ej till mera än formuleringen, men nog ville de hafva ett slut på betänkandet.

Jonas Andersson: Jag måste fästa uppmärksamheten på hvad som borde vara för hvar och en klart, att här är ej fråga om några tullbestämmelser, utan blott om

formulering af slutstrofen, hvilken ej inverkar på bevillningen. Man säger, att det ej skulle blifva ett slut på betänkandet, om man ej ogillade utskottets anmälan, men här är ej fråga om annat än om ett nytt sätt för formuleringen, hvilket två stånd antagit och två förkastat. Icke någon kan väl påstå, att ju icke, om den nya formen för slutet skulle förfalla, det ändå blir ett slut, och ingen kan väl heller med fullkomlig öfvertygelse säga att detta slut, det må blifva hurudant som helst, har något sammanhang med tullbestämmelserna. Då två stånd bifallit och två stånd förkastat det förslag till slutstrof, som utskottet framställt, så har detta förslag också ovilkorligen förfallit. Jag vill ej lägga vigt vid Bergströms uttryck om »skapligt förnuft», som Bergström sagt oss sakna, utan jag yrkar blott godkännande af utskottets anmälan.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: En talare har här sökt framhålla de vådor, som skulle uppstå derigenom att ej den s. k. klämmen finge qvarstå. Jag har icke i förra riksdagens tullbetänkande kunnat uppspåra någon dylik klämm och ändå har tulltaxan utkommit. Jag vet ej huru man skall kunna tyda formuleringen af slutstrofen såsom en bevillningsfråga. Klämmen har förfallit och det blifver ej svårare för utskottet nu än vid föregående tillfällen att afsluta tulltaxan.

Svante Bergström: Lönnberg har sagt sig fåfängt spana efter något slut på föregående riksdagars betänkande. Detta kan nog hända, men derföre är det nog säkert att de alltid haft någon slutstrof, om också olika på olika tider. Beträffande anmärkningarne angående att frågan bör förfalla, enär två stånd stannat mot två och att man nog kan uppställa en annan slutstrof utaf dem, som förr varit vanliga, så får jag säga, att endast Lönnberg handlar rätt och konseqvent, emedan han påstår att tulltaxan aldrig haft slut och ej heller behöfver sådant. Jonas Andersson deremot skall fåfängt leta efter någon föreskrift, som säger huru slutstrofen skall lyda. Man vill nu, för det utskottet återtagit en är 1812 begagnad ordställning, nödvändigt antaga ett begär till förnärmande af ätskillige högre intressen. Bestridande en sådan åsigt tror jag den handlar hufvudlöst, som motsätter sig denna ringa sak. Min tro är, att, om man ej ifrån början opponerat sig, så hade saken gått förbi utan något egentligt uppseende. Om sådant nu kommer ett ega rum, är det ej motsidans fel, utan de ridderlige försvararnes. I konstitutions-utskottet hafva ofvan påpekade höga intressen blifvit nog

försvarade, så att man nu ej behöft fortsätta detta försvar. Emellertid måste jag förklara, det jag finner i högsta grad olämpligt af motsidan att med sådan ihärdighet vilja i ordställningen af den s. k. klämmen sätta annan mening, än den verkligen innebär. Med anledning af Rosenbergs yttrande det han icke kan förstå hvad följden skulle blifva af en återremiss, får jag upplysa att följden blefve den, att bevillnings-utskottet formulerade en kontraproposition så uppställd, som den vid föregående riksdagar varit vanlig.

Per Nilsson från Malmöhus län: Det må nu vara huru som helst med sundt förnuft, så vill väl dock ingen erkänna sig vara renons på sådant, likasom man ej vill erkänna sig sakna hufvud fast här är taladt om hufvudlöshet. Vi få väl hålla oss till grundlagens bud. Utskottet har åberopat 75 § riksdagsordningen, enligt hvilken, då två stånd stannat mot två i frågor af beskaffenhet som denna, frågan förfallit. Man frågar huru det skall gå med tulltaxan, om ej klämmen får stå qvar. Det skulle väl ej gå värre med den, än vid 1860 års riksdag med tabellerna till tulltaxan. Då Rikets Ständer beslutat en tulltaxa, så behöfva vi ej någon slutstrof, ty regeringen förstår nog ändock att tillämpa den. Jag förstär icke hvad det skall tjena till att hemta prejudikat i frågan från 1812 års riksdag, då vi ha sådant från 1848 års riksdag. Jag håller på grundlagens helgd och godkänner utskottets anmälan sådan den är.

Nils Andersson från Wermlands län instämde med Per Nilsson.

Carl Anders Larsson: Jag fruktar att Bergström misstagit sig, då han påstår, att tullbetänkanderna alltid förut haft en s. k. slutstrof. 1862 års tulltaxa slutar utan en sådan strof. Der antydes ej för regeringen att utfärda tulltaxa. Expeditions-utskottets skrifvelseförslag kommer att upptaga slutstrofen, som utskottet, sedan det fått del af ståndens beslut, uppsätter och formulerar, så väl som det uppsätter ingressen. Bergström får i expeditions-utskottet söka få in klämmen, om han så behagar.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län. Äfven jag tror att, då två stånd stannat mot två, saken förfallit i frågor af sådan beskaffenhet, som den nu förevarande. Jag tror att de öfriga riksständen icke sakna förstånd, om äfven vi, som Bergström säger, äro renons derpå. Bergström anser dem blifva rådlösa i expeditions-utskottet, derest vi ej här bestämma en slutstrof på taxan. Inom detta ut-

skott har någon rädlöshet med afseende härå ej visat sig förut. Detta utskott behöfver ej läggas ord i mun, och det får väl formulera såväl ingressen som slutet till taxan.

Matts Persson från Stockholms län: Jag har med flit afhållit mig från diskussionen, men då Bergström fortfarande envisas och tillvitar oss att vara hufvudlösa m. m., så vill jag derpå endast svara att det finnes personer, som synas hafva fått en skruf för mycket och det ena kan ställas emot det andra. Då utskottet följt grundlagen och framlagt sina voteringspropositioner, så hafva vi ej annat att göra än bifalla dessa och låta voteringen försiggå. Lyckas Bergström att få in klämmen, så må han taga den med sig, då han far hem.

Svante Bergström: Matts får väl också taga klämmen med sig huru han också stretar; emellertid ville jag nu hafva anmärkt, att man sammanblandar riksdagsbeslut med utskottsbetänkanden, samt att C. A. Larsson, genom uppläsandet visade att äfven det betänkandet hade ett slut. På detta blifver dock icke något slut om slutmeningen borttages. Expeditions-utskottet kan väl ega fria händer vid riksdagsbeslutets uppsättande, men ej i denna tvistefråga. Man har vidare sagt att utgången på denna fråga ej inverkar på tullbevillningen. men jag tror tvertom och detta just derigenom att frågan gjorts till en partifråga. Om bevillnings-utskottets slutstrof borttages, så ser det nemligen ut som Rikets Ständer skulle hafva gillat regeringens åtgärder på sednare tiden, då den nedsatt tullsatserna utan ständernas hörande. Den skulle således fortfara med dessa åtgärder och i sådant fall är det väl klart, att denna fråga har inverkan på tullbevillningen.

Anders Medin från Kronobergs län: Man har låtit påskina under öfverläggningen, att Bergström skulle vara ensam om sin åsigt. Detta är alldeles icke förhållandet, enär jag fullkomligt instämmer med honom, och kan man se att så ej är förhållandet äfven deraf att då motsidans chef Carl Anders Larsson formulerade dess beslut i saken, det visade sig att majoriteten var emot honom. Äfven jag yrkar på bibehållande af slutstrofen ifråga, och då ett stånd redan i sådant sylte återremitterat det nu omordade momentet så anser jag att bondeståndet bör göra på samma sätt.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. *Talmannen* framställde proposition på godkännande af de i memorialet framlagda voteringspropositionerna, hvilken proposition

med ja besvarades; och voro alltså voteringspropositionerna *bifallna.*

Då härefter proposition på bifall till utskottets yttrande å sidan 12 af memorialet besvarades med ja, blandadt med nej och votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla bevillningsutskottets uti dess memorial n:o 12, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut angående tullbevillningen, afgifna yttrande, att utskottet uti betänkande n:o 8 gjorda hemställan, i fråga om den form, hvaruti Rikets Ständers beslut, angående tulltarifen med dertill hörande underrättelser böra hos Kongl. Maj:t anmälas, må anses hafva förfallit, röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet till utskottet återremitterat berörda yttrande.

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 35 ja och 31 nej; i följd hvaraf ståndet fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med japropositionens innehåll.

§ 4.

På flera ledamöters derom framställda begäran bordlades *andra gången stats-utskottets utlåtande n:o 78*, angående förslag om statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt kanaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag med flera dylika föremål; och

Memorial 79, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, hamnanläggningar, kanaler och andra vattenkommunikationer, äfvensom för sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets:

Memorial n:o 85, i anlednig af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkande n:o 83, angående väckt motion om ändring i gällande stadgande i fråga om ersättning åt militieboställs-innehafvare för å bostället för kronans räkning huggen ek;

Betänkande n:o 86, i anledning af motion om skydd för industriel eganderätt;

Betänkande n:o 87, i anledning af motion om upprättande af nytt sammandrag af de författningar m. m., som årligen böra från predikstolarne i rikets kyrkor uppläsas;

Memorial n:o 88, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 77; rörande motioner om ändring i Kongl. förordningen den 11 juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster, samt

Memorial n:o 89, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 80, angående motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting.

§ 5.

Föredrogs och *lades till handlingarne stats-utskottets memorial n:o 82*, angående verkställd omröstning i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskillige till statsregleringen hörande frågor.

§ 6.

Nils Andersson från Wermlands län, som på begäran fått ordet, uppläste ett så lydande skriftligt anförande:

Vid det tillfälle då resultatet af det förstärkta statsutskottets voteringar om den nordvestra stambanan tillkännagifves för bondeståndet, torde det icke vara olämpligt att med några hastiga drag teckna den behandling, som denna fråga fått, för att dermed visa huru delade åsigterna varit och huruledes den slutliga utgången på densamma berott så godt, som helt och hållet af slumpen. Denna teckning skall äfven ädagalägga, att det hade varit önskvärdt att bondeståndets åsigt blifvit Rikets Ständers, isynnerhet önskvärdt för Wermland, hvars intressen hade förtjenat mera afseende, än de nu vunnit.

Rikets Ständer beslutade enhälligt vid förra riksdagen att förnyade undersökningar skulle hållas om vägsträckningen emellan Kristinehamn och Arvika. Till följe deraf lät Kongl. Maj:t, under åren 1864 och 1865, byggnadsstyrelsen för statens jernvägar förrätta undersökningar dels öfver Norum—Nilsby och dels öfver Carlstad, men någon utredning af frågans ekonomiska och statistiska del blef ej anbefald, hvarföre landstinget inom Wermland måste gripa sig an med att, så godt sig göra lät, verkställa en sådan. Detta skedde genom en af landstinget nedsatt komité, hvars betänkande inlemnades till 1865 års landsting, hvil-

ket förklarade dess underdåniga åsigt vara att Norumslinien vore den för Wermland fördelaktigaste. I detta omdöme förenade sig Kongl. Maj:ts befallningshafvande, och äfven jernvägsbyggnads-styrelsen, så vidt man af dess underdåniga utlåtande kan döma, synes instämma uti samma åsigter. Icke desto mindre aflät Kongl. Maj:t nådig proposition, att stambanan borde dragas öfver Carlstad. Statsutskottets riksgäldsafdelning, hos hvilken denna nådiga proposition först behandlades, yttrade sig för Norumslinien med 7 röster emot 4, som tillföllo Carlstad, hvaremot statsutskottet tillstyrkte Carlstadslinien med 23 röster mot 12, som tillföllo Norumslinien.

Då frågan förekom till behandling hos riksstånden egde hos bondeståndet tvenne voteringar rum, den första, i hvilken meningen om uppskof till nästa riksdag, segrade med 50 röster mot 44, som voro för Norumslinien och den andra, eller sjelfva hufvudvoteringen, der åsigten om uppskof segrade med 70 röster emot 26, som voro för Carlstad. I borgareståndet segrade Norumslinien med 33 röster mot 30, som voro för Carlstad, i presteståndet vann Carlstad 34 röster emot 15 för Norum, och slutligen hos ridderskapet och adeln hade Carlstad 133 röster emot 127 för Norum. Sammanräknar man nu dessa röstetal, inom hela representationen, så skall man finna, att för den Kongl. propositionen voro 223 röster och emot densamma 245. Det är följaktligen en sannolikhet, som gränsar till visshet, att den Kongl. propositionen ej blifvit bifallen, derest majoriteten kunnat förena sig om antingen Norumslinien eller uppskof till nästa riksdag. Att detta oaktadt slutligen, uti det förstärkta stats-utskottet Carlstadslinien segrade med 83 röster emot 36 torde i väsendtlig mån kunna tillskrifvas den omständigheten att bondeståndets mening ej kom under omröstning, samt att vid valen till ledamöter af utskottet i de andra ständen, de listor, som voro uteslutande för Carlstadsbanan, vunno en ganska knapp öfvervigt.

Äfven utanföre representationen synes åsigterna i vida öfvervägande grad varit för Norumslinien. Under frågans behandling hos ständerna, framlade Carlstadsliniens anhängare petitionslistor för densamma, undertecknade af omkring 2.100 personer. Sedermera hafva till mig och några andra ståndskamrater blifvit aflemnade, af dem, som anse Norumslinien vara fördelagtigare, dels kommunalstämmoprotokoll och dels enskilda petitionslistor, hvilka utvisa att omkring 106.000 personer af Wermlands och Westerdalarnes innevånare önska Norumslinien.

Sedan jag nu i största korthet redogjort för frågans behandling innan den genom votering i förstärkt utskott vann den lösning, den der fick, så återstår mig blott att beklaga den slutliga utgången deraf. Min öfvertygelse är, att Wermland skulle hafva haft betydligt större nytta af Norumslinien och att just af denna anledning frågan skall fortfarande väcka oro inom provinsen, då denna fråga så djupt ingriper i dess näringslif att man tryggt kan säga, att aldrig förr en för provinsen så vigtig hos statsmakterna förekommit till afgörande.

Och blef detta anförande på Nils Anderssons begäran intaget i dagens protokoll.

§ 7.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Stats-utskottets memorial:

N:o 83, i anledning af erhållna återremisser å tvenne i memorialet n:o 69 föreslagna voteringspropositioner;

N:o 84, med förslag till voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om godtgörandet af kostnader vid laga skifte å boställe, och

N:o 85, rörande Rikets Ständers skiljaktiga beslut i fråga om påbyggnad och förändring af Rikets Ständers och f. d. Hebbeska husen;

Banko-utskottets memorial:

N:o 24, med förslag till en voteringsprosition;

N:o 25, i anledning af riksståndens beslut öfver betänkandet n:o 20 med förslag rörande föreskrifterna i 6:te och 7:de artiklarne af bankoreglementet, och

N:o 26, rörande bestämmelserna i 8:de artikeln af bankoreglementet om diskont- och lånekontoren; samt

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 90, i anledning af motioner om ändring i vissa delar af gällande författning angående fattigvården.

Ståndets ledamöter åtskiljdes kl. ¼3 e. m. för att kl. ½6 äter sammanträda.

In fidem

J. Sjöberg.

Plenum kl. half 6 e. m.

§ 1.

Protokollet för den 18 sistlidne april f. m. justerades.

§ 2.

Uppå derom framställd begäran beviljades ledighet från riksdagsgöromålen åt *Leonard Johan Fahlander* från Westerbottens län under 3 veckor från den 22:dra, samt åt *Johan Eriksson* från Jönköpings län under 10 dagar från den 19:de, allt i denna månad.

§ 3.

Vid förnyad föredragning af *stats-utskottets utlåtande n:o 80*, i anledning af motioner dels om fortsättande af arbetena å redan påbörjade stambanor, dels om anläggning af nya sådana banor, dels ock om anvisande af statsbidrag för enskilda jernvägsanläggningar, yttrade, med anledning af

1:a punkten, deruti utskottet hemställt, att något anslag till utförande af arbeten för östra stambanans fortsättande på sträckningen mellan Norrköping och Nässjö nu icke böra beviljas:

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Skulle någon uppkasta den frågan, hvilken är Sverges förnämsta kommunikationsled? är svaret lätt att finna vid en blick på kartan. Det förblifver alltid den, som åt landets hufvudort, — landets hjerta — under alla årets tider bereder en naturlig och gen förbindelse med den öfriga verlden.

Denna linie går sålunda genom Södermanland, Östergötland och Småland till Skåne. Nu finnes, som bekant, en jernvägsförbindelse emellan hufvudstaden och Skåne, men ingen kan kalla den hvarken »naturlig» eller »gen». Om så är, bör det icke heller väcka förvåning, i händelse någon skulle spörja efter orsaken, hvarföre denna förbindelse blifvit intvingad på en onaturlig afväg. Den länk i kedjan, som blifvit öfverhoppad, den landsdel, som blifvit

förbigången, företer den i lokalt hänseende sådana anmärkningsvärda svårigheter, som förhindra eller öfvermåttan fördyra en jernvägsanläggning? eller är denna landsdel af naturen så vanlottad, så ofruktbar eller glest befolkad, att man derför kunde tveka att dit vilja förlägga en jernväg? Intet af allt detta. Riksens Ständer hafva redan beslutat en *östra* stambana, och vid anställd jemförelse emellan denna och öfriga ännu ofullbordade stambanor visar sig, att då nordvestra banan på sträckningen emellan Kristinehamn och Arvika uppgår till en kostnad af omkring en million riksdaler per mil och den norra för linien Upsala—Sala kostar 750,000 riksdaler per mil, stadnar den ofullbordade östra banan från Norrköping till Nässjö vid en anläggningskostnad af endast något öfver 700,000 riksdaler för mil räknadt. Detta om jernvägsanläggningens svårighet.

Fästa vi oss nu vid beskaffenheten af den odling och deraf framkallad trafik, som redan finnes i de orter, hvilka den ofullbordade östra stambanan skall genomgå, vet jag väl att många af ståndets medlemmar ega derom kännedom, men jag anser mig ändock pligtig framhålla några vissa punkter härutinnan. Hvad först beträffar sträckningen emellan Norrköping och Linköping, vågar jag påstå, utan att träda sanningen för nära, att sällan, om någonstädes i vårt land torde finnas en mera trafikerad landsväg, än den emellan dessa begge städer. Man må passera hvilken tid af dygnet som helst, alltid träffas talrikt resande och formän. Då vid 1853—1854 års riksdag man sökte åvägabringa en allmän skjutsreglering, visade sig genom de undersökningar, som med anledning deraf verkställdes, att med undantag af Stockholm och Göteborg från ingen stad i Sverge utgick mera skjuts, än från Linköping och derefter från Norrköping. Af länets gästgifvaregårdar utgick den mesta skjutsen från Kumla, belägen emellan Linköping och Norrköping. På denna väg forslas äfven tillverkningen från rikets förnämsta kopparverk — Åtvidaberg — till Norrköping. Från Linköping är östra stambanan beslutad till fortsättning vesterut öfver den fruktbara östgötaslätten, viker sedan af emot sydvest och berör Östergötlands största insjö — Sommen —, kring hvars stränder innebyggarne anse sig med fog i hög grad vanlottade på tidsenliga kommunikationer, då närmaste afsättningsort ligger på ett afstånd af 8 à 10 mil, dit allt måste forslas med dragare i backig och svår väg. Att under sådana förhållanden ortens produkter ligga i vanvärde är sjelfklart. Så betalas

t. ex. 1 famn tallved med 90 öre à 1 riksdaler, 1 famn björkved med 1 riksdaler 50 öre o. s. v. Från östgötagränsen fortgår stambanan förnämligast genom det vackra och bördiga norra Wedbo härad af Jönköpings län till Nässjö. Om denna trakt gäller i allmänhet detsamma, som blifvit yttradt om nejden kring Sommen.

Att en ganska liflig personal- och varu-trafik är att förvänta på östra stambanan, torde af det föregående lätt inses, och stats-utskottet erkänner det äfven, men afstyrker ändock hvarje anslag. Hvad är det då för skäl utskottet anför för sitt afstyrkande? Endast det, att betydlig minskning i anslag till jernvägsbyggnader bör ega rum. Ja! visserligen äro de finansiela förhållanderna något förändrade emot vid förra riksdagen, och vore det fråga om, att staten skulle upptaga ett ansenligare utländskt län, kunde litet hvar visa sig tveksam, om tidpunkten dertill nu vore tjenlig. Det är likväl en annan fråga, huruvida det ur statsekonomisk synpunk kan vara ändamålsenligt att totalt afbryta arbetena på denna stambana, afskeda den der anställda med ortens förhållanden väl hemmastadda ingeniörs- och arbetarepersonal, kanhända för en ringa penning bortslumpa den nu befintliga dyrbara arbetsmaterielen, för att sedan inom kort åter upptaga samma arbeten och ånyo anskaffa hvad som blifvit förskingradt. Jag anser ett sådant sätt att gå till väga icke rätt förståndigt och jag vågar derföre påyrka bifall till min reservation, eller att Rikets Ständer »till förberedande arbeten för fortsättning af östra stambanan emellan Norrköping och Linköping mätte anvisa, att i mån af behof från riksgäldskontoret utgå, en summa af 500,000 riksdaler». Jag anhåller om proposition härå.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Jag har alltid vetat, att svenska nationen varit ett allvarligt, ett betänksamt folk, men finner nu, att det är fullt af öfverilning, fullt af hetsighet. Förr var vår lösen ingen skuldsättning, ingen utländsk skuld. Vi fullbordade då jätteverket Göta kanal med egna tillgångar, utan att kasta oss i armarna på schackrande utländingar, men ett, tu, tre öfvergå vi till en motsatt tanke, som nu blef nationens lifsprincip: ju större national skuldsättning, desto större välmåga och förmögenhet. Man rusade med sådana tankar blindt åstad och man erhöll pengar mera, än man behöfde; tillgången häraf var så god, att man insåg sig ej ens behöfva uppmuntra förfärdigande af inhemsk jernvägsmateriel; allt köptes utifrån, hvarigenom de enorma lånen

snart återvände i utländingarnes fickor, och vi stå snart utan både penningar och kredit. Lyckliga I, som under detta svenska folkets öfverspända hetsighetstillstånd erhållit jernvägar och lättade kommunikationer, hvar och en till sin härd, ty nu börjar det gamla allvarliga svenska lynnet återtaga sin rätt och återgå till den andra ytterligheten »ingen utländsk skuldsättning». Vi böra dock besinna, att för hastiga vexlingar i dessa fall äro lätt ruinerande. Vi begära derföre så litet för Östergötland; vi fordra endast till fortsättning af stambanan mellan Linköping och Norrköping 500,000 riksdaler, på det att arbetet ej må afstanna och materielen förskingras. Jag talar ej blott såsom östgöte, jag talar för norra och östra Sverge: må det ej förtänkas oss, om vi såsom svenskar vilja hafva lätt kommunikation med värt fädernesland, ty nu äro vi nära nog utom Sverge. Jag anropar eder Westergötlands och Skånes odalmän, som genom allas vär hjelp erhållit jernvägar genom edra provinser. Neken ej östra Sverige samma fördel; kommen ihåg de tider, då 10 timmar åtgingo på vägen emellan Hurfva och Lund, och veten, att nu arbeta *vi* under samma ogynnsamma förhållanden. Missunnen derföre ej Östergötland dessa 500 000 riksdaler; vi begära ju så litet och vi skola till staten återgälda dessa medel, jag är viss derom, med fulla procent.

Jag erkänner, att östra Sverige är af naturen rikt, men så länge vi sakna kommunikationer, äro vi fattige, och de rikaste skördar äro af mindre värde, då de med största svårighet afsättas. Genom bristande kommunikationer äro synnerligen skogsprisen i min ort onaturligt låga. Så betalas en famn tallved å Yxke kronopark med 90 öre och nyligen såldes af enskild person 16 tolft större och mindre timmer å rot för tillsammans 5 rdr. Medgifven då, att Östergötland är i kommunikationsväg vanlottadt. Det tillhör derföre Sveriges folk att öfva rättvisa och jag hoppas, att mina ord icke må ohörda förklinga. Här framkastas möjligen den anmärkning, att vi sakna medel och att penningar äro svåra att erhålla. Så borde Sverges representanter tänkt, då denna sammanbindningsbana genom Stockholm beslöts, ty här nedkastas millioner i ett bottenlöst haf, millioner, hvarmed större delen af östgötabanan kunnat byggas, millioner, som säkerligen icke komma att gifva annan vinst, än försöket att gå förbi och utarma vår vackra hufvudstad till fördel för ett mäktigare handelsintresse.

Då staten i alla fall säkerligen behöfver upplåna penningar till materiel och jernvägarnes fortsättande, betyder

det ju föga, om en half million mer eller mindre lånas, synnerligen då man är förvissad att å dessa medel erhålla fullt nöjaktig ränta och då genom östgöta-banans fullbordande derjemte Sveriges södra provinser få 10 mil närmare till vår hufvudstad. Jag erkänner, att tiderna äro ogynnsamma för låns upptagande och fordrar derföre inga brådstörtade jernvägsbyggnader, utan önskar blott, att arbetet ej må afbrytas, arbetspersonalen ej afskedas och materielen ej förskingras. Härtill tarfvas blott en ringa skärf, endast 500,000 riksdaler, hvilket belopp jag hoppas ståndets rättvisa icke skall neka min på kommunikationer vanlottade fosterbygd.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Då jag i förevarande fråga begärt ordet, för att uppträda emot så aktningsvärda motståndare och en så mägtig och väl representerad orts intressen, som den ifrågavarande, får jag på förhand bekänna, att jag gör det med mycken betänksamhet, emedan jag ingalunda blundar för det obehag, ett sådant uppträdande måste medföra. Men jag känner min pligt och jag skall försöka att bjuda skäl för mina påståenden; de få sedan gälla hvad de kunna. Hvad jag kan försäkra är, att ovilja eller personlighetsförhållanden ingalunda diktera mina yttranden.

De skäl, föregående talare anfört för sina yrkanden, vill jag hvarken bestrida eller underskatta, jag vill icke ens nedslå de goda förhoppningar, som vännen Forsbeck hyser till ståndets barmhertighet. Tvärtom, jag skulle sjelf vilja räknas bland de barmhertige, om frågan kunde nöjaktigt besvaras med vanligt medlidande och ingen hänsyn behöfde tagas till andra förhållanden, än blott personlig välvilja. Men andra faktorer måste också ingå uti räkningen och bland dem räknar jag i främsta rummet den allmänna financiela förlägenheten, såväl inom som utom vårt fädernesland.

De föregående talarne hafva framhållit den hastighet, hvarmed våra jernvägsarbeten och vår utländska skuldsättning bedrifvits. Jag erkänner detta och hemställer fördenskull, om dessa angelägenheter böra allt framgent bedrifvas med samma hetsighet. Jag vågar härvid åberopa hvad som från ett visst håll ofta låtit höra sig, t. ex. i tullfrågorna, att hetsigheten borde afstanna, att man icke bör förlöpa sig, att man nu torde kunna lugna sig något o. s. v. Jag är viss, att vännen Forsbeck känner igen dessa uttryck, likasom jag påstår, att de äro tillämpliga äfven på jernvägsbyggnadsfrågan. Det torde här, om nå-

gonstädes vara tillämpligt hvad som berättas i fabeln om formannen, som borde köra sakta, om han innan qvällen ville hinna till staden. Han lydde icke rådet, utan började i stället köra fortare, och så tröttnade hästen innan han hann till målet.

Ingen lärer väl vilja motsätta sig anslag för jernvägsbyggnaden emellan Norrköping och Nässjö, åtminstone vill jag icke det, emedan ett sådant motsättande skulle vara i högsta måtto oklokt. Der är redan gifvet alltför mycket på hand för östra stambanan, för att ett afslag derå någonsin skulle kunna komma i fråga; men ett är att bevilja medel, ett annat att anskaffa dem, och en sämre tid för det senare, än just den närvarande, lärer väl svårligen kunna tänkas. Hurudan är väl den närvarande situationen i förevarande fall? Inom landet penningebrist i alla provinser, utomlands ett brinnande europeiskt krig hvarje ögonblick färdigt att utbryta, räntan öfverallt i stigande, diskontot redan på sina ställen uppe i 10 procent, banklagar suspenderade, pappersmynt lössläppt med tvångskurs o. s. v. Jag vill blott fråga, om det vore klokt att utan allra yttersta nödvändighet försöka uppnegociera ett utländskt jernvägslån under sådana förhållanden, eller till hvad pris och på hvilka vilkor man väl tror, att ett sådant lån nu skulle kunna erhållas? Det är oss ingalunda obekant, med hvilka ofantliga svårigheter och på hvilka tunga vilkor fullmäktige i riksgäldskontoret ändtligen lyckades upptaga det sista jernvägslånet, och ändå gratulera de sig sjelfve och fäderneslandet, att lånet erhölls då, emedan det nu skulle varit långt svårare. Af allmänna tidningarne inhemta vi, att svenska statslåneobligationer på den utländska marknaden ännu hålla sig al pari midt under den allmänna villervallan och stagnationen. Vår kredit är således god ännu. Månne det vore klokt, att nu åter utbjuda ett nytt lån och dymedelst ingifva utländingen den föreställningen, att våra tillgångar äro uttömda, emedan vi låna penningar efter hvarje riksdag. Jag tror det åtminstone icke.

Vore frågan om en ny väganläggning, så skulle jag icke förundra mig öfver, att man ansträngde sig för att få något på hand och såmedelst hafva hufvudsaken definitivt afgjord; men sådana förhållanden förete sig icke här. Vägens anläggning är bestämd och rigtningen är gifven. Vore åter riksdagsförhållandena sådana som förut, att de voro treåriga, så kunde också ansträngningen hafva något skäl för sig, emedan tre års uppskof är en

temligen lång väntetid, men nu hafva vi blott ätta månader till nästa riksdag och under den tiden kan mycket förändras och måste förändras, ty det europeiska ovisshetstillståndet måste ganska snart på ett eller annat sätt upphöra, och då våra stambanors fullbordande ändå nödgar oss att, så fort sådant med vår fördel kan ske, upptaga ett större lån, så anser jag klokheten bjuda oss att uppskjuta de nu ifrågasatta anslagen till lämpligare tid.

Ett af en föregående talare framställdt påstående kan jag icke lemna alldeles oanmärkt, nemligen att Östergötland skulle vara så alldeles utblottadt på kommunikationer, att det knappt kan räknas till Sverge. Ett litet landskap, som begränsas på vestra sidan af sjön Wettern, på östra sidan af Östersjön, genomskäres på tvären af Göta kanal, på längden till stor del af Kinda kanal och bätled och hvars största stad är genom jernväg förenad med Stockholm, Göteborg, Malmö och Sverges flesta provinser, skulle kallas utblottadt på kommunikationer och utestängdt från Sverge! Detta måtte väl aldrig vara allvarligt menadt. Många provinser torde finnas, som hafva större skäl till klagan och ändå få täla sig och hoppas på bättre tider. Så torde äfven Östergötland kunna göra.

Beträffande arbetets afbrytande, så har detta visserligen sina obehagligheter med sig, men sådant har inträffat på andra ställen, när anslagen icke räckt längre, och jag minnes särskildt, att jernvägsarbetet afstannade vid Finjasjön i Skåne för ganska lång tid, oaktadt man hunnit till mindre, än en half mil nära den stora stationen Hessleholm; men man fick lugna sig tills fortsättning kunde ifrågakomma.

Forsbecks anmärkning, att man kastat penningar i hafvet för att bygga en sammanbindningsbana genom Stockholm, drabbar ej bonde-ståndet, som aldrig biträdt beslutet derom. Dermed har dock avancerat så långt, att det nu ej lönar sig att spilla ord på den saken. Forsbeck måtte väl ändå icke föreställa sig, att beslutet om sammanbindningsbanan nu skulle kunna upphäfvas, för att få de dertill anslagna medel disponibla för östra stambanans fortsättning genom Östergötland.

Åtskilligt annat vore visserligen ännu att yttra, men jag fruktar, att jag alltför länge tagit ståndets tålamod i anspråk och vill blott slutligen tillägga, att, då jag icke vill vid hemkomsten mottaga förebråelser för att under så ogynnsamma konjunkturer hafva bidragit till landets yt-

terligare skuldsättning hos utländingen, och då jag icke kan bifalla anslag till Norrköpings—Nässjö-banan utan att äfven bifalla till Upsala—Sala-banan och flera andra, som kunna vara lika berättigade till fortsättning, samt då jag anser ett uppskof till nästa riksdag väl kunna rättfärdigas af förhanden varande financiela förhållanden, så vill jag bifalla den föredragna punkten.

Samma åsigt delades af *Johan Johansson* från Nerikes, *Lars Magnus Carlsson* från Stockholms, *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads samt *Peter Andersson* från Blekinge län m. fl.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Rosenberg började sitt anförande med ett högtidligt förklarande, att han icke hyste någon ovilja mot östra banan. Detta förundrar mig icke alls, ty provinsen Skåne är en ibland dem, som komme att njuta ganska stora fördelar af nämnda bana, serdeles som den långa omvägen och de besvärliga nattqvarteren genom densamma komme att undvikas för hvar och en, som behöfde färdas mellan Skåne och Stockholm, ty sedermera kunde man komma från hufvudstaden till Malmö på en dag, hvilket utgör en icke ringa vinst både i tid och kostnader.

Det borde icke inom detta stånd anses underligt, att provinsen Östergötland, som i så betydlig mån fått bidraga till jernvägsbyggnaderna inom andra orter, icke kan finna sig tillfredsställd förr, än jemväl den kommer i åtnjutande af en stambana genom länet. Hvilken annan som helst inom ståndet skulle med något skäl kunnat ställa sig i opposition emot östgötabanan; men att Rosenberg skulle blifva nära nog den ende, det kan man anse minst befogadt, isynnerhet som han på nästlidne riksdag gjort allt hvad på honom berodde, för att med sin vältalighet förmå ståndet lemna bifall till icke mindre än fyra bibanor inom provinsen Skåne, som redan förut kommit i åtnjutande af stambana. Dessa fyra bibanor kostade staten då lika många millioner, som de nu ifrågasatta hundratusentalen riksdaler till östra stambanan, ty ehuru det hettes vara län, som begärdes, meddelades dock dessa på sådana vilkor, att någon återbetalningsskyldighet aldrig kommer i fråga, såvida icke densamma kan åstadkommas genom banornas trafikinkomst. Att Östergötland icke begär län, utan anslag till östra banan, är en naturlig följd deraf, att staten byggt alla stambanorna inom de öfriga orterna i riket, utan att Östergötland hittills kommit i åtnjutande af enahanda förmon.

Rosenberg beskärmar sig öfver statens ohejdade framgång på skuldsättningsbanan, men jag kan i sanning betyga, att *han* ej varit den minst verksamme att bidraga dertill. Den anslagssumma, som Lönnberg och Jonas Andersson uti sina reservationer påfordrat, lärer väl svårligen kunna stämplas såsom något oförskämdt af Östergötland att begära, enär nämnda summa lärer kunna utan svårighet åstadkommas utan uppläning. Det är visserligen sannt, att landet för sina jernvägsbyggnader åsamkat sig en stor utländsk skuld, men vi hafva dock härför en reel valuta i jemförelse med många andra länder, som nedlagt penningar på krig eller improduktiva företag. Efter mitt förmenande har Rosenberg icke på ringaste sätt gittat vederlägga Lönnbergs och Forsbecks satser i afseende på den verkliga besparing af statens medel, som blefve en följd af jernvägsbyggnadernas oafbrutna gång i stället för ett så häftigt afbräck just nu, som det af honom förordade. Det kan visserligen sägas, att skäningarne icke hafva att tacka östgötarne så mycket för de stora anslagen vid förra riksdagen, men jag vill fästa uppmärksamheten uppå, att ingen enda östgöte då motsatte sig bifall till *en* af de ifrågastälde bibanorna, fastän vi ansågo för mycket att bifalla alla fyra på en gång. Det borde således icke vara någon hämdkänsla, som dikterar Rosenbergs handlingssätt.

Påståendet, att vi nu borde stanna derföre att man anses gå för fort, låter visserligen klokt, men det är tvifvel underkastadt hvilket som är nyttigast för landet, antingen att sakna lätta och billiga kommunikationer, eller att med görligaste skyndsamhet anskaffa dessa mäktiga häfstänger till landets förkofran i industriel verksamhet. Det säges vidare, att då man vid föregående riksdagar bifallit anslag till jernvägar för 30 à 40 millioner, skulle man nu börja att gå sakta i backarne och endast bygga af egna medel. Jag frågar med anledning häraf: kan man icke anse, att ständerna iakttagit hofsamhet i jernvägsbyggnaderna vid denna riksdag, äfven om östra och norra stambanorna skulle få de af reservanterna begärda summorna, 500 000 riksdaler hvardera? Jag anser, att man aldrig kunde nyttigare använda dessa penningar. Den ifrågavarande jernvägen emellan Norrköping och Linköping är en af de fördelaktigaste i afseende på lokal och trafik, som staten hittills byggt, och jag tror fullt och fast, att icke någon förlust för staten skall uppstå, i fall summan får utgå i den mån statens tillgångar medgifva.

Då man allt hitintills drifvit den satsen, att man borde underlätta bibanors byggande till den stora pulsådern, så borde man vara ännu mera angelägen att få en sådan pulsåder färdig emellan Norrköping och Nässjö, hvarförinnan landets sanna fördelar icke kunna sägas hafva blifvit riktigt tillgodosedda. Det är af lika vigt att tillse, det norra linien jemväl snart kommer till stånd.

Den af vissa talare äberopade besparingen är i sanning mera inbillad, än verklig, ty om staten skulle under tiden bortsälja sin dyrbara byggnadsmateriel, afskeda och mähända pensionera sina ingeniörer samt ställa en mängd jernvägsarbetare utan sysselsättning, så kan detta icke ske, utan att det allmänna derpå förlorar en summa, som uppgår till mähända lika belopp med de anspråkslösa summor, hvarom frågan nu gäller. Det kan sålunda icke utur någon synpunkt stämplas såsom misshushållning att fortsätta ett arbete, hvaraf staten och det allmänna i all framtid hafva att vänta stora fördelar i mera än ett afseende. Då härtill kommer, att företaget icke är nytt, utan banans sträckning bestämd samt handpenning redan vid förra riksdagen gifven, då anslag beviljades för banans fullbordande till Norrköping; så kan jag icke underläta att yrka proposition på bifall till de af reservanterne föreslagna **500,000** riksdaler till fortsättning af jernvägen emellan Norrköping och Linköping.

Häruti instämde *Johan Ericsson* och *Johannes Andersson* från Jönköpings samt *Carl Johan Johansson* från Östergötlands län.

Jöns Rundbäck från Göteborgs län: Vid förra riksdagen kastade jag mig icke in uti jernvägsstriden och jag tänker icke heller nu göra det, men jag finner mig föranläten att allvarligt påminna ståndsbröderne att närmare betänka landets ekonomiska ställning. Jag uppmanas härtill så mycket mera, som Kongl. Maj:t vid riksdagens öppnande påpekade, att någon inskränkning i anslagen till jernvägarne borde ega rum, hvartill kommer, att vi, enligt min åsigt, böra icke blott bygga jernvägar, utan äfven se till, att vi kunna producera hvad som för deras underhållande är behöfligt. Vigten och värdet af såväl den östra, som den vestra bansträckningen vill jag icke på minsta sätt förringa, men då man känner penningeställningen så inom, som utom landet, har jag velat framsäga en varning emot ytterligare skuldsättning. Det skulle vara ganska bra, om vi utan någon olägenhet eller svårighet kunde betala räntor på de län, som redan blifvit för statens räkning upptagna. Jag motsätter mig ingalunda det ifräga-

varande anslaget derföre, att jag anser östra banan icke vara erforderlig, ty nog kan den behöfvas, och icke heller derföre, att innevånarne i min hemort redan erhållit jernväg, hvilken dock icke medfört någon fördel, enär man hade bättre afsättning på sina produkter före jernvägsanläggningen, utan för att icke förvärra landets redan nog svåra financiela belägenhet.

Några föregående talare hafva uppgifvit, att en famn ved i deras ort betalas med endast **90** öre famnen, men nog är väl det vida förmänligare, än i min hemort, der den kostar **20** rdr. Att, såsom man sagt, arbetarne skola behöfva gå sysslolösa, derest den ifrågavarande jernvägsomläggningen icke för närvarande kommer till stånd, behöfver man sannerligen icke befara. Det vore tvärtom på tiden, att arbetarne nu finge återgå till det arbete, åt hvilket de företrädesvis borde egna sig, nemligen jordens upparbetande.

Andreas Eskilsson från Blekinge län delade samma åsigt.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Under de föregående riksdagar, uti hvilka jag deltagit, har jag vid de olika frågornas behandling alltid sökt ställa mig oberoende af särskilda lokalintressen och blott se hvarje sak från rättvisans och billighetens synpunkt. Jag skall bemöda mig att äfven nu göra på samma sätt, ehuru den nu omhandlade frågan synes närmast röra det län jag tillhör.

Om man vill uppfatta saken sådan, som den för närvarande i verkligheten sig befinner, så skall det visa sig, att frågan om anslag till den östra stambanan icke, såsom någon föregående talare tyckes vilja antyda, afser hvarken ett nytt företag eller ett uteslutande ortintresse. Vore nu fråga om ett nytt jernvägsföretag, så skulle äfven jag anse mindre välbetänkt att nu dertill anslå medel, helst som penningeställningen för närvarande är sådan både inom och utom vårt land, att nödig försigtighet härutinnan väl behöfver iakttagas; men då vid förevarande fråga gäller att pröfva, huruvida det kan vara förenligt med god hushållning att afbryta ett redan påbörjadt arbete, hvars fulländning i alla händelser hvarken kan eller bör för någon längre tid undanskjutas, så företer sig saken för mig i en helt annan dager. Att förafskeda ett på platsen väl ordnadt och invandt betydligt arbetsmanskap med dess ledare samt lemna åt förstörelsen, eller för en ringa penning bortslumpa en dyrbar materiel, som för ändamålet inom kort tid måste återskaffas, detta kan på intet sätt vara statsekonomiskt klokt och skulle obestridligen leda

till oberäknelig skada för det allmänna och medföra större utgifter för staten, än den högre ränta, som nu möjligen måste beräknas på det begärda anslagskapitalet.

En föregående talare har sagt, att en nödig omtanka fordrar, det man nu icke går alltför brådstörtadt tillväga, och härutinnan är jag med denne talare ense, men just derföre har också detta anslag begärts till det inskränkta belopp, som är oundgängligt för undvikande af ett totalt afbrott i arbetets gång under den närmaste framtiden och hvartill resurser inom landet böra kunna beredas. Af utländska lån böra vi naturligtvis under nuvarande ogynsamma förhållanden söka göra oss oberoende. Man har ytterligare sagt, att, när det är blott ett år tills ny riksdag inträffar, möjligen då bättre och gynsammare tider för medels upplånande inträffat. Detta utgör dock, enligt mitt förmenande, ett mera talande skäl för min åsigt, att icke för så kort tids afbrott ädraga det allmänna en gifven förlust.

Att, såsom vännen Forsbeck, anropa ståndet om medlidande för provinsen Östergötland, dertill är jag för min del icke nog nedlätande, helst då frågan icke är af beskaffenhet att påkalla något barmhertighetsverk. Det förhäller sig väl med östra stambanan, såsom med stambanor i allmänhet, att nemligen icke ensamt afse någon enskild orts intresse, utan fastmera att utgöra pulsådror, hvarifrån de mindre eller de så kallade bibanorna kunna utgrena sig till spridda orter, för att i möjligast vidsträckta omfång göra dessa kommunikationsanstalter gagnande för det allmänna; men förrän en besluten och till sin rigtning bestämd stambana hunnit sin fulländning, kan naturligtvis icke ett sådant ändamål vinnas.

Sparsamhet i anslagsväg är visserligen alltid, och synnerligast nu, af omständigheterna påkallad, men det torde vara lika nödvändigt att se till, att man icke sträcker återhållsamheten ända derhän, att man derigenom bereder staten förlust i stället för vinst.

Jag åberopar för öfrigt hvad som uti min reservation i detta ämne är anfördt samt anhåller, att ståndet ville taga de anförda skälen för bifall af 500,000 riksdaler till fortsättning af arbetet å östra stambanan i närmare öfvervägande.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: En talare har indirekt förebrätt mig, att jag vid sista riksdag talade för skånska banorna. Detta har verkligen sin rigtighet, och ännu mera: vid 1860 års riksdag talade jag för

Boråsbanan, äfvensom för en annan banstump i Norrland och vid sista riksdag förordade jag ifrigt Wenersborgs—Herrljungabanan. Jag har understödt alla sådana bibaneförslag, som ifrågakommit, emedan jag dels anser den principen fullt rigtig, att de orter, hvars inbyggare vilja väga något för erhållande af jernvägar och sjelfve erbjuda sig att bygga dem, böra af statsverket understödjas, för såvidt staten är i tillfälle dertill, dels derföre, att sådana banor alltid byggas för billigare pris, än då byggandet sker för statens räkning, och dels emedan jag anser dessa bibanor vara förträffliga matare åt stambanorna och genom sin tillförsel tillskynda dessa direkt vinst, som kommer staten tillgodo såsom ersättning för den genom lånen uppkommande ränteförlusten.

Men frågan om bibanor och den nu föredragna punkten hafva egentligen ingenting gemensamt, hvadan af mitt yttrande för det ena inga slutsatser kunna dragas för det andra. Vid förra riksdagen diskuterades om bibanornas vara eller icke vara. Det var icke tal om uppskof, endast om bifall eller afslag. Nu är frågan om banans vara alldeles afgjord eller bifallen; vi kunna endast diskutera om fortgången. *Då* skulle ett större jernvägslån i utlandet upptagas; frågan var således endast om det skulle tagas så stort, att äfven bibanorna deraf kunde få ett understöd. Vid denna riksdag tror jag den önskan vara temligen allmän, att, om möjligt är, bondeståndet måtte kunna skiljas från sin sista riksdag utan den utländska skuldens förökande. Häraf torde den ärade talaren finna, att jag fullt konseqvent kunnat under förra riksdagar tala för bifall till bibanor och under denna riksdag påyrka uppskof med stambanor.

Om Carl Anders Larsson tror, att jag härvid yttrat mig af hämdkänsla för gammalt motstånd, så misstager han sig storligen. Jag älskar en öppen, ärlig diskussion, der en hvar sjunger ut sin mening och bjuder skäl för sig så godt han förmår, men de personliga angreppen äro mig deremot förhatliga och vedervärdiga. Aldrig skulle det falla mig in att hämnas för motsägelser, ehuru jag gerna söker att gendrifva dem.

Jonas Andersson synes betrakta den ifrågasatta summan såsom en obetydlighet. Blott 500,000 riksdaler heter det. Ja! mina vänner blott 500,000 riksdaler till Östgötabanan, blott 500,000 riksdaler till Upsalabanan, blott 350,000 riksdaler till Dalkarlsberget, 160,000 riksdaler till Köping, 500,000 riksdaler till Lidköpingsbanan o. s. v.

Skall den ena reservationen bifallas, så skall väl den andra och tredje o. s. v.; men hvar skola penningarne tagas? På denna fråga behöfves också ett nöjaktigt svar. Man talar om blott inländska län. Underrättelserna om den financiela ställningen från landsorterna, hvilken redan vållat räntans höjande hos vissa penningeverk, synes mig föga hoppgifvande för ett inländskt läns upptagande.

Tvenne särskilda svårigheter hafva blifvit framhållna såsom följder af arbetets uppskjutande, nemligen jernvägsarbetarnes sysslolöshet och materielens försäljning. Den förra skulle jag nästan vilja anse såsom en åtminstone moralisk fördel. Det har isynnerhet på vissa orter blifvit en verklig mani, att alla, som duga till att endast köra en skottkärra, skola söka sig arbete vid jernvägen. De stora flockar af arbetsfolk, som anträffas supiga och oregerliga på jernvägar, ångbåtar och icke minst på Stockholms gator, äro härpå slående bevis. Många af dessa ynglingar förtjena pengar, mycket pengar, men behållningen vid arbetsårets slut reducerar sig ofta till ett djupt demoraliserande af både kropp ock själ, och dessa ynglingar hafva ofta på resan gjort en förlust, som aldrig kan ersättas. Är det skäl att fortfarande utan uppehåll gifva den uppväxande ynglingaskaran denna samhällsfrätande riktning? Enligt min uppfattning skulle ett afbrott häri vara ganska helsosamt. Ynglingarne kunde för ett år stanna i hemorten och odla jorden. Denna näringsgren behöfver också en del armar och arbetskrafter. Hvad materielen angår, så torde väl en del behöfva säljas; största och dyrbaraste delen torde dock kunna magasineras, och jag kan icke föreställa mig, att försäljningsförlusten och magasineringskostnaden skall på långt när uppgå i värde mot kapitalrabatten och ränteförlusten på ett lån under nuvarande förhållanden.

Jag måste således fortfarande yrka bifall, såvida ingen kan uppgifva någon särskild utväg för ett inhemskt läns upptagande på åtminstone drägliga vilkor.

Svante Bergström från Östergötlands län: Då jag betänker de följder, hvilka nödvändigt skola uppstå genom inställande af jernvägsarbetena, så måste jag rent utaf i hushållsaktighetens namn framföra den uppmaningen till hedervärda ståndet, att detta afslutande måtte undvikas. Motståndarne till jernvägsarbetenas fortsättande hafva visserligen erkänt, att olägenheter skola uppstå genom inställandet, men de hafva derjemte påstått, att dessa olägenheter kunna undvikas derigenom, att redskapen

magasineras samt derförutan förklarat, att arbetarnes återvändande till hemorten skulle vara ett sätt att moraliskt förbättra samma arbetare. Jag för min del tror ej på någon af dessa förespeglingar. Redskapen kommer nog att försäljas, och tydligt är, att om en skicklig arbetskär blifvit bildad, bör arbetsgifvaren söka bibehålla densamma. Så gör åtminstone den enskilde industriidkaren. Hvad beträffar den depravation, hvilken, efter hvad man velat låta påskina, skall hafva innästlat sig bland jernvägsarbetarne, tror jag för min del, att klandret härutinnan är mera obefogadt, än befogadt. Om förhållandet är, såsom jag tror, sådant, så är också misshushållningen tydlig, hvad materielen beträffar, och vi komma till den financiela sidan af saken.

Uti sistnämnda hänseende har man framhållit behofvet utaf att ej vidare fortsätta den hetsighet, som man hittills ådagalagt vid våra jernvägsbyggnader, emedan hästen, om han anstränges för mycket, kan blifva tröttkörd. Jag för min del gillar till alla delar detta sätt att se saken, men tror likväl att derest Rosenbergs exempel om hästen följdrigtigt tillämpas, äfven han, Rosenberg, skall komma till ett annat resultat. För att undvika att hästen dör, bör man naturligtvis gifva honom foder. Härvidlag förefinnas tusentals arbetare, hvilka, om också svenska statens senor slappnat, likväl behöfva lefva; denna hästen behöfver således sitt foder. Vidare består statens sanna fördel uti att, genom arbete och särskild betalning derför, åt den stora mängd af tjenstemän, som bildats under jernvägsbyggnadstiden, lemna det tillskott i aflöningen, som desse eljest otillräckligt aflönade tjenstemän så väl behöfva. Äfven denna häst behöfver således sin föda.

Hvad beträffar de begärda anslagssummornas storlek, så hemställer jag till en hvar, om man ej deruti skall finna en betydlig nedsättning och således ett allvarligt bemödande att frångå hetsigheten. Med det af riksgäldskontoret senast upptagna lån uppgår svenska statens fonderade skuld till omkring 80 millioner riksdaler. Om denna summa fördelas på 10 år, så uppstår ett anslag af 8 millioner årligen blott för stambanorna. Om nu anslås 500,000 riksdaler till fortsättning af norra stambanan och lika mycket till den östra, så utgör detta en million. Till nordvestra stambanan är förut vid denna riksdag anslaget 500,000 riksdaler och således tillsammans en och en half million. Skilnaden blifver då sex och en half million, som utvisar en så stor nedsättning från det förr vanliga, att ingen på

grund deraf gerna kan framkomma med en beskyllning om misshushållning.

Hvad möjligheten att anskaffa penningar angår, tror jag det väl skola låta sig göra, såvida icke några alltför oförmodade ändringar uppstå uti statens inkomster, ty man har hittills alltid sett, att betydliga öfverskott på flerahanda sätt uppkommit på statsregleringen och hvilka öfverskott således kunna lemna tillgångar. Skulle man likväl nödvändigt behöfva låna, så äro summorna ej större, än att det lätt bör låta sig göra inom landet, och således utan men för svenska krediten.

Den omständigheten, att riksdagarne hädanefter blifva årliga, har man äfven åberopat såsom skäl till att nu inställa allt arbete på ifrågavarande jernbanor, emedan man, om bättre tider yppa sig, redan nästa år kan återtaga arbetet; men jag vill för min del just uti samma omständighet finna ett skäl, hvarför man icke bör låta arbetet afstanna, ty klart är ju, att om ett misstag hädanefter begås, detsamma lättare och snarare låter sig rättas, än då riksdagarna återkommo hvart tredje år.

På grund af hvad jag nu yttrat, förenar jag mig med dem, hvilka yrkat ett statsanslag af 500,000 riksdaler till fortsättande af östra stambanan, och får förklara, att jag önskar lemna lika stort anslag till den norra stambanan.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: En stor man har sagt, att vi svenskar äro en trög nation, full af hetsigheter. Denna sats, så ofta upprepad, så utnött den än må vara, innefattar dock en stor sanning, som i detta nu finner sin bekräftelse.

Sedan Rikets Ständer vid föregående riksdagar ansett lämpligt forcera jernvägsarbetena, vill man nu, med undantag för den ömmande nordvestra stambanan, totalt afbryta desamma. Att hvarje öfverdrift framkallar en reaktion, är säkert; men lika visst är, att reaktionen, för långt sträckt, äfven frammanar en återgång, som står i jemnt förhållande till reaktionens egen våldsamhet. Att sådana häftiga slitningar icke äro för samhällskroppen hälsosamma, torde icke behöfva bevis. Icke heller är landets ställning sådan, att den oundgängligen påkallar ett nästan fullständigt strypsystem, såvidt det gäller våra ofulländade stambanor. Tvärtom torde en nödig försigtighet påkalla, att icke alltför brådstörtadt afbryta en gång påbörjade arbeten.

En talare påstod, att den tryckta ställningen i landet härleder sig från våra dryga utländska räntor. Visserligen äro de financiela förhållanderna nu mindre gynn-

samma, än vid förlidne riksdag, men detta härflyter af många källor och förnämligast från den förlägenhet, hvari jordbrukets idkare befinna sig. Då modernäringen lider, lida äfven alla andra näringar mer eller mindre; men häraf följer icke med nödvändighet statens oförmåga att äfven med en mindre summa fullfölja sina egna en gång beslutade arbeten; och att bereda beqvämare kommunikationer, hvaraf isynnerhet landtmannen kommer att draga fördel, kan väl icke sägas ytterligare bidraga till hans betryck.

Kongl. Maj:t har i sin nådiga proposition om anslag till jernvägsbyggnader framhållit behofvet af att denna gång iakttaga större moderation i berörda afseende, än hvad vid närmast föregående riksdagar egt rum. Ingenting annat än godt är härom att säga. Likväl torde jag böra fästa ståndets uppmärksamhet derpå, att, äfven om Rikets Ständer skulle bifalla en half million riksdaler åt hvardera af östra och norra stambanan, slutliga anslagssumman till jernvägsbyggnader blifver betydligt mindre, än efter Kongl. Maj:ts nådiga proposition. Kongl. Maj:t äskade för arbetenas fortsättande på nordvestra banan från Kristinehamn öfver Carlstad till Arvika för år 1867 3,924,000 riksdaler, af hvilket belopp Rikets Ständer likväl endast beviljat 500,000 riksdaler. Skulle nu till de andra ofullbordade stambanorna, den östra och den norra, inalles beviljas en million riksdaler, uppkommer ändock en minskning i jernvägsanslagen af icke mindre än 2,424,000 riksdaler emot hvad Kongl. Maj:t föreslagit uti sin nådiga proposition. Detta är en ganska vigtig omständighet, som jag hoppas ståndet ingalunda förbiser, innan det fattar definitivt beslut i frågan.

Anders August Andersson från Östergötlands län: En och annan af föregående talare har påpekat den svåra penningeställningen både i Sverige och i utlandet. Om ock penningemarknaden i utlandet är dålig, har man dock af tidningarna erfarit, att våra svenska statspapper hålla sig uppe i värde, och under sådant förhållande synes det mig, som man icke skulle löpa så stor fara, om man beviljar blott den summa, som i anseende till den mindre goda penningeställningen blifvit af reservanterne ifrågasatt, eller 500,000 riksdaler. Om jernvägsarbetet nu afbrytes samt till följd deraf materielen skall försäljas och de vana arbetarne förafskedas, så blifver förlusten deraf fullt så stor, som räntan å förenämnda belopp. Då nu härtill kommer, att trafiken emellan Norrköping och Linköping är nästan större, än på något annat ställe i Sve-

rige, måste jernvägsanläggningen emellan nämnda städer blifva nyttig för landet, till följd hvaraf och på grund af hvad Lönnberg för öfrigt yttrat och anfört, jag yrkar bifall till hvad han uti reservationen föreslagit.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Åtskillige talare hafva påmint om den ifver och hetsighet, som föregående ständer visat vid meddelande af anslag till jernvägsanläggningar. Hvad de sålunda yttrat innefattar en ovedersäglig sanning, men för min del har jag derutinnan icke något att förebrå mig, enär jag alltid velat och sökt, i hvad på mig ankommit, stälja den omnämnda ifvern. Vid 1860 års riksdag, då jag var ledamot af stats-utskottet, försökte jag att tillbakahålla anslagsraseriet och föreställde vederbörande, att vi icke borde forcera jernvägsarbetena strängare, innan landets näringar hunno så utvecklas, att vi utan olägenhet kunde betala ränta på de upplånta kapitalen. Såväl då, som vid sistförflutna riksdag, predikade jag dock för döfva öron. Om Rikets Ständer emellertid icke handlat klokt, då de forcerat jernvägsarbetena på sätt som skett, anser jag det likväl icke vara i sin ordning att nu helt tvärt alldeles afbryta dessa arbeten, och jag kan icke annat än förvåna mig öfver, att representanterne från den ort, der jernvägar redan blifvit på statens bekostnad anlagda, nu visa sig så motsträfvige, hvad det här ifrågavarande anslaget angår. Derest vid denna riksdag icke beviljas åtminstone några mindre belopp till de i detta utlåtande föreslagna bansträckningarne, kommer sådant sannerligen icke att medföra goda följder, ty jernvägsmaterielen skulle under sådant förhållande få ligga obegagnad och förstöras, samt de tusentals arbetare, som vid jernvägsarbetena haft sysselsättning, skulle komma att sysslolösa drifva landet omkring, hvarpå vi nu dagligen se exempel här i Stockholm. Det är således från statsekonomisk och klokhetens synpunkt, som jag uppmanar ståndets ledamöter att bevilja anslag, på det jernvägsarbetena icke måtte helt och hållet afstanna, ty om ock det icke kan förnekas, att penningeställningen för närvarande är svår, är det ju en möjlighet, att man under loppet af nästkommande år får lättare att låna penningar.

Då det icke är möjligt att, äfven om de anslag, som utskottet i denna punkt tillstyrkt, afslås, undgå upplåning af penningar, och det för en stat är af ringa betydenhet, om en million mer eller mindre upplånas, hoppas jag, att ståndet måtte bevilja de belopp, som blifvit af utskottet tillstyrkte för östra och norra stambanorna.

Johan Persson från Upsala och *Per Tjernlund* från Westernorrlands län instämde.

Olof Larsson från Jemtlands län: Om det här vore fråga om anläggande af en ny jernväg, skulle jag icke vilja medgifva något anslag, men då det gäller fortsättning af en redan påbörjad bansträckning, anser jag det icke vara med klok hushållning öfverensstämmande att undanskjuta arbetet, utan man, bör tvertom tillse att de redan påbörjade banorna göras färdiga, så att de gifva någon afkastning. Jag kommer således att rösta för bifall till de anslag, som utskottet tillstyrkt för såväl den östra, som den norra stambanan.

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: Då jag här hört talas om den hetsighet och den tröghet, som vidläder den svenska nationen och då jag anser, att både den, som sagt Östergötland vara så vanlottadt, att det knappt kan anses ega svensk medborgarerätt, och den, som uppgifvit landets ruin beredas genom upptagande af län till den här ifrågavarande jernvägsanläggningen, gått för långt i sina påståenden, har jag tänkt det måhända vara klokast att här följa en medelväg. Det är dock icke egentligen derföre, som jag begärt ordet, utan för att påpeka en annan omständighet, på hvilken icke någon föregående talare fästat ståndets uppmärksamhet.

Då frågan om nordvestra stambanans sträckning behandlades här i ståndet, hördes många, eller måhända flertalet af ståndets ledamöter, förorda Norumslinien eller den norra sträckningen, oaktadt denna beräknats att kosta 1 million riksdaler mera, än den södra, eller Carlstadslinien. Om man nu skulle anslå denna million, som blifvit besparad genom Rikets Ständers beslut att draga nordvestra stambanan öfver Carlstad, till de bansträckningar, som utskottet föreslagit i denna och nästföljande punkt, anser jag sådant icke vara farligt, och det är derföre, som jag vill bevilja de 500 000 rdr, som blifvit tillstyrkta för östra stambanans fortsättande.

Carl Gustafsson från Kalmar län instämde.

Anders Medin från Kronobergs län: Jag är verkligen villrådig huru man i denna fråga bör klokast gå till väga, ty om jag betraktar den från min egenskap af fullmägtig i riksgäldskontoret, finner jag, att, om de medel, som blifvit begärda för den ifrågavarande bansträckningen, beviljas, man blir tvungen att lemna medel äfven till andra föreslagna banor, samt att till följd deraf det blifver för riksgäldskontoret nära nog omöjligt att kunna uppläna de

medel, som varda erforderliga. Betraktar jag åter saken såsom representant från Kronobergs län, måste jag ställa mig på mina kommittenters sida och förorda den ifrågavarande stambanans fullbordande, ty ju förr den blifver till trafik uppläten, få mina kommittenter 10 mil närmare till Stockholm, än de för närvarande hafva. Sedan nu på statens bekostnad blifvit anlagd jernväg emellan Kathrineholm och Norrköping, skulle denna blifva af betydligt mindre nytta och betydelse, derest den icke kunde utsträckas till Nässjö. Jag påminner mig ganska väl, huru jag var till mods, då votering i förstärkt stats-utskott egde rum om bansträckningen emellan Falköping och Jönköping, och huru jag då arbetade för vägens dragande genom Östergötland, och jag är fullt öfvertygad derom, att, derest de penningar, som blifvit använda till förstnämnda bansträckning, i stället blifvit anslagna till en jernväg genom Östergötland, denna längesedan varit fullbordad. Här besannas således det gamla ordspråket »hvad man gömmer i snö, återfinner man i tö"; och som jag är förvissad ej mindre derom, att den här ifrågavarande jernvägen förr eller sednare måste komma till stånd, än ock att län måste för statens räkning upptagas, torde åtminstone något om ock mindre belopp böra beviljas.

Då nu härtill kommer, att, derest jernvägsarbetet skulle upphöra, man blifver tvungen att för statens räkning uppbygga dyra hus för redskapens förvarande, samt då jordbrukarne, i deras nuvarande bekymmersamma ställning, icke äro i tillfälle att lemna sysselsättning åt den mängd af arbetare, som varit vid jernvägsanläggningarne anställde, torde man med rätta finna, att olägenheterna af jernvägsarbetets inställande blifva så svåra, att man med skäl bör bevilja åtminstone den summa, som i reservationen omnämnes, eller 500 000 riksdaler.

Nils Andersson från Wermlands län: Jag har under denna riksdag redan talat så mycket om jernvägar, att jag nu borde tiga, men jag anser mig likväl böra uttala den mening jag hyser, att vi nemligen gått så långt med våra jernvägsbyggnader, att det skulle vara oklokt att nu afstanna. Om vi icke försöka att genom lättade kommunikationer utveckla våra näringar, så blifver vår ställning betänklig, och det är derföre, som jag för min del vill bevilja 500 000 riksdaler till östra samt lika stor summa till norra stambanans fortsättande.

Matts Persson från Stockholms län instämde.

Öfverläggningen förklarades afslutad; talmannens proposition på bifall till utskottets hemställan i denna punkt blef med blandade ja och nej besvarad; till följd hvaraf och då votering begärdes, följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som vill bifalla stats-utskottets uti 1:sta punkten af dess utlåtande n:o 80 gjorda hemställan, att något anslag till utförande af arbeten för östra stambanans fortsättande på sträckningen mellan Norrköping och Nässjö nu icke böra beviljas; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet till förberedande arbeten för fortsättning af östra stambanan mellan Norrköping och Linköping anvisat 500 000 riksdaler, att, i mån af behof från riksgäldskontoret under 1867 utgå.

Vid voteringssedlarnes öppnande befunnos 39 ledamöhafva röstat ja och 38 ledamöter röstat nej, till följd hvaraf ståndet beslutat i enlighet med japropositionen.

Emot detta beslut reserverade sig *Jonas Andersson*, *Carl Anders Larsson*, *Carl Johan Leonard Lönnberg*, *Fredrik August Forsbeck*, *Anders August Andersson* och *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Anders Johan Sandstedt* och *Johan Eriksson* från Jönköpings, *Erik Ersson* från Gefleborgs, *Olof Larsson* och *Erik Ersson* från Jemtlands, *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes, *Per Östman* och *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Matts Persson* från Stockholms, *Johan Persson* från Upsala, *Olof Olsson* i Slängserud från Wermlands, *Nils Olsson* från Malmöhus, *Olof Nilsson* och *Leonard Johan Fahlander* från Westerbottens, *Josef Oscar Almqvist* från Norrbottens samt *Carl Gustafsson* från Kalmar län m. fl.

2 punkten, 1 mom., hvaruti utskottet hemstält, att något anslag för fortsättning af norra stambanans anläggande icke vid denna riksdag måtte af Rikets Ständer beviljas, föranledde diskussion, uti hvilken deltog och sig yttrade:

Per Östman från Westernorrlands län: Det är en känd sak, att jag icke ifrat för, utan tvertom motarbetat de vidsträckta jernvägsanläggningar, som Rikets Ständer vid föregående riksdagar beslutat, emedan jag ansett det icke vara förenligt med landets ekonomiska välfärd att på en gång eller inom en kort tid uppläna så mycket penningar, som för sådant ändamål erfordrats, men här förekommer nu en fråga, hvilken tål att tänka uppå. Olika

meningar om norra banans sträckning hafva blifvit uttalade och velat göra sig gällande, då en del velat draga den från Upsala åt Westmanland och andra åter ät Sala, för att få den förenad med Gefle—Dala jernvägen. Då min åsigt är, att, sedan man redan nedlagt så mycket penningar på norra banan, man icke bör låta arbetet afstanna, anhåller jag, att ståndet måtte, med godkännande af herr Staaffs emot utskottets hemställan i denna punkt afgifna reservation, bevilja **500 000** riksdaler till fortsättning af norra stambanan i rigtning från Upsala till Sala.

Samma åsigt delades af *Per Tjernlund* från Westernorrlands län.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Under alla de sednaste riksdagarna har fråga varit väckt om anslag till en jernväg norr om Stockholm, men genom intriger hafva de väckta förslagen gätt öfverända, så att anslag hittills blifvit beviljade till en jernväg af endast **6** mil norr om Stockholm, då deremot en bansträckning, af icke mindre än **90** mil, blifvit färdigbyggd söder om nämda stad. Norrlands innebyggare hafva fätt i sin mån bidraga till sistnämnda jernvägsbyggnad, och derföre synes mig tiden nu vara inne att skrida från ord till handling, hvarför jag anhåller, att ståndets ledamöter måtte, oaktadt utskottets hemställan i förra punkten bifölls med en rösts pluralitet, behjerta saken och fatta sitt beslut i enlighet med hvad rättvisa och billighet kräfva.

Under de diskussioner, som här i ståndet blifvit förda om jernvägsanläggningarne inom Wermland, har man lagt serdeles stor vigt uppå, att Norge borde medelst en jernväg sammanbindas med Stockholm, men för min del tror jag det vara af fullt lika stor vigt, åtminstone i militäriskt hänseende, att Norrland varder medelst en jernväg förenadt med hufvudstaden. Man har sagt, att något anslag till fortsättande af norra stambanan icke bör beviljas förr, än de olika partierna blifvit ense om bansträckningen, ty somliga vilja hafva jernvägen dragen åt Dalarne genom Westmanland, då deremot andra vilja draga den från Upsala till Gefle. För att emellertid förekomma, att icke **2**:ne bansträckningar måtte beslutas, och på det att jernvägsstriderna, hvilka äfven hafva inverkan på andra frågors behandling, en gång måtte taga slut, hemställer jag, betraktande saken både från sparsamhetens och klokhetens synpunkt, att ståndet måtte, med bifall till herr Staaffs reservation, bevilja ett belopp af **500 000** riksdaler till fortsättning af norra stambanan i rigtning från Upsala till Sala.

Johan Persson från Upsala län: Då jag hyser samma åsigt, som Erik Ersson, kan det vara öfverflödigt att förlänga diskussionen, och jag vill derföre nu endast fästa ståndets uppmärksamhet deruppå, att tvänne riksstånd, nemligen borgare- och bondeständen, vid sistförflutna riksdag enhälligt beslutade jernvägens anläggande till Upsala under förutsättning, att densamma skulle vidare utsträckas till Sala. Då nu bansträckningen emellan Stockholm och Upsala redan under loppet af instundande sommar blifver färdig, skulle, derest arbetet i brist af medel måste afstanna, en högst betydlig förlust uppkomma, till följd hvaraf och med jemväl fästadt afseende deruppå, att rikets södra provinser erhållit statsanlag till många jernvägsanläggningar, jag hemställer, att ståndet måtte i öfverensstämmelse med hvad herr Staaff i sin reservation föreslagit, bevilja 500.000 riksdaler till fortsättning af norra stambanan i rigtning från Upsala till Sala.

Per Eriksson från Gefleborgs län: Då så mycket penningar vid föregående riksdagar blifvit anslagna till jernvägsanläggningar inom rikets södra provinser, tyckes man med allt skäl hafva bort kunna hoppas, att vid denna riksdag skulle beviljas åtminstone så pass mycket medel till norra stambanan, att icke arbetet å densamma måste afstanna. Man säger väl, att penningetillgången är liten, men då man, sådant oaktadt, tillstyrkt anslag till åtskilliga bibanor, bör man icke vägra att för jernvägs erhållande understödja de norra provinserna, hvilka, i anseende dertill att sjöfarten under en längre tid af året är stängd, företrädesvis äro i behof deraf.

Jag hemställer således, att ståndet måtte till fortsättning af norra stambanan, i rigtning från Upsala till Sala, bevilja 500.000 riksdaler.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: På samma gång jag beklagar, att ej mindre något anslag beviljades till förberedande arbeten för fortsättning af östra stambanan emellan Norrköping och Linköping, än ock att denna frågas fall bereddes genom den mans vältalighet, som icke aktade för rof att vid förra riksdagen hålla till godo med 5 millioner riksdaler för de skånska banorna, får jag, ehuru det kan synas inkonseqvent, härmed förklara, att jag finner det vara både klokt och rättvist, att vi till fortsättning af norra stambanan bevilja åtminstone de 500,000 riksdaler, som uti herr Staaffs reservation omnämnas. Vi

kunna icke isolera oss, utan vi böra söka täfla med utländingen, och, om äfven penningetillgången är ringa, anser jag det dock vara fördelaktigt, att arbetet åtminstone icke helt och hållet afstannar.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Då jag uppträdde mot Östergötlands representanter, var jag beredd på de svårigheter, som jag gick till mötes, och jag får således hålla till godo med de tillrättavisningar, jag dels redan har fått och dels har att vänta. Jag trodde dock, att jag någorlunda hade bjudit skäl för mitt yrkande, så att diskussionen skulle kunna hålla sig vid sak, utan att dermed sammanblanda person, men jag märker, att jag misstagit mig. Mina motståndare lära också hafva misstagit sig, då de antaga, att jag skulle vara orsaken till voteringens utgång. Jag kan ej tillegna mig den äran, ty jag vill ej frånkänna mina kamrater förmågan att sjelfve kunna bedöma en sådan sak, som den förevarande. Jag har framlagt mina skäl; gälla dessa något i andras öron, så är det ingalunda mig emot.

Beträffande nu förevarande punkt, så finner jag alldeles samma skäl tala för bifall här, som i nästföregående. Jag vill alldeles icke att Dalarne och Norrland skola blifva utan jernvägskommunikationer, men jag anser tidsförhållandena påbjuda uppskof och jag anser skadan deraf blifva mindre, än deraf, att vi förlöpa oss.

Hvad man här framhållit, att Norrland icke fått någon jernvägsstambana såsom Skåne, är en alldeles obestridlig sanning; men den slutsats, som man deraf drager, eller att Norrland blifvit stjufmoderligt behandladt, håller icke stånd. Norrland har fått och får vid hvarje riksdag ganska vackra anslag för hvarjehanda ändamål. Jag afundas icke norrländingarne dessa anslag, jag skattar Skåne lyckligt, som icke behöfver begära sådana, men jag vill, att detta skall vara detta och att man icke skall klaga utan skäl. Att Skåne fick jernvägar före Norrland, förtjenar icke någon förebräelse, då det ju måste ligga i statens eget intresse att börja jernvägsbyggandet, der största behofvet var och största fördelen kunde påräknas; och hvad småbanor angår, så har både Norrland och andra provinser erhållit bidrag af allmänna medel till sådana lika så väl, som Skåne. Jag bifaller den föredragna punkten.

Erik Mallmin från Westmanlands län: De svårigheter och olika meningar om jernvägens sträckning norr om Mälaren, som nu uppstått, hafva kunnat undvikas, om

Kongl. Maj:ts proposition, hvaruti såväl Uplands som Westmanlands intressen voro tillgodosedda, blifvit vid förra riksdagen antagen, men sedan det lyckats att få vägen öster om Sigtunafjärden rakt på Upsala, äflas man nu att få den derifrån till Sala, då den skulle komma att gå genom en trakt, der ganska liten rörelse och trafik finnes. Vid gästgifvaregårdarne mellan Upsala och Sala utgå 3 à 4 hästar i veckan. Som provinsen Westmanland skulle få ingen eller ganska ringa nytta af en jernväg, dragen derigenom på detta sätt, kan jag för min del icke annat, än bifalla utskottets hemställan samt, på grund af baron af Ugglas motion, anhålla, att, innan norra banan vidare fortsättes, utredning måtte ske ifrån hvilken punkt af densamma vägen lämpligast bör utgå i vestlig riktning.

Hvad åter beträffar arbetspersonal och materiel, så torde alltsammans kunna användas vid sammanbindningsbanan, sedan bangården i Upsala och banan derifrån till hufvudstaden blifvit fullbordade.

Samma åsigt delades af *Johan Johansson* från Nerikes, *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala samt *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands län.

Matts Persson från Stockholms län: Sedan något anslag icke blifvit af ståndet beviljadt för fortsättning af den östra stambanan, lärer det icke vara värdt att spilla många ord till förord för den norra stambannan, isynnerhet sedan skåningar och göteborgare, eller representanterne från de provinser, som erhållit hvad de skäligen kunnat önska, äfven höras vilja motsätta sig anslag till denna bana. Det är verkligen svårt, stötande och oväntadt att höra, det just desse representanter, sedan de erhållit jernvägar, till hvilkas byggande Norrland äfven i sin mån bidragit, nu skola uppträda med protest emot det anslag, som här är i fråga.

Man har sagt, att man icke bör gå så brådstörtadt till väga, men äfven om det lilla anslag, som här är i fråga och hvarmed meningen är att fortsätta jernvägsbyggnaden så småningom tills man får bättre krafter, skulle beviljas, lärer man väl icke rimligen kunna beskyllas för att gå brådstörtadt till väga. Jemte det jag vitsordar, att äfven östgötavägen har skäl för sig, kan jag icke annat, än på det högsta förorda anslag till fortsättning af norra bansträckningen, ty den, som känner för hvilka svårigheter de personer äro utsatta, som måste resa landvägen uppåt Norrland under höst- och vintermånaderna, skall säkert finna, att norrländingarne äro i verk-

ligt behof af en jernväg. Vi böra derjemte taga i betraktande, att vi, när vi hafva en jernvägsbyggnadsstyrelse, som kostar mycket pengar, böra se till att jernvägsbyggnaderna icke upphöra, och den här ifrågavarande banan, till hvars fortsättande anslag måste beviljas, böra vi icke så envist sätta oss emot. Jag skulle gerna se, om äfven vestmanländingarne, hvilka, hvad jernvägskommunikation beträffar, verkligen äro vanlottade, kunde erhålla någon lättnad derutinnan, men den norra stambanan bör, enligt min åsigt, dragas från Upsala till Sala, Storvik och Robertsholm.

Hvad Erik Ersson yttrat, att det är af lika stor vigt att medelst jernväg förena Norrland med hufvudstaden, som att medelst nordvestra stambanan förena Sverige och Norge, kan jag icke godkänna, och jag minnes att norrmännen vid det besök, som jag jemte åtskillige svenska representanter för några är sedan gjorde i Norge, uppmanade oss att gå dem till mötes med en jernväg till norska gränsen.

Ehuru sjelf representant för en provins, som hitintills icke erhållit och sannolikt aldrig får anslag till någon jernväg, måste jag, då jag anser sådant vara öfverensstämmande med den största rättvisa, förorda antagandet af herr Staaffs reservation samt hemställa, att ståndet mätte till fortsättning af norra stambanan från Upsala till Sala bevilja 500.000 rdr. Att våra penningetillgångar icke äro så särdeles stora, må jag medgifva, men sedan Rikets Ständer beslutat nordvestra stambanans dragande öfver Carlstad och genom detta beslut inbesparat 1 million riksdaler, torde det icke vara med någon våda förenadt att bevilja den summa, som jag sålunda förordat.

Gustaf Hedström från Westerbottens län instämde.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Redan vid behandlingen af förra punkten har jag tillkännagifvit, huru jag kommer att rösta i fråga om den förevarande. Genom att icke bearbeta denna bana, förorsakas en högst betydlig ekonomisk förlust och jag gör mig verkligen samvetsförebråelser för det jag icke kan verka så mycket, som jag vill och önskar, för att bereda de fattige arbetarne den förtjenst, af hvilken de äro i stort behof. Då Norrland i så många afseenden blifvit eftersatt, hyser jag nästan större sympathi för dess innebyggare, än till och med för folket i min egen hembygd, och jag tycker rättvisan kräfva, att anslag till fortsättning af norra stambanan beviljas. Om vi icke vilja gifva anslag för

menniskornas, så böra vi göra det för deras husdjurs skull, ty desse plågas mycket på de långa och ofta nästan ofarbara vägar, med hvilka man får nöjas i de nordliga trakterna. Jag röstar för bifall till herr Staaffs reservation.

Anders Jonsson från Wermlands län instämde.

Nils Andersson från Wermlands län: Äfven jag tillhör dem, som vilja till fortsättning af norra stambanan bevilja ett anslag af 500.000 riksdaler. Man talar om, att man bör hushålla med statens medel, hvilket äfven jag gillar, och just denna hushållning iakttages, om vi nu besluta norra stambanans sträckning till Sala, ty derigenom undviker man att få två stambanor. Med en stambana från Stockholm böra vederbörande låta sig nöjas, ty hvad som vidare erfordras för trafiken, kan åstadkommas genom anläggande af bibanor. Norrland ligger, hvad kommunikationerna vidkommer, mycket efter de södra provinserna, och den, som är född och uppfödd i skogsbygden, sätter säkerligen större värde på lättade kommunikationer, än den på slättlandet bosatte. Jag vill icke längre uppehålla ståndets tid, utan får förklara, att jag vill bifalla herr Staaffs reservation.

Olof Olsson i Slängserud från Wermlands län instämde.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Oaktadt vid föregående riksdagar stora anslag till jernvägsanläggningar blifvit beviljade, hafva dessa nästan uteslutande tillkommit rikets södra provinser. Att större sparsamhet vid beviljandet af anslag under denna riksdag blifvit iakttagna måste medgifvas, men då nu här är fråga om fortsättning af arbetena på norra stambanan, synes mig rättvisan kräfva, att man icke nekar det anslagsbelopp, som herr Staaff uti sin reservation påyrkat.

Per Östman från Westernorrlands län: Då Rosenberg sagt, att äfven Norrland kommit i åtnjutande af anslag, menar han troligen de summor, som blifvit gifna till Norrlands innevånares undsättning i missväxtår, ty för öfrigt lärer det väl icke vara särdeles mycket, som Norrland i anslagsväg bekommit; men om man besinnar huru vidsträckt Norrland är, skall man säkert inse, att dessa undsättningsmedel icke kommit så många till godo. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten deruppå, att trakten emellan Upsala och Sala icke varit hemsökt af sådan missväxt, att dess innebyggare kommit i åtnjutande af någon undsättning af statsmedel. Säkert är, att, om jern-

vägen skulle, på sätt vestmanländingarne önska, först dragas från Upsala till Westerås, äfven en jernväg måste anläggas, som sammanbinder Upsala med Gefle, hvaremot om en jernväg emellan Upsala och Sala nu beslutas, alla intressen blifva tillfredsställda. Då man vet huru ondt norrländingarne och isynnerhet deras dragare slita vid transporten af deras tunga foror från hemorten till hufvudstaden, synes herr Staaffs reservation hafva mycket skäl för sig, hvarföre jag hemställer, att ståndet måtte såsom sitt beslut antaga densamma.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Då detta anslag icke afser något nytt företag, som skall fullbordas, förefinnas här samma skäl för anslagets beviljande som i föregående punkt, ty äfven här måste, om anslaget nekas, en dyrbar materiel förskingras och en mängd arbetare lemnas utan sysselsättning. Jag vill icke ställa mig på samma egennyttiga ståndpunkt, som åtskilliga andra ledamöter, hvilka, sedan de fått allt hvad de önskat, motarbeta andra orters intresse och framgång. Rosenberg har förklarat, att han skattar sig lycklig, att hans ort icke behöft begära några anslag, utan endast lån, men hvarifrån hafva då de penningar tagits, som blifvit använde till den södra stambanan och alla möjliga bibanor inom provinsen Skåne, om icke från hvad staten beviljat dels såsom anslag och dels såsom lån. Jag anser det vara hvarken ekonomiskt eller politiskt klokt att afbryta det å norra stambanan påbörjade arbetet, samt kommer således att rösta för bifall till herr Staaffs reservation.

Carl Johan Johansson från Östergötlands län instämde.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Med anledning af Mallmins yttrande eller anhållan om en närmare utredning i denna fråga, får jag upplysa, att sträckningen emellan Upsala och Sala först blifvit undersökt af herr öfverste Ericson, och sedermera år 1859 af en komité, som framlagt både kostnadsförslag och beräkning öfver den trafik, som på nämnda bansträckning kan påräknas. Väl har jag mig bekant, att en undersökning efter sistnämnda tid blifvit verkställd, hvarvid man kommit till det resultat, att jernvägen bör dragas i en annan riktning, men denna undersökning vill jag icke godkänna. Om icke de, som bo omkring Mälaren, varit så envisa, hade anslag till banan emellan Upsala och Sala längesedan varit beviljadt; och det är på grund deraf samt hvad jag för öfrigt anfört, som jag fortsätter mitt yrkande, att ståndet måtte, med godkännande af herr Staaffs reservation, bevilja

500,000 riksdaler till jernvägsanläggning emellan Upsala och Sala.

Mallmin: Med mitt förra yttrande förnekade jag icke Norrlands rättmätiga anspråk på en jernväg, men jag ville, att den skulle läggas så, att äfven Westmanland skulle få någon nytta af densamma och ej, såsom nu yrkas, blott genom den nordliga och glesast befolkade delen af nämnda provins. Westmanland, som är en bland de mest onererade provinser, torde lika väl som andra mera lyckligt lottade, kunna hafva rättvisa anspråk att räkna någon nytta af ifrågavarande jernväg.

Johan Fredrik Fredriksson från Upsala län: Jemte det jag instämmer uti Mallmins yttrande, får jag tillkännagifva, att jag godkänner utskottets hemställan af det skäl, att jag anser en noggrannare undersökning vara af nöden.

Johan Persson från Upsala län: De, som icke vilja bevilja anslag till Upsala—Sala-banan, hafva för afsigt att få tvenne banor dragna från Upsala; men som jag hyser den åsigten, att Upsala—Sala-banan är den, som företrädesvis bör anläggas, instämmer jag uti herr Staaffs reservation.

Jöns Rundbäck från Göteborgs län: Vid behandlingen af förra punkten har jag uppgifvit de skäl, på grund af hvilka jag vill godkänna utskottets utlåtande äfven i denna punkt. Dessa skäl voro icke förestafvade af någon ovilja, utan af den ställning, uti hvilken vårt land, i afseende på penningeförhållanderna, befinner sig, och vid sådant förhållande är det smärtsamt att få emottaga personliga anfall. Man har sagt, att egentliga motståndet i fråga om förevarande anslag kommer från de provinsers representanter, som erhållit allt hvad de kunnat begära, och det är i anledning deraf som jag anser mig böra upplysa, att till jernvägsanläggning inom Göteborgs län blifvit anslagne 3 millioner riksdaler, samt att icke ens $\frac{1}{5}$:del af befolkningen inom mitt kommittentskap har den ringaste nytta af denna jernvägsanläggning, ty det är endast sådana personer, hvilka resa till eller hafva affärer på Stockholm, som hafva nytta deraf. Då den redan befintliga jernvägen inom Östergötland utgör en längd af 4 mil, hafva östgötarne fått mer än göteborgarne, och kunna derföre åtminstone tills vidare vara nöjda.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag vill tillkännagifva, att, på samma grund som jag ville bevilja 500,000 riksdaler till östra stambanan, jag ock vill

lemna ett anslag af lika stort belopp till fortsättning af norra sambanan. För min del tror jag, oaktadt siste talaren påstått motsatsen, att äfven hans kommittenter hafva nytta af vestra stambanan, och vid sådant förhållande anser jag det icke vara något skäl för honom att rösta emot hvad man här begärt, ty man bör icke vara afundsam, om äfven mindre lyckligt lottade provinser beredas någon fördel. Rundbäcks uppgift, att jernvägen inom Östergötland utgör en längd af 4 mil, är icke med sanna förhållandet öfverensstämmande. Väl är det sannt, att afståndet emellan Katrineholm och Norrköping är 4 mil, men af denna väglängd är ungefär 1½ mil belägen inom Södermanland och återstående 2½ mil inom Östergötland.

Rosenberg: Jag finner alldeles nödvändigt att rätta en missuppfattning, som Jonas Andersson gjort af mitt förra yttrande. Jag erkände ju tydligen, hvad som i alla fall är allmänt kändt, att Skåne har fått jernvägar och att Norrland icke fått sådana, men att det har fullt giltiga anspråk på en stambana, så långt en sådan med statens fördel må anses förenlig och så snart medel dertill kunna anskaffas. Det var i anledning af påståendet om stjufmoderlig behandling, som jag framhöll, att Norrland fått anslag för *andra* ändamål, och jag skattade vår provins lycklig, som ej behöfde *sådana* anslag. Jag vill icke ens förena mig med en annan talare, ett stycke till höger, som påstår, att hans ort ej har nytta af jernvägen; jag erkänner tvärtom, att Skåne har ganska stor, ja oberäknelig nytta af sina jernvägar, och i medvetande deraf unnar jag hvarje provins detta kommunikationsmedel så fort sådant skäligen kan åstadkommas. Men jag beder att för femte eller tionde gången få förklara, att jag anser den närvarande tidpunkten synnerligen olämplig för statslåns upptagande och derföre, *endast derföre*, önskar jag uppskof. Jag rår sannerligen icke för, att förhållandena äro sådana för mina ögon; kanske andra se dem i ljusare färger. Stats-utskottet har ju också funnit förhållandena mörka, då det afstyrkt anslaget, och vi finna icke några andra reservanter deremot, än de ortrepresentanter, som i följd af lokalförhållanden pligtskyldigast hafva reserverat sig. Då jag således anser, att vi utan skada kunna dröja ett år, hvarunder utsigterna möjligen kunna betydligt förbättra sig, så vill jag, om jag också skulle stå alldeles ensam, uttala min mening med den rätt grundlagen dertill gifver. Resultatet får sedan blifva hvad det kan.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Det är en känd sak, att innebyggarne i östra Uppland och Norrland hysa alldeles olika mening om sträckningen af norra stambanan emot innebyggarne i vestra Upland, Westmanland och Dalarne. De förra önska denna stambanas sträckning från Upsala öfver Sala till Storvik. De senare hafva sinsemellan icke varit fullt ense, men tyckas nu hafva förenat sig om den åsigten, att norra stambanan borde utgå från någon punkt af den snart färdiga Stockholms—Upsala-banan och vidare sträcka sig genom Upland och Westmanland in i Dalarne med rigtning åt sjön Siljan. För att tillfredsställa det andra partiet, vilja de visst icke förmena dem att få Stockholms—Upsala-banan utsträckt till Gefle. Sålunda skulle uppstå tvenne stambanor norr om Mälaren. En talare har redan starkt betonat detta behof. Låt oss då se till, hvilka vatten- eller jernvägs-kommunikationer verkligen finnas eller med all sannolikhet snart komma till stånd norr om Mälaren. Börja vi i öster, så hafva vi först den snart färdiga Stockholms—Upsala-banan. Från Upsala är föreslagen en kanalisering norrut genom upprensning af vattendragen. Om nu stambanan fortsättes från Upsala till Sala och derifrån till Storvik, så är det mer än troligt, att en jernväg kommer till stånd emellan Sala och Westerås. Här hafva vi den andra kommunikationslinien från norr till söder. Såsom den tredje anteckna vi Strömsholms kanal, en farled af äldre datum. Vidare Köping—Uttersbergs-banan, som visserligen blifver färdig i år. Slutligen den föreslagna s. k. svenska central-jernbanan från Frövi till Falun, hvilken blifvit omfattad med så varma sympatier och för hvars framtid man sålunda icke bör hysa någon farhåga. Sammanräkna vi nu dessa kommunikationslinier i rigtning från norr till söder, blifver det icke mindre än *fem* med ganska kort distans från hvarandra. Jag hemställer då till representanternes från dessa orter billighetskänsla, om de med fog kunna påstå, att provinserna norr om Mälaren blifva vanlottade på beqväma kommunikationer. Icke heller har jag kunnat finna det minsta behof, att staten för deras räkning bygger tvenne stambanor.

En talare androg såsom skäl, att Westmanland borde erhålla en egen för samma provins konvenabel stambana, att nämnda provins nedtyngdes af de drygaste grundskatter i riket. Detta påstående är visserligen icke fullt öfverensstämmande med verkligheten, om också måste med-

gifvas, att Westmanlands slättbygd har känning af svåra grundskatter. Upland är den provins, som i detta hänseende hårdast finner sig nedtryckt, och särskildt intager Färentuna härad af Stockholms län det beklagligaste företrädet härutinnan framför andra orter i riket. Men äfven i andra landets delar erfar man nog grundskatternas tunga. Den domsaga, jag representerar, Wikbolandet, kan fullkomligt ställas vid sidan af Upland i detta hänseende. Detta i förbigående sagdt.

Hvad nu hufvudfrågan angår, yttrade jag mig i förra punkten nog tydligt, att man kunde finna mig vara af den mening, att äfven arbetena på den norra stambanan icke borde totalt afstanna. Jag bifaller sålunda de begärda 500,000 riksdaler.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då åtskilliga ledamöter haft uttryck, som jag ej kan gilla, och anfört sådana motiver för sina åsigter, som jag icke anser bindande, får jag härmed förklara, att jag helst instämmer med Lönnberg och vill bevilja till fortsättning af norra stambanan, i rigtning från Upsala till Sala, 500,000 riksdaler.

Josef Oscar Almqvist från Norrbottens län delade samma åsigt.

Olof Larsson från Jemtlands län: Utan att anställa jemförelse emellan de statsanslag, som blifvit till olika orter inom riket beviljade, tror jag icke någon kunna påstå, att Norrland haft så särdeles stora anspråk eller åtnjutit för stora fördelar, och derföre anser jag tiden nu vara inne, att äfven åt Norrland beredes någon fördel. Det är ock på sådan grund, som jag på det varmaste förordar antagandet af herr Staaffs reservation.

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län: Då jag eller rättare mina kommittenter för sin ort erhållit behöfliga jernvägar, har jag icke haft mod att förut uppträda i denna fråga, utan jag har tänkt att göra som strutsen och dölja mig i busken; men då nu så många uppträdt dels för och dels emot det anslag, som här är i fråga, anser jag mig böra tillkännagifva min mening vara den, att, då icke något anslag beviljades till östra stambanan, oaktadt de bevekande skäl, som derför anfördes, man verkligen har svårt att bevilja några medel till fortsättning af norra stambanan, hvilken är jemförlig med den östra. Jag vill dock, med anledning deraf, att Norrland är mera vanlottadt, än rikets öfriga provinser, till

fortsättning af norra stambanan, i rigtning från Upsala till Sala, bevilja det anslag, som herr Staaff uti sin reservation föreslagit, eller 500,000 riksdaler.

Öfverläggningen förklarades afslutad; *talmannens* proposition på bifall till hvad utskottet i denna punkt hemstält, blef med blandade ja och nej besvarad, till följd hvaraf och då votering begärdes, följande voteringsproposion uppsattes, justerades och anslogs:

"Den, som vill bifalla stats-utskottets uti dess utlåtande n:o 80, punkten 2, mom. 1, gjorda hemställan, att Rikets Ständer, utan att nu ingå i någon pröfning om lämpligaste rigtningen för norra stambanans fortsättande, måtte förklara, att något anslag för fortsättning af denna stambanas anläggande icke vid denna riksdag beviljas, röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bonde-ståndet för norra stambanans fortsättning från Upsala i rigtning till Sala, anvisat 500,000 rdr, att i mån af behof under år 1867 från riksgäldskontoret utgå.

Vid voteringssedlarnes öppnande befunnos 37 ledamöter hafva röstat ja och 38 ledamöter röstat nej, till följd hvaraf ståndet beslutat i enlighet med nej-propositionen.

2:dra punkten, mom. 2, uti hvilket utskottet föreslagit, att friherre A. af Ugglas' framställning, i fråga om anställande af ytterligare undersökningar, rörande den rigtning stambanan norr om Stockholm må erhålla, icke måtte till någon särskild åtgärd föranleda,

bifölls.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ¼ till 10 eft. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 17 Maj.

Plenum kl. 12 middagen.

§ 1.

Justerades åtskilliga delar af de vid ståndets sammanträden den 25 sistlidne april, och den 16 innevarande månad förde protokoll.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af *stats-utskottets utlåtande n:o 80*, i anledning af motioner, dels om fortsättande af arbetena å redan påbörjade stambanor dels om anläggning af nyare sådana banor, dels ock om anvisande af statsbidrag för enskildta jernvägsanläggningar; dervid början gjordes med

Punkten 3, i hvilken utskottet hemstält, att inom ridderskapet och adeln samt borgare- och bondeständen väckte motioner i fråga om en stambana mellan Wexiö, Carlskrona och Kalmar måtte af Rikets Ständer lemnas utan afseende.

Härvid yttrade sig sålunda:

Anders Medin från Kronobergs län: Jag har icke uppträdt för att yrka någon förändring i utskottets beslut, men säsom boende nära intill den föreslagna stambanan kan jag icke annat än vitsorda dess nödvändighet och nytta för trafiken inom hela södra delen af vårt land. Då jag emellertid tänker på den finansiela ställning, hvaruti vi iräkat, så kan jag icke annat än läta mig åtnöjas med det slut hvartill utskottet kommit.

Jonas Jonasson från Kronobergs län: Då jag är af den äsigt att denna fråga hör till dem, hvilka icke kunna falla, hoppas jag att den kommer att framträda vid nästa riksdag, då vi af brist på medel för närvarande måste läta densamma hvila.

Öfverläggningen förklarades slutad, och blef härefter, uppå proposition af *talmannen* utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt af ståndet *godkänd.*

Uti *punkten 4* hade utskottet hemstält, att serskildta inom borgare- och bondeståndet väckta motioner i fråga om anslag till en stambana emellan Nässjö och Oscarshamn icke måtte af Rikets Ständer bifallas; och blef denna utskottets hemställan af ståndet *godkänd.*

Vidare hade uti *5:e punkten* utskottet tillstyrkt att till byggande af en för lokomotiv afsedd jernväg från Dalkarlsbergs grufvor i Nora socken till sjön Möckeln Riksens Ständer måtte, under vissa vilkor och bestämmelser bevilja ett låneunderstöd af **743 000** rdr rmt, att till det för detta arbetes utförande redan bildade bolag utbetalas med **370 000** rdr under år **1867** och med återstående beloppet eller **373 000** rdr under år **1868.**

Härom uppstod diskussion derunder sålunda sig yttrade:

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Ehuru jag icke på förhand kan veta på hvilka liktornar jag nu kommer att trampa, kan jag ändock icke underlåta att på de under gärdagens öfverläggning i dessa ämnen anförda skäl yrka afslag å ifrågavarande framställning. Företaget är nytt och kan således vänta på bättre tider.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: Jag hoppas att ståndet icke lyssnar till den föregående talarens åsigter. Det har alltid varit min tanka att bibanor böra byggas med låneunderstöd af staten, med den lättnad att räntefrihet åtnjutes under byggnadstiden, och jag har framhållit denna min åsigt både vid den sistförflutna och vid nu innevarande riksdag. En stambana utan bibanor är såsom en förtorkad stam utan grenar och kan på långt när icke medföra den nytta, som om den är medelst bibanor förenad med längre bort belägna punkter. Några hundratusen riksdaler hvarken lösa eller binda, och då här endast är fråga om lån och icke om anslag, så vore det obilligt att neka hvad nu blifvit begärdt. Genom ökad industri kommer staten att göra en vinst långt större än den motsvarande ränteförlusten.

Häruti instämde *Nils Andersson* från Wermlands län.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Jag har i dag tagit på mig tunnare stöflor än vanligt och derutaf kommer det väl att jag kände det Rosenberg trampade mig på en af mina liktornar, men jag hoppas ändock, att ståndet oaktadt hans protester beviljar det nu föreslagna lånet för ett arbete, som är af yttersta vigt för den ort,

hvarest det skall utföras. Vilkoren äro ganska stränga och alla försigtighetsmätt vidtagna, så att staten derpå omöjligen kan förlora någonting.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Jag är varm vän, såsom en hvar känner, till vår materiela utveckling och således deribland äfven till våra kommunikationers förbättrande, och oaktadt jag anser utskottet hafva handlat ganska inkonseqvent då det föreslår län till en bibana, ehuru det icke kunnat medgifva ett ringa anslag till påbörjande af en längesedan beslutad stambana, kan jag dock icke motsätta mig beviljandet af den nu ifrågavarande länesumman, då så mycket talar för densamma. Svenska folkets framtid ligger snart sagt i förbättrade kommunikationer, och derför kan jag nu icke säga nej.

Peter Andersson från Blekinge län: I likhet med Rosenberg anser jag, att vi denna gång icke böra lemna medel till några jernbanor, och jag kommer icke ens att förorda anslag till den bana, som ligger mig närmast, hvilket jag nu vill nämna, på det ståndet må veta, på hvilken sida jag befinnes då den frågan förekommer.

Per Nilsson från Malmöhus län: Då under gårdagens lopp striderna om östra och norra stambanan utkämpades, ansåg jag grannlagenheten förbjuda mig att uppträda, då det skulle kunnat se ut, som om jag drefs af något eget intresse, och velat visa någon slags erkänsla derför att det skånska jernvägsintresset så väl omhuldades vid senaste riksdag. Nu hoppas jag icke någon misstänker detta vidare, hvadan jag åter vill yttra min mening i dessa frågor. Sålunda vill jag gifva tillkänna att, såväl inom riksgäldsafdelningen, som inom utskottet, man kom öfverens derom att, beträffande stambanorna, använda alla disponibla medel till den nordvestra eller s. k. Wermlandsbanan. Vidkommande derefter frågan om bibanorne, ansåg man icke rätt att helt och hållet afklippa allt understöd till desamma, utan att en och annan borde dertill förhjelpas, de naturligtvis i främsta rummet, som ansågos medföra största nyttan; och bland dem var just den bana, hvarom fråga nu är. Således har jag inom afdelningen och utskottet röstat för beviljandet af detta länebidrag, men nu, då ståndet beviljat anslag till fortsättande af norra stambanan, börjar det att förefalla mig betänkligt huruvida understödet bör utgå eller icke. Möjligen vore det derföre nu bäst att vänta härmed till nästa riksdag. Vid inom riksgäldsafdelningen anställd beräkning af statsverkets ställning för denna riksdag har man kommit till det resul-

tat, att en brist på ungefär fyra millioner uppstår, som man dock velat fylla, icke medelst upptagande af något nytt utländskt lån, utan genom en inhemsk fonderad lånerörelse, som dock möjligen har den svåra olägenheten, att kapitalerna dragas från näringarne och industrien; hvilket är att befara, när en så farlig medtäflare, som staten, uppträder såsom lånesökande. Ehuru i går Medin förklarade att det icke gör mycket huruvida man upplånar en million mer eller mindre och ehuru i dag C. G. Sköldberg, en annan af våra fullmäktige, ifrigt uppträdt för den nu föredragna punkten, så torde vi ändock ej böra sätta våra riksgäldsfullmägtige i alltför stort bryderi, ifall penningar ej skulle kunna fås inom landet, ty jag tror att det sista lånet, med den optionsrätt lånegifvarne sig förbehållit, ännu ej upphört att gifva fullmägtige rätt mycket att tänka på. Jag har velat anföra detta, icke af ovilja mot den föreslagna banan, men derför att jag är villrådig, huruvida förhanden varande konjunkturer tillåta staten att nu understödja densamma; som sagt är, jag vill icke afslå låneunderstödet, men jag anser försigtigheten bjuda att till nästa riksdag uppskjuta beviljandet af detsamma, då ett uppskof på endast ett år icke gerna kan vara till någon skada för sjelfva jernvägsföretaget.

Sven Rosenberg: Jag tror att vi icke böra utsträcka diskussionen derhän, huruvida banan är nödvändig eller icke, utan endast hålla oss till den financiela delen af frågan, och jag vill påpeka att inom utskottet tvenne ledamöter af detta stånd, nemligen Carl Ifvarsson och Hörnfeldt, deremot uppträdt såsom reservanter. Denna bana kan gerna anstå till nästa riksdag, och det förundrar mig mycket att utskottet kunnat bevilja detta lånebidrag, men afslagit hvarje anslag till östgötalinien.

Häruti instämde *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län.

Carl Gustaf Sköldberg: I anledning af Per Nilssons i Espö yttrande om den optionsrätt, lånegifvarne till sista statslånet sig förbehållit, är så väl jag, som de andra fullmäktige, förhindrad att för närvarande yttra mig något derom, men så mycket är dock mig klart, att jag ej har ringaste tvekan att, för denna orsaks skull, bifalla det nu ifrågavarande låneunderstödet.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och då talmannens proposition på bifall med blandade ja och nej besvarades, samt votering begärdes, så uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla stats-utskottets uti 5:te punkten af dess utlätande n:o 80 gjorda hemställan, att, till byggande af en för lokomotiv afsedd jernväg från Dalkarlsbergs grufvor i Nora socken till sjön Möckeln, måtte beviljas ett låneunderstöd af 743,000 rdr rmt, på sätt och med de vilkor utskottet i denna punkt vidare föreslagit; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet afslagit berörda hemställan.

Voteringen, härefter i vanlig ordning verkställd, utföll med 18 ja mot 51 nej i följd hvaraf utskottets hemställan alltså var af ståndet *afslagen.*

Emot detta ståndets beslut anmäldes reservation af *Anders Wilhelm Uhr* och *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes och *Nils Andersson* från Wermlands län.

Vidare fördrogs *punkten 6*, deruti, med anledning af åtskillige inom riksständen väckte motioner, utskottet hemstält, att Rikets Ständer, mot vissa föreskrifna vilkor, måtte bevilja Köping—Hults jernvägs-aktiebolag ett anslag för en gång af 160 000 rdr att utan återbetalningsskyldighet från riksgäldskontoret utgå såsom bidrag till fortsättande af Örebro—Arboga jernväg till Köping.

Härvid yttrade sig sålunda:

Erik Jonsson från Westmanlands län: På de skäl, som utskottet anfört, hoppas jag, att ståndet lemnar sitt bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt. Nyttan och gagnet af det begärda statsanslaget kommer icke allenast det ifrågavarande bolaget, utan äfven de kringliggande trakterna samt jernverken vid Hedströmmen till godo. I betraktande af det ifrågavarande företagets väsentliga inflytande på handelns och näringarnes utveckling, kan väl icke förnekas, att Köping—Hult-bolaget ådagalagt en gagnande verksamhet, då bolagets jernväg, anlagd med en kostnad af flera millioner, utan det ringaste bidrag af statsverket, under den korta tid, som förflutit sedan dess öppnande, så betydligt bidragit till produktionens förkofran i de kringliggande trakterna, att godstrafiken å Köping—Hults-jernvägen blifvit mer än fördubblad, och att samma jernväg dessutom betydligt ökar statens inkomster, genom den tillväxt i trafiken, som genom samma jernväg tillskyndas statens egna jernvägar; jag anser det derföre icke vara välbetänkt att neka det begärda anslaget, utan yrkar bifall till hvad utskottet i denna punkt hemstält.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Af samma skäl, som vid föregående punkter blifvit andragne, yrkar jag afslag äfven å denna punkt, så mycket hellre, som öppen segelled större delen af året finnes emellan dessa tvenne närbelägna städer, och då transportkostnaden på denna väg således blir mycket billigare än på jernväg. Vidare äro de nu ifrågasatta medlen beviljade såsom anslag, icke såsom lån, hvilket jag icke kan godkänna, då jag deremot skulle velat gifva mitt bifall till ett för ändamålet lämpligt låneunderstöd. Inom utskottet hafva domprosten Sondén, samt Carl Ifvarsson och Hörnfeldt reserverat sig mot beslutet, hvarför jag äfven häraf hemtar ytterligare anledning att yrka afslag af denna punkt.

Per Nilsson från Malmöhus län: När denna fråga förevar såväl inom afdelningen som i utskottets plenum, ansåg man icke skäl vara för handen att afslå de framställningar, som blifvit gjorda om understöd åt detta bolag, som, det måste vi alla erkänna, först brutit isen för införande af jernvägar i vårt land och således på sätt och vis har anspråk på landets erkänsla. Bolaget har ock haft stora svårigheter att bekämpa, i det hela alldeles oförvållade af bolaget, och om det ock, till följd deraf, brustit i uppfyllande af sina skyldigheter, fordrar dock rättvisa och billighet, att man fäster tillbörligt afseende på dessa svårigheter, hvarför jag på det varmaste förordar bifall till detta obetydliga anslag.

Häruti instämde *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands och *Johan Victor Lundqvist* från Skaraborgs län m. fl.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: Jag är förekommen af Per Nilsson i Espö och instämmer med honom, samt behöfver alltså icke vara vidlyftig. Utom den fördel denna bana i allmänhet, liksom andra jernvägar, kommer att tillföra den ort, den genomlöper, så kommer den att sammanbinda Köping—Uttersbergs-banan med statens jernvägsnät, hvarigenom en betydande bibana, af alla dessa bandelar tillsammans, kommer att föröka trafikinkomsten på stambanan i högst betydlig grad. Med liten kostnad lärer staten här kunna erhålla rätt ansenlig vinst, hvarför jag yrkar bifall till anslaget.

Häruti förenade sig *Anders Wilhelm Uhr* och *Anders Andersson* från Nerikes län.

Anders Medin från Kronobergs län: Den, som påminner sig förhållandet vid 1853—1854 årens riksdag och det beslut, som då fattades med anledning af Köping—Hult-banan, kan icke annat än prisa staten lycklig för hvad sedan inträffat, ehuru detta olyckligtvis varit till bolagets stora förlust. Staten har emellertid haft nytta af de ingeniörer och arbetare, som användes till detta första jernvägsföretag i vårt land, och jag afundas alldeles icke bolaget den nu begärda summan, utan vill gerna bifalla dess beviljande.

Häruti instämde förre vice talmannen *Per Eriksson*, *Olof Olsson* i Slängserud och *Nils Andersson* från Wermlands, *Bälter Sven Ersson* från Kopparbergs och *Johannes Magnus Lundahl* från Skaraborgs län m. fl.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Förnämsta skälet till mitt bifall till utskottets hemställan ligger deruti, att detta bolag aldrig erhållit något anslag af staten. Man har sagt, att detta understöd borde beviljas, ifall det utgick under form af lån, men icke såsom anslag, men jag beder att härvid få erinra, att, ifall staten fått utbetala den räntegaranti, som Rikets Ständer en gång åtagit sig för detta bolag, men hvarifrån staten befriades till följd af bolagets oförmåga att fullgöra sina skyldigheter, så hade den summan långt öfverskridit det nu begärda understödet, hvadan jag röstar för bifall till detsamma, ehuru det nu kommer att utgå i form af anslag.

Med denne talare instämde *Lars Daniel Andersson* från Wermlands, *Josef Oscar Almqvist* från Norrbottens, *Nils Olsson* från Malmöhus, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Josef Smedberg* och *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län m. fl.

Öfverläggningen var nu afslutad och efter af *talmannen* derom framställd proposition, blef utskottets hemställan uti förevarande punkt af ståndet *godkänd*.

Uti *punkten 7* hade utskottet afstyrkt bifall till åtskillige inom riksständen väckte motioner om låneanslag af 933.000 rdr, för anläggning af jernväg mellan Kristianstad och Sölvesborg.

Efter föredragning af punkten yttrade:

Andreas Eskilson från Blekinge län: Uti min motion har jag visserligen framställt behofvet af låneunderstöd för denna bana, men då utskottet förklarat, att statens financiela ställning icke tillåter några dylika utgifter, så lärer väl jag dermed få åtnöja mig, och lära väl så väl Sölvesborgs innevånare som andre uti företaget intresserade per-

soner få afvakta bättre tider, än de nuvarande, för denna jernbanas påbörjande.

Öfverläggningen var afslutad och punkten *bifölls.*

Vidare hade uti *punkten 8*, utskottet ansett sig sakna skäl tillstyrka Rikets Ständers bifall till åtskilliga inom riksstånden väckte motioner om dels anslag dels lånebidrag för åstadkommande af jernväg och vattenkommunikation från Carlshamn till Alvesta station, på södra stambanan.

Härom utlät sig sålunda:

Anders Medin från Kronobergs län: Jag uppträder nu icke i samma anda och mening, som sist, och ehuru jag visserligen borde yrka bifall till min egen motion, ser jag mig dock af omständigheterna tvingad att afstå derifrån. Det oaktadt vill jag nämna några ord om de orsaker, som förmått mig att väcka motionen. År **1856** var denna fråga första gången föremål för Rikets Ständers ompröfvande, och då föreslogs att jernvägen skulle sträcka sig från Carlshamn till Rye, men nu har man beräknat att större fördel skulle uppkomma om jernvägen droges ¾ mil längre norr om denna station till Åhlshults beqvämare lastageplats vid Brosjön. Vid sistnämnda riksdag anvisade ständerna för nu ifrågavarande kommunikationsled dels ett anslag utan återbetalningsskyldighet af **525.000** rdr och dels ett lån å **825.000** rdr, eller tillhopa **1.350.000** rdr rmt; men som orten då icke kunde åstadkomma den teckning af **1** million rdr, som dessutom behöfdes, och således icke kunde uppfylla de vilkor, Rikets Ständer för understödets utbekommande föreskrifvit, så blef företaget den gången öfvergifvet, och såväl anslags- som lånesummorne stälda till Rikets Ständers disposition. — Nu har emellertid, sedan södra stambanan efter denna tid blifvit färdigbygd, förändrade förhållanden inträdt, och sedan Alvestad blifvit en centralpunkt för denna del af länet, synas ortens innevånare mer villige än förut, att träda emellan till det stora och gagneliga verkets fullbordande. Kostnaden är nu beräknad för kanalen till **214,000** rdr och för jernvägen till **2.650.000** rdr, eller tillsammans till **2.864.000** rdr; deraf har blifvit begärdt såsom anslag **107.000**, och såsom lån **1,766.000** hvarföre återstå till teckning af bolaget **991.000** rdr. — För åstadkommande af sistnämnda summa äro dock kommunerna beredda att tillskjuta så mycket de möjligen kunna; sålunda har Carlshamns stad tecknat **500.000** rdr; i kassan finnas reserverade medel till belopp af **100.000** rdr; enskildt hafva blifvit tecknade **115.000** rdr, hvilka i Carlshamn med all säkerhet komma att ökas

med minst 65,000 rdr, hvadan således återstår att fylla, antingen på landet eller i utbyte mot materialier 211,000 rdr, då således det erforderliga beloppet af 991,000 rdr vore ävägabringadt. Då jag emellertid lika väl som någon annan, och möjligen ännu bättre, känner svårigheten för staten att nu anskaffa medel, så kan jag icke begära att staten nu må bispringa detta företag med hvad som erfordras; men ehuru således motionerna icke nu kunna bifallas, skulle jag dock önska att ståndet uttalade den åsigt att företaget i framtiden förtjenar allt möjligt afseende; och härå vågar jag hos talmannen och ståndet anhålla om framställande af proposition.

Öfverläggningen förklarades afslutad och som *talmannens* proposition på bifall besvarades med öfvervägande ja var punkten af ståndet *bifallen*.

Vidare *godkändes*, utan diskussion, utskottets i *punkten 9* gjorda hemställan att till någon åtgärd icke mätte föranleda åtskilliga motioner, deruti motionärerna yrkat, att Rikets Ständer mätte hos Kongl. Maj:t anhålla om åläggande för vederbörande styrelse öfver statens jernvägar att, när arbetena å Calmar—Lamhultlinien närma sig stambanan, åt detta företag lemna all den hjelp i materiel m. m. som kan finnas behöflig och med styrelsens tillgångar vara förenlig, uppå sådana vilkor, som vederbörande komma att bestämma

Uti *punkten 10* hade utskottet hemstält att något låneunderstöd för en föreslagen jernvägsanläggning mellan Lidköping och Häkantorps station på Herrljunga—Wennersborgslinien icke mätte anvisas vid innevarande riksdag.

Härvid yttrade:

Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län: Det synes visserligen icke löna mödan att här uppträda för att tala till fördel för en eller annan behöflig jernvägsanläggning, då man nu synes hafva föresatt sig att afslå allt, utan undantag. Jag vill dock försöka fästa uppmärksamhet på den stora skillnad, som är emellan anslag och lån, och att staten på dessa senare ingenting förlorar, med undantag af några års ränta under jernvägarnes anläggningstid. Utskottet har såsom grund för sitt afslag anfört den rådande bristen på medel, men att Linköpingsbanan kommer att gifva stor vinst, har utskottet sjelft erkänt, då det säger: »Det kan nemligen icke bestridas att, sedan jernvägen mellan Herrljunga och Wennersborg innan kort nalkas sin fullbordan, tiden nu kan vara inne att söka åvägabringa en utgrening från nämnda bana till staden Lidköping, som

i anseende till sin förträffliga hamn vid Wenern och sin utbildade spanmålshandel onekligen är en punkt, hvars förenande med statens jernvägar måste vara af vigt, såväl för den ort, der den föreslagna jernvägen skulle komma att framlöpa, som för derifrån mera aflägset belägna landsändar.» — Icke allenast i mina kommittenters utan i hela landets intresse kan jag således yrka det ståndet måtte bifalla v. talmannen Anders Erikssons reservation mot denna punkt, och anhåller jag att denna reservation nu måtte blifva offentligen uppläst.

Sedan denna å sidan 59 af utlåtandet förekommande reservation blifvit uppläst, fortsatte sålunda:

Lundqvist: Jag önskar få komplettera mitt förra yttrande dermed, att det bolag, som bildat sig för företaget ganska säkert upplöses ifall detta låneunderstöd icke beviljas. Den gåfva af 100.000 rdr, som blifvit till jernvägsbyggnaden välvilligt öfverlåten, kommer att återgå och äfven de 30 000 rdr, landstinget anslagit, indrages äfven ifall staten icke mellankommer med sin hjelp, och på alla nu förebringade skäl anhåller jag det talmannen behagade framställa proposition på bifall till vice talmannens nyss upplästa reservation.

Häruti instämde *Magnus Svensson* och *Johannes Magnus Lundahl*, båda från Skaraborgs län.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad, och då *talmannens* proposition på bifall med öfvervägande ja besvarades, var alltså utskottets hemställan i denna punkt af ståndet *godkänd*.

Uti *punkten 11* hade utskottet likaledes hemstält, att något lånebidrag för utförande af en jernvägsanläggning från Moholms station å vestra stambanan till Mariestad icke må af Rikets Ständer anvisas.

Härvid yttrade sig sålunda:

Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län: På samma skäl, som vid nästföregående punkt, eller att staten bör befrämja och understödja bibanors anläggande och sammanbindande med stambanorna, vill jag yrka bifall till det för denna jernvägslinia begärda låneunderstöd, att utgå med hälften nästkommande år och med den andra hälften år 1868.

Matts Persson från Stockholms län: Denna fråga var mycket på tal inom utskottet, och icke annat jag kan finna har utskottet härom resonerat ganska riktigt, ty det går verkligen bra långt när man kommer och begär låneunderstöd till jernvägsstumpar af 1, 1½ à 2 mils längd, som icke hafva ringaste utsigt att bära sig, knapt

lemna ränta på lånebidraget, mycket mindre erbjuda utsigt till dess småningom skeende amorterande. För min del bifaller jag utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades afslutad och punkten blef, efter framställd propositon, af ståndet *godkänd.*

Härefter *bifölios* utan diskussion utskottets hemställanden i *punkterna*

12:o att Rikets Ständer måtte lemna utan afseende väckta motioner om understöd för byggande af en jernväg från Sundsvall till Stöde sjö eller Hemgrafven i Westernorrlands län; och

13:o att icke några medel, vare sig säsom lån eller anslag måtte anvisas för utsträckning af Hudiksvall jernväg.

Uti *punkten 14*, hade utskottet hemstält att Rikets Ständer nu icke måtte bifalla åtskillige inom riksstånden väckte motioner om låneunderstöd af 5,500,000 rdr för anläggande af en bredspårig jernväg från Frövi station å Köping—Hultbanan till Falun.

Under den diskussion, som härom uppkom, utläto sig sålunda:

Anders Andersson från Nerikes län: Då utskottet sjelft erkänner, att denna jernvägsanläggning är af största vigt, ehuru det måste af ekonomiska skäl afstyrka Rikets Ständer att *nu* lemna understöd till densamma, vill jag hemställa att ståndet rörande denna punkt måtte fatta följande beslut:

Att Rikets Ständer, med bifall i öfrigt till hvad statsutskottet hemställt, måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att — sedan fråga om beviljande af lån till *föreslagen jernvägsanläggning mellan Frövi och Falun*, Rikets Ständer visserligen icke ansett sig för närvarande böra sådant bevilja, men dock funnit den ifrågasatta kommunikationen vara af synnerligen stor vigt för utvidgandet af Sveriges bergshandtering samt för befrämjande i öfrigt af landets industriella utveckling och ekonomiska välstånd. — Kongl. Maj:t måtte täckas åt denna kommunikationsfråga egna nådig uppmärksamhet, samt vid den tid och på det sätt, som Kongl. Maj:t tjenligast finner, göra nådig framställning till en kommande riksdag.

Per Nilsson från Malmöhus län: Det kan väl icke komma ifråga att punkten bifalles i det skick den nu är, ty detta är verkligen en jernväg af den stora betydenhet för hela vårt lands framtida industriela utveckling, att den mer än väl förtjenar en grundlig undersökning. Jag vill

således med min röst bidraga till den underdåniga skrifvelse i ämnet den föregående talaren nyss föreslog.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Jag kan icke undgå att beklaga sorgen deröfver att utskottet nu icke vidare har några medel att disponera för det ändamål, som nu är under öfvervägande, och jag hoppas bättre lycka nästa gång ärendet åter förekommer. Nerikes läns landsting har till förberedande undersökningar anslagit några tusende riksdaler, men deremot har landstinget i Stora Kopparbergs län, hvilken ort frågan äfven synnerligen nära rörer, visat sig mera sparsamt. Emellertid förenar jag mig i Anders Anderssons anhållan om aflåtande af underdånig skrifvelse i ämnet.

Svante Bergström från Östergötlands län: Om man satt sig något in i förhållandena med detta jernvägsföretag, så kommer man verkligen till samma resultat, som utskottet, beträffande dess fördelar och den nyttiga inverkan detsamma kommer att utöfva på vår jernhantering i främsta rummet. Utskottet har ock ganska ampelt förordat denna affär då det säger: »Utskottet får öppet uttala den åsigt, att bland alla de vid innevarande riksdag föreslagna enskilda jernvägsanläggningar ingen synts utskottet vara af så stor vigt eller kunna i så hög grad medverka till utvidgande af Sverges jernhandtering samt befrämjandet äfven i öfrigt af landets industriela utveckling och ekonomiska välstånd, som den ifrågavarande jernvägsanläggningen». Jag medgifver att utskottet genom inskjutande i sin hemställan af det lilla ordet *nu* lagt i afslaget en förmildring, som, jemte det ofvan anförda gynnande omdömet om företagets vigt och betydelse, bör låta oss hoppas att företaget inom en ej alltför aflägsen framtid kommer att af staten understödjas, men om jag rätt fattade den första talaren, så var hans mening, att ytterligare påpeka för regeringen nödvändigheten af en närmare undersökning, på det att företaget så mycket förr må kunna sättas i gång, och derutinnan vill jag förena mig med honom.

Häruti instämde *Carl Johan Johansson* från Östergötlands och *Johan Johansson* från Nerikes län.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag är af alldeles samma tanka, som de talare, hvilka förut i detta ämne här uppträdt, ty denna bana är verkligen af alldeles för stor vigt och betydenhet att undanskjutas, på det sätt utskottet gjort. Af denna anledning gillar jag ock Anders Anderssons förslag till underdånig skrifvelse till regeringen, för att få för denna tydliggjord den stora vigten af en

offentlig undersökning, hvarigenom ärendet blefve utan tvifvel på bästa sättet utredt, och nyttan af företaget mera synlig. Att anvisa medel till denna undersökning torde dock icke vara af behofvet påkalladt alldenstund regeringen redan äger sådane, afsedde för dylika ändamål, till sin disposition. Beslutar ståndet, som jag hoppas, den föreslagna skrifvelsen, så hemställer jag att medstånden mätte inbjudas, att i densamma sig förena.

Med denne talare förenade sig *Fredrik August Forsbeck* från Östergötlands, *Nils Andersson* och *Anders Jonsson* från Wermlands och *Bälter Sven Ersson* från Stora Kopparbergs län m. fl. ledamöter af ståndet.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: Det förhäller sig med denna jernväg alldeles på det sätt, de föregående talarne omnämnt, att den förtjenar det alldra största afseende, synnerligast i och för utvecklingen af vår jernhandtering. Outtömliga skatter finnas på de trakter, jernvägen skulle genomlöpa, men kunna nu blott till en ringa del tillgodogöras, till följd af bristande kommunikationer. Jag förenar mig så mycket heldre med dem, som påyrkat aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet, som denna, bland annat, säkerligen i ej obetydlig mån skulle underlätta teckning af engelska kapitalister till det bolag, som kommer att framdeles taga saken om hand. Af denna anledning och på de skäl, som förut blifvit andragne i och för aflåtande af den föreslagna skrifvelsen, hemställer jag att ståndet till densammas afsändande mätte lemna bifall.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Af den verkliga uppsjö på skrifter, angående föreslagna jernvägar i alla landsändar, som vid denna och föregående riksdagar blifvit frikostigt utdelade bland riksståndens ledamöter, har jag aldrig funnit någon så upplysande, som den rörande denna bana utdelade ströskriften, ty derutaf kan man finna, att denna jernvägssträckning bör hafva en verkligt god utsigt att för framtiden bära sig bättre än någon annan af våra bibanor. Det är derföre ock med verkligt nöje jag instämmer med Jonas Andersson och de föregående talare, som önskat en närmare utredning af frågan genom en af regeringen föranstaltad undersökning, och då icke några särskilda medel härför lära behöfva anslås, enär regeringen redan disponerar härför erforderliga tillgångar, kan jag icke annat än med min röst understödja det väckta förslaget att till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, i den syftning Anders Andersson angifvit.

Med denne talare förenade sig f. v. talmannen *Per Eriksson* från Wermlands, *Lars Gustaf Andersson* från Elfs-

borgs, *Åke Andersson* från Malmöhus och *Olof Nilsson* från Westerbottens län m. fl.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets hemställan i denna punkt blifvit med nej besvarad, *beslöt*, efter förnyad framställning, ståndet för sin del, »att Rikets Ständer, med bifall i öfrigt till hvad statsutskottet hemstält, måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att — sedan i fråga om beviljande af lån till föreslagen jernvägsanläggning mellan Frövi och Falun, Rikets Ständer visserligen icke ansett sig för närvarande böra sådant bevilja, men dock funnit den ifrågasatta kommunikationen vara af synnerligen stor vigt för utvidgandet af Sveriges bergshandtering, samt för befrämjandet i öfrigt af landets industriela utveckling och ekonomiska välstånd — Kongl. Maj:t måtte täckas åt denna kommunikationsfråga egna nådig uppmärksamhet, samt vid den tid och på det sätt, som Kongl. Maj:t tjenligast finner, göra nådig framställning till en kommande riksdag».

§ 3.

Föredrogos *Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets*:

Memorial n:o 85, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkande n:o 83, angående väckt motion om ändring i gällande stadganden i fråga om ersättning åt militieboställsinnehafvare för å bostället för kronans räkning huggen ek; som

bifölls;

Betänkande n:o 86, i anledning af motion om skydd för industriel eganderätt.

bifölls;

Betänkande n:o 87, i anledning af motion om upprättande af nytt sammandrag af de författningar m. m., som årligen böra från predikstolarne i rikets kyrkor uppläsas,

bifölls; samt

Memorial n:o 88, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 77, rörande väckta motioner om ändring i Kongl. förordningen den 11 juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster; och

n:o 89, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 80, angående motioner om ändringar i Kongl. förordningarne den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting;

Ståndet, som *lät bero* vid de öfriga riksståndens beslut rörande betänkandena n:ris 77 och 80, *lade* sistnämnda båda memorial *till handlingarne.*

§ 4.

Föredrogos *stats-utskottets* nedannämnda *memorial:*

N:o 83, i anledning af erhållna återremisser å tvenne i memorialet n:o 69 föreslagna voteringspropositioner; som *godkändes.*

N:o 84, med förslag till voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om godtgörandet af kostnader vid laga skifte å boställe.

Härvid yttrade sig sålunda följande ledamöter af ståndet:

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Såsom man af detta memorial kan inhemta, har statsutskottet framlagt en voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut rörande Kongl. Maj:ts proposition derom, att de kostnader, som fordras för verkställighet af laga skifte å boställen och af sådant skifte blifva en följd, samt nu åligga boställenas innehafvare och på 20 år fördelas, måtte utgå af statsmedel i hvad civila och militära boställen anginge, samt i afseende å ecklesiastika boställen gäldas af vederbörande kyrkor eller församlingar m. m. Hvad nu angår kostnaden för de civila och militära boställena, så är gäldandet deraf onekligen en statsregleringsfråga, men deremot berör frågan om gäldande af kostnaderna för laga skiften å ecklesiastika boställen alldeles icke statsregleringen, ty dessa kostnader betalas ej af statsverket, och då två stånd härvidlag stannat mot två, har frågan härom alltså förfallit. Jag yrkar alltså återremiss af denna del utaf voteringspropositionen.

Häruti instämde *Sven Rosenberg* från Kristianstads och *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes län m. fl.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Det är alldeles klart och tydligt, att stats-utskottet icke varit behörigt att uppsätta voteringspropositionen på detta sätt, ty icke kan riksförsamlingen helt enkelt på församlingarne eller kommunerna öfverflytta utgifter, som det tillhör de ecklesiastika boställsinnehafvarne att utgöra. För att något sådant skulle kunna låta sig göra erfordrades en förändring uti de detta ärende rörande nu gällande stadgar och författningar, och ett förslag härom skulle således komma från lag-utskottet, icke från stats-utskottet. Vi

veta, att det åligger innehafvare af komministersboställen att betala nu ifrågavarande kostnader, och så bör det äfven blifva med öfriga prestboställen. För min del tror jag det vara bäst att afstå voteringspropositionen, i hvad den rörer ecklesiastika boställen, men återremittera den i öfrigt, för att erhålla den förändrade lydelse, som af ett sådant ståndets beslut kan blifva en följd.

Med denne talare förenade sig *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Johan Magnus Lundahl* från Skaraborgs, *Anders Medin* från Kronobergs, *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Johan Peter Andreasson* från Elfsborgs, *Johan Johansson* från Nerikes, *Lars Daniel Andersson* från Wermlands, *Olof Nilsson* från Westerbottens, *Åke Andersson* och *Anders Persson* från Malmöhus, *Andreas Eskilsson* och *Peter Andersson* från Blekinge samt *Anders Andersson* från Göteborgs och Bohus län m. fl.

Matts Persson från Stockholms län: Denna fråga utgjorde ett tvistefrö redan inom afdelningen, och blef uti plenum afgjord medelst votering. Återremiss tjenar till alldeles ingenting, och rättast är att helt och hållet afslå utskottets förslag, ty i hvad den angår ecklesiastika boställen, hörer frågan alldeles icke till stats-utskottets handläggning. Lika med Jonas Andersson anser jag den vara att betrakta såsom en lagfråga, och då vi blifvit öfverröstade yrkar jag afslag af voteringspropositionen.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Lika med föregående talare anser äfven jag, att frågan icke egentligen tillhör stats-utskottet, men då detta utskott redan behandlat densamma och uppsatt voteringspropositionen, så kan man icke bestrida utskottet att dermed fortsätta. Frågan är väckt genom en Kongl. proposition, och på densamma måste lemnas något svar; af hvilken anledning jag hemställer till talmannen, huruvida det går an att afslå voteringspropositionen, hvarigenom saken skulle komma att helt och hållet förfalla.

Talmannen erinrade, att grundlagens bestämmelser i detta fall icke ändrades derigenom, att det är en Kongl. proposition, som skall afgöras och besvaras.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Beträffande Rosenbergs farhåga, att den Kongl. propositionen icke skulle blifva besvarad, vill jag trösta honom dermed, att expeditions-utskottet nog kommer att uppsätta en underdånig skrifvelse med tillkännagifvande, att propositionen icke är af Rikets Ständer godkänd, för den händelse denna voteringsproposition afslås. Jag önskar,

att ståndet måtte återremittera voteringspropositionen i hvad den angår civila och militära boställen, för att angående dessa få den fullständigt och rigtigt uppsatt, men att densamma, beträffande ecklesiastika boställen, måtte af ståndet förklaras hafva förfallit.

Lönnberg: Jag vill förtydliga mitt yrkande om återremiss på det sätt att, då två stånd stannat mot två i denna fråga, densamma i hvad den rörer ecklesiastika boställen är förfallen, men att Rikets Ständer böra votera om godtgörandet af kostnader vid laga skifte å civila och militära boställen, med hvad mera utskottet hemstält i fråga om utanordnandet af härför behöfliga anslag. I denna syftning bör återremissen ega rum.

Häruti instämde vice talmannen *Anders Eriksson* från Elfsborgs samt *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes län.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad; och beslöt, uppå *talmannens* derom gjorda framställning, ståndet, med *afslag* å hvad i den uppstälda voteringspropositionen finnes intaget i fråga om ecklesiastika boställen, *återremittera* voteringspropositionen i öfrigt, för erhållande af den förändrade lydelse, ofvannämnde beslut förutsatte.

N:o 85, rörande Rikets Ständers skiljaktiga beslut, i fråga om påbyggnad och förändring af Rikets Ständers och f. d. Hebbeska husen.

Memorialet *lades till handlingarne.*

§ 5.

Vidare föredrogos *banko-utskottets* nedannämnda *memorial:*

N:o 24, med förslag till en voteringsproposition; som *godkändes*; och

N:o 25, i anledning af riksståndens beslut öfver betänkandet n:o 20, med förslag rörande föreskrifterna i 6:te och 7:de artiklarne af bankoreglementet:

1:sta punkten, med anmälan att bonde-ståndets återremisser af åtskilliga punkter icke till någon åtgärd föranledt.

Ståndet lät, vid de öfriga ståndens beslut i fråga om punkterna 4, 6 och 7 af betänkandet n:o 20, *bero*, och *lade* memorialet i denna del *till handlingarne.*

2:dra punkten, med en inbjudning till borgare-ståndet, *lades till handlingarne.*

Uti *3:dje punkten* hade utskottet anmodat bonde-ståndet att fatta bestämdt beslut angående 5:te punkten af ofvannämnda betänkande n:o 20.

Härvid yttrade sig sålunda:

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: Jag kan upplysa, att de i lönestaten för bankoverket föreslagna och genom tre riksstånds beslut nu beviljade löneförhöjningarne få utgå, enligt ridderskapets och adelns samt preste-ståndets beslut, från och med början af nästkommande år, men, enligt borgare-ståndets beslut, från och med den 1 nästkommande Juli. Sjelfva löneförhöjningen är sålunda medgifven, och bonde-ståndet har nu endast att bestämma tiden, hvarifrån den skall beräknas, och hemställer jag, vid sådant förhållande, att bonde-ståndet måtte bifalla den af borgare-ståndet framstälda meningen.

Svante Bergström från Östergötlands län: För min del kan jag icke gå in på den siste talarens framställning, utan önskar deremot, att ståndet måtte godkänna utskottets, af ridderskapet och adeln samt preste-ståndet redan antagna förslag, att löneförhöjningarne måtte utgå från och med nästkommande års början, ty det är alldeles icke nödvändigt, att vi onödigtvis bortkasta penningar på löneförhöjningar, som möjligen kunna vara mer eller mindre obehöfliga. Ju längre vi dermed kunna uppskjuta, desto bättre är det. Ifall vi antaga borgare-ståndets beslut, så stanna i denna fråga två stånd mot två, hvaraf följden naturligtvis blifver votering i förstärkt bankoutskott, samt deraf åstadkommen förlängning af riksdagen. Allt dylikt obehag undvikes genom godkännande af utskottets hemställan, hvilken åtgärd jag äfven sålunda måste påyrka.

Häruti instämde vice talmannen *Anders Eriksson* från Elfsborgs *Johan Johansson* från Nerikes, *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings och *Carl Johan Johansson* från Östergötlands län m. fl.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: I likhet med Bergström finner jag icke någon anledning att hasta med löneförhöjningarnes tilldelande, och om vi ansluta oss till ridderskapet och adelns samt preste-ståndets beslut, hvilka eget nog här åsyfta större sparsamhet än borgare-ståndets, så är ock frågan med detsamma afgjord, utan att votering eller dylikt bråk behöfver förekomma.

Rydström: Jag skulle visserligen icke hafva påyrkat antagandet af borgare-ståndets förslag, ifall jag icke vetat, att borgare-ståndet här i ståndet har större sympathier

än de båda andra riksständen, och att bondeståndet heldre i allmänhet instämmer med det förstnämnda än med de sistnämnda. Någon tidsutdrägt kan jag icke eller inse vara behöflig, då ledamöter och suppleanter i förstärkt banko-utskott redan finnas utvalde, hvadan detta skäl mot mitt förslag torde finnas vara utan betydelse, men då saken i sig sjelf är af ringa vigt, så återtar jag mitt förslag, och vill ingå på att biträda det af ridderskapet och adeln samt prestestandet fattade beslutet i frågan.

Rosenberg: Mig qvittar det lika med hvilket stånd jag instämmer, endast och allenast jag deltager i sådant beslut, som synes mig bäst för det allmänna, och som mest öfverensstämmer med hvad jag anser vara rätt och rigtigt. Äfven om förstärkt banko-utskott redan funnes tillsatt, så uppstår ändock tidsutdrägt af dess sammanträde, åtminstone i så måtto, att detta blir längre än annars varit behöfligt; vidare måste voteringsproposition uppsättas och godkännas, hvilket allt tar sin tid, som man säger. Jag yrkar alltså fortfarande antagande af utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och efter af *talmannen* derom framstäld proposition, *godkände* ståndet utskottets i 5:te punkten af betänkandet n:o 20 gjorda hemställan, att de i lönestaten för bankoverket föreslagna, och af de öfriga riksständen medgifna förhöjningar måtte få beräknas och utgå från och med början af nästkommande år 1867.

Punkten 4, med anmälan att ett af prestestandet fattadt beslut icke till åtgärd föranledt, *lades till handlingarne.*

Utskottets i *5:te punkten* framstälda förnyade förslag till stadgande, i fråga om den tjensteman eller vaktbetjent, som till borgenärers förnöjande sin egendom afträdt, *godkändes.*

§ 6.

Uppå derom framstäld begäran bordlades *andra* gången:

Banko-utskottets memorial n:o 26, rörande bestämmelserna i 8:de artikeln af bankoreglementet om diskont- och lånekontoren; samt

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 90, i anledning af väckta motioner om ändring i vissa delar af gällande författning angående fattigvården.

§ 7.

Till bordläggning *första* gången anmäldes *stats-utskottets Memorial n:o 86*, i anledning af erhållen återremiss å utskottets under n:o 76 afgifna memorial, angående utvidgning af det inom Rikets Ständers hus inrättade arkiv och bibliothek, samt anvisande af dertill erforderliga medel;

Utlåtande n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående ytterligare förlängning i den för uppmuddring af Ystads hamn bestämda arbetstid;

Utlåtande n:o 88, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, angående ändring i planen för sänkning af Solgen med flera sjöar i Jönköpings län, med bibehållande af dertill beviljadt läneunderstöd;

Utlåtande n:o 89, i anledning af väckt motion om befrielse för staden Linköping från skyldigheten att underhålla stadens vid Nyqvarn belägna, med bidrag af statsmedel anlagda hamn;

Utlåtande n:o 90, i anledning af väckt motion om lån till Gladsax socken i Kristianstads län; och

Utlåtande n:o 91, i anledning af väckta frågor om inlösen af åtskilliga s. k. riksgäldssedlar, hvilka inom den bestämda preskriptionstiden icke blifvit till invexling företedda.

§ 8.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* följande protokollsutdrag, nemligen:
från ridderskapet och adeln n:ris 202, 203;
» prestestånd et n:ris 201, 204—207, 210;
» borgareståndet n:ris 218, 219.

Ståndet ätskildes härefter kl. 2 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 18 Maj.

Plenum kl. 12 på dagen.

§ 1.

Upplästes till justering och godkändes § 3 ur protokollet för den 2 innevarande månad, f. m.

§ 2.

Föredrogs ånyo och *bifölls banko-utskottets memorial n:o 26*, rörande bestämmelserna i 8:de artikeln af bankoreglementet om diskont- och länekontoren.

§ 3.

Föredrogs punktvis *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 90*, i anledning af motioner om ändring i vissa delar af gällande författning angående fattigvården.

Första punkten, afstyrkande förslag om ett tillägg till 1:a mom. af 2:a § i Kongl. förordningen af fattigvården i riket den 13 juli 1853, *bifölls*.

Uti *andra punkten* hade utskottet hemstält, att Rikets Ständer måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i nådigt öfvervägande, huruvida, och på hvad sätt, i fråga om fattigvården i Riket, tillämpning kunde gifvas åt den grundsats, att åt kommun, som enligt nu gällande förordning har att bekosta fattigvård äfven för den, som under en längre följd af är icke varit mantalsskrifven inom kommunen, ersättning för dessa utgifter bör antingen af statsmedel bekostas eller af landstingen uttaxeras, och att Kongl. Maj:t täcktes till riksdagen afläta nådig proposition i ämnet.

Härom uppstod nu diskussion, derunder följande ståndets ledamöter på begäran erhöllo ordet och yttrade:

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Det är isynnerhet två omständigheter, hvilka jag anser medföra sådane olägenheter, att utskottets ifrågavarande hemställan,

enligt mitt förmenande, icke bör af ståndet godkännas. För det första känner jag nemligen en viss obenägenhet, att föreskrifva landstingen skyldighet att, för ett eller annat ändamål, uttaxera medel. Hvad utskottet i detta hänseende nu yttrat utgör visserligen blott en hemställan, men jag anser det i allt fall icke tillhöra riksdagen, att härmed sig befatta. För det andra befarar jag, det utskottets hemställan, att staten skulle bekosta fattigvården för dem, som under en längre följd af år icke varit mantalsskrifna, skulle leda till svåra missbruk, synnerligast i städerna, der fattigvården är mera betungande, och för hvilka nu ett beqvämt tillfälle yppade sig att kasta densamma på statsverket. På grund häraf, och då nu gällande lag i ämnet är ganska tydlig, men deremot den af utskottet föreslagna förändring, i stället för fördelar endast skulle föranleda vådor och missbruk, yrkar jag afslag ät uskottets hemställan i denna punkt.

Häruti instämde *Johan Magnus Björkman* och *Johan Peter Andreasson* från Elfsborgs, *Ola Bosson Olsson* och *Ola Lasson* från Kristianstads, *Leonard Johan Fahlander* från Westerbottens och *Peter Andersson* från Blekinge län.

Peter Larsson från Gotlands län: I utskottet har jag deltagit i denna frågas behandling, men icke kunnat biträda det slut, hvartill utskottet i saken kommit. Utskottet har föreslagit, att de som under en längre följd af är icke varit någonstädes mantalsskrifne, skulle vid förefallande behof af fattigunderstöd, försörjas af statsverket, men, ehuru det kan synas hårdt att, såsom förhållandet nu är, en dylik skyldighet äligger den kommun, der en sådan person sist varit mantalsskrifven, så tror jag dock, att ett sådant öde drabbar ena gången en kommun och andra gången en annan och att sålunda förhållanderna utjemna sig. Skulle deremot, på sätt utskottet tyckes antyda, en kommun besörja underhållet och en annan kommun bekosta detsamma, så befarar jag att samma underhåll komme att utgå till vida högre belopp, än annars varit förhållandet; och vill jag såsom exempel i detta hänseende anföra, hurusom för någon tid tillbaka inträffade att, efter det en piga framfödt 2:ne oäkta barn inom den kommun jag tillhör och derefter flyttat till Wisby och hon ingick äktenskap med en artillerist, samt sedermera såväl hon som barnen intagits på fattighuset i Wisby och der qvarstannat något öfver en månad, kostnaden för deras underhåll derstädes upptogs ända till **100** riksdaler,

hvilket belopp den kommun jag tillhör sedermera ålades betala, enär behofvet af fattigunderstöd yppat sig inom sex månader efter det pigan afflyttat från församlingen. På så sätt fruktar jag det i allmänhet skulle komma att tillgå, om utskottets hemställan bifölles, hvaraf åter ovilja hos allmänheten skulle förorsakas. För min del instämmer jag derför i yrkandet om afslag å denna punkt.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Icke heller jag kunde såsom ledamot af utskottet biträda det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, emedan jag ansåg och fortfarande anser, att kostnaden för underhållet af dylika fattighjon, hvarom nu är fråga, skulle uppgå till dubbelt högre belopp om densamma utginge ifrån statsverket eller landstingen, än om, såsom nu är förhållandet, densamma äligger de enskilda kommunerna, helst dessa senare kunna hafva bättre tillsyn öfver hjonen och bättre kontrollera utgifterna. Derest utskottets hemställan skulle vinna bifall, befarar jag, att särskilda räkenskaper finge föras rörande dylika fattighjon hvarom frågan nu är, hvilket åter skulle föranleda besvär och kostnader, ja! möjligen anställandet af särskilde tjenstemän för sådant ändamål. För min del kan jag således icke bifalla punkten.

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län: Det är i sanning fägnesamt att höra, hurusom den förste talaren numera öfvergätt till den åsigt jag inom utskottet förfäktade, ty der var det egentligen han, som genomdref det beslut, hvartill utskottet kom i frågan, dock vill jag medgifva, att utskottets hemställan om en underdänig skrifvelse i ämnet sedermera undergick någon förändring, i det att samma skrifvelse från början ursprungligen afsåg att utgifterna för sådana fattighjon, som under 10 års tid icke varit någonstädes mantalsskrifne, skulle bekostas af statsverket allenast, men deremot icke af landstingen. Emellertid instämmer jag nu i de af honom uttalade åsigter och yrkar afslag å punkten, ty jag befarar annars, för den händelse nemligen att utskottets hemställan vunne bifall, att härigenom bereddes ett beqvämt tillfälle för dem, som under loppet af 10 à 30 år flackat omkring i Europa, att slutligen återvända till fäderneslandet i den säkra förhoppning att intill döddagar varda af statsverket pensionerade.

Anders Medin från Kronobergs län: Att få denna fråga löst till allas belåtenhet, torde icke gerna vara möjligt, men säkert är, att många och rättvisa klagomål förspörts deröfver, att kommuner nödgats emottaga och lemna

fattigunderstöd åt personer, som under en längre tid icke varit mantalsskrifna, allenast på den grund att de sist tillhört denna kommun, och hafva vidlyftiga rättegångar härom uppstått. Jag trodde derföre, att man genom utskottets förslag skulle komma rättvisan närmare och deruti således ligga en verklig förbättring, ehuruväl jag nogsamt vet, att landstinget icke utan eget samtycke kan åläggas att lemna några medel. Såsom Lundahl antydt, vill äfven jag minnas, att inom utskottet Rosenberg yttrade sig för bifall till utskottets ifrågavarande förslag, hvilket jag fortfarande biträder, ehuru det skall vara mig temligen likgiltigt om ståndet fattar ett motsatt beslut.

Rosenberg: Det är i sanning svårt att inlåta sig i diskussion med personer, som visa sig ega så klent minne, som förhållandet tyckes vara med Lundahl. Jag var för det första icke tillstädes i utskottet då frågan derstädes slutligen afgjordes, och för det andra hörde jag vid de tillfällen då jag inom utskottet deltog i frågans behandling icke ett ord nämnas om skyldighet för landstingen att bekosta underhållet åt ifrågavarande fattighjon, ty i så fall kan jag försäkra Lundahl, att jag i denna del skulle motsatt mig utskottets beslut. Slutligen gälde frågan i utskottet synnerligast sådana personer, som, efter en längre tids vistelse utrikes, återvände till fäderneslandet, i hvilket fall man fann det vara orätt, att de skulle betunga den kommun der de senast före sin afresa varit mantalsskrifne, men deremot icke dem, som under en längre följd af år underlåtit att mantalsskrifva sig, ty dessa tillhöra alltid den stad eller det samhälle, der de bott och uppehållit sig, äfven om de uraktlätit att under tiden låta skattskrifva sig derstädes. Icke heller var det fråga om att pensionera fattighjonen, på sätt Lundahl velat antyda, utan blott att understödja de kommuner, som nödgades till försörjning emottaga personer, hvilka efter en längre tids vistelse utrikes återkomma till fäderneslandet i utblottadt tillstånd; och var det vid alla de tillfällen, jag inom utskottet deltog i ärendets behandling, icke med ett ord fråga om att göra landstingen till beskattningsmachiner.

Olof Nilsson: Vid frågans första behandling inom utskottet talades endast om skyldighet för statsverket men icke för landstingen att bekosta underhållet åt sådana fattighjon, hvarom i denna punkt förmäles, men vid frågans slutliga afgörande genomdrefs, med 2 rösters pluralitet att medel för detta ändamål skulle antingen af statsmedel

bekostas eller af landstingen uttaxeras. Med afseende å de dubbelt större kostnader, som bifall till utskottets hemställan skulle föranleda, yrkar jag fortfarande afslag å densamma.

Häruti instämde *Anders Andersson* från Nerikes län.

Åke Andersson från Malmöhus län: I utskottet har jag deltagit i denna frågas behandling och tillhörde då pluraliteten. Jag har sedan dess icke ändrat öfvertygelse, utan bifaller i oförändradt skick utskottets hemställan i ämnet.

Lundahl: Jag har visserligen klent minne, men dock icke så dåligt, att jag icke ganska väl erinrar mig, att Rosenberg inom utskottet biträdde den äsigten, att staten borde bekosta fattigvården åt sådana personer, som efter tio års eller längre tids frånvaro återkommo till fäderneslandet; och har äfven Medin intygat, att så verkligen var förhållandet. Jag har redan medgifvit, att förslaget till underdånig skrifvelse i ämnet sedermera undergick förändring i så måtto, att dessa utgifter borde bekostas antingen af statsverket eller af landstingen, men jag anser dock denna förändring icke vara af någon vådlig beskaffenhet, enär det i allt fall är bättre, att dylika större utgifter öfvertagas af landstingen, än att de drabba en liten kommun.

Sedan diskussionen härefter förklarats slutad och *talmannens* framtällning om bifall till utskottets hemställan i föredragna punkten med öfvervägande nej besvarats, blef samma hemställan, på förnyad proposition af *talmannen*, af ståndet *afslagen*.

Utskottets hemställan i *3:dje punkten*, angående understöd åt sådana personer af manskapet vid värfvade armén eller flottan, eller handtverkare, eller arbetare vid kronans varf eller verkstäder, som vid afskedstagandet befinnas vara i behof af fattigvård, m. m., *bifölls*.

§ 4.

Föredrogs ånyo och *lades till handlingarne stats-utskottets memorial n:o 86*, i anledning af erhållen återremiss å utskottets under n:o 76 afgifna memorial, angående utvidgning af det inom Rikets Städers hus inrättade arkiv och bibliothek samt anvisande af dertill erforderliga medel.

§ 5.

Föredrogos ånyo och *biföllos stats-utskottets utlåtanden:*

N:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående ytterligare förlängning i den för uppmuddring af Ystads hamn bestämda arbetstid;

N:o 88, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, angående ändring i planen för sänkning af Solgen med flera sjöar i Jönköpings län, med bibehållande af dertill beviljadt låneunderstöd;

N:o 89, i anledning af motion om befrielse för staden Linköping från skyldigheten att underhålla stadens vid Nyqvarn belägna, med bidrag af statsmedel anlagda, hamn;

N:o 90, i anledning af motion om lån till Gladsax socken i Kristianstads län; och

N:o 91, i anledning af frågor om inlösen af åtskilliga s. k. riksgäldssedlar, hvilka inom den bestämda preskriptionstiden icke blifvit till invexling företedda.

§ 6.

Uppå derom gjord begäran, beviljade ståndet ledighet från riksdagsgöromålen åt *Gustaf Olsson* och *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands län under 4 dagar; åt *Sven Hansson* från Östergötlands län under 8 dagar och åt *Anders Andersson* från Nerikes län under 7 dagar, allt räknadt från den 19 innevarande månad, samt åt *Erik Jonsson* från Westmanlands län under fem dagar, räknadt från den 21 i samma månad; hvarjemte ståndet beviljade *Nils Petersson* från Kalmar län fyra dagars förlängning i honom förut förunnad ledighet från riksdagsgöromålen.

Ståndet åtskildes klockan ¾ till 1 eftermiddagen, för att klockan 6 åter sammanträda.

In fidem

J. Sjöberg.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Till bordläggning *första* gången anmäldes *stats-utskottets:*

Utlåtande n:o 92, i anledning af motion om förändring i vilkoren för det vid sistförflutna riksdag beviljade lån för anläggning af jernväg mellan Kristianstad och Hessleholms station å södra stambanan;

Memorial n:o 93, i anledning af erhållen återremiss å utlåtandet n:o 57, angående väckt fråga om statsanslag för vidtagande af åtgärder till hämmande af boskapspesten, om den skulle inom landet utbryta;

Utlåtande n:o 94, i anledning af väckt motion, angående pension åt aflidne f. d. statsrådet, generalmajoren Carl Ludvig von Hohenhausens efterlemnade döttrar;

Memorial n:o 95, med förslag till sammanjemkning, eller voteringspropositioner i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel;

Utlåtande n:o 96, i anledning af erhållna återremisser å betänkandet n:o 66, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

Memorial n:o 97, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel;

Memorial n:o 98, med förslag till voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om anvisande af medel för Sveriges deltagande uti en allmän exposition i Paris år 1867; och

Memorial n:o 99, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, i fråga om upplåtelse till Göteborgs stad af Elfsborgs kungsladugård med dertill hörande lägenheter.

§ 2.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* följande ankomna protokollsutdrag:

från höglofliga ridderskapet och adeln n:o 204 samt n:ris 206—209;

" vällofliga borgare-ståndet n:ris 217, 220, 221.

Ståndet åtskildes kl. ½ 7 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 19 Maj.

Plenum kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogos *stats-utskottets* nedannämnde utlåtanden och memorial, dervid ståndet fattade följande beslut:

Utlåtande n:o 92, i anledning af motion om förändring i vilkoren för det vid sistförflutna riksdag beviljade lån för anläggning af jernväg mellan Kristianstad och Hessleholms station å södra stambanan,

bifölls;

Memorial n:o 93, i anledning af återremiss å utlåtandet n:o 57, angående väckt fråga om statsanslag för vidtagande af åtgärder till hämmande af boskapspesten, om den skulle inom landet utbryta,

lades till handlingarne;

Utlåtande n:o 94, i anledning af motion, angående pension åt aflidne f. d. statsrådet, generalmajoren Carl Ludvig von Hohenhausens efterlemnade döttrar,

bifölls;

Memorial n:o 95, med förslag till sammanjemkning eller voteringspropositioner i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel.

De uppställda förslagen till voterings-propositioner *godkändes.*

Utskottets i 13:de punkten af memorialet, efter redogörelse för riksståndens särskilda beslut beträffande 110:de punkten uti utlåtandet n:o 66, i fråga om anslag till uppförande af byggnad för folkskolelärare-seminarium i Linköping, yttrade åsigt, fann ståndet skäligt *godkänna.*

Utlåtande n:o 96, i anledning af erhållna återremisser å utlåtandet n:o 66, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

Punkten 1, innefattande hemställan, att de tre öfriga riksstånden ville fatta beslut i fråga om 26:te punkten af utlåtandet n:o 66, *lades till handlingarne.*

Punkten 2, i fråga om förhöjning i anslaget för de lägre elementarläroverken, för den händelse Eskilstuna treklassiga läroverk utvidgas till femklassigt, *bifölls.*

Punkten 3, med anmälan till bonde-ståndet om riksståndens beslut rörande 65 punkten, litt. *a)* och *b)* af ofvannämnda utlåtande i fråga om anslag för pedagogier i Mönsterås, Malmköping och Sollefteå;

Ståndet *lät bero* vid de trenne öfriga riksståndens beslut och *lade* punkten *till handlingarne.*

Punkten 4, med hemställan att bonde-ståndet måtte fatta beslut om den i 65:te punkten mom. litt. *c)* af utlåtandet upptagna frågan om fortfarande anslag till löneförbättring vid och utvidgning af pedagogier.

Ståndet *godkände* utskottets i ofvannämde punkt och mom. härom gjorda hemställan.

Punkten 5, i fråga om utskottets i 95:te punkten af utlåtandet gjorda hemställan, att de under åttonde hufvudtiteln upptagna ordinarie anslag, i hvilka någon förändring icke blifvit ifrågasatt, måtte i den blifvande riksstaten med oförändrade belopp uppföras, *lades till handlingarne.*

Punkten 6, med anmälan till bonde-ståndet om riksståndens beslut rörande 116:de punkten af utlåtandet, i fråga om anslag till löneförbättring åt sundhets-kollegii embets- och tjenstemän samt vaktbetjente.

Ståndet lät bero vid de öfriga trenne riksståndens beslut i frågan och *lade punkten till handlingarne.*

Memorial n:o 97, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor, rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel.

De uppstälda förslagen till voteringspropositioner *godkändes*; och

Memorial n:o 98, med förslag till voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, i fråga om anvisande af medel för Sveriges deltagande uti en allmän exposition i Paris år 1867.

Förslaget till voteringsproposition *godkändes*.

§ 2.

Härefter föredrogs *stats-utskottets memorial n:o 99*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om upplåtelse till Göteborgs stad af Elfsborgs kungsladugård, med dertill hörande lägenheter.

Härvid yttrade sig sålunda:

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Då nu de trenne öfriga riksstånden bifallit stats-utskottets utlåtande n:o 73, angående denna fråga, tjenar naturligtvis bonde-ståndets återremiss deraf till ingenting. Man finner dock af det nu föredragna memorialet, att de trenne stånden stannat i olika beslut härom i så måtto, att ridderskapet och adeln höjde den af Kongl. Maj:t föreslagna och af utskottet tillstyrkta summan, 12,000 rdr, till 16,000 rdr årligen, under det att preste- och borgareståndenbiföll förstnämnda belopp. För min del önskar jag, att bonde-ståndet måtte i afseende å beloppet förena sig i ridderskapet och adelns beslut, och jag tror, att Göteborgs stad ändock härpå kommer att göra en ganska god affär. Andra städer, som på långt när icke hafva så god råd härtill som Göteborg, hafva ganska dyrt nödgats betala det område, hvarpå de äro förlagde, såsom t. ex. Oskarshamn, Skellefteå m. fl., hvilka till höga priser friköpt sina tomter och jordområden i öfrigt.

Häruti instämde *Carl Magnus Björkman*, *Josef Smedberg* och *Johannes Andersson* från Elfsborgs samt *Gustaf Hedström* och *Olof Nilsson* från Westerbottens län m. fl.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Då frågan här sist förevar, erkände representanterne från trakten, det en förhöjning af beloppet till 16,000 rdr, ändock var ett ganska godt pris, och af denna anledning anser jag, att vi böra bestämma oss för denna summa.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag är förekommen af Lönnberg och delar den af honom uttalade åsigten, att Göteborg härpå gör en ganska god affär genom årligen inflytande tomtören, med flera inkomster, som

af öfverlåtandet komma att härflyta. Visserligen kommer, ifall vi förena oss i ridderskapet och adelns beslut, saken att afgöras i förstärkt stats-utskott, men der bör utgången icke blifva särdeles tvifvelaktig.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Äfven jag förenar mig i yrkandet, att beloppet måtte förhöjas från 12,000 till 16,000 rdr, då jag anser, att goda skäl äro för handen till en dylik fordran från statens sida.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och, uppå derom af *talmannen* framställd proposition, fann ståndet, för sin del, skäligt godkänna utskottets i utlåtandet n:o 73 gjorda hemställan, med den förändring att det belopp, hvarför kungsladugårdens upplåtelse finge ega rum, bestämdes att utgå med 16,000 rdr årligen.

§ 3.

Till bordläggning *första* gången anmäldes *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 16*, i anledning af väckta motioner om skogshushållningen i riket.

§ 4.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* från högvördiga preste-ståndet ankomna protokollsutdrag n:ris 208, 209, samt 211—215.

§ 5.

Uppå derom framställd begäran beviljade ståndet ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen under trenne veckors tid åt *Per Nilsson* från Kristianstads län räknad från den 19, och förre vice talmannen *Per Eriksson* från den 28, allt innevarande maj månad.

Ståndet åtskildes kl. ½ 3 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 22 Maj.

Plenum kl. 2 e. m.

§ 1.

Det vid ståndets sammanträde den 18 innevarande månad förde protokoll blef till justering uppläst och godkändt.

§ 2.

Uppå framställd begäran beviljade ståndet ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen åt

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län, under en tid af 4 dagar, räknad från och med den 23 innevarande månad; och

Gustaf Hedström från Westerbottens län, under 3:ne veckor, räknade från och med den 4 nästkommande juni;

hvarjemte förlängning af redan meddelad ledighet beviljades *Per Persson* från Stockholms län, under en tid af 8 dagar.

§ 3.

Anders Medin från Kronobergs län, erhöll på begäran ordet och yttrade: sammanträde har i dag ägt rum af förstärkta allmänna besvärs- och ekonomi-utskottet, vid hvilket tillfälle icke mindre än 4 ledamöter af bondeståndet uteblefvo. En dylik försummelse kan möjligen en annan gång, då omröstningen gäller vigtigare ärenden, än hvarom nu var fråga, leda till stor skada och förargelse, hvarföre jag, såsom en varning för framtiden, har velat till talmannen och ståndet anmäla, hvad som nu i detta fall inträffat.

Med denne talare förenade sig *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Lars Gustaf Andersson* och *Johan Peter Andreasson* från Elfsborgs, *Per Nilsson* från Malmöhus *Hans Hægermarck* från Gefleborgs, *Olof Olsson* i Slängserud och *Anders Jonsson* från Wermlands, och *Nils Svens-*

son från Blekinge län, jemte en stor del af ståndets öfrige ledamöter.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag får erinra om den plägseden, som vid föregående riksdagar egt rum, att vid alla omröstningar i förstärkta utskotten, dessa utskotts såväl ordinarie ledamöter som suppleanter utan kallelse sig infinna, hvarigenom brist på ledamöter bör i alla händelser vara förebygd. Hvad som nu inträffat, har händt af okunnighet, icke af uppsåt att derigenom störande inverka på förrättningen.

Talmannen anförde: Ingen må förebära okunnighet, såsom undskyllan för sin försummelse i detta fall, ty den offentligen anslagna kallelsen till sammanträde i förstärkt utskott innehåller alltid, att såväl ordinarie ledamöter och suppleanter, som särskildt utsedde ledamöter och suppleanter i utskottet skola dervid iakttaga inställelse. Med anledning af den nu gjorda anmälan får jag fästa uppmärksamheten på nödvändigheten deraf, att ståndets ledamöter noggrant fullgöra de skyldigheter, ståndets förtroende dem ålagt, genom deras utväljande, att uti de förstärkta utskottens sammanträden deltaga.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag hemställer huruvida det icke skulle finnas ändamålsenligt, att på taflan å ståndets klubb anslå förteckning å de ledamöter, som tillhöra de förstärkta utskotten; härigenom skulle ingen gerna kunna förebära glömska såsom ursäkt för sin frånvaro, och obehagligt är det att skåda, hurusom många äro ganska angelägna att blifva invalda i de förstärkta utskotten, men sedan de väl nått detta mål, försumma de skyldigheter dem sålunda blifvit anförtrodda.

Per Andersson från Blekinge län: Med anledning af den anmälda bristen på ledamöter och suppleanter från detta stånd vid förstärkta ekonomi-utskottets sammanträde denna dag, får jag gifva tillkänna, det jag alldeles icke visste utaf att jag var utsedd till suppleant i detta utskott, och att jag af denna anledning icke eller derstädes infann mig.

Hans Hægermarck från Gefleborgs län: Jag var, på grund af erhållen permission, frånvarande i hemorten, då valet till förstärkt besvärs- och ekonomi-utskott försiggick, men så snart jag anlände till staden begaf jag mig till ståndets kansli, för att erhålla kännedom om hvad som uti riksdagsärendenas gång förelupit, då jag ock fick erfara att jag var den på listan sist upptagne af suppleanterne i förstärkta ekonomi-utskottet, hvadan jag ock infann

mig vid dagens sammanträde och deltog i voteringen. Så mycket bör väl en och hvar taga reda på hvad som här föregår, att han vet till hvilket utskott han hör, så att okunnighet härom icke må förebäras såsom ursäkt för försummad inställelse vid utskottens sammanträden.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och tillkännagaf *talmannen*, att listor på såväl ordinarie som extra ledamöter och suppleanter skulle komma att uti kansliet utskrifvas, samt hädanefter, dagen före hvarje sammanträde i förstärkt utskott, å taflan i ståndets klubbrum anslås.

§ 4.

Jemte tillkännagifvande att, uti dagens talmanskonferens, föreslag blifvit väckt om förrättande inom de särskilda riksständen af val till ledamöter och suppleanter i förstärkt Banko-utskott, nästkommande lördag, den 26 innevarande månad, hemstälde *talmannen* huruvida bondeståndet då ville ifrågavarande val anställa; och blef denna hemställan med enhälligt *ja* besvarad.

§ 5.

Uppå hemställan af *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes län beslöt ståndet att vördsamt och vänligen inbjuda högvördiga presteståndet och vällofliga borgareståndet att biträda bondeståndets, vid föredragning af *stats-utskottets utlåtande n:o 80*, i anledning af motioner, dels om fortsättande af arbetena å redan påbörjade stambanor, dels om anläggning af nya sådane banor, dels ock om anvisande af statsbidrag för enskilda jernvägsanläggningar, *punkten 14*, den 17 innevarande månad fattade beslut, så vidt det angår aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om jernvägsanläggning mellan Frövi och Falun.

§ 6.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* följande ankomne protokolls-utdrag, nemligen:

från höglofl. ridderskapet och adeln n:o 205, samt n:ris 210, 211—213;

från vällofl. borgareståndet n:ris 222—225.

§ 7.

Föredrogs ett utdrag af höglofl. ridderskapet och Adelns den 18 innevarande maj hållne protokoll, n:o 214, inne-

fattande inbjudning till bondeståndet att biträda förstnämnda riksstånds, vid föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 74, punkten 71, fattade beslut att bevilja en årlig pension af 400 rdr åt komministern Nils Ignells enka, Sigrid Florentina Ignell, född Lindmark.

Ordet begärdes härefter af

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län, hvilken yttrade: Då frågan här förra gången förevar, var jag förhindrad att närvara, men om jag varit tillstädes skulle jag gerna unnat enkan efter en så förtjent man detta lilla understöd. Jag har aldrig tvekat, att i dylika fall tillerkänna en ringa pension åt efterlefvande enkor efter män, hvilka gjort sig väl förtjenta om fäderneslandet.

Svante Bergström från Östergötlands län: Äfven jag var frånvarande då frågan här sist var under öfverläggning, och jag anser för min del att ståndet bör bifalla den nu gjorda inbjudningen. Jag påyrkar detta så mycket heldre, som många af de anslag under nionde hufvudtiteln, hvilka ståndet beviljade, äro långt mindre af behofvet påkallade än detta, äfvensom de personer, hvilkas minne sålunda ihågkommits, ägt långt mindre förtjenster om det allmänna, än Ignell. Detta anslag är en obetydlighet, och det gäller enkan efter en man, som, säge hvad man vill, ändock är en bland de mest utmärkta och förtjenstfulla svenska kyrkan någonsin ägt.

Carl Casper Nettelbladt från Stockholms län: Då äfven jag icke var i ståndet tillstädes när frågan här sednast afhandlades, vill jag endast gifva tillkänna, det äfven jag vill bevilja pensionen och således äfven yrkar antagande af den nu föredragna inbjudningen.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad och uppå *talmannens* derom framstälda proposition, fann ståndet skäligt *antaga* ridderskapet och adelns ifrågavarande inbjudning.

§ 8.

Till bordläggning *första* gången anmäldes:

Expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

N:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anslag till jernvägsbyggnader och till rörelsemateriel å redan anlagda stambanor;

N:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel till utvidgning af den för jern-

vägen genom Stockholm beslutade bangård vid Clara sjö, och tillökning i de för trafiken derstädes afsedda byggnader.

Stats-utskottets utlåtande n:o 100, angående ersättning för sådana af Kongl. statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanlag ej blifvit beviljade;

Sammansatta stats- och banko-utskottets utlåtande n:o 10 i anledning af väckta motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 april 1861, angående en allmän hypoteksbank m. m.;

Sammansatta bevillnings- lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 3, angående afgiften för bränvinstillverkning; samt

Banko-utskottets memorial

n:o 27, angående föreskrifterna i 1:sta artikeln af bankoreglementet, om bankens verksamhet och de fonder, hvarå sedelutgifningen utöfver metalliska valutan är grundad;

n:o 28, angående instruktion för nästkommande riksdags banko-utskott; samt

n:o 29, angående vissa, i följd af blifvande ny riksdagsordning nödiga redaktionsförändringar.

Ståndet ätskildes härefter kl. ½ 3 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 23 Maj.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

På begäran undfick *Lars Daniel Andersson* från Wermlands län ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen under femton dagars tid, räknad från och med den 25 uti innevarande månad, hvarjemte ståndet beviljade

Carl Johan Svensén från Kalmar län tio dagars förlängning af redan erhållen ledighet.

§ 2.

Till följd af *talmannens* framställning, att, då förstärkta bevillnings-utskottets sammanträde inträffade redan följande dag, nödvändigt vore, det *sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 3*, angående afgiften för bränvinstillverkning, dessförinnan behandlades, samt ståndet dertill lemnade bifall företogs nu nämnde memorial till behandling, dervid beslöts sålunda:

Den i *punkten 1*, sid. 1, förekommande, till högvördiga prestestånde stälda inbjudning, att, med frånträdande af sitt förra beslut, förena sig med de öfriga riksständen om afgiftens bestämmande till 60 öre för hvarje kanna, bränvinet beräknadt till 50 procents styrka vid 15 graders värme efter Celsii thermometer, allt i medeltal under termin räknadt.

lades till handlingarne;

hvaremot den i *punkten 2*, samma sida föreslagna voteringspropositionen

godkändes.

§ 3.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu till afgörande *stats-utskottets utlåtande n:o 78*, angående föreslagna statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt kanaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, med flere dylika föremål, dervid ståndet beslöt på sätt här nedan förmäles:

Punkten 1, deruti utskottet hemstält, att Rikets Ständer, för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, måtte till Kongl. Maj:ts disposition för år 1867 anvisa ett anslag af 150 000 riksdaler att användas der Kongl. Maj:t finner medlen mest nödiga för att befordra allmänt gagn.

Härvid yttrade:

Per Nilsson från Malmöhus län: Jag har ej begärt ordet för att afstyrka bifall till den nu föredragna punkten, hvilken jag tvärtom vill bifalla; men då vid behandlingen af detta utlåtande många och stora anmärkningar mot utskottet för dess afstyrkande af en mängd i ämnet

väckta motioner äro att vänta, ber jag att, innan vi gå vidare, få första sidan af friherre Klinckowströms reservation, hvilken å utlåtandets 47 sida återfinnes, uppläst.

Sedan första sidan af nämnde reservation härefter blifvit uppläst, blef punkten, på proposition derom af *talmannen*, af ståndet *bifallen*.

Punkten 2, deruti utskottet tillstyrkt, att Rikets Ständer, med bifall till hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende äskat, måtte i afräkning å senare hälften af det anslag å 100,000 riksdaler, som vid sistförflutna riksdag beviljades för väganläggning från Öhrträsk till Fredrika kyrka och vidare till Åsele inom Westerbottens län, till utgående under år 1867, anvisa 20,000 riksdaler,

bifölls.

Punkten 3, innefattande hemställan, att Rikets Ständer måtte till utgående under år 1867 anvisa 25,000 riksdaler, eller senare hälften af det anslag å 50,000 riksdaler, som vid 1862—1863 årens riksdag beviljades för anläggning af väg mellan Letsbo by i Ljusdals socken och Ramsjö kyrka,

bifölls.

Punkten 4, uti hvilken utskottet hemstält, att Rikets Ständer, för anläggning af den föreslagna vägen emellan Åsele och Wilhelmina kyrkoby i Westerbottens län måtte bevilja ett anslag, utan återbetalningsskyldighet af 50,000 riksdaler, samt deraf till utgående under år 1867 anvisa 10,000 riksdaler, under enahanda förbindelse för vederbörande i afseende å denna väganläggnings fullbordan och framtida underhåll, som vid sistförflutna riksdag stadgades, rörande väganläggningen mellan Öhrträsk och Åsele,

bifölls.

Punkten 5, afstyrkande bifall till herr P. Staaffs förslag, att Rikets Ständer, för anläggning af en väg mellan Åsele och Dorothea måtte anvisa ett anslag af 40,000 riksdaler,

bifölls.

Punkten 6, deruti utskottet afstyrkt bifall till Per Olof Hörnfeldts från Westernorrlands län motion, att Rikets Ständer för väganläggning mellan Fredrika och Björna kyrka måtte anvisa ett anslag af 100,000 riksdaler, under vilkor att ortens väghållningsskyldige innevånare utan vidare statsbidrag byggde och framdeles underhålla denna väg,

bifölls.

Punkten 7, med hemställan, att Rikets Ständer för anläggning af den föreslagna vägen från Ramsele sockens gräns genom Fjellsjö till Bodums kyrka samt vidare derifrån till Täsjö kyrka inom Westernorrlands län, måtte bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet af sjuttiosextusen tvähundradefemtio riksdaler samt af detta anslag till utgående under år 1867 tjugufemtusen (25,000) riksdaler, med dervid stadgad förbindelse för vederbörande att icke blott behörigen utföra och fullborda ifrågavarande väganläggning, utan ock ansvara för densammas framtida underhäll,

bifölls.

Punkten 8, deruti utskottet afstyrkt bifall till motioner, att Rikets Ständer, för anläggning af en ny väg från lastageplatsen vid östra ändan af Stödesjön till allmänna landsvägen åt Sundsvall, måtte anvisa och till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett statsanslag utan återbetalningsskyldighet af 7,600 riksdaler,

bifölls.

Punkten 9, afstyrkande bifall till Olof Nilssons från Westerbottens län motion, att Rikets Ständer för omläggning och förbättring af vägen mellan Wännäs kyrkoby och Umeå stad måtte bevilja antingen ett anslag utan återbetalningsskyldighet, motsvarande en tredjedel af kostnadsbeloppet, eller ock ett låneunderstöd, motsvarande tre fjerdedelar af samma kostnad,

bifölls.

Med anledning af *punkten 10*, deruti utskottet afstyrkt bifall till P. Staaffs samt Per Östmans och Per Tjernlunds från Westernorrlands län motioner, om beviljande af anslag för omläggningar af kustvägen mellan Bergviksbro i Helsingland och Westerbottens läns gräns, begärdes ordet af **Östman,** som yttrade:

Sedan vid sistlidne riksdag Rikets Ständer beviljat anslag för undersökningar och upprättande af kostnadsförslag i och för omläggning af allmänna landsvägen mellan Bergviksbro och Westerbottens läns gräns, samt denna undersökning sistlidne sommar blifvit verkställd, hvarefter styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, då endast en del af omkringliggande kommuner förklarat sig beredvillig att i kostnaderna för detta företag deltaga, blott för dessa kommuner förordat statsanslags erhållande, hvarom Kongl. Maj:t likväl ej fann för godt till nu församlade ständer aflåta proposition, väcktes af Per Tjernlund och mig motioner derom, att nämn-

de kommuner, hvilka förklarat sig villiga att till arbetets utförande bidraga med en tredjedel af kostnaderna, mätte till bestridande af de öfriga kostnaderna erhålla bidrag af staten. Att denna vägförbättring är af behofvet påkallad, känner hvar och en, som någon gång passerat denna väg, och att nödiga handlingar för sent inkommit till styrelsen för väg- och vattenbyggnader, för att Kongl. Maj:ts proposition kunnat erhållas, samt att länets höfding ej, såsom sig bort, medverkat till framgång åt företaget, är något, som utskottet ej kan rå för, och att utskottet ej kunnat tillstyrka bifall till våra motioner, förundrar mig ej, då nämnde styrelses förord ej kunnat erhållas.

Emellertid vill jag nu ej yrka, att ståndet skall frångå utskottets beslut; och då för närvarande ej är något vidare vid saken att göra, önskar jag, att utskottets hemställan mätte läggas till handlingarne.

Per Tjernlund från Westernorrlands län instämde med Östman.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, hvarefter ifrågavarande punkt, på *talmannens* proposition derom, af ståndet *bifölls.*

Med anledning af *punkten 11*, deruti utskottet afstyrkt bifall till August Danielssons från Norrbottens län motion, att Rikets Ständer måtte på ett eller annat sätt underlätta det vägomläggningsarbete, som, i rigtning från Roknäs by mot Arvidsjaurs kyrkoplats, redan till en del vore verkställdt, men hvars mellersta del ännu vore ofullbordad, begärde **August Danielsson** ordet och yttrade:

Inom detta stånd äro väckta många motioner, snart sagdt i alla riktningar. Det har ofta blifvit yttradt, att det varit lifsfrågor antingen för en ort eller ock för samhället i sin helhet. Om någon fråga med skäl kan kallas för en lifsfråga för en enskild ort, så är det just den nu ifrågavarande. Den är för mig och mina kommittenter en fråga, hvarpå mångas väl och ve beror, och således minst sagdt en *lifsfråga.*

Jag har icke begärt ordet för att klandra det resultat, hvartill utskottet kommit, men som det ligger i sakens natur, att hvar och en älskar sitt eget foster, vidlåder denna svaghet äfven mig och får jag derför anhålla, att få i korthet upplysa mina ståndsbröder om frågans uppkomst, fortgång och närvarande ståndpunkt.

Redan år 1857 uppstod fråga om anläggande af en väg emellan kustlandet och Arvidsjaurs kyrko- och marknadsplats. En civilingeniör vid namn Larsson förordna-

des att hålla undersökning å de tvenne föreslagna linierne, de så kallade norra och södra, hvarvid den senare, eller södra linien, befanns ändamålsenligare och förty förordades.

Denna väg utgjorde i längd 10 mil 6,650 fot, och efter noggrann beräkning uppskattades anläggningskostnaden till 211,375 riksdaler riksmynt. Plankarta och ritning uppgjordes äfven öfver arbetets utförande.

Sedan uppstod fråga om hvilken som skulle skyldigkännas bryta denna väg. Kongl. Maj:ts befallningshafvande remitterade ärendet till behandling vid häradsrätt, som ock behandlade detsamma å tingsstället i Piteå gamla stad den 24 och 26 april samt den 31 juli 1858. Men som målet var af den beskaffenhet att socknens nämnd, som bäst kände förhållanderne, ej kunde deltaga i rättens öfverläggningar i frågan, kallades nämnd från Råneå socken, belägen omkring 10 mil från Piteå och lika lång väg från den föreslagna väganläggningen. Det är klart, att dessa i sådant fall voro okunniga om den lokal, der vägen skulle framstryka, likasom t. f. domhafvanden delade med dem samma okunnighet. Detta oaktadt fann häradsrätten sig föranlåten att på kammaren å tingsstället nedsätta det uppgjorda kostnadsförslaget från ofvannämnde 211,375 riksdaler till 109,964 riksdaler, hvarigenom en nedsättning på måfå, som man säger, gjordes af ej mindre än 101,411 riksdaler.

Efter denna välvisa pröfning underställdes målet Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i händelse missnöje skulle uppstå, hvilket ej heller uteblef. Tiden tillåter mig icke att i detalj följa frågans behandling och jag får äfven förklara att grannlagenheten nära nog förbjuder mig sådant.

Alltnog, Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarade Piteå församling skyldig, att, om statsanslag skulle erhållas eller icke, uppbryta och underhålla berörde väg. Emot detta utslag anfördes besvär till Kongl. Maj:t och rikets kammar-kollegium, som i sitt utslag den 1 mars 1860 frikallade berörde socken och staden Piteå för sina 3 mantal donationsjord från skyldigheten, att af egna medel bygga och underhålla vägen, men älade desamma, att, derest vägen af allmänna medel komme att anläggas, för framtiden den i lagligt skick underhålla.

Sedan detta utslag fallit inträdde framlidne förste landtmätaren Widmark å sin nya tjenstebana såsom landshöfding inom Norrbottens län. Han utlyste ett allmänt

sammanträde för öfverläggning i denna vigtiga fråga och inställde sig dervid personligen. Han framhöll, att socknen länge nog legat i process i denna fråga, derpå utkastat mycket penningar m. m., hvarföre han ock föreslog, det socknemännen skulle åtaga sig, att, mot erhållande af statsmedel, bygga ifrågavarande väg, förklarande han äfven, att han skulle söka utverka beviljande af anslag till det belopp, att socknemännen ej skulle behöfva tillskjuta några medel, till bevis hvarpå han förklarade sig villig att ansvara för en fjerdedel af den kostnad, som möjligen, mot förmodan, skulle uppkomma för uppbrytande af de 2 mil 19,050 fot, som först skulle byggas.

Samma skyldighet iklädde sig äfven numera aflidne konsuln Winroth.

Jag är förvissad om att många af mina ståndsbröder känna aflidne landshöfding Widmarks förmåga, att genomdrifva en sak, för hvilken han med nit och värma ifrade. Intet motstånd var så stort, att det ej måste vika — och så gick det äfven nu. Socknemännen antogo förslaget och en arbetsdirektion valdes. Arbetet sattes i gång och — utan att vilja kasta någon skugga på de personer, som stälde sig i spetsen för dess utförande, hvarpå de offrat både penningar och ospard möda, kan jag ej annat än beklaga det resultat, hvartill man vid räkenskapernes uppgörande sistförflutne oktober månad kom, då en del af vägen afsynades.

Jag hade äran deltaga i stats-utskottets öfverläggning i denna fråga. Jag hade äfven dit öfverlemnat alla handlingar, som bestyrka riktigheten af mina uppgifter. Jag hade då nyligen bekommit ett bevis från t. f. distriktchefen, kapten Schoug, som vitsordade, att min uppgift, det den nu färdigbyggda vägen 2 mil 19.050 fot verkligen kostar 61,691 rdr och att de statsmedel, som för detta arbete erhållits utgjort allenast 24,637 riksdaler 25 öre, vore sanningsenlig, hvadan vägbyggnadsskyldige, för uppbrytande af denna korta sträcka, fått tillskjuta den betydliga summan af 37,053 riksdaler 75 öre.

Efter meddelande af dessa fakta uppträdde inom utskottet en motståndare, som icke allenast yttrade sig emot min motion i ämnet, utan äfven ville vränga eller misstyda kapten Schougs uttryck i sitt afgifna bevis derhän, att de deruti omförmälde 13,768 riksdaler, »arbetskostnad», skulle blifvit utbetald till vägbyggnadsdirektionen för dess besvär med arbetet.

Detta är en falsk, kanske med afsigt falsk, uppfattning af kapten Schougs bevis. Hvar och en kan lätt föreställa sig alla svårigheter, som möta vid uppbrytande af väg i ett obebott land, härvidlag snart sagdt en ödemark. Man måste uppföra hus för byggmästare, smedjor och baracker för arbetsfolket. Dessa byggnader måste flyttas eftersom vägen brytes, och en sådan kostnad, hvilken kapten Schoug benämner »arbetskostnad», kan icke föras på direktionen, utan måste beräknas hafva ätgått till vägbyggnadsarbetet.

Dessutom framhölls, att grusningen af vägen kostat 9,078 riksdaler, hvilket borde höra till vägunderhållet. Jag frågar: hvilken skall underhålla en ännu ej afsynad väg? För att få ofvannämnde vägsträcka afsynad, var det derför nödvändigt, att derå verkställa grusning och detta arbete måtte väl påföras anläggningskostnadens konto. Att grusa en ny väg af omkring 2½ mil för 9,078 riksdaler bör kunna anses billigt och hade icke kunnat aflöpa för denna summa, om man icke lyckats genom entreprenad få ½ mil till afsyning färdig, så att till densamma ej behöfver läggas någon grusningskostnad. Det torde vara en känd sak, att vid väganläggningar man sällan grusar vägen fullfärdig vid första brytningen, men det oaktadt har man den föreskrift att vägen skall ligga till allmänhetens begagnande, derför är man tvungen, att, innan afsyningen försiggår, grusa densamma, så att den befinnes i farbart skick. Sådant är åtminstone förhållandet med denna väg, hvadan det ock synes mig orätt och obilligt att vilja räkna denna grusningskostnad till vägunderhållet, då, såsom jag förut nämnt, vägen hvarken blifvit afsynad eller till underhåll indelad.

Emellertid, sedan jag i utskottet hörde, att flere ansågo saken ganska betänklig, men derjemte önskade bättre utredning, vill jag ej yrka återremiss, emedan jag ej för närvarande kan åstadkomma närmare upplysningar i frågan; dock vill jag anhålla, på de skäl jag anfört och i betraktande af den stora kostnad, som kommer att drabba dessa vägbyggnadsskyldige, i händelse rättelse härutinnan ej kan ega rum, att ståndet, med ogillande af det beslut, hvartill utskottet kommit, måtte lägga detsamma till handlingarne, och vill jag till stöd härför åberopa den förlust af omkring 100,000 riksdaler, som skulle komma att drabba denna förut nog fattiga, af flere missväxtår lidande kommun.

Anders Medin från Kronobergs län: Motionen är i sanning så billig, att jag skulle varit beredd att understödja motionären, äfven om han yrkat bifall dertill, helst då, såsom han uppgifver, kommunerna genom ett origtigt kostnadsförslag blifvit inledde i företaget; men då han endast begärt, att denna hemställan måtte med ogillande läggas till handlingarne, vill jag också inskränka mig till ett bifall dertill.

Häruti förenade sig *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings, *Johannes Magnus Lundahl* från Skaraborgs, *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Gustaf Hedström* från Westerbottens, *Åke Andersson* från Malmöhus samt *Anders Andersson* från Göteborgs län jemte flere andra af ståndets ledamöter.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Då allmogen blifvit lockad att inlåta sig i detta kostsamma företag samt till följd af de upplysningar, motionären nyss lemnat, yrkar äfven jag, att punkten måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Josef Oscar Almqvist från Norrbottens län: Jag kan vitsorda rigtigheten af hvarje ord motionären yttrat, hvarföre äfven jag yrkar att ståndet måtte bifalla den begäran han framstält.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad, och sedan *talmannens* proposition på bifall blifvit med nej besvarad blef utskottets förevarande hemställan *med ogillande lagd till handlingarne.*

Punkten 12, uti hvilken utskottet afstyrkt bifall till Eljas Per Olssons från Stora Kopparbergs län motion, om erhållande af statsbidrag till omläggning af vägen mellan Komtillmåtta och Rågsvedens gästgifvaregårdar i nämnde län,

bifölls.

Punkten 13, deruti utskottet afstyrkt bifall till Anders Anderssons från Göteborgs län motion, att Rikets Ständer antingen måtte anvisa ett i förhållande till kostnaden tillräckligt anslag för omläggning af den genom Inlands Södre och Nordre härader gående vägen mellan Kongelfs stad och gästgifvaregården Kyrkeby, eller ock hos Kongl. Maj:t anmäla vederbörande kommuner inom nämnde tvenne härader att af det anslag, som vid denna riksdag för vägförbättringar i allmänhet kan komma att till Kongl. Maj:ts disposition ställas, erhålla så stort bidrag, som för ifrågavarande vägomläggning erfordrades.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade **Anders Andersson:** Jag kan ej annat än beklaga, att utgången af denna fråga blifvit sådan inom utskottet. Man harvisserligen sagt, att ifrågavarande vägomläggning vore en fråga, som borde ställas under landstingets beprövande; men jag tror, att utskottet behöft något annat skäl för sitt afslag å min motion. Denna väg, nästan oafbrutet följande kusten uppåt norska gränsen, är särdeles backig och på många ställen vissa årstider farlig att passera, och då länet, i motsats till Göteborgs stad, hvilka man tyckes förblanda med hvarandra, ej är i åtnjutande af några andra kommunikationsanstalter, tror jag mig med skäl kunna påstå, att få provinser äro för statsbidrags erhållande till sina landsvägars förbättring i större behof än Bohus län. Jag inser nog, att för närvarande ej vidare något kan göras vid frågan, men jag hemställer dock till ståndet, om det icke skulle vilja, med erkännande af länets behof uti ifrågavarande hänseende, lägga denna punkt med ogillande till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, hvarefter punkten af ståndet *bifölls.*

Punkten 14, uti hvilken utskottet hemstält, att Rikets Ständer, för anläggning af väg från sjön Bolmen till Wieslanda jernvägsstation å statens södra stambana ville bevilja ett mot ⅔-delar af den verkliga anläggningskostnaden svarande belopp, dock högst etthundradefemtiotusen riksdaler, samt att af detta belopp mätte, till utgående under år 1867, anvisas trettiotretusen trehundratrettiotre riksdaler 33 öre, under förbindelse för vederbörande att icke blott behörigen utföra och fullborda ifrågavarande väganläggning, utan ock ansvara för densammas framtida underhåll; äfvensom att intressenterna, hvilka borde ställa sig till efterrättelse de vilkor, som i öfrigt blefve föreskrifna för tillgodonjutandet af de under denna riksdag för andra dylika företag anslagna medel, skulle vara skyldige, att, i den mån det till utgående under år 1867 anvisade beloppet 33,333 riksdaler 33 öre, utbekommas, af egna medel tillskjuta minst hälften af hvad som utaf statsanslaget komme att lyftas. Med anledning af denna hemställan uppstod diskussion, derunder följande ledamöter begärde ordet och yttrade:

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Det är visserligen ledsamt att uppträda mot aktade ståndsbröders åsigter; men då jag, ehuru ej i denna trakt lokaliserad, dock af kartan ser, att orten ej lider brist på kommunikationsleder, nödgas jag på följande skäl yrka afslag å denna

punkt. Från Ljungby är till Alfvestads jernvägsstation $4\frac{3}{4}$ mil; öfver Bockaboda gästgifvaregård till Wieslanda station omkring $3\frac{3}{4}$ mil; öfver Bockaboda och Lönshults gästgifvaregård till Liatorps station omkring 4 mil; samt öfver Ifla och Bergagårdens gästgifvaregårdar till Elmhults station omkring $4\frac{3}{4}$ mil.

Häraf synes, att Ljungby köping står i förbindelse med fyra olika jernvägsstationer, och att obetydlig skilnad förefinnes uti längden af de olika vägarne till desamma; hvarförutan, emellan desse fyra större vägar, en mängd byvägar finnas. Dessutom synes mig kostnadsförslaget för denna väganläggning upptaga en alltför stor summa, hvilken blir så mycket mer i ögonen fallande, om man jemför den med hvad den i 4:de punkten omnämnda väganläggningen mellan Åsele och Wilhelmina kyrkor i Westerbottens län kostar. Sistnämnde väg uppgår till omkring $6\frac{2}{3}$ mil och kostnaden derför är beräknad till 66,950 rdr, hvaraf såsom statsanslag beviljats 50,000 rdr. Vägen emellan Bolmen och Wieslanda deremot har endast en längd af något öfver fyra mil; men skall dock kosta 227,039 rdr, hvaraf såsom statsbidrag föreslagits 150,000 rdr. Om man nu närmare betraktar dessa båda förhållanden, så skulle enligt kostnadsförslagen anläggningen af vägen i Westerbotten kosta endast omkring 9,000 rdr per mil; men i Kronobergs län deremot omkring 56,000 rdr per mil, hvilket förefaller mig ännu mera förunderligt, då man besinnar, att såväl födan är billigare som tillgång på arbetsstyrka är rikligare i Småland än i förstnämnde län; och det enda antagliga skäl för detta besynnerliga förhållande måste vara antingen en högst oländig mark eller också ett origtigt kostnadsförslag för här ifrågavarande väganläggning.

Ännu en annan anledning finnes för mig att yrka afslag å denna punkt, nemligen statens stora brist på penningar och finansernas svåra ställning, hvartill kommer den omständigheten, att lån äro nästan omöjliga att erhålla.

Anders Medin från Kronobergs län: I motsats till förre talaren, hvilken började sitt anförande med den bekännelsen, att han ej i denna trakt vore lokaliserad, är jag der väl hemmastadd, och jag är lokaliserad såväl å de fyra större af honom omnämnda vägarne, som å de mindre mellan dem, hvilkas tillvaro jag erkänner. Med alla dessa vägar förhåller det sig dock så, att de äro i sådant skick, att de äro nästan ofarbara i allmänhet och alldeles odugliga för transport af tyngre effekter; och jag försäkrar att ifall understöd begärts för någon af

af desse vägars ordentliga omläggning, skulle kostnaden derför uppgått till större summa, än hvad för den här föreslagna nya vägen beräknats, hvilken omständighet, oberäknadt denna vägs kortare längd samt rakare riktning, ensamt bör gifva den företräde. Samme talare nämnde ingenting om de fördelar, som genom ifrågavarande väganläggning skulle vinnas. Vid Bolmens vestra strand ligger Westbo härad med vidsträckta skogstrakter; men för de svåra kommunikationernas skull har skogseffekter derifrån måst säljas till underpris; hvaremot, om denna väg komme till stånd hvarefter helt säkert prämning och flottning öfver Bolmen egde rum, desse effekter kunde lättare föras till Wieslanda, en fördel ej blott för denna ort, utan äfven för Skåne, alldenstund virket i Malmö sedermera ej blefve så dyrt, som för närvarande. Äfven stambanan skulle ej obetydligt gagnas af denna väg, då, sedan hoppet om densammas dragning genom Lagaädalen för Ljungby och Sunnerbo härad försvann, någon bibana derigenom säkerligen aldrig kommer till stånd; och af alla dessa skäl tror jag, att motionen ej är obehörigen väckt. Dessutom tror jag, att utskottet sörjt för att intressenterne skulle få tillräckliga band på sig, då för anslagets erhållande de skola visa sig hafva sjelfva tillskjutit 75.000 rdr, hvarföre jag knappast tror, att arbetet till följd af ortens fattigdom kan någonsin komma till stånd, om ej några förmögna personer sätta sig i spetsen för företaget. Nyligen hafva några danskar och tyskar i trakten inköpt egendomar, hvilka möjligtvis kunna vara mäktiga ett sådant företag.

Jag önskar, att bondeståndet ej måtte afslå denna punkt helst det bör vara ståndets pligt att lemna sitt understöd åt alla dylika företag.

Carl Isak Bengtsson från Kronobergs län: Som kändt är, var vid 1856—1857 årens riksdag nära beslutadt, att södra stambanan skulle dragas genom Sunnerbo härad, då följaktligen detta härads innevånare hade de ljusaste utsigter att blifva bland de lyckligast lottade af landets innevånare i afseende å kommunikationer; men genom ett sedermera tillkommet Rikets Ständers beslut blef nämnda bana dragen i en helt annan rigtning, och denna fattiga orts innevånare derigenom svikne i sina förhoppningar. Detta var för en ort, som inom sig icke eger någon vattenkommunikation eller stad med hamn på närmare än 8 à 10 mils afstånd, en förlust, som aldrig kan ersättas, men till någon del afhjelpas genom den här ifrågavarande väganläggningen, hvilken äfven för postverket kommer att

göra en inbesparing af omkring 1,600 rdr årligen, derigenom att den förkortar väglängden mellan Ljungby postkontor och södra stambanan. Af dessa skäl samt under åberopande i öfrigt af hvad utskottet i frågan anfört, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Ehuru jag för undvikande af lån, yrkat besparing vid många tillfällen, kan jag dock ej annat än bifalla detta anslag. Många skäl tala derför, men för att ej upptaga ståndets tid, vill jag ej upprepa dem, utan inskränka mig så mycket som möjligt.

En stor del af våra jernvägsarbetare äro från Småland och isynnerhet från denna trakt, för hvilka, då dessa arbeten snart taga slut, det vore en stor fördel, om de kunde vid här ifrågavarande väganläggning erhålla någon bifortjenst men dessförutan finnes äfven ett annat skäl för bifall; jag har sjelf genomrest trakten, och de vägar hvilka på kartan synas, finnas också i verkligheten, men de äro af den beskaffenheten, att tvenne resande ej kunna utan fara möta hvarandra, och de förtjena ej ens namnet utfartsvägar. Dertill kommer, att trakten omkring Ljungby köping består af odlingsbar mark, men som hittills blifvit försummad, dels emedan kommunikationsleder saknats, samt dels derföre att ortens befolkning flackat landet omkring efter arbetsförtjenst.

Man har såsom skäl för afslag omnämnt, att kostnadsförslaget vore alltför högt. Det är sant, att summan är stor, möjligen något högre än vid andra dylika företag; men denna högre kostnad får tillskrifvas det förhållande, att vägen på ett ställe är bestämd att dragas öfver en oländig mosse, samt att i sammanhang med väganläggningen en bro måste byggas öfver Lagaån.

Per Nilsson från Malmöhus län: De uti förevarande utlåtande afhandlade frågor undergingo vid behandlingen inom utskottet en grundlig pröfning för att utröna, hvilka som skulle bifallas eller icke; och bland dem, till hvilka man ansåg, att ett bifall vore nödvändigt, var äfven nu ifrågavarande.

Enahanda anmärkning mot kostnadsförslaget, som förste talaren gjorde, framställdes äfven deremot inom utskottet; men sedan öfverstelöjtnant Leijonancker förklarat, att ett helt annat förhållande egde rum vid väganläggningar i vildmarker, der trafiken var obetydlig, hvarföre också vägarne der ej behöfde vara starkt byggda, än vid här ifrågavarande väg, på hvilken isynnerhet timmer mellan Bolmen och Wieslanda i myckenhet skulle komma att transporteras, af hvilken orsak äfven större fasthet i vägen

behöfdes, höjdes inom utskottet icke en enda röst för afslag. För min del bifaller jag punkten.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Den förste talaren yrkade afslag å utskottets förevarande hemställan, med tillkännagifvande, att han ej vore lokalkännare, samt bland annat af det skäl, att kostnadsförslaget vore högre än vid andra dylika arbeten. Det bör väl också vara skilnad i kostnad, om en väg anlägges öfver en sandhed eller en torfmosse, derföre, och då landshöfdingen, såsom lokalmyndighet, samt styrelsen för väg- och vattenbyggnader förordat arbetet, hvarförutan vägen skulle underlätta odlingarne i trakten, tror jag, att det finnes stora skäl att bifalla, hvad utskottet här föreslagit.

Per Östman från Westernorrlands län: Det är skada, att det skall gå så till, att de anslag, hvilka för jordbrukets befrämjande äro nödvändiga, då först komma under pröfning, då inga penningar finnas qvar; ty, enligt min tanke, bör ett anslag, afsedt att upphjelpa vårt jordbruk, ej afslås, och ehuru jag ej för min motion vann några sympatier, kan jag dock ej annat än bifalla denna punkt. Men, ehuru jag ingalunda yrkar det, helst utskottet för anslagets erhållande uppställt ganska stränga vilkor, förklarar jag mig dock nöjd med, att summan nedsättes till 100,000 rdr.

Med Östman förenade sig *Anders Jonsson* från Wermlands och *Josef Smedberg* från Elfsborgs län.

Anders Persson från Kristianstads län: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag å utskottets hemställan i dess helhet, helst äfven jag inser, att jordbrukets nytta befrämjas genom lättade kommunikationer; men oförändrad kan jag ej heller bifalla densamma. Mellan Bolmen och Ljungby köping är redan förbindelse genom vägen från sistnämde ställe till Skens gästgifvaregård, derföre ock då någon synnerlig trafik på Bolmen ej kan emotses, då större delen af skogarne redan är försåld till Göteborgshandlande, tror jag icke att nödvändigheten af ny väg mellan nämnde ställen är så stor. Hvad deremot beträffar väganläggningen mellan Ljungby och Wieslanda, vill jag gerna bifalla den, såsom nödvändig, isynnerhet som, om vägen mellan Bolmen och Ljungby utgår, en icke obetydlig besparing, 62,614 rdr, ändå uppkommer.

Svante Bergström från Östergötlands län: För min del betviflar jag hvarken nyttan eller behofvet af denna väg för orten; men jag är också öfvertygad om, att anmärkningarne mot kostnadsförslaget äro rigtiga. Då man

derför betraktar statsverkets tillstånd för närvarande och vid genomläsande af baron Klinckowströms reservation finner, att en statsbrist af 4,000,000 rdr uppstår, tror jag, att hvarje anslag, som antingen icke är absolut nödvändigt eller också icke ännu bifallet, måste afslås. Till de förra räknar jag det förevarande, såsom för ögonblicket ej alldeles nödvändigt, och jag anser, att det så mycket hellre kan afslås, som väganläggningen, då den kommer att beröra stambanan, förr eller senare måste företagas. Af ofvannämnda skäl måste vi spara, men såsom motiv för ett bifall till denna punkt allraminst gilla det af en talare nyss anförda, eller att jernvägsarbetarne borde genom denna väganläggning beredas arbetsförtjenst. Samme talare gör sig härigenom skyldig till en inkonseqvens, ty då han motsatte sig stambanornas fortsättning, hade han intet förbarmande med dessa arbetare, hvilka han nu, sedan han förut velat taga brödet ifrån dem, vill gifva arbete vid detta företag, och jag åtminstone anser, att stambanornas fortsättande är vigtigare, än hvilken annan väganläggning i Sverige som helst.

Man har vidare anmärkt, att, äfven om kostnadsförslaget vore för högt, kunde ingen våda uppstå derigenom, då intressenterne ej få lyfta statsanslaget, med mindre de visa sig sjelfve tillskjutit ⅓ af kostnaden, men jag undrar, om något deruti hindrar, att icke, då vägen blifvit anlagd, öfverskott kan finnas, hvilket kan till annat ändamål användas. Dels för att motverka ett sådant kringgående af kostnadsförslaget, samt dels då behofvet af ifrågavarande väg ej är ögonblickligt, vill jag för närvarande yrka afslag å denna punkt.

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: Den förste talaren, hvilken yttrade några ord om utlåtandet i dess helhet, begärde uppläsandet af första sidan utaf friherre Klinckowströms å 47:de sidan i samma utlåtande befintliga reservation, och ståndet lyssnade med bifall dertill; men för att komplettera de upplysningar, som deraf inhemtades, beder jag att få uppläsa samma reservants specielt mot förevarande punkt afgifna reservation, hvilken är lika med riksgäldsafdelningens förslag samt af följande lydelse: "De fördelar, hvilka, enligt såväl motionärens åsigt, som styrelsens utlåtande, skulle af denna väganläggning kunna hemtas, hafva visserligen icke blifvit af utskottet förbisedda, men med afseende ej mindre å den betydliga summa, som för detta arbete skulle tagas i anspråk, än jemväl å det förhållande, att, ehuru de omstän-

digheter, som för anslagets beviljande må kunna åberopas, varit fullständigt framlagda i de till Kongl. Maj:ts pröfning öfverlemnade handlingarne, Kongl. Maj:t likväl icke aktat nödigt att derom till Rikets Ständer göra någon framställning, har utskottet, som, i förhållande till vägens längd och vid jemförelse med andra vägbyggnadsarbeten, funnit den beräknade anläggningskostnaden vara anmärkningsvärdt hög, ansett sig böra hemställa, att de ifrågavarande motionerna icke måtte af Rikets Ständer bifallas."

Jag är visserligen stor vän af underlättade kommunikationer och vägförbättringar, men då skäl för afslag å förevarande hemställan verkligen finnes, kan jag för min del ännu ej med min röst bifalla densamma.

Johan Johansson från Nerikes län instämde.

Nils Andersson från Wermlands län: Med det ampla vitsord styrelsen för väg- och vattenbyggnaden gifvit denna väganläggning, samt efter den grundliga utredning frågan inom utskottet undergick, kan jag ej annat än yrka bifall dertill. Styrelsen säger nemligen, att detta företag är af särdeles vigt för landet i allmänhet, men isynnerhet för ortens fattiga befolkning, enär de vidsträckta odlingslägenheter, som inom denna trakt finnas, nu äro oanvändbara af brist på kommunikationer; och af dessa skäl, samt då jag tror, att kostnadsförslaget, såsom förordadt af Leyonancker, är rigtigt, vill jag instämma uti hvad Per Nilsson och Rosenberg förut yttrat. En föregående talare har förklarat, att såsom skäl för bifall, ej lämpligen borde anses, att jernvägsarbetare genom detta företag skulle beredas arbetsförtjenst; men för min del anser jag det vara ett godt skäl derför, då det alltid är bättre att befolkningen har arbete i sin hembygd, än att den skall tvingas att uppsöka det i långt aflägsna trakter derifrån.

August Danielsson från Norrbottens län: Åtskilliga talare hafva yrkat afslag å denna punkt, derföre att kostnadsförslaget skulle vara för högt; men då detta skäl redan blifvit af andra vederlagdt, vill jag endast förklara, att jag bifaller hvad utskottet i förevarande hänseende hemstält.

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings län: Jag vill endast gifva tillkänna, att jag bifaller denna punkt samt tror, att det icke är värdigt handladt, om bondeståndet genom ett afslag motarbetar sitt eget intresse. Den ena orten måste hafva understöd först, hvarefter ordningen kommer till en annan, och så vidare.

Medin: Med anledning af Anders Perssons yttrande, att han ej ville bifalla något anslag för väganläggning längre än från Wieslanda till Ljungby, får jag förklara, att jag visserligen är honom tacksam derför, men att ändamålet derigenom ingalunda skulle vinnas. Det är just från Bolmen de stora transporter komma, som på denna väg skulle föras till Wieslanda, hvarföre, då vägen från Ljungby till Sken ej är brukbar för tyngre gods, den nya vägen nödvändigt måste ända till Bolmen utsträckas. Det är visst sannt, att Dickson köpt Sken, men just för de dåliga kommunikationernas skull till underpris, af hvilken orsak äfven en tolft bräder i denna trakt måst säljas för 1 rdr 50 öre.

Om ståndet plockar sönder vägen, blir säkert intet deraf, men jag hoppas, att, då dess utsträckning ända till Bolmen är högst nödvändig, ståndet lemnar sitt bifall dertill, helst då, enär något hopp om jernväg för orten icke finnes, man åtminstone må unna den en god utfartsväg till närmaste station.

Hvad en talares yttrande beträffar, att man ej såsom skäl för bifall borde åberopa den omständigheten, att ortens befolkning genom detta företag skulle beredas arbetsförtjenst, så erkänner jag, att då fråga var om östgötabanan, jag var af lika åsigt med honom, men i afseende på denna väg är helt olika förhållande, då det just är åt samma trakts befolkning arbetsförtjensten skulle beredas, hvilken derigenom sluppe att vandra omkring i landet och på Stockholms gator för att söka, hvad de nu skulle kunna i sin hemort erhålla. Jag yrkar derför fortfarande på bifall, isynnerhet som kommunerna ej komma att få någon förtjenst på företaget eller medel öfriga att använda till andra ändamål.

Häruti förenade sig *Carl Johan Kjellman* och *Johannes Andersson* från Jönköpings, *Adolf Sköldberg* från Skaraborgs, *Jonas Jonasson* från Kronobergs län samt flere andra af ståndets ledamöter.

Rosenberg: Att en viss talare ej kunde undvika att vända sig mot mig personligen, hade jag väntat; men jag tror icke, att jag, såsom han påstått, gjort mig skyldig till någon inkonseqvens. Jag har visserligen satt mig emot beviljandet af 500.000 rdr till Östgötabanan, 500.000 rdr till Salabanan, 500.000 rdr till Lidköpingsbanan, 370.000 rdr till Dalkarlsberget och så vidare, med ett ord mot anslag till åtskilliga millioner, men, om jag det oaktadt vill bifalla ett mindre anslag, lär ett sådant handlingssätt

ej kunna kallas inkonseqvent. — Samma förhållande är det med hvad jag yttrade angående arbetsförtjenst åt jernvägsarbetarne. Jag sade, att det vore för dem nyttigt, om de finge återvända hem och vid denna väganläggning erhålla en biförtjenst, under det att deras hufvudsakliga arbete hörde till jordbruket. Härutinnan är jag ej heller vederlagd, hvarför jag fortfarande yrkar, att ståndet måtte bifalla punkten.

Johan Fredrik Fredriksson från Upsala län instämde.

Anders Persson: Sedan Medin vitsordat min uppgift derom, att en del af skogen omkring Bolmen blifvit försåld till göteborgare, är jag nöjd dermed; hvarjemte jag ej betviflar, att icke ännu mera skog återstår; men om denna forslas tvärs öfver Bolmen eller ner till Sken, hvarifrån väg redan finnes till Ljungby, tyckes mig göra detsamma. Om således mitt förslag, att endast bevilja medel till ny väg från Wieslanda station till Ljungby köping bifalles, bör motionärerna dermed blifva nöjda och ändamålet vunnet, hvarförutan en betydlig besparing i kostnaderna skulle uppkomma. Vidhållande derföre detta mitt förslag, yrkar jag i öfrigt afslag å punkten.

Ola Lasson från Kristianstads län instämde.

Åke Andersson från Malmöhus län: Om jag trodde, att man genom Anders Perssons förslag kunde komma ifrån det hela, skulle jag helst velat ingå derpå, då betydlig besparing derigenom beredts såväl staten som intressenterna; men då detta ej lärer lyckas, så, ock då jag är en varm vän af alla företag, hvarigenom odlingstillfällen underlättas, vill jag bifalla utskottets hemställan.

Medin: Om Anders Persson visste, hurudan vägen mellan Skens gästgifvaregård och Ljungby köping är beskaffad, skulle han ej motsätta sig ifrågavarande väganläggnings utsträckande ända till sjön Bolmen. På kartan kan man visserligen se, hvar en väg går fram, men icke hurudan den är.

Jöns Andersson från Malmöhus län: På de af föregående talare anförde skäl, samt då genom denna väg såväl landet i allmänhet som isynnerhet orten omkring beredes stora fördelar, vill jag för min del bifalla utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall blifvit med blandade ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla stats-utskottets uti 14 punkten

af dess utlåtande n:o 78 gjorda hemställan, att, på sätt och med vilkor, utskottet föreslagit, måtte af allmänna medel anvisas bidrag för anläggning af väg från sjön Bolmen till Wieslanda jernvägsstation å statens södra stambana; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner *nej*, har bonde-ståndet afslagit utskottets omförmälda hemställan.

Voteringen, härefter i vanlig ordning anställd, utföll med 44 *ja* mot 26 *nej*, till följd hvaraf ifrågavarande punkt var af ståndet *bifallen*.

Punkten 15, deruti utskottet hemstält, att Rikets Ständer, för omläggning af landsvägen mellan Hvetlanda och Serarps gästgifvaregårdar i Östra härad af Jönköpings län måtte anvisa ett anslag utan återbetalningsskyldighet af fyratiotusen rdr, att under är 1867 utgå med halfva beloppet eller tjugutusen rdr, under de vilkor, som varda stadgade för tillgodonjutande af sådana statsbidrag, hvilka vid denna riksdag blifver för andra dylika företag beviljade.

Med anledning häraf begärdes ordet af följande ledamöter:

Svante Bergström från Östergötlands län: Oaktadt nästföregående punkt af ståndet bifölls, vill jag dock, på samma skäl som nyss, yrka afslag äfven å denna punkt. Här finnes också ett ytterligare skäl för afslag, emedan det är klart, att kostnadsförslaget öfver denna vägomläggning är för högt beräknadt, hvarföre också, styrelsen för väg- och vattenbyggnader nedsatt kostnadssumman från 92.000 rdr till 60.000 rdr. Detta kostnadsförslag är äfven ett bevis på en sådan slarfaktighet, att endast deraf kunde anledning för ett afslag tagas; och då dessutom ett eller två års uppskof med företaget ej bör förorsaka orten någon förlust, hoppas jag, att ståndet, med gillande af mina skäl derför, afslår förevarande punkt.

Johan Johansson från Nerikes län instämde.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Såsom af reservationen mot denna punkt synes, hafva äfven inom utskottet meningarne angående behofvet af detta anslag varit delade, hvarföre, samt på de af föregående talare anförde skäl, äfven jag yrkar afslag å ifrågavarande punkt.

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings län: Ståndet skulle göra sig skyldigt till ett besynnerligt handlingssätt, om icke denna, i likhet med nästföregående punkt, bifalles, helst behofvet af ifrågavarande vägomläggning är lika stort som behofvet af väg mellan Wieslanda och Bolmen. Bergström sade visserligen, att kostnadsförslaget vore för högt beräknadt, men sedan detsamma blifvit nedsatt till 60,000 rdr samt utskottet tillstyrkt beviljandet af $\frac{2}{3}$ af denna summa, så, ehuru jag tviflar, att denna summa är tillräcklig för företagets fullbordande, hoppas jag, att ståndet för konseqvensens skull lemnar sitt bifall dertill.

Johan Bergström från Kopparbergs län: Nästföregående punkt rörde anslags beviljande för anläggning af en ny väg, och af det skäl bifölls också nämnde punkt, då deremot denna fråga endast gäller omläggning af en gammal. Utskottet har äfven med afslag besvarat de motioner, i hvilka anslag begärts för förbättring af gamla vägar samt hänvisat till första punkten af förevarande utlåtande, der utskottet föreslagit samt ståndet bifallit, att en fond af 150,000 rdr måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, hvaraf bidrag till vägförbättringar och väganläggningar i allmänhet kunna erhållas. Äfven vid denna punkt synes skäl för samma hänvisning vara för handen, helst jag ej kan finna, att denna vägomläggning är mera behöflig än andra, hvilka rönt sådant öde, och på den grund yrkar jag afslag å punkten.

Häruti förenade sig *Per Östman* från Westernorrlands, *Josef Oscar Almqvist* från Norrbottens samt *Lars Daniel Andersson* från Wermlands län.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Då föregående punkt med stor pluralitet af ståndet bifölls, derföre att der föreslagna väg ansågs behöflig, tror jag, att anslag till denna vägomläggning, hvaraf behofvet icke är mindre, äfven bör beviljas. Hvar och en, som har lokalkännedom, kan vitsorda behofvet, hvarföre och då motionären, såsom frånvarande, ej sjelf är i tillfälle att för svara sin motion, samt då man känner vigten af underlättade kommunikationer, jag yrkar, att ståndet äfven till denna punkt måtte lemna sitt bifall.

Anders Medin från Kronobergs län: Samma argument, som Svante Bergström anfört för ett afslag, åberopar jag såsom skäl för bifall till denna punkt. Vi hafva nyss genom de upplysningar. August Danielsson lemnat, erfarit, huru, då origtiga kostnadsförslag upprättas, det plägar komma surt efter. Nu har styrelsen för väg- och vatten-

byggnader nedsatt kostnadssumman till 60,000 rdr, hvaraf såsom statsbidrag föreslagits 40,000 rdr, hvaremot de återstående 20,000 rdr skulle af kommunerna sjelfva tillskjutas; derföre, ehuru jag icke tror, att kommunerna med denna summa kunna vara belåtna, anser jag, att ståndet ej bör afslå beviljandet deraf. Jag har sjelf rest vägen ett par gånger och kan således intyga, att isynnerhet vid källossningen backarne äro nästan ofarbara, hvarför jag för min del, anseende vägförbättringen vara högst nödvändig, med min röst bifaller denna punkt.

Häruti instämde *Johan Eriksson*, *Johannes Andersson* och *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings, *Johan Magnus Björkman* från Skaraborgs samt *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands län m. fl.

Erik Johan Rudberg från Kalmar län: Jag har genomrest trakten samt känner det verkliga behofvet af ifrågavarande vägförbättring. Någon inkonseqvens i besluten är ej heller att befara, ty, då denna väg kommer att förläggas på ett annat ställe än nuvarande, blir äfven här ny väg, hvarför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Svante Bergström: Till stöd för mitt förut afgifna yrkande vill jag påpeka en annan omständighet. Jag tror nemligen icke, att hela ifrågavarande vägsträcka behöfver omläggas, om man närmare granskar de uppgifter, som i utskottets motiver till punkten finnas. Der står: "Då den nuvarande vägen på en sträcka af 6000 fot företedde lutningar af 1 till 7 à 1 till 10 samt på 20,000 fot, hade lutningar af 1 till 20, kunde af dessa lutningsförhållanden slutas, att denna väg i dess nu befintlige skick afstängde den dertill närmast belägna orten från all lifligare förbindelse med andra orter", och så vidare, och längre ned heter det: "med bidrag af medel, som länets landsting för ändamålet anvisat, hade derför ortens innevånare låtit föranstalta om undersökning af en ny väglinie, och denna undersökning hade gifvit vid handen, att för här ofvan uppgifna kostnad skulle kunna åstadkommas en ganska beqväm väg med lutningar af högst 1 på 20 för omkring endast 1,800 fot af vägens hela längd." I sista yttrandet säges således, att vägen med lutning af 1 på 20 är beqväm, och då af första yttrandet inhemtas, att 20,000 fot af vägen företer en lutning af endast 1 på 20, synes endast de återstående 6,000 foten, der lutningen är 1 till 7 à 1 till 10, böra ifrågakomma till omläggning; men om endast dessa 6,000 foten behöfva förbättras, lärer kostnaden der-

för möjligen kunna uppgå till 60,000 riksdaler. Den i nästföregående punkt förordade väganläggningen skulle kosta 3 riksdaler per aln, och redan detta var dyrt, men att en vägomläggning skulle kosta 10 riksdaler per fot, är rent af omöjligt. Dessutom, då den ort, som omgifver den föreslagna väganläggningen, omfattar 200 hemman med 8,000 innevånare, samt då, såsom jag nyss visat, endast 6,000 fot behöfva omläggas, tycker jag, att en så tätt bebygd ort sjelf kunde tillskjuta den erforderliga kostnaden, eller åtminstone vara belåten med det understöd, som från det, i punkten 1 omnämnda, allmänna anslaget till vägförbättringar m. m. må kunna erhållas. Jag fortfar således, att yrka afslag å punkten.

Nils Andersson från Wermlands län: I utskottet röstade jag för beviljande af här föreslagna anslag, och jag har sedan dess ej ändrat åsigter. Jag har sett planen af vägen och de backar der finnas, och jag har mer än en gång förklarat, att den, som ej är van att färdas på backiga vägar, ej kan föreställa sig, hvilket stort obehag dermed är förenadt, samt att hvar och en, som är van dervid, ej kan annat än bifalla anslags beviljande för sådane vägars förbättring. Då dessutom folket kommer att af denna vägomläggning hemta väsendtlig nytta, vill jag gerna bifalla anslaget dertill.

Sandstedt: Ifall förhållandet vore sådant, som Bergström antagit, eller att endast 6,000 fot af vägen behöfde omläggas, skulle jag vilja instämma med honom, men då, såsom af kartan ses och utskottsledamöterne kunna upplysa, hela vägen måste omläggas, yrkar jag fortfarande på bifall.

Nils Andersson: Jag får upplysa Svante Bergström, att han begått ett misstag deri, att endast 6,000 fot af vägen skulle vara sådane, att de behöfde omläggas. Af utlåtandet ses, att vägens hela längd eller 64,000 fot måste förbättras.

Svante Bergström: Något misstag har ej blifvit af mig begånget, såvida ej siffrorna i utlåtandet äro origtiga. Äro deremot utskottets sifferuppgifter rigtiga, så är det också säkert, att endast 6,000 fot behöfva omläggas, då det tydligen står, att endast 6,000 fot hafva en lutning af 1 till 7 eller 1 till 10 och resten 1 till 20 samt längre ned, att en väg med lutning af 1 till 20 är beqväm. En annan sak är det, om hela vägen måste omläggas på ett annat ställe; men att så måste ske, framgår åtminstone ej ur utlåtandet.

Anders August Andersson: Svante Bergström har nu rättat sig sjelf. På den nya vägen komma endast de svåraste ställena att få en lutning af 1 till 20, eller samma lutning, som de lättaste passagerna på den gamla vägen hafva. Kunde man få bort backarne på den gamla vägen eller densamma öfverallt till ej större lutning än 1 till 20, skulle man vara beläten dermed. Men då sådant ej låter sig göra, yrkar jag fortfarande på bifall till utskottets hemställan.

Nils Andersson: I utlåtandet ses äfven, att utskottet stödt sig på styrelsens för väg- och vattenbyggnader i frågan afgifna yttrande, der det bland annat heter: "Då likväl det ifrågavarande arbetet omfattade förbättring å en landsvägssträcka af icke mindre än 64,910 fots längd"; hvaraf således hvar och en kan finna, att hela vägen är i behof af förbättring.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets hemställan blifvit med blandade ja och nej besvarad, samt votering begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla stats-utskottets uti 15:de punkten af dess utlåtande n:o 78 gjorda hemställan, att, på sätt och med vilkor, utskottet föreslagit, måtte af allmänna medel anvisas bidrag för omläggning af landsvägen mellan Serarps och Hvetlanda gästgifvaregårdar i Jönköpings län; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet afslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Voteringen, härefter i vanlig ordning anställd, utföll med 29 ja mot 42 nej, till följd hvaraf förevarande hemställan var af ståndet *afslagen.*

Emot detta beslut reserverade sig: *Anders Medin* och *Carl Isak Bengtsson* från Kronobergs samt *Carl Johan Kjellman* och *Anders Johan Sandstedt*, från Jönköpings län.

Punkten 16, uti hvilken utskottet afstyrkt bifall till Jöns Rundbäcks från Göteborgs län förslag, att Rikets Ständer måtte till en broanläggning öfver Göta elf mellan Göteborg och Hisingen bevilja ett räntefritt lån å 150,000 riksdaler, att, efter byggnadens fullbordande, med 5 procent årligen återbetalas.

Härvid yttrade:

Johan Magnus Björkman från Elfsborgs län: Jag finner väl af utskottets utlåtande, att de förberedande åtgärder, som måste föregå, innan något statsanslag kan beviljas, icke blifvit iakttagne, hvarföre utskottet ej heller kunnat komma till något annat resultat, men jag vill dock nämna, att, då man i alla provinser, så vidt möjligt är, söker att på ändamålsenligaste sätt ordna och underlätta sina kommunikationer, det synes mig billigt, att ett statsanslag, på sätt motionären i endera af sina framställningar föreslagit, af utskottet beviljats. Ett talande skäl för bifall till en brobyggnad öfver Göta elf mellan Hisingen och Göteborg ligger dessutom deruti, att det för närvarande är högst svårt och besvärligt för den trafikerande allmänheten att med åkdon, hästar och produkter komma öfver elfven synnerligast i storm och oväder. Emellertid har man nu intet annat att göra, än att bifalla hvad utskottet i frågan yttrat.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad, och på *talmannens* proposition derom, blef punkten *bifallen*.

Punkten 17, afstyrkande bifall till Carl Casper Nettelbladts från Stockholms län motion, om beviljande af statsanslag till en brobyggnad öfver det s. k. Skällnorasundet i sjön Norrviken af nämnda län,

bifölls.

Punkten 18, deruti utskottet tillstyrkt, att Rikets Ständer, för understödjande af mindre hamn- och brobyggnader samt upprensningar af åar och farleder, måtte till Kongl. Maj:ts disposition anvisa ett anslag för år 1867 af tjugutusen riksdaler,

bifölls.

Med anledning af *punkten 19*, uti hvilken utskottet hemstält, att Rikets Ständer, på sätt Kongl. Maj:t äskat, måtte bevilja staden Ystad ett anslag utan återbetalningsskyldighet af sextiotretusen riksdaler samt deraf till utgående under år 1867 anvisa tjugufemtusen riksdaler för att, i enlighet med uppgjord plan, användas till utvidgande af hamnen vid nämnda stad, under förbindelse för staden att bestrida den kostnad, som utöfver anslagsbeloppet för ändamålet erfordras, begärde följande ledamöter ordet och yttrade:

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: När anslag beviljas till jernvägsbyggnader, beräknar man nyttan deraf för landet på många mils omkrets omkring banan; men sedan man väl fått jernvägarne färdiga begär man

anslag till vägar för att komma till banan, och åter igen, sedan man fått landsvägar, vill man hafva hamnar i städer, som hafva beröring med jernvägarne. Utskottet har såsom skäl för bifall här upptagit väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, hvilken rörande detta företag bland annat yttrar: »sedan jernvägen från Eslöfs station å södra stambanan varder färdig, blifver det till underlättande af sjöfartsrörelsen och jernvägstrafiken, som vid nämnda stad med hvarandra komma att få ett synnerligt samband, oundgängligt, att stadens hamnbassin utvidgas inåt land midtför jernvägsstationen»; men om vi fortgå på en sådan bana, insnärja vi oss snart i ett nät, hvarur vi ej kunna reda oss, och hvari alla våra tillgångar uppslukas.

Till en böjan tänkte jag att bifalla förevarande hemställan; men sedan under en diskussion, rörande en jernvägsanläggning, en mörk skildring om våra finansers ställning jemte nödvändigheten att spara på statens medel framhållits, har jag kommit till en motsatt åsigt, hvarföre, och då detta företag ej är nödvändigare, än att det gerna kan uppskjutas, jag nu yrkar afslag på punkten.

Häruti instämde *Johannes Magnus Lundahl* från Skaraborgs, *Svante Bergström* och *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, förre vice talmannen *Per Eriksson* och *Olof Olsson* i Slängserud från Wermlands, *Johan Johansson* från Nerikes samt *Gustaf Hedström* från Westerbottens län m. fl.

Per Östman från Westernorrlands län: Vid riksdagens början väcktes många motioner om anslags beviljande till kommunikationsanstalters upphjelpande, men de fleste hafva i utskottet och sedermera i ståndet afslagits af det skäl, att statens tillgångar ej voro tillräckliga till alla sådana anslag. Samma orsak för afslag gäller äfven, då fråga är om anslag till sjökommunikationer; och då Ystad förut fått jernväg, hvaraf jag ej kunde tro den följden skulle uppstå, att äfven till hamn derstädes anslag skulle äskas, yrkar äfven jag, att ståndet ville afslå denna punkt, helst ifrågavarande företag är af den beskaffenhet, att staden sjelf borde ensam bekosta dess utförande.

Med Östman förenade sig *Olof Olsson* i Olebyn från Wermlands samt *Johan Victor Lundqvist* från Skaraborgs län.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Då något trängande behof af utvidgning af ifrågavarande hamn icke

förefinnes, förenar äfven jag mig med föregående talare i deras yrkande om afslag å nu föredragna punkt.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets hemställan blifvit med nej besvarad, blef densamma, efter förnyad proposition, af ståndet *afslagen*.

Uti *punkten 20*, hade utskottet tillstyrkt, att Rikets Ständer måtte bevilja staden Uddevalla ett anslag utan återbetalningsskyldighet af sjuttionio tusen riksdaler samt deraf till utgående under år 1867 anvisa tjugufem tusen riksdaler, för att, i enlighet med uppgjord plan, användas till utvidgande och fördjupning af hamnen vid nämnde stad, med skyldighet för staden att bestrida den kostnad, som utöfver detta anslags belopp för ändamålet erfordras.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: På samma skäl, som anfördes för afslag vid nästföregående, yrkar jag, att ej heller ifrågavarande punkt måtte bifallas, och det så mycket mera, som det ej blifvit visadt, att Uddevalla i likhet med Ystad, eger någon större stadsskuld.

Carl Casper Nettelbladt från Stockholms län instämde.

Per Östman från Westernorrlands län: Då under sistlidne riksdag frågan om anslags beviljande till jernvägen från Herrljunga öfver Venersborg till Uddevalla afhandlades, upplystes man derom, att Uddevalla egde en ypperlig hamn med trenne inlopp, hvilket äfven androgs såsom skäl för beviljande af nämnde anslag. Nu deremot får man erfara, att hamnen ej är så ädamålsenlig; men på samma skäl, som vid nästföregående punkt, nemligen att sedan jernvägskommunikation beredts staden, hamnens utvidgning eller förändring bör af staden sjelf bekostas, yrkar jag afslag å äfven denna punkt.

Jöns Andersson från Malmöhus län: Då ståndet ej biföll nästföregående punkt, om anslag till hamnens utvidgning i Ystad, bör ej något anslag till samma ändamål åt Uddevalla beviljas.

Johan Henriksson från Göteborgs län: Det lönar visst ej mödan att yttra sig här för bifall till förevarande punkt, då man redan förut kan se slutet på frågan; och detsamma gör det, hvilket beslut bondeståndet än fattar, då anslaget i alla fall redan är genom tre ständs beslut beviljadt; men beträffande en talares uppgift, att Uddevalla ej skulle ega någon stadsskuld, får jag upplysa derom, att kommunen tecknat aktier i jernvägen mellan Herrljunga och Uddevalla för ett belopp af 500.000 rdr; derföre, och då trakten ej förut kommit i åtnjutande af något statsanslag mer än till nämnde jernväg,

medan andra provinser hugnas med stora anslag till hvarjehanda ändamål, hade jag ej trott, att någon obillighet kunde ligga i denna begäran.

Johannes Andersson samt *Anders Andersson* från Göteborgs län instämde.

Åke Andersson: På de af Svante Bergström anförde skäl yrkar jag afslag å förevarande punkt.

Per Nilsson från Malmöhus län: Jag vill ej förlänga en gagnlös diskussion, då anslaget redan blifvit af tre stånd beviljadt, utan endast förklara, att jag, oaktadt ståndets beslut rörande nästföregående punkt, vill bifalla, hvad utskottet i denna punkt hemstält.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Då styrelsen för väg- och vattenbyggnader förklarat, att detta företag syntes vara i det närmaste jemnförligt med den i nästföregående punkt omförmälda utvidgningen af Ystads hamnbassin, yrkar äfven jag att ståndet i afseende på denna punkt fattar samma beslut, som vid den nästföregående.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* propositionen på bifall blifvit med öfvervägande nej besvarad, blef punkten, efter förnyad proposition af ståndet *afslagen.*

Punkten 21, deruti utskottet afstyrkt bifall till herr B. F. Ekerots hemställan, om anslag till anläggning af en hamn vid Lagaåns utlopp,

bifölls.

Med anledning af *punkten 22,* deruti utskottet afstyrkt bifall till Eric Johan Rudbergs från Kalmar län motion, att Rikets Ständer måtte anvisa ett anslag af 42.200 rdr för anläggning af en hamn vid Böda på Öland, begärdes ordet af **Rudberg,** som yttrade:

Ehuru sistlidne riksdags stats-utskott förklarade, att min framställning vore grundad på verkligt behof och förtjenade uppmärksamhet, kunde densamma ej tillstyrkas, derföre att något kostnadsförslag öfver företaget ej då var upprättadt; och sedan jag nu till utskottet inlemnat såväl kostnadsförslag som plankarta, har jag rönt lika liten framgång af det skäl, att nämnda handlingar ej blifvit af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen pröfvade. Jag vill emellertid icke nu yrka bifall till min motion, då ett sådant beslut ej skulle leda till något resultat; men min önskan, att utskottets yttrande i frågan måtte läggas till handlingarne med ogillande, hoppas jag, att ståndet går till mötes.

Öfverläggningen var slutad, hvarefter punkten, på *talmannens* proposition derom, af ståndet *bifölls.*

Punkten 23, afstyrkande bifall till Carl Johan Svenséns från Kalmar län förslag, om anvisande af erforderliga medel för en hamnanläggning å norra delen af Ölands vestra kust,

bifölls.

Punkten 24, deruti utskottet hemstält, att herr F. G. Durietz motion, angående undersökning rörande uppmuddring af södra inloppet till Fårösunds hamn på Gotland, måtte lemnas utan afseende,

bifölls.

Uti *punkten 25* hade utskottet hemställt, att af de 100,000 rdr, hvilka såsom anslag, och de 350,000 rdr, hvilka såsom lån ännu återstå af det statsbidrag, som vid sistförflutna riksdag beviljades för segelleds öppnande från Hattefura till Stora Lee, halfva återstående anslagsbeloppet eller femtiotusen rdr, må af vederbörande bolag få lyftas efter ingången af nästkommande juli månad, samt återstoden af anslaget femtiotusen, äfvensom hela återstående lånet, trehundrafemtiotusen rdr af samma bolag utbekommas under år 1867; med skyldighet för bolaget att ej mindre å de nu till lyftning medgifna lånemedlen än jemväl å det lånebelopp af 450,000 rdr, som förut uppburits, från och med 1868 års början erlägga ränta enligt de grunder och med de bestämmelser i öfrigt, som vid detta statsbidrags beviljande blefvo af Rikets Ständer vid sistförflutna riksdag stadgade.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Den förmån för det för här ifrågavarande arbetes utförande bildade bolag, som utskottet här tillstyrkt Rikets Ständer att bevilja, anser jag icke vara fullt befogad. Den synes vara helt obetydlig vid första påseende, endast en tidigare lyftningsrätt af förut beviljadt understöd af statsmedel, helst utskottet påpekat den deremot svarande fördel, staten genom att få börja ränteberäkning å lånet redan från och med 1868 års början, eller ett år tidigare än eljest, skulle vinna; men då, oaktadt det är rigtigt, att staten i så fall erhåller ränta å lånet ett år förut, statskassans tillstånd är är så bedröfligt, att medel till detta anslag måste inom temporära lån anskaffas, å hvilka såsom reservanten friherre Klinckowström äfven visat, 7 à 8 procents ränta mäste betalas, tror jag, att statskassans vinst härigenom blir ganska ringa, då bolaget endast betalar 5 procent.

Hvarföre arbetet sä starkt forcerats, känner jag icke, men säkert är, att bolaget handlat trotsigt mot Rikets

Ständer och de af dem vid sistlidne riksdag stadgade bestämmelser angående såväl arbetsplanen, som tiden för statsunderstödets lyftning; och då man dessutom ser, att bolaget, förutom detta anslag, från handels- och sjöfartsfonden erhållit ett understöd af 37,000 rdr såsom extra bidrag samt 120,000 rdr såsom lån, tycker jag för min del, att detta bolag fått nog med förmåner, och att dessa omättliga anspråk röja alltför liten finkänslighet mot staten. Genom sitt tillstyrkande af bifall till denna framställning har utskottet dessutom gjort sig skyldigt till en inkonseqvens, då en enskild motionärs framställning i samma syftning längre fram blifvit afstyrkt, och vid sådant förhållande samt på ofvan antydda skäl yrkar jag, att af anslagssumman endast 50,000 rdr samt af lånet blott 150,000 rdr måtte till utgående under år 1867 anvisas.

Anders Jonsson från Wermlands län: Jag kan ej finna annat, än att beviljandet af den här af bolaget begärda tidigare lyftningsrätten ligger i statens eget intresse, då ett års tidigare ränta af staten förbehållits; och icke heller tror jag, att bolaget bör klandras derföre att arbetet, så mycket som möjligt varit, fortskyndats. Öfverste Ericson åtog sig arbetets utförande endast med det uttryckliga vilkor, att det skulle få forceras; och bolaget måste gå in derpå, i hopp om bifall, till hvad här föreslagits.

Det är väl sannt, att en dylik framställning, rörande Kinda båtled, blifvit af stats-utskottet afstyrkt; men också beviljades till nämnde båtleds öppnande vid sistförflutna riksdagar $\frac{1}{3}$ af anläggningskostnaden såsom anslag, då deremot för kanalartetet mellan Hattefura och Stora Lee endast $\frac{1}{6}$ af samma kostnad såsom anslag beviljades.

Häruti förenade sig *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län.

Nils Andersson från Wermlands län: Inom utskottet biträdde jag det slut, hvartill utskottet i frågan kom, och jag tror sannerligen, att bolagets vinst derigenom icke blir särdeles stor. Orsaken till arbetets forcerande är, såsom Anders Jonsson uppgifvit, att det lyckades bolaget att få öfverste Ericson till dess utförande, och man vet, att han förmår sådant. Dessutom synes det mig vara gagneligt, att ett dylikt arbete ju förr desto hellre fullbordas, och jag har hört uppgifvas, att, om man ej kunnat förmå öfverste Ericson att åtaga sig ledningen, skulle arbetet knappast kunnat verkställas; derföre, och då han

dervid fäste det vilkor, att arbetet skulle få fortskyndas, yrkar jag bifall till förevarande hemställan.

Häruti instämde förre vice talmannen *Per Eriksson* och *Per Persson* från Wermlands samt *Josef Smedberg* från Elfsborgs län.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad, och, på proposition derom, blef ifrågavarande hemställan *bifallen.*

Med anledning af *punkten 26*, afstyrkande bifall till Kongl. Maj:ts proposition, om anslags beviljande för anläggning af kanal och slussar mellan sjöarne Westra och Östra Silen, begärdes ordet af och yttrade:

Anders Jonsson från Wermlands län: Ehuru jag ogerna vill uppträda mot stats-utskottets sparsamhet, har jag likväl full anledning dertill i förevarande fråga. Kongl. Maj:t har i dess nådiga proposition äskat bifall till hvad styrelsen för Dalslands kanal, konungens befallningshafvande samt styrelsen för väg- och vattenbyggnader på det högsta vitsordat, men i olikhet härmed har utskottet ansett detta företag kunna utföras, sedan Dalslands kanal blifvit fullbordad.

Dalslands kanalbolag har med friherre Ericson upprättat kontrakt, enligt hvilket han mot det i kostnadsförslaget beräknade belopp, 1,208,000 rdr, skall färdigbygga denna kanal, men likväl har bolaget dessutom nödgats expropriera all erforderlig mark. Bolaget, som, med undantag af några bruksegare, består af allmoge i orten, har nödgats och måste ytterligare göra stora uppoffringar utöfver de tecknade aktierna, för att tillvägabringa en fjorton mils lång kommunikationsled i Dalsland och Nordmarks härad i Wermland, som aldrig kan komma i beröring med jernvägarne. Härtill kommer, att friherre Ericson beklagligtvis afsagt sig detta företag, så framt sammanbindningen af sjöarne Östra och Westra Silen ej kan ega rum samtidigt med Hattefura-kanalens färdigbyggande.

Det har visats, att arbetet å Hattefura kanal fortgått raskare än hvad beräknadt var, att staten af återstående anslaget detta år utbetalar 50,000 rdr, och att stats-utskottet förpligtat bolaget att ett år tidigare, än vid förra riksdagen beräknats, erlägga ränta på 630,000 rdr. Då för allmänna arbeten annars oftast måste sökas förlängning i arbetstiden, är här förhållandet motsatt. Då den Kongl. propositionen i stats-utskottet föll med allenast en rösts pluralitet, får jag hos talmannen och ståndet anhålla om proposition på bifall till den af herr Leyonmarker,

biskop Sundberg och Nils Andersson från Wermland m. fl. afgifna reservation, enligt hvilken för år 1867 skulle utgå 7,000 rdr såsom anslag och 28,000 rdr såsom lån, i likhet med Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag kan ej instämma i förre talarens yttrande, ty då kanaliseringsbolaget i vestra Wermland genom ståndets beslut, rörande nästföregående punkt, fått den förmånen att redan nästa år lyfta hela återstoden af det för segelleds öppnande från Hattefura till Stora Lee beviljade statsbidraget, har utskottet, hvars beslut jag gillar, icke utan skäl ansett, att de glest befolkade orter, hvarigenom ifrågavarande kanal skulle dragas, gerna kunna undvara denna kommunikationsled, tills den nyssnämnde, redan beslutade och under arbete varande kanalen blifvit för trafiken öppnad.

Nils Andersson från Wermlands län: Af den mot denna punkt afgifna reservation, i hvilken jag instämt, ses, att jag ej biträdt majoritetens beslut i utskottet, utan att jag för min del ansett, det Kongl. Maj:ts proposition härom borde bifallas. Nu behöfs emellertid intet vidlyftigt resonnemang vidare angående denna fråga, då nämnde proposition redan vunnit tre stånds bifall, hvadan jag inskränker mig till att blott yrka, det ståndet, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den kongliga propositionen i ämnet.

Öfverläggningen var nu afslutad; och på *talmannens* derom framstälda proposition blef ifrågavarande punkt af ståndet *bifallen.*

Punkten 27, deruti utskottet tillstyrkt, att Rikets Ständer, på sätt Kongl. Maj:t i nåder äskat, måtte, i ytterligare afräkning å det statsbidrag, som vid sistlidna riksdag beviljades för utsträckning af Kinda båtled från sjön Rengen till Linköpings hamn, till utgående under år 1867, anvisa dels af anslaget sextiotusen riksdaler och dels af lånebidraget likaledes sextiotusen riksdaler, eller tillhopa etthundratjugutusen riksdaler, att af vederbörande bolag utbekommas under de vilkor, som med afseende å detta statsbidrags åtnjutande blifvit af Rikets Ständer vid sistlidne riksdag meddelade,

bifölls.

Punkten 28, afstyrkande bifall till Carl Gustafssons från Kalmar län motion, att Rikets Ständer mot af motionären föreslagna vilkor måtte bevilja ett anslag af 345,000

rdr för utsträckning af Kinda båtled söderut till trakten af Wimmerby.

Härvid yttrade:

Carl Gustafsson: Då såväl jag som mina kommittenter veta, att det skäl, utskottet för sitt afstyrkande af bifall till min motion anfört, eller att det öfver arbetet upprättade kostnadsförslaget är för gammalt, vill jag yrka hvarken på återremiss eller på bifall till motionen. Emellertid anser jag mig böra gifva tillkänna, att medel för ny undersöknings anställande redan blifvit af omkringliggande ort tillskjutne, hvarföre detta nyttiga företag nästa riksdag kan hoppas på bättre framgång.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Få företag kunna såväl för det allmänna som specielt för omkringliggande trakter medföra större gagn än det ifrågavarande; men att motionärens förslag rönt motstånd inom utskottet, är icke underligt, då intet annat kostnadsförslag, än ett tio år gammalt, fanns att tillgå.

Nu har dock motionären ej framstält något yrkande i strid med hvad utskottet tillstyrkt, vid hvilket förhållande ej heller jag vill göra det, ehuru jag i annat fall gerna skulle sett, om punkten blifvit med ogillande lagd till handlingarne.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad; hvarefter hvad utskottet i frågan yttrat, på *talmannens* proposition derom, af ståndet *bifölls.*

Punkten 29, deruti utskottet hemstält, att herr Sundvallsons motion, rörande upptagande af en kanal rundtomkring nordöstliga delen af Upsala stad från öfre till nedre delen af Fyrisån, måtte lemnas utan afseende,

bifölls.

Punkten 30, afstyrkande bifall till Johannes Anderssons från Göteborgs län motion, om beviljande af anslag för en kanalanläggning mellan Rörbäckskil och Essevik i nämnde län,

bifölls.

Punkten 31, deruti utskottet afstyrkt bifall till herr K. Vougts motion, om anslags beviljande för upprensning och muddring af det s. k. Brandalssundet i närheten af Södertelje,

bifölls.

Punkten 32, afstyrkande bifall till herr Henschens motion, om anslag till upprensning af segelleden mellan Stockholm och Upsala,

bifölls.

Punkten 33, hvaruti utskottet hemställt:

i *momentet a*, att Rikets Ständer måtte till Kongl. Maj:ts disposition för år 1867 anvisa en summa af etthundratjugutusen rdr för att användas såsom anslag utan återbetalningsskyldighet till understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom Norrbottens, Westerbottens, Westernorrlands, Jemtlands, Gefleborgs och Stora Kopparbergs län, samt Elfdals, Fryksdals, Jösse och Nordmarks härader i Wermlands län, som företrädesvis afse att förminska frostländigheten, dock under vilkor, att sådant understöd icke i något fall får öfverstiga hälften af den för arbetets utförande enligt fastställd plan beräknade kostnad, och alltid med förbindelse för vederbörande kommuner, föreningar eller enskilde att icke allenast tillskjuta hvad derutöfver för arbetets fullbordande erfordras, utan ock att för all framtid behörigen underhålla de afloppsgrafvar och andra för ändamålets vinnande utförda arbeten, som med statsbidrag blifvit understödda; egande Kongl. Maj:t att i de fall, der sådant anses vara af behofvet påkalladt, i nåder medgifva, att någon del af anslaget må förskottsvis till vederbörande utbetalas;

i *momentet b*, att Rikets Ständer måtte till Kongl. Maj:ts disposition för år 1867 anvisa en summa af femtiotusen rdr att utgå såsom lån för befrämjande af utdikningar och aftappningar af sanka trakter och sjöar för beredande af odlingsföretag inom rikets öfriga delar; samt

i *momentet c*, att för tillgodonjutande af understöd utaf de under litt. a) och b) föreslagna statsbidrag skola i öfrigt lända till efterrättelse de vilkor och bestämmelser, som Rikets Ständer, med anledning af det memorial utskottet derom särskildt skall afgifva, komma att fastställa.

Efter föredragning häraf begärdes ordet af

Svante Bergström från Östergötlands län, hvilken yttrade: För myrutdikningar och vattenaftappningar inom de norrländske länen samt Elfdals, Frykdals och Jösse härader inom Wermlands län anvisade Rikets Ständer vid sista riksdagen ett anslag af 100,000 rdr för hvarje år under denna statsregleringsperiod, och enahanda anslag, men med en förhöjning af 20,000 rdr, har nu föreslagits. Att Rikets Ständer för detta ändamål vid innevarande riksdag anvisar ett anslag till lika belopp, som vid sistförflutne riksdag, har jag icke något emot; men den föreslagna förhöjningen kan jag deremot icke gilla, hvilken ock står i uppenbar strid mot utskottets egna yttranden i frågan. Nederst å sidan 34 af utlåtandet yttrar nemli-

gen utskottet, att styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader icke kunnat understödja Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbottens län begäran, att af det anslag, som för ifrågavarande ändamål komme åt de norra länen att anvisas, en summa af 50,000 riksdaler måtte särskildt för nämnda läns utdikningsarbeten anslås, men deremot tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Wermlands län hemställan derom, att jemväl Nordmarks härad måtte af detta anslag göras delaktigt, och då den grund bör följas, att några utdikningsanslag till något särskildt län ej böra beviljas, samt då till de orter, hvilka enligt sista riksdagsbeslutet skulle komma i åtnjutande af detta anslag, Nordmarks härad numera tillkommit, visar sig här den oegentligheten, att enahanda framställning, som för Norrbottens län blifvit afstyrkt, blifvit tillstyrkt för Nordmarks härad, med afseende å hvilket härad tillökningen i anslagssumman naturligtvis föreslagits. Att äfven Nordmarks härad blifvit till delaktighet uti ifrågavarande anslag anmäldt, har jag icke något emot, men att någon förhöjning i föregående riksdags anslagssumma derför skall ske, kan jag icke godkänna, hvarföre jag också på ofvan antydde skäl yrkar, att meranämnde anslag måtte till 100.000 riksdaler nedsättas.

Deremot vill jag höja det i moment b föreslagna anslagsbeloppet till 75.000 riksdaler, alldenstund 50.000 riksdaler för hela landet torde vara otillräckligt. Längre fram har utskottet under några punkter tillstyrkt mindre anslag för myrutdikningar, såsom under punkten 41 ifråga om utdikning af Långebro mosse på Öland, men vid framställningen om sådane anslag hade utskottet bort hänvisa till detta allmänna anslag, hvarifrån, ifall detsamma är tillräckligt, dessa medel böra tagas, dels derföre att några särskilde anslag till ifrågavarande ändamål ej böra beviljas, samt dels på det att ej riksstånden måtte onödigtvis besväras. På grund häraf, samt för att ståndet måtte få fria händer att kunna afslå de under nyssnämnda punkter förekommande framställningar yrkar jag, att den under momentet b föreslagna anslagssumman måtte till 75.000 riksdaler förhöjas.

Mot utskottets hemställan under momentet c har jag ingen anmärkning att framställa.

Vidare yttrade:

Per Östman från Westernorrlands län: Oaktadt Bergströms motsägelser vill jag ej till besvarande upptaga någon af hans anmärkningar mot förevarande hem-

ställanden, utan endast förklara, att jag är tacksam för den föreslagna tillökningen i anslagssumman, af hvilken, då den skulle fördelas på sex vidsträckta län samt ett härad uti det sjunde, ändock en obetydlig del belöper sig på hvarje ort. Jag tror också, att ståndet till denna tillökning lemnar sitt bifall, helst, då ändamålet dermed är förekommande af frost och missväxt, äfven vinst för staten derigenom kommer att uppstå.

Häruti instämde *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *August Danielsson* från Norrbottens samt *Gustaf Hedström* och *Leonard Johan Fahlander* från Westerbottens län.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Myrtrakterna, från hvilka Norrland i en framtid skall hemta sina rikaste skördar, sprida nu endast förhärjelse öfver de odlade tegarne; och, om man efter en frostnatt går ut och ser sina ax frusna till is, ser dem upplösas såsom vatten emellan fingrarna, är det en bitter tanke: hvad skall jag nu gifva mina hungriga barn, som alla ropa efter bröd. Till detta sorgliga förhållande bidrager äfven den omständigheten, att Norrland tidigt på hösten genom hamnarnes tillfrysande afstänges från all kommunikation med rikets öfriga delar; och då endast inom en socken understöd af 20 à 30 tunnor spanmål erfordras, är det lätt att inse, huru mycket, som till lindrande af nöden för en folkmängd af en half million behöfs. Då man dessutom betraktar den betydliga rörelse i afseende på jordbruk, boskapsskötsel, trävaruexport, jernhandtering, skeppsbyggeri och handel m. m., som redan uppstått i detta stora, af obegränsade odlingstillfällen uppfyllda land, skall man finna att Norrland är värdt att taga reda på, att uppskattas och vårdas, samt tillmätas det värde, den vigt och betydelse för staten och riket, det förtjenar, och att verkliga skäl äro för handen för beviljande af ifrågavarande anslag.

Anders Jonsson från Wermlands län: Jag kunde icke föreställa mig, att någon enda röst skulle höja sig mot hvad utskottet här föreslagit, lika litet som jag tror att den föreslagna tillökningen af 20,000 riksdaler är afsedd att användas på utdikningar och aftappningar endast inom Nordmarks härad. Huru stor del af anslaget, som i verkligheten kommer detta härad till godo, kan naturligtvis icke på förhand beräknas, alldenstund det blifvit beviljadt gemensamt till de norra länen jemte fyra härader i Wermland att i mån af behof utgå. För min del yrkar jag bifall

till allt, hvad utskottet under förevarande punkt hemstält.

Olof Larsson från Jemtlands län: Då den talare, af hvilken diskussionen i denna fråga öppnades, yrkade afslag å den af utskottet föreslagna tillökningen af 20,000 rdr, till hvad vid nästföregående riksdag för samma ändamål beviljades, begärde äfven jag ordet för att söka framhålla en motsatt mening. Emellertid hafva nu många talare uppträdt till försvar för utskottets förslag, hvaremot ingen enda biträdt den förste talarens åsigter; och då det således torde vara öfverflödigt att vidare förorda denna sak, hvilken dessutom talar bäst för sig sjelf, inskränker jag mig till att instämma med de fleste af föregående talare, samt begära ståndets bifall till utskottets framställning i denna punkt.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Bergströms förslag har onekligen skäl för sig, och äfven jag är af den åsigter, att den i mom. b föreslagna summan hade bort vara så stor, att de enskilde motionärernas framställningar om dylika anslag kunnat afslås. Men jag hemställer dock till Bergström. om det skulle vara någon fördel, att å ena stället afpruta 20,000 riksdaler och å ett annat ytterligare bevilja 25.000 riksdaler. Om ett sådant beslut skulle vi dessutom bli ensamma, hvarföre jag, erkännande likväl rigtigheten af Bergströms åsigt, yrkar, att ståndet måtte bifalla utskottets framställningar oförändrade.

Nils Andersson från Wermlands län: Ändamålet med de under förevarande punkt föreslagna statsanslag är så vackert, att jag ej kan annat än på det lifligaste yrka bifall dertill, helst sedan jag sett den välsignelserika verkan enahanda statsbidrag genom myrors utdikning medfört. I norra delen af Wermland har man förr endast vågat odla bergåsar, ty så snart något försök blifvit gjordt med en myr har grödan derpå alltid bortfrusit, hvarigenom missvext och hungersnöd blifvit en följd. Så till exempel inträffade i 14 socknar i norra delen af Wermland år 1851 en sådan hungersnöd, att den allmänna välgörenheten måste till den förfärliga nödens lindrande bidraga med 125,000 riksdaler kontant samt 1.000 tunnor spanmål; och då sådane olyckor kunna genom detta anslag förekommas, bör icke en enda röst deremot höjas.

Häruti instämde *Olof Olsson* i Olebyn från Wermlands län.

Svante Bergström: Man talar här alldeles så, som om jag skulle förklarat mig emot allt anslag för ifrågavarande ändamål, och jag får derföre erinra om, att jag endast velat bibehålla anslaget vid samma belopp, som vid sistlidne riksdag för samma ändamål beviljades. Jag tror också icke, att det blir någon stor förlust för de norra länen om 20,000 riksdaler afprutas å den af utskottet föreslagna summan, ty om man fördelar dem på alla länen, belöper sig på hvarje län endast 3,333 ⅓ riksdaler. Hvad vidare angår den här uttalade beskärmelsen, att jag ej skulle unna de norra trakterna detta anslag, så vill jag påminna dem, som tro det, att äfven dessa trakter kunna få del af det i momentet *b* beviljade allmänna anslaget, och jag är säker om att norrländingarne, med den talang att »axa upp», de städse visat, ej komma att blifva utan.

Emellertid för att få diskussionen afbruten, sedan jag närmare tänkt på saken samt till följd af Rosenbergs anmärkning, afstår jag nu från mitt förra yrkande samt förenar mig med dem, som yrkat bifall till punkten.

Josef Oscar Almqvist från Norrbottens län: Då, till följd deraf att Bergström afstått från sitt första yrkande, det är onödigt att upptaga någon vidare tid med försvar för utskottets framställningar, vill jag endast göra ett par anmärkningar mot nämnde talares yttrande. I mom. *b* står uttryckligen, att anslaget der är afsedt att användas »i rikets öfriga delar», eller med andra ord att Norrland deraf ej kan få del, och hvad hans påstående om norrländingarnes talang att »axa upp» beträffar, tror jag, dels att ett dylikt yttrande är mindre grannlaga, och dels att anslagen till Kinda båtled m. m. bevisa, det östgötarne besitta samma talang i icke mindre grad.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Med bifall till punkten i öfrigt, vill jag lika med Bergström förorda det i mom. *b* omnämnda anslagets höjande till 75,000 riksdaler.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats vara afslutad, blef, på *talmannens* proposition derom, allt, hvad utskottet under förevarande punkt yttrat och hemstält, af ståndet *bifallet.*

Punkten 34. med hemställan, att Josef Oskar Almqvists från Norrbottens län motion, angående användande af en del utaf stubböresmedlen inom Norrbottens län till myraftappningar, icke måtte till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda,

bifölls.

Punkten 35, deruti utskottet hemstält, att Rikets Ständer, dels, med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition, måtte i ytterligare afräkning å det för Lida-åns sänkning och upprensning vid sistlidne riksdag beviljade låneunderstöd, till utgående under år 1867, anvisa tretiotusen rdr, dels äfven, med anledning af riksdagsfullmägtigen Smedbergs motion, medgifva, att ränteinbetalningen och kapitalamorteringen för ifrågavarande lån må få taga sin början först efter tre års förlopp från slutet af det år, hvarunder hela lånet från riksgäldskontoret utbekommits,

bifölls.

Med anledning af *punkten 36*, uti hvilken utskottet hemstält, att Rikets Ständer, till rensningar för flodvattnets afledande i en del af Ume elf, måtte bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet af elfvatusen rdr, samt deraf till utgående under år 1867 anvisa fem tusen rdr, under de vilkor, som för andra dylika statsbidrag varda vid denna riksdag stadgade, begärde följande ledamöter ordet och yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Bland alla i förevarande utlåtande omnämnda anslag är detta det mest obefogade och af den beskaffenhet, att det sist hade bort beviljas. Vi hafva ju helt nyss bifallit ett anslag till samtlige norra länen på 120,000 rdr, för att användas till understöd vid myrutdikningar och vattenaftappningar, och då nämnda anslag är afsedt att utgå till länen gemensamt, hade äfven understöd för ifrågavarande företag bort tagas derifrån. Ty hvad är detta annat än en vattenaftappning, då meningen är att förekomma öfversvämningar af Lule elf? Derföre, och då härtill kommer, att Rikets Ständer vid sistförflutna riksdag beviljade enorma summor till Ume elfs kanalisering, måste jag yrka afslag å förevarande hemställan.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Förste talaren tycktes ej hafva reda på, att här är fråga om Umeå elf och icke om Lule elf; och då stor vattunöd genom förstnämnde elfs öfversvämningar för omkringliggande trakter ofta inträffar, hoppas jag, att ståndet ej motsätter sig beviljandet af ett anslag, hvarigenom stora olyckor skulle förekommas.

August Danielsson från Norrbottens län: Då Bergström afstod från sitt yrkande om nedsättning i den summa, utskottet under punkten 33 föreslagit såsom understöd åt de norra länen vid vattenaftappningar m. m., hvarför jag är honom tacksam, trodde jag icke, att han

ämnade komma med några efterräkningar. Nu visar sig emellertid, att hans afstående från nämnde yrkande icke var så oegennyttigt; han vill nu göra en afräkning derför, men han har ej bättre reda på frågan, än att han dervid förblandar Ume och Lule elfvar med hvarandra.

Utskottet har nog granskat hithörande handlingar tillräckligt; och då jag är öfvertygad om, att det haft goda skäl för sitt derefter fattade beslut, hoppas jag, att ståndet dertill lemnar sitt bifall.

Svante Bergström: Jag begick verkligen ett misstag, då jag yttrade att föregående riksdags stora anslag beviljades för Ume elfs kanalisering; men antingen det användes vid Ume eller vid Lule elf, bevisar det ändock, att en talare hade orätt, då han förklarade, att de norra orterna ej få några statsanslag. Det oaktadt, och då hufvudskälet för mitt nyss afgifna yrkande, eller att för detta vattenaftappningsföretag medel hade bort anvisas från det för samma ändamål förut beviljade allmänna anslaget, ännu oförändradt qvarstår, kan jag icke frångå, hvad jag förut härom yrkat.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Till en del har Bergström verkligen rätt, nemligen deruti, att det är olämpligt att för samma ändamål bevilja både allmänna och enskilda anslag. Detta är dock endast utskottets sätt att behandla frågan, men, ehuru det leder till samma resultat, hade dock varit rigtigare, om utskottet slagit tillsammans alla härom väckta motioner, samt föreslagit en rund summa, då Kongl. Maj:t varit i tillfälle att efter pröfning i hvarje fall bevilja eller afslå begäran om understöd derifrån. Då emellertid så ej skett, samt då jag fruktar, att, om vi nu fatta något eget beslut, vi skulle komma att blifva ensamme derom, är det väl bäst att bifalla, hvad utskottet härom yttrat och hemställt.

Olof Nilsson: Intressenterne vid ifrågavarande rensningsföretag i Ume elf hafva redan förut gjort anhållan hos Kongl. Maj:t om understöd från det allmänna anslaget; men Kongl. Maj:t hänsköt beviljandet deraf till Rikets Ständer; och vid sådant förhållande hoppas jag, att ståndet nu ej afslår vår begäran.

Olof Larsson från Jemtlands län: Med anledning af Bergströms yttrande får jag fästa uppmärksamheten derpå, att det under 33:dje punkten beviljade anslaget icke torde kunna påräknas till nu ifrågavarande företag, emedan detsamma afser ett helt annat ändamål, nemligen myrutdikningar för frostländighetens förminskande, hvaremot det

här begärda gäller en elfrensning för flodvattnets afledande. Denna punkt kan således icke sammanblandas med den förra, utan måste, för utförandet af nämnde elfrensning, hvars nytta ingen lärer vilja bestrida, särskildt anslag lemnas, hvilket jag för min del gerna bifaller, i enlighet med utskottets förslag.

Hans Hægermark från Gefleborgs län instämde häruti.

Svante Bergström: Olof Larssons anmärkning är obefogad på den grund, att hvarje vattenaftappning, på hvad sätt den än sker, måste bidraga till frostländighetens minskning; och hvad åter Rosenbergs yttrande vidkommer, tror jag, att en bestämd hänvisning till Kongl. Maj:t för delfående af det allmänna anslaget vore olämplig, då intressenterne ändå alltid hafva den vägen öppen. Jag yrkar fortfarande på afslag.

Per Östman från Westernorrlands län: Utskottet har behandlat frågan rigtigt, då här icke är fråga om minskning i frostländighet utan om förekommande af skadliga öfversvämningar. Skulle företaget vara beroende af understöd från oftanämnda allmänna anslag, undrar jag, huru snart det skulle kunna sättas i verket, då dessförinnan många formaliteter, såsom erhållande af landshöfdingeembetets förord med mera, hvilka medtaga lång tid, måste föregå. Derföre och då, såsom jag nyss sade, utskottet rigtigt bedömt frågan, tror jag det vara bäst att bifalla dess förslag.

Nils Andersson från Wermlands län: Då med tydliga ord står att ändamålet med det under punkten 33 omnämnda anslaget är att förminska frostländigheten i de norra länen, och att detta anslag afser flodvattnets i Ume elf afledande, samt då Olof Larssons anmärkning således är rigtig, yrkar jag bifall till punkten.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef förevarande hemställan, på *talmannens* derom framställda proposition, af ståndet *bifallen.*

Punkten 37, med hemställan, att Josef Smedbergs från Elfsborgs län motion, om statsbidrag för upprensning af vattendraget mellan Arfvidstorp och sjön Kalfven i nämnda län, måtte lemnas utan afseende.

Härvid yttrade:

Smedberg: Då bland annat utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande af bifall till min motion anfört, att alla upplysningar saknas om ifrågavarande arbetes granskning hos styrelsen för väg- och vattenbyggnader, äfvensom att något yttrande om arbetets beskaffenhet icke finnes med-

deladt af annan offentlig myndighet, får jag upplysa derom, att handlingarne i frågan i sistlidne oktober månad af Kongl. Maj:ts befallningshafvande insändes till bemälda styrelse, men att desamma ej kunde intagas i dess generalförslag, derföre att förslaget då redan var uppsatt. Emellertid hafva ej mindre härads-rätten och landshöfdingeembetet gillat företaget, är äfven styrelsen för väg- och vattenbyggnader sedermera tillstyrkt beviljande af ett statsbidrag dertill af 35,000 rdr, hvarföre, om utskottet gjort sig besvär med att infordra dessa handlingar, detta skäl måste förfalla. Utskottets andra skäl för sitt afslag, eller att företaget skulle vara af ringa vigt, är äfven besynnerligt, helst utskottet i nästföljande punkt likaledes afstyrker beviljande af låneunderstöd till ett företag, ehuru under erkännande af dess stora nytta. — Det är sannt, att kostnadssumman är hög; men summan beror deraf, att qvarnverk måste inlösas och rifvas; och äfven om någon större vinst af företaget icke skulle kunna hämtas ur jorden, skulle dock en stor, oskattbar fördel uppkomma genom frostländighetens minskning i omkringliggande trakter. Dessutom har det för arbetets utförande bildade bolag redan utbetalt 27,000 rdr, hvilket gör ett låneunderstöd från statsverket ännu mera oundgängligt. Men då tvenne riksstånd redan bifallit utskottets hemställan, vill jag icke påyrka en återremiss, hvilken ej heller nu skulle tjena till något, utan endast anhålla, att ståndet ville, med ogillande af utskottets motiver, låta vid dess beslut bero.

Öfverläggningen var nu afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall blifvit med nej besvarad, beslöt ståndet, på förnyad proposition, att *med ogillande af utskottets motiver skulle vid dess beslut få bero.*

Punkten 38, afstyrkande bifall till Samuel Jonssons från Jönköpings län motion, om ytterligare låneunderstöd för utdikning af sjön Tjurken m. fl. vattendrag i samma län m. m..

bifölls.

Med anledning af *punkten 39*, afstyrkande bifall till herr A. M. Bolinders och Anders Anderssons från Skaraborgs län motioner, om låneunderstöd för sänkning af Tida åns vattenyta genom åtskilliga sprängnings- och rensningsarbeten, begärdes ordet af *Anders Andersson*, hvilken yttrade: På mina kommittenters begäran har jag väckt ifrågavarande motion, och då jag endast begärde 15,000 rdr såsom lån, trodde jag, att en så billig begäran ej skulle röna något motstånd. Oaktadt ett bolag för arbetets utförande redan

bildat sig, fruktar jag dock, att ingenting nu kan blifva utaf, då intressenterne endast bestå af smärre jordegare; men jag vill ej derföre yrka någon återremiss eller bifall till min motion, utan endast begära, att ståndet ville låta vid utskottets yttrande bero.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, hvarefter utskottets hemställan, på *talmannens* proposition derom af ståndet *bifölls.*

Punkten 40, uti hvilken utskottet afstyrkt bifall till tvenne af Carl Isak Bengtsson från Kronobergs län väckta motioner, dels om anslag för sänkning af Wi- och Gölsjöarne i nämnde län och dels om statsbidrag för utdikning af mossar inom Ryssby med flere socknar inom samma län,

bifölls.

Punkten 41, med hemställan, att Rikets Ständer, för utdikning af Längebro mosse på Öland, mätte bevilja ett lån å tolftusen rdr under de vilkor, som för andra dylika lån vid innevarande riksdag varda bestämda,

bifölls.

Punkten 42, deruti utskottet hemstält, att Jacob Myrbergs från Westmanlands län motion. om statsanslag för sänkning af Wagnsän i samma län, mätte lemnas utan afseende,

bifölls.

Punkten 43, med tillstyrkan, att Sven Nilssons från Kristianstads län motion om statsbidrag för sänkning af Ifö sjö inom Villands härad af nämnde län, mätte lemnas utan afseende,

bifölls.

§ 4.

Vid nu jemväl förnyad föredragning af *stats-utskottets memorial n:o 79*, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, hamnanläggningar och kanaler samt andra vattenkommunikationer, äfvensom för sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, *biföll* ståndet allt, hvad utskottet i samma memorial yttrat och hemstält.

§ 5.

Föredrogs och *bordlades andra gången sammansatta lag-*

samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 16, i anledning af motioner angående skogshushållningen i riket.

§ 6.

Föredrogos och *godkändes expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:*

N:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anslag till jernvägsbyggnader och till rörelsemateriel å redan anlagda stambanor; och

N:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel till utvidgning af den för jernvägen genom Stockholm beslutade bangård vid Clara sjö och tillökning i de för trafiken derstädes afsedda byggnader.

§ 7.

Föredrogos och bordlades *andra gången:*

Stats-utskottets utlåtande n:o 100, angående ersättning för sådana af Kongl. statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade;

Sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 April 1861, angående en allmän hypotheksbank, m. m.;

Banko-utskottets memorial:

N:o 27, angående föreskrifterna i 1:sta artikeln af bankoreglementet, om bankens verksamhet och de fonder, hvarå sedelutgifningen utöfver metalliska valutan är grundad;

N:o 28, angående instruktion för nästkommande riksdags banko-utskott; samt

N:o 29, angående vissa i följd af blifvande ny riksdags-ordning nödige redaktionsförändringar.

§ 8.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Statsutskottets utlåtande n:o 101, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående kostnadsfri utdelning af post- och inrikes tidningar till alla kommuner i riket;

Lagutskottets betänkande:

N:o 51, i anledning af motioner om ändring af lagens

bestämmelser angående tiden för fullgörande af vad och besvär emot utslag, meddelade af underrätt å Gotland;

Samma utskotts memorial:

N:o 52, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 34, öfver motioner om förändrad lagstiftning angående förvaltningen af omyndigas egendom, samt kontrollen å förmyndare;

N:o 53, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 37, öfver motioner om förändrade stadganden i afseende på böters förvandling, och

N:o 54, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 38, öfver motioner om ändringar i konkurslagen.

Betänkanden:

N:o 55, i anledning af motioner, om ändring af lagens stadganden angående borgen för annan mans gäld;

N:o 56, i anledning af motion, om ett lagstadgande angående beläning af varor, som af egaren blifvit under visst vilkor hos annan man eller allmän inrättning i förvar upplagda, och

N:o 57, i anledning af motioner, om förändrad lagstiftning, angående panträtt i lösegendom.

Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottets betänkande:

N:o 12, i anledning af motion om ändring af 28 kap. 7 § byggninga-balken, i fråga om ansvar för försummelse att utgöra skjuts;

N:o 13, i anledning af motioner om förändring af gällande föreskrifter, angående tiden för fullföljande af besvär i ekonomiska och administrativa mål;

Memorial n:o 14, i anledning af återremiss af sammansatta lag- samt allmänna Besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 3, öfver motion om antagande af en ny kyrkolag, samt

Memorial n:o 15, i anledning af återremiss af sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 6, öfver motion om vissa ändringar vid de för prester föreskrifna examina och lärdomsprof.

§ 9.

Följande, från medstånden ankomne protokollsutdrag blefvo, såsom ej erfordrande någon annan åtgärd, lagda till handlingarne, neml.

från höglofliga ridd. och adeln n:ris 215, 116;
» vällofliga borgare-ståndet n:ris 223, 224, 226—229.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 26 Maj.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

I öfverensstämmelse med förut fattadt beslut anställdes nu val till ledamöter med deras suppleanter uti förstärkt banko-utskott, hvarvid utsågos:

till ledamöter,

Anders Persson från Kristianstads län med 59 röster,
Carl Isak Bengtsson från Kronobergs län med 58,
Olof Olsson i Slängserud från Wermlands län med 57,
Nils Jansson från Östergötlands län med 56,
Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län med 56,
Johan Henriksson från Göteborgs län med 55,
Johannes Andersson från Jönköpings län med 54,
Erik Ersson från Jemtlands län med 35,
Josef Smedberg från Elfsborgs län med 34,
Åke Andersson från Malmöhus län med 34,
Olof Nilsson från Westerbottens län med 33,
Johannes Andersson från Göteborgs län med 33,
Johan Eriksson från Jönköpings län med 33,
Erik Jansson från Westmanlands län med 31,
Johannes Andersson från Elfsborgs län med 31,
Erik Mallmin från Westmanlands län med 30,
Anders Jonsson från Wermlands län med 30,
Per Tjernlund från Westernorrlands län med 30
August Danielsson från Norrbottens län med 30,

Benjamin Börjesson från Hallands län med 30 röster och Josef Holm från Stockholms län med 30 röster; samt

till suppleanter:

Anders Medin från Kronobergs län med 36 röster,
Anders Johan Sandstedt från Jönköpings län med 35,
Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län med 35,
Johan Bergström från Kopparbergs län med 34,
Nils Andersson från Wermlands län med 34 och
Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län med 33 röster; hvarom protokoll uppsattes och justerades, för att i vanlig ordning expedieras.

§ 2.

Jemlikt ståndets förut fattade beslut föredrogos nu i ett sammanhang *stats- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottets betänkande n:o 7* i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Rikets Ständer, angående förändrade bestämmelser i fråga om upplåtande åt enskilde af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län, samt om dispositionen af stubböresmedlen, dels en i ämnet väckt motion, äfvensom *lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottets betänkande n:o 16*, i anledning af motioner angående skogshushållningen i Riket.

Under den öfverläggning, som härom uppstod, yttrade:

Olof Larsson från Jemtlands län: Visserligen förefaller det mig betänkligt att, på sätt här är föreslaget, tillskapa ett nytt slag af skattehemman, hvilka, ehuru under eganderätt upplåtna, komma att stå under skogsstyrelsens förmynderskap, men jag vill likväl ej motsätta mig sammansatta stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets i fråga härom gjorda hemställan. Hvad angår andra punkten af detta utskotts betänkande rörande de öfverloppsmarker i Stora Kopparbergs län och de Norrländska länen, hvilka ej äro lämplige att till kronoparker användas och såsom sådana bibehållas, har utskottet visserligen tillstyrkt Rikets Ständer att bifalla Kongl. Maj:ts i afseende å sådana öfverloppsmarker gjorda nådiga framställning, att då någon trakt belägges med skogsränta, på sätt Kongl. förordningen den 28 juni 1775 och Kongl. brefvet den 5 december 1780 för skattläggningarnes verkställande i Savolax och Karelen föreskrifva samt åt den högstbjudande under eganderätt försäljas, köparen skall,

om marken är renbetesland eller mot smörränta upplåten fäbodeslägenhet, vara förpligtad att lemna innehafvarne deraf ostörda i deras rätt till bete och nödigt bränsle; men jag anser att ett tillägg härvid bort göras af innehåll, att innehafvare af sådan mark äfven bibehållas vid sin rätt till nödigt virke för hus och hägnaders uppförande och underhåll; och får jag af sådan anledning föreslå att ståndet mätte bifalla punkten med förklarande tillika, att då någon trakt, som är renbetesland eller mot smörränta upplåten fäbodeslägenhet, med åsättande af smörränta försäljes åt den högstbjudande under eganderätt, innehafvarne deraf måtte jemväl bibehållas rätt till virkesfångst för underhållande af de hus och hägnader, som för betesrättens begagnande äro nödige. Härom vill jag hafva ett tillägg, men i öfrigt anser jag att vi ej hafva annat att göra än att bifalla betänkandet.

Svante Bergström från Östergötlands län: Den grekiska gudaläran framstälde det ondas princip under bild af ett odjur med hundrade hufvuden, som växte i träsken. Då ett hufvud afhöggs växte genast åter upp ett annat. Jag vill förlikna detta betänkande vid nämnde vidunder. Under en längre tid hafva emot svenska skattebonden från vissa håll uppstått angrepp med afsigt att inskränka hans eganderätt till den jord, han besitter. Man har velat inskränka hans afverkningsrätt och för sådant ändamål tillsattes en kommitté, som utarbetade ett betänkande, fotadt på denna åsigt. Vid förra riksdagen nedergjordes detta betänkande, men man uppstälde på samma gång vissa grunder i afseende å skogshushållningen, som Rikets Ständer ansågo böra tillämpas. Då sade man ock hvad man önskade i afseende å de norrländska skogarne. Detta var att afhugga ett hufvud, men se vi detta samma åter uppväxt. Rikets Ständer påpekade vid nämnde riksdag uttryckligen att man ej borde lägga hinder i vägen för redan anlagda hemmans utöfvande af sina rättigheter. Nu yrkar regeringen åter att de, som ej fullgjort sina kontraktsvilkor, skola gå förlustige den vidsträcktare rätt öfver den skog, som, efter fullgjorda odlings- och byggnadsskyldigheter, under skattemannarätt dem tillkom. Detta är ett så djerft ingrepp i eganderätten, att man måste förvånas öfver tilltaget. Rikets Ständers mening var nemligen ej att för alltid inställa rätt till nybyggen på de vidsträckta norrländska markerna, utan ständerna ville blott att en undersökning af dessa markers beskaffenhet skulle ega rum samt att under undersökningstiden nybyggesanläggningar-

ne skulle förbjudas. Äfven från denna åsigt har regeringen gått och antagit en ny princip, som jag ej väntat. Man föregifver att undersökningen skulle bli alltför dyr och ej motsvara sitt ändamål. I stället har man föreslagit att rätt till nybygges anläggande fortfarande skulle lemnas, men med rätt tillika att blott få begagna marken efter utsyning. På så sätt skulle uppstå två sorters skattehemman; redan detta är en sådan orimlighet att jag hoppas att ingen bonde skall derpå ingå och jag för min del afslår derföre betänkandet. Antaga vi denna princip, så återgå vi till den gamla inkräktningstiden. Man föregifver såsom skäl för inkräktningarne å statens sida den stora skogsförödelsen, men der bakom ligger en hund begrafven, som framdeles tränger sig från Norrland äfven ned till vårt gamla Sverige. Jag afslår förthy, som jag redan sagt, 1:a punkten, men som alla punkter i betänkandet stå i samband med hvarandra och riksdagen är långt framskriden, hvadan man ej torde hinna att utarbeta ett nytt förslag, afslår jag äfven de andra punkterna i hopp om att regeringen till nästa riksdag framlägger ett nytt och lämpligare förslag.

Uti detta Bergströms yttrande instämde *Carl Johan Johansson* och *Nils Jansson* från samma län, *Johan Johansson* från Nerikes samt *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs län m. fl.

August Danielsson från Norrbottens län: Ehuru det ej är mycket lönande att yttra sig i denna fråga, sedant kändt är, att tre stånd fattat sitt beslut i saken, i motsats till den åsigt jag för min del hyllar, kan jag ej med stillatigande förbigå densamma, helst frågan rör endast de nordliga länen och är af största vigt för den ort, jag representerar. Jag torde i sådant hänseende få lemna några upplysningar, i synnerhet som jag utaf åtskilliga hört yttras: att inom Norrbottens län icke skulle finnas några väsendtliga vidder af odlingsbar mark. Till följd häraf torde jag få meddela hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nämnde län, uti sin till Kongl. Maj:t, den 4 maj 1865, ingifna underdåniga skrifvelse härom yttrat:

»Utom hvad här förut är upptaget, inhämtas af afvittrings-landtmätaren L. Ruuths beskrifning, taxeringslängd och förslag till mantal, att den undersökta traktens första afdelning, belägen emellan Muonio elf och baslinien n:o 2 blifvit med tvärlinier genomskuren på hvarje 10,000:de fot af sin längd; att vid den längs efter dessa linier håll-

na besigtning till en bredd af 1,000 fot på hvardera sidan om dem, det inom dessa paraleller funnits tillsammans 113 tunnland 28 kappland odlingsbar jord till åker, samt 594 tunnland 26 kappland till gräsbärande mark, med en afkastning, från den sednare af 813 $\frac{7}{8}$ parmar olika slag af hö, hvilken åker och äng enligt skattläggningsmethoden svara emot 8 $\frac{7}{32}$ mantal; att då uppskattningen nu endast upptager de undersökta paralellogrammerna af 2,000 fots bredd hvardera, men afståndet dem emellan utgör 8,000 fot, som icke i uträkningen och uppskattningen ingått, så bör det uträknade beloppet tagas 5 gånger för att utvisa huru mycket odlingsjord till åker och äng, som finnes inom hela afdelningen, hvarigenom det visar sig att jordtillgången medgifver anläggning af hemman till 41 $\frac{3}{32}$ mantal. Uti sitt afgifna utlåtande upplyser den biträdande skogstjenstemannen: att jordmånen å den närmast elfven belägna delen utgöres af blandad sand- och mulljord, hvarföre derå växande träd både till tjocklek och längd uppnå större dimensioner än å de båda andra afdelningarne.

Det synes alltså af undersökningshandlingarne att inom denna första afdelning finnes mycken odlingsjord, och om denna än icke på sätt landtmätaren beräknat lemnar tillgång för 41 $\frac{3}{32}$ mantal utan endast till $\frac{1}{3}$ deraf, så uppkommer ändock omkring 14 mantal. Härtill åtgår efter 3,000 tunnland duglig mark på mantalet en vidd duglig mark af 42,000 tunnland, hvartill lägges impedimenter förslagsvis 21,000, således tillhopa 63,000 tunnland eller hela den rymd, som 1:a afdelningen innehåller. Då denna del af marken, enligt hvad visadt är, innehåller odlingsjord till åker och gräsbärande mark till den vidd, som behöfves för de hemman, hvilka derå kunna anläggas, samt då icke mindre än 11 särskildta hemman och nybyggen derinom redan finnas anlagda, hvilkas rätt genom kronoparken förnärmas, så anser eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande sig böra afstyrka denna marks användande till kronopark».

Härigenom anser jag fulleligen upplyst hvilka ofantliga odlingsmarker finnas inom berörde län och att det följaktligen ej kan vara förenligt med billighet och rättvisa, att anslå dessa till kronoparker och derigenom, utan vidare undersökning, afskära länets innevånare från tillfället att desamma odla och bebygga.

Jag vill närmare fästa mig vid Kongl. Maj:ts befallningshafvandes ofvanintagne yttrande och afvittrings-landt-

mätaren L. Ruuths beskrifning, taxeringslängd och förslag till mantal. Då man häraf finner, att den undersökta traktens första afdelning, belägen mellan Muonio elf och baslinien n:o 2, blifvit med tvärlinier genomskuren på hvarje 10.000 fot af sin längd; att den längs efter dessa linier hållna besigtning, till en bredd af 1,000 fot på hvardera sidan, befanns till åker och äng duglig mark, motsvarande 8 $\frac{7}{32}$ mantal, och att således denna trakt, efter uträkning, skulle innehålla 41 $\frac{3}{39}$ mantal till åker och äng odlingsbar mark; då man dessutom vet att Norrbottens län innehåller 940 qvadratmil, kan man lätt göra sig en föreställning om hvilka vidsträckta odlingslägenheter inom detta län finnas. Anmärkas bör härvid huru liten areal af det stora hela här blifvit undersökt och beskrifven.

Af samma Kongl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse inhemtas vidare: att skogarnes användande till hemmansanläggningar gifver staten större inkomster, än om de användas till skogsafverkning, hvilket synes af följande jemförelse:

Af ett helt hemman utgår i afgälder till kronan tillsammans	289: 54.
till presterskap och fattigvård	205: —
Summa	494: 54.

Då ett mantal ej tilldelas större egovidd än högst 2.500 tunnland, tål denna vidd ej högre afverkningsbelopp än 500 trän årligen, för att med tiden ega bestånd, och då stubböresafgiften för hvarje träd utgör 25 öre, har kronan icke att räkna från en dylik trakt större årlig inkomst än 125 rdr eller omkring $\frac{1}{4}$ af hvad ett hemman om 1 mantal, med lika stort område, årligen betalar till det allmänna.

Det har alltid varit min åsigt, att man, vid denna frågas behandling, bordt förena skogsafverkningsrättigheten med odlingsskyldigheten, och att man dessutom bestämde, att i den mån skogen finge från nybyggen afhemtas, byggnads- och odlingsskyldigheterne ökades. Detta synes ock vara Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt.

Men då jag nu finner att både regeringen och Rikets Ständer hysa helt andra åsigter och att här intet är att göra, får jag blott uttala den önskan, att detta stånd ej måtte biträda det beslut, hvartill utskottet kommit, emedan jag anser det ej värdigt ståndet, att på detta sätt förhindra jordens uppodling och utestänga den arbetande befolk-

ningen från den näring, som naturen frikostigt erbjudit den.

Det synes ock af detta betänkande, att Kongl. Maj:t ej påräknat, att de norrländska skogarne, intilldess de hunne ordnas, skulle lemna staten någon inkomst. Ja, jag tror, att staten, efter ett dylikt ordnande, aldrig kan påräkna någon behållning af dessa skogar; och jag hoppas, att den tid ej skall vara långt aflägsen, då man får inse orimligheten af nu föreslagna skogshushållning inom oftanämnda norrländska län.

Det är på dessa, med flera andra skäl, som jag ej kan godkänna ifrågavarande betänkande, utan yrkar å detsamma helt och hållet afslag.

Uti detta August Danielssons yttrande förenade sig *Per Östman* från Westernorrlands, *Gustaf Hedström* från Westerbottens och *Ola Lasson* från Kristianstads län.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Det är synnerligt svårt att lagstifta i en sak, som man ej förstår, det har jag erfarit i förevarande fråga. Alla klaga. I utskottet sökte man inhemta alla möjliga upplysningar i ämnet och man gick så långt derutinnan, att man för sådant ändamål slutligen lät tillkalla ledamöter af Rikets Ständer från de norra orterna, som troddes vara mera hemma i ämnet. Jag erkänner, att skogarna i Norrland gå sin undergång till mötes, om man fortsätter med skogsförödelsen, som man nu gjort en tid. Visserligen är det lätt att säga, att man afslår betänkandet, men det är väl ej skäl heller att göra Norrland till en ödemark. Man framlade vid sistlidne riksdag ett skogshushållningsförslag, som ej blifvit antaget. Man framlägger vid denna riksdag ett antagligt dylikt förslag, men man vill ej biträda det. Man säger, att det vore bondeståndet ovärdigt att bifalla detta förslag, men man tänker icke på oklokheten deri att låta skogshushållningen i Norrland fortgå såsom hittills. Det är väl utan tvifvel statens rätt att göra med sin skog som den för godt finner, att stipulera vilkor i händelse af dess öfverlåtelse. Den, som ej vill emottaga nybygge på dessa vilkor, slipper det. Det upplystes i utskottet, att nybyggarne, en del nemligen, sedan de väl afverkat skogen, lemna nybygget åt sitt öde. Man har sagt, att betänkandets hufvudsakliga syfte ej är att förekomma åverkan, utan något helt annat. Jag vill ej beskylla regeringen för så oädla motiver. Vill man, såsom Bergström sagt, åtkomma äfven fastigheterna i södra Sve-

rige, så blir då tids nog att språka derom. Framlägger någon ett bättre skogshushållningsförslag, än det nu framlagda, så skall jag understödja detsamma, men intilldess sådant skett, kan jag ej afslå, utan måste gilla betänkandet.

Med Rosenberg förenade sig *Johannes Andersson* och *Magnus Svensson* från Skaraborgs, *Lars Ersson* från Södermanlands, *Carl Dahlgren* och *Johannes Andersson* från Elfsborgs samt *Benjamin Börjesson* från Hallands län.

Josef Oskar Almqvist från Norrbottens län: Jag har mig bekant, att tre stånd bifallit betänkandet, med undantag deraf, att borgare-ståndet återremitterat andra punkten af detsamma. Jag skulle eljest gerna vilja instämma med Bergström och August Danielsson. Rosenberg insinuerar, att nybyggen sökts endast för att åtkomma skogen. Så skedde möjligen under Carl Johans tid, då han egde Gellivaraverken, men man bör ej skylla detta på norrländingen, utan på auktoriteterna, som tilläto Carl Johan att handla på så sätt. Numera ske ekonomiska besigtningar hvart tredje år och strängare tillsyn på skogarna förefinnes.

I afseende å 2:dra punkten är jag af lika mening med Olof Larsson, men jag yrkar betänkandets återremitterande beträffande denna punkt, helst borgare-ståndet återremitterat punkten, och vill jag vid återremissen hafva uttalat den mening, som inom nämnde stånd gjort sig gällande, nemligen att lapparne måtte befrias från skogsränta för renbetesland. Jag yrkar alltså återremiss af berörda 2:dra punkt.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Då redan medstånden i de flesta delar bifallit ifrågavarande betänkande, torde ett förslag om dess ogillande knappast medföra någon utsigt till ändring af detsamma. Men ehuru jag anser, att hushållande med skogarne är nödvändigt tror jag likväl det icke vara lämpligt att derigenom lägga hinder i vägen för landets uppodling och utveckling i de norra länen.

Att åverkan existerar och är öfverklagad är visserligen sannt, men dertill har orsaken ofta varit den, att de myndigheter, som på hemmansegares ansökning verkstält utsyning och utstämpling i de oafvittrade trakterna, icke gjort desamma på de ställen, sökanderne begärt, utan i närheten af åboernes bostad, der de ansett sig vid blifvande afvittring böra blifva i åtnjutande af skogsutmål.

Mera än ett halft sekel har förgått sedan afvittring i de norra länen började ock ännu torde många år återstå

innan den blir fullbordad. Jag fruktar att, om kronoparker afsättas på vissa trakter nära de gamla byarne och nybyggena, dessa vid en blifvande afvittring tvingas att få sin fyllnad i utmål utaf skog, på flera mils afstånd bortom den afsatta kronoparken, af de sämre qvarlemnade trakterna, och ännu värre kunde inträffa, om t. ex., innan afvittring skedde, dessa trakter blifva öfverlåtne till sågverksegare eller andra enskilde. Derföre anser jag, att för hemmans och nybyggens utveckling och förkofran bereddes större nytta och gagn för det allmänna och enskilda om, tvärtemot hvad utskottet föreslagit, så få hinder som möjligt lades deremot. Jag har härom exempel från min egen socken, der på 1700-talet tolf byar, enligt deras afvittringsdomar, ega fordran af kronan i utmål af skog cirka 6,776 tunnland, hvilka byar efter gjorda anspråk på erhållande häraf å kronoallmänningen, såväl vid nu pågående afvittring, som till och med hos regeringen, den 23 sistlidne Februari fått sina besvär underkände.

Jag kan således icke godkänna utskottets förslag i 1:sta punkten och förenar mig med dem, som yrka afslag å den 2:dra punkten samt att deruti göres det tillägg, som är yrkadt.

Rosenberg har framhållit den satsen, att skogarne gå till sin undergång i Norrland samt att förslag nu måtte uppgifvas för deras bibehållande. Jag hemställer till honom att framlägga ett förslag, passande för det nedre kustlandet. I det norra tror jag, då afvittring och laga skifte hunnit verkställas, att, om sparsamhet med skogarne noga iakttages, ingen fara är för handen. Från de på 10 à 15 mil uppe i lappmarken belägna socknarne är det väl egentligen fullmogen skog, som nedhemtas och ungskogen återger växt i dess ställe. Dessutom skulle, utom det att det icke lönade sig, densamma vid nedforslandet i de branta forsarna förderfvas. Äfven har tillåtelse till utstämpling och utsyning af skogsalster uppgått till lika hög kostnad, som afgiften till kronan, hvilket varit händelsen med sjutton bönder i Gafsele by inom Åsele socken, så att de deröfver anfört klagomål hos Kongl. Maj:t. Om nu ett nytt inskränkande förhållande, som förslaget innehåller, drabbar nyhemmanen, så blir följden, att stora kostnader föranledas genom utsyning till uppodling och skogsafverkning för den fattige, som jag ingalunda kan godkänna, helst som oloflig äverkan ej derigenom kan förekommas.

Jag yrkar derföre afslag å betänkandet i dess helhet sådant det nu befinnes.

Svante Bergström: Man har till försvar för betänkandet andragit, att det är tids nog att tänka på att skydda andra, då deras rätt trädes för nära, men detta är alltid de obotfärdigas förhinder, och man kan dymedelst så småningom komma dit man aldrig förut tänkt sig. Så kommer att ske, derest Sveriges skattebönder orättvist beröfvas hälften af sin egendom. Taga vi nu detta steg först, så taga vi snart flera steg på samma bana och det går lättare att stämma i bäcken än i ån. Man påstår att det icke ligger något ondt deri att bilda två slags skattehemman och att staten bör ega rätt bestämma vilkoren för nybyggesanläggningar. Detta är dock stridande emot förordningen om jords försäljning till skatte. Rådfråga vi historien, så skola vi finna, att statens rätt till svenska jorden är ingen, utan tillvällad under första Wasa-konungarnes tid. Ständerna hafva velat gå framåt, i afsigt att tillrättavisa sådana olagligheter, men så kommer man med det nu framlagda förslaget. Man äskar, att ett bättre förslag skall framläggas. Det nu framlagda, likasom det under sista riksdag, är dock uppgjordt af Rikets Ständer. Vill man läsa och rigtigt förstå Rikets Ständers förslag, så finnes deri nog bestämmelser, som äro rigtiga. Man har ock nog förstått det, men man vill per fas et nefas göra ingrepp i svenska bondens eganderätt. För min del har jag ej något egentligen emot de tre sista punkterna i betänkandet, men första punkten finner jag så orimlig, att jag ej kan tro, att bonde-ståndet kan godkänna den. En återremiss skulle förlänga riksdagen och derföre förklarar jag, att jag afslår betänkandet.

Olof Larsson: Då man yrkat återremiss på den punkt af betänkandet, som mitt förra yttrande hufvudsakligen afsåg, skall jag förena mig uti detta yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats vara slutad, framställde *talmannen* proposition på bifall till utskottets hemställan uti 1:sta punkten af betänkandet n:o 7, och då denna framställning besvarades med blandade ja och nej, samt rop på votering hördes, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som vill bifalla sammansatta stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets uti dess betänkande n:o 7 gjorda hemställan, att Rikets Ständer antaga Kongl. Maj:ts förslag rörande vissa vilkor för upplåtelse af de skogstrakter i Stora Kopparbergs och de norrländska

länen, som må tilldelas de nybyggen, hvilka hädanefter anläggas, äfvensom de nybyggen, för hvilka föreskrifna odlings- och byggnadsskyldigheter icke inom behörig tid blifvit i enlighet med gällande författningar verkställda; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bonde-ståndet afslagit utskottets omförmälda hemställan.

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 41 ja och 31 nej; och hade alltså ståndet bifallit utskottets berörda tillstyrkan.

Vid derefter gjord proposition om bifall till hvad utskottet tillstyrkt uti 2:dra punkten af samma betänkande n:o 7, eller att Rikets Ständer måtte bifalla Kongl. Maj:ts framställning i afseende å de öfverloppsmarker i Stora Kopparbergs och de norrländska länen, hvilka ej äro lämpliga att till kronoparker användas och såsom sådana bibehållas, blef detta tillstyrkande *återremitteradt;* i följd hvaraf öfverläggningen i denna del af ämnet skulle genom protokollsutdrag utskottet meddelas.

Utskottets i meranämnde betänkande vidare afgifna hemställanden, nemligen:

dels i 3:dje punkten, att, i enlighet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, stubböresmedlen från de norrländska länen, de der hittills uppburits såsom allmänna statsmedel, må, jemte de medel af enahanda beskaffenhet, hvilka kunna inflyta från Stora Kopparbergs län, från början af 1867 ingå till skogsplanteringskassan, för att på samma sätt, som nämnda kassa, disponeras och användas;

dels ock i 4:de punkten, att den af *August Danielsson* i ämnet väckta motion icke må till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda,

biföllos;

hvarefter slutligen sammansatta lag- samt allmänna besvärs och ekonomi-utskottets ofvan omförmälda betänkande n:o 16 likaledes

bifölls.

§ 3.

Efter föredragning af *stats-utskottets utlåtande n:o 100*, angående ersättning för sådana af Kongl. statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej

blifvit beviljade, blef utskottets tillstyrkan i *momentet litt. a* bifallen; hvaremot framställningen i *momentet litt. b*, uppå yrkande af *Carl Bernhard Rydström* från Kalmar län, som ansåg densamma vara ett hastverk och icke kunde godkänna formuleringen deraf, *afslogs*.

§ 4.

Började föredragningen af *stats- och banko-utskottets utlåtande n:o 10*, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 April 1861, angående en allmän hypotheksbank m. m., dervid till behandling förekom de 13 första punkterna af utlätandet, på sätt här nedan förmäles:

Utskottets hemställanden i *1:sta* och *2:dra punkterna* *biföllos*.

I afseende å *3:dje punkten*, innefattande förslag till förändrad lydelse af 7 § i Kongl. förordningen af en allmän hypotheksbank, yttrade:

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag måste medgifva, att utskottet sökt afhjelpa det öfverklagade onda i förevarande fall, men jag föredrager likväl Kongl. Maj:ts förslag framför utskottets hemställan. Antaga vi denna, så måste vi vänta två år och två särskilda bolagsstämmor måste hållas, innan lån till hypotheksföreningarne kunna utlemnas. Jag för min del anser ej så farligt, om hypotheksbankens delegare vid endast ett sammanträde få om länen bestämma. Jag godkänner derföre 1:sta och 2:dra momenten, men önskar, att med sista momentet i 7:de § må vidtagas den förändring, att orden i slutet "dock må ej utan föregånget beslut af hypotheksbankens delegare vid två näst efter hvarandra följande lagligen utlysta allmänna sammankomster samt Kongl. Maj:ts dertill lemnade bifall, lån till hypotheksförening annorledes än i kontanta penningar eller emot högre ränta än fem för hundrade om året samt ej heller med kapitalrabatt kunna utlemnas", må utgå och i stället införas följande: "Dock må ej utan föregången rådplägning med hypotheksföreningarnes ombud, såsom i 18 § om vigtigare ärenden säges samt Kongl. Maj:ts dertill lemnade bifall, lån till hypotheksföreningen annorledes än i kontanta penningar eller emot högre ränta än fem för hundradet om året, eller med kapitalrabatt kunna utlemnas." Om paragrafen så stiliseras, så blifver tiden då penningar

kunna fås ej så aflägsen. Jag föreslår derföre denna redaktionsförändring.

Med Carl Anders Larsson instämde v. talmannen *Anders Eriksson*, *Johan Viktor Lundqvist* och *Adolf Sköldberg* från Skaraborgs län jemte många flera af ständets ledamöter.

Per Östman från Westernorrlands län: Denna fråga har utskottet velat med allra största noggrannhet behandla. Man måste komma ihåg att hypotheksbankslagstiftningen är en särdeles vigtig gren af statsförvaltningen, med hvilken man ej bör vara för lättsinnig, och man har derföre ej velat lemna för lösa tömmar i fråga om denna lagstiftning. Jag har dock ej något emot Carl Anders Larssons förslag.

Efter sålunda fulländad öfverläggning *godkände* ständet det uti den nu föredragna 3:dje punkten framstälda förslag till förändrad lydelse af 7:de § i förordningen om hypotheksbanken med undantag af *senare delen af momentet 3*, som skulle erhålla följande lydelse: »Dock må ej utan föregången rådplägning med hypotheksföreningarnes ombud såsom i 18 § om vigtigare ärenden sägs, samt Kongl. Maj:t dertill lemnade bifall, lån till hypotheksförening annorledes än i kontanta penningar eller emot högre ränta än fem för hundradet om året eller med kapitalrabatt kunna utlemnas.»

Utskottets hemställanden och tillstyrkande uti 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 11 punkterna, *biföllos*.

12:te punkten, deruti utskottet föreslagit att ordalydelsen i § 4 af förordningen om allmänna hypotheksbanken måtte få följande lydelse: »Der delaktigheten efter särskild värdering bestämmes, må äbyggnaderne å egendomen ej i beräkning tagas. Ej må eller i något fall jordegendom till delaktighet i hypotheksförening antagas, der ej de för jordbrukets bedrifvande nödiga äbyggnader ä densamma äro mot brandskada försäkrade i någon af de med vederbörlig stadfästelse försedda försäkringsanstalter inom riket, hvilken hypotheksföreningens styrelse finner erbjuda full säkerhet.»

I anledning häraf yttrade:

Carl Dahlgren från Elfsborgs län: Det tillägg, som utskottet föreslagit i slutet af 4 § kan jag ej finna vara gagneligt för allmänheten. Det kan falla hypotheksföreningarnes styrelse in att helt simpelt bestämma att, derest fastigheterna äro försäkrade i sockenbrandstodsbolag, några län icke å dem beviljas. I Elfsborgs län t. ex.

hafva blifvit uppsagda alla lån i fastigheter, som ej varit brandförsäkrade i länets brandstodsbolag. Jag yrkar derföre att det föreslagna tillägget i slutet af §, lydande så: »Hvilken hypotheksföreningens styrelse finner erbjuda full säkerhet», må utgå.

Johannes Andersson från Elfsborgs län instämde med Dahlgren.

August Danielsson från Norrbottens län: Icke heller jag kan gilla det föreslagna tillägget. Jag har deltagit i åtskilliga värderingar och jag får upplysa att uti den socken, der jag är bosatt, finnes ett brandstodsbolag, hvars ansvarighetssumma belöper på en och en half million och detta bolag bör väl anses säkert; men efter utskottets förslag skulle sådant komma att bero på hypotheksföreningens herrar styresmän. Detta anser jag vara obilligt.

Anders Gudmundsson från Hallands län: Jemte det jag får tillkännagifva att jag vill bifalla punkten får jag tillika nämna att det synes mig som skulle de två föregående talarne ej hafva klart uppfattat hvad § innehåller. Förhållandet är nemligen numera, sedan Kongl. Maj:t öfverlemnat åt Kongl. Maj:ts befallningshafvande rättighet att fastställa brandstodsbolag, att alla sådana bolag, äfven socknarnes, hafva blifvit fastställde, och att det således ej är något hinder för fastighetsegare, hvilkas egendomar äro försäkrade i sockenbrandstodsbolag, att från hypotheksföreningen erhålla län. Jag bifaller förslaget.

Med Anders Gudmundsson instämde *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Adolf Sköldberg* från Skaraborgs, *Nils Svensson* från Blekinge, *Anders Andersson* från Göteborgs samt *Lars Persson* från Nerikes län.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Ifrågavarande tillägg har tillkommit på det att hypotheksföreningens styrelse må pröfva säkerheten för lånen. Då denna styrelse utses af delegarne sjelfve, så synes det ej vara farligt att medgifva dem nämnde pröfningsrätt. Att åbyggnad å egendomarne, som skola belånas finnes, är nödvändigt och den bör tagas i beräkning. Jag bifaller förslaget.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Äfven jag bifaller förslaget och tror att en sådan föreskrift, som blifvit föreslagen, är nyttig isynnerhet för den som eger jorden.

Nils Andersson från Wermlands län: Jag åter igen anser det ifrågavarande tillägget öfverflödigt, men god-

känner momentet för öfrigt. Då det är tillåtet att bilda härads- och sockneföreningar, vore det härdt om den, som hör till dessa, ej skulle få något hypothekslån innan han ingår i länets brandstodsförening. Åbyggnad ingår ej i värderingen. Styrelsen eger uppsäga lån för den, som ej uppför åbyggnad ånyo.

Uti detta yttrande förenade sig *Olof Olsson* i Slängserud och *Anders Jonsson* från Wermlands samt *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Det är visserligen sannt att åbyggnadens värde i sin helhet ej afses vid värderingen, men man kommer ej långt i skötandet af sin fastighet utan hus. Då hypotheksföreningens styrelse eger rätt att pröfva värderingen af jorden och fastigheten, som skall belånas, så vore det väl underligt om den icke också egde pröfva säkerheten af brandförsäkringen. Jag bifaller förslaget.

Denna åsigt delades af *Bälter Sven Ersson* och *Johan Bergström* från Kopparbergs samt *Jöns Andersson* från Malmöhus län.

Dahlgren: Det förefaller mig, som att ingen osäkerhet skulle finnas i brandförsäkring, som är tagen i ett fastställdt härads- eller socknebolag, och som län alltså borde på sådana försäkringar meddelas; men som jag redan nämnt har olägenhet i Elfsborgs län inträffat af dylika brandförsäkringar och jag fortfar derföre i mitt yrkande, och instämmer med Nils Andersson.

Öfverläggningen ansågs slutad. *Talmannens* framställda proposition på bifall till utskottets förslag besvarades med blandade ja och nej, hvadan, och då votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla sammansatta stats- och bankoutskottets uti 12:te punkten af dess utlåtande n:o 10 afgifna förslag till förändrad lydelse af §:n 4 uti Kongl. förordningen angående de allmänna grunder, som vid hypotheksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet, med bibehållande af §:ns nuvarande lydelse, afslagit omförmälda utskottets förslag.

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 53

ja mot 15 nej, och hade ståndet alltså *bifallit* utskottets ifrågavarande förslag.

13:de punkten,

Angående minimum af jordvärde för inträde i hypotheksförening eller om ordalydelsen af blifvande 5 § i Kongl. förordningen angående hypotheksföreningarne.

Under öfverläggningen härom yttrade:

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag hemställer att ståndet måtte för sin del bestämma att ifrågavarande minimibelopp måtte bestämmas till 2,000 riksdaler. Vid bolagsstämmor i flera orter har man afhandlat detta ämne, och alla hafva synts ense om nyttan af en dylik höjning. Man bör komma ihåg att länekostnaderne äro stora samt att dessa ej utan olägenhet kunna gäldas med så små län som 500 riksdaler.

Hans Hægermarck från Gefleborgs län: I motsats till förra talaren påyrkar jag att minimisumman må fortfarande utgöra 1,000 riksdaler, hvilken åsigt jag i utskottet ock förfäktat. De skäl man der anfört för förhöjningen hafva, efter mitt förmenande, varit allt för svaga för att fästa sig vid. Man säger att kostnaderne för länen skulle blifva alltför betungande för de smärre jordegarne. Dessa behöfva ej ett sådant förmynderskap. Liqviderna kunna ju sändas med posten. Jag har varit värderingsman och har derunder förnummit huru väl de smärre läntagarne använda sina upplånta medel, då jag deremot ofta funnit att de större läntagarne icke användt länen till jordens upphjelpande. Jag vill ej att de små läntagarne skola utestängas från hypotheksföreningarne.

Lars Persson från Nerikes, *August Danielsson* från Norrbottens och *Peter Larsson* från Gotlands län förklarade sig instämma med Hægermarck.

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län: Om jag trodde att jag trädde de små böndernas eller de små läntagarnes rätt för nära genom att yrka minimisummans höjande, skulle jag ej framställa ett sådant yrkande, men då min tanke är, att en låntagare, som har att erbjuda en säkerhet af 1,000 riksdalers jordvärde, gör förlust på länen i stället för att skörda vinst af dem, så instämmer jag med Carl Anders Larsson. Sjelf har jag till 6,000 riksdaler uppskattadt jordvärde, men jag har dock ej tagit något hypotheklån, af skäl att jag anser det blifva mig för dyrt. Dessutom kunna ju tvenne mindre jordegare slå sig tillsammans om ett lån. Hypotheksför-

eningarne få ock sjelfve lättare lån, derest minimibeloppet för lån i dem ej är för lågt.

Nils Andersson från Wermlands län: Jag är alldeles emot att höja minimisumman. Det vore en orättvisa emot de mindre jordegarne. Någon olägenhet eller osäkerhet af stadgandets bibehållande, sådant det nu är, kommer ej heller att inträffa. De mindre egendomarne äro lättare säljbara än de stora. Der jorden är bördig behöfs dessutom ej så stor areal för att få egendomen i högt värde, hvaremot förhållandet är tvärtom i skogsbygden. Jag kan ej förstå att hypotheksföreningarne af minimivärdets höjande skulle skörda annan fördel än den att de möjligen finge färre låntagare.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Skola hypotheksföreningarne fylla sitt ändamål så skola de icke utesluta de små låntagarne. Man har sagt att tvenne smärre jordegare kunna slå sig ihop om ett lån, men sådant tillåter ej reglementet. De mindre länen äro mindre riskabla än de större, ty vanligen skötas de mindre bättre.

Ake Andersson och *Jöns Andersson* från Malmöhus län instämde med Ola Bosson Olsson.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Det förundrar mig att en så rättänkande man, som Carl Anders Larsson, vill uppdraga ett streck för de smärre jordegarne i afsigt att försvåra deras tillträde till hypotheksländen, men ändå besynnerligare förefaller det mig att Lundahl, som förklarat att han ej vill taga maten ur munnen på den fattige, hyllar samma åsigt. Den rike, vill man, skall få låna stort, men den fattige, som bäst behöfver låna, honom skall betagas en sådan förmån. Den mindre jordbrukaren har dock lättare att realisera sin egendom än den större. Vi veta att Mälareprovinserne hafva en hypotheksförening. Denna förening hade ett sådant streck. De små jordegarne fingo ej vara med bland herrarne, men hvad blef följden? Jo! att de förra bildade en särskild förening, der ej något streck förefinnes och hvilken förening är den enda välkända, som haft penningar att låna ut. Om vi nu bestämma här ett dylikt streck så får denna förening ej komma med i hypotheksbanken, hvilket kanske också kunde vara öfverflödigt. Jag motsätter mig emellertid på det högsta all förhöjning uti minimisumman.

Uti detta Uhrs yttrande instämde *Johan Viktor Lundqvist* från Skaraborgs, *Carl Johan Kjellman* och *Johannes Andersson* från Jönköpings län m. fl.

Carl Anders Larsson: Det kan se besynnerligt ut då jag förklarar att, just för det jag vill stå på de smärre jordegarnes bästa, jag päyrkar höjningen af minimibeloppet. Hvar skola dessa nemligen taga medel och ränta till sina län? Dessutom bör man komma ihåg att taxeringsvärdet förr ej var mer än en tredjedel mot hvad det nu är och hvad skall följden således blifva om vi afslå den ifrågasatta förhöjningen. Jag undrar just på att Uhr klagar, då äfven han trott hypotheksbanken vara nyttig för landet. Att ränteförhållandena blifvit förändrade är visserligen ej bra, men Örebro hypotheksförening måste man medgifva hafva opererat ringa i jemförelse med andra föreningar. Jag päyrkar fortfarande minimibeloppets fastställande till 2.000 riksdaler, helst nu sedan taxeringsvärdet blifvit så höjdt. Det är icke någon enskild motionär utan föreningarnes delegare sjelfve, som gifvit uppslaget eller förslaget till den ifrågasatta höjningen.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Denna fråga kan visserligen ses från tvenne sidor och den enas skäl kan vara lika goda som den andras, men jag finner dock ej någon anledning till att vi skola afvika från utskottets förslag. Det kan väl vara mera besvär med de små än med de större lånen, men då hypotheksföreningarne bildats för jordbrukarne i allmänhet, böra ej de mindre uteslutas. Omkostnaderna äro väl lika stora för de mindre som de större låntagarne, men det beror ju på dessa sjelfva att underkasta sig omkostnaderna. 100 riksdaler kunna ofta vara nyttigare för den mindre jordbrukaren än flera gånger denna summa för de större egendomsegarne. Icke heller orsaka de mindre lånen större risk, helst styrelsen kan nedsätta värdet af egendomen till det belopp den i verkligheten eger. Jag bifaller utskottets förslag.

Carl Johan Johansson från Östergötlands län instämde m. fl.

Per Andersson från Blekinge län: Icke heller jag kan inse skälet, hvarföre ej den mindre jordbrukaren likaväl som magnaten må få lån i hypotheksföreningarne. Det kan väl ej vara för bokföringens skull. Den mindre jordbrukaren tänker nog för sig, och om han är arbetsför och flitig, så bergar han sig nog. Det skulle förundra mig mycket om Carl Anders Larssons här uttalade åsigt inom ståndet skulle segra. Att den, som säger sig vara mindre jordegare och behöfva lån, ej vill bifalla utskottets förslag, förefaller mig också bra besynnerligt. Alla ha vi ej lika stor vigilans-

förmåga och man bör derföre ej betaga den som har en bristande sådan, tillfälle att få sitt lånebehof tillfredsställdt.

Hægermarck: Jag instämmer med Uhr. Med anledning af *Lundahls* yttrande om värdet af jorden i hans hemort får jag nämna att i Gestrikland köpes 14—15 tunland odlingsbar mark för 1,000 rdr. För egaren deraf vore det nog nyttigt att mot pant af denna mark erhålla ett lån af 500 rdr. Till genmäle af hvad Carl Anders Larsson yttrat derom att taxeringsvärdet förut varit lägre, än nu för tiden, vill jag svara att taxeringsvärdet ej här är att rätta sig efter, då låntagaren kan begära värdering.

Josef Oscar Almqvist från Norrbottens län: Under diskussionen har jag kommit att tänka på komedien »mäster Smith eller aristokrater äro vi alle». Skulle Carl Anders Larssons förslag gå igenom och de små jordegarne sålunda icke få några hypotekslån, så blefve följden deraf att uti Norrland högst få kunde blifva medlemmar af hypotheksföreningen. Derför och på grund af hvad Uhr yttrat bifaller jag utskottets förslag.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag är förekommen af dem, som vilja bifalla. Dessutom får jag erinra att då för att blifva riksdagsman, man blott behöfver ett jordvärde på 1,000 rdr så bör man ock på detta kunna få låna 500 rdr.

Nils Andersson: Man har talt om att hypotheksföreningarnes delegare sjelfve begärt förhöjningen. Derpå tviflar jag. I Wermland åtminstone har direktionen sjelf tvenne gånger framlagt förslag om minimisummans ökande till 2000 rdr men delegarne hafva afslagit framställningen, och skulle delegarne från Wermland veta utaf det nu framlagda föreslaget, så skulle de dertill säkert svara nej.

Uhr: Jag har ytterligare begärt ordet, derföre att man sagt att hypotekslånen skulle blifva dyra för de små jordegarne. Jag har aldrig hört annat än att dessa lån skulle vara de fördelaktigaste man kan få. Om Carl Anders Larsson ej voro så ärlig, så skulle jag misstänka honom för att vilja hafva in de små jordegarne i privatbankerna. Dessa små jordegare, som behöfva lån bättre än andra få då betala sina 8 procent och det vore sämre än att hafva stående lån. Man har yttrat att Örebro hypotheksförening rört sig i liten skala. Det förstår sig, men 10,000,000 rdr äro också penningar. Äfven jag tror att förslaget om höjningen ej kommit från hypotheksföreningsdelegarne och säker på är jag, att de inom Örebro län befintliga ej skulle vilja ändra reglementet i förslagets syfte.

Lundahl: Jag är tacksam för hvad som talats till minoch de mindre jordegarnes fördel; men omöjligt bär det sig att taga hypothekslån för att betala skuld. I min hemort kan ett tunnland jord icke få köpas för 500 rdr, isynnerhet närmast städerna är den dyr.

Per Östman från Westernorrlands län. Sedan diskussionen fått en sådan utsträckning vill jag upplysa att jag i utskottet biträdt utskottets hemställan och att jag gör det äfven nu. För grundsatsens skull vill jag ej utesluta någon från delaktighet i hypotheksföreningarne.

Ola Bosson Olsson: Man har sagt att det icke skulle vara någon fördel för de små jordegarne att få län, men min tanka är att det allt utgör en fördel att få tillfälle att odla. De som köpt sina hemmansdelar under en tid, då det var godt om penningar skola få svårt att nu liqvidera köpeskillingen, om de ej få hypothekslån.

Öfverläggningen ansägs slutad. Uppå framställd proposition af *talmannen* blef härefter den nu föredragna 13 punkten af ståndet *bifallen*.

Då tiden var långt framskriden åtskiljdes ståndets ledamöter nu kl. ½3 e. m. för att till fortsättning af öfverläggningen åter sammanträda kl. 6 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

De i ståndets plena den 23 nästlidne april samt den 17 i denna månad förda protokoll justerades.

§ 2.

Uppå derom gjord begäran beviljades *Carl Isak Bengts-*

son från Kronobergs län 3 veckors ledighet från riksdagsgöromålen, att beräknas från den 2 instundande juni.

§ 3.

Fortsattes den i förmiddagens plenum började föredragningen af *sammansatta stats- och banko-utskottets utlåtande n:o 10*, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 April 1861, angående en allmän hypotheksbank m. m., dervid ståndet fattade följande beslut:

14:de punkten, uti hvilken utskottet föreslagit ändring i 8 § af förordningen, angående hypotheksföreningar,

bifölls.

15:de punkten, utskottets framställning, att föreskrifterna i 10 § angående tysta förmänsrätter, bevis rörande förmynderskap och uppbördsmannaansvar mätte uteslutas och § erhålla förändrad lydelse,

godkändes.

16:de punkten, uti hvilken utskottet hemstält, att 13 § uti förordningen angående hypotheksföreningar mätte erhålla förändrad uppställning,

bifölls.

Uti *17:de punkten* hade utskottet föreslagit, att, i öfverensstämmelse med hvad som blifvit anfördt vid § 11 i förordningen angående hypotheksbanken, beträffande påföljden af uraktlåten ränte- eller kapital-inbetalning, 14:de § af förordningen angående hypoteksföreningar mätte erhålla följande förändrade lydelse:

»Försummar delegare, som lån erhållit, att på behöriga, uti hypoteksföreningarnes reglementen, utsatta tider full liqvid af ränta, årlig afbetalning på hufvudstolen och bidrag till bestridande af förvaltningskostnaderna till föreningen verkställa, ege styrelsen, hvad sålunda förfallet är, sednast vid nästa sammankomst genom lagsökning utkräfva låta, och vare derjemte den försumlige pligtig att från och med förfallodagen dröjsmålsränta å hela det förfallna beloppet, efter enprocent för månaden, erlägga».

Med anledning häraf begärde nedannämnde ledamöter ordet och yttrade:

Jonas Andersson från Östergötlands län: Med utskottets förslag i denna punkt är jag icke fullt beläten, ty den här föreslagna dröjsmålsräntan öfverstiger den kostnad eller skada, som uppstår genom den försummade inbetalningen, och föreningen är dessutom i tillfälle att på annat sätt godtgöra dig för den förlust, som den tillskyndas ge-

nom försummad inbetalning. Uti 5:te punkten har väl blifvit föreslagen och af ståndet antagen en dröjsmålsränta af trefjerdedels procent i månaden, motsvarande nio procents årlig ränta, men det i denna punkt föreslagna skall säkerligen, utom att det kan ifrågasättas, huruvida det är förenligt med nu gällande lag om ränta på 6 månaders län, väcka mycken förvåning och obehaglig uppmärksamhet i landsorten. Då styrelsen är berättigad att ålägga den försumlige att ersätta all den skada, som genom hans försumlighet uppstår, kan sådant vara tillräckligt, ty hypotheksföreningen bör väl icke vara någon procenterianstalt. Jag vet i sanning icke, hvarföre denna inrättning icke skall kunna åtnöjas med likadan ränta, som andra banker. Af erfarenhet från min hemort kan jag vitsorda att flere personer derstädes, som erhållit lån från hypoteksföreningen, sökt till att ordentligt fullgöra sina inbetalningar, men då de af omständigheterna blifvit tvungna att uppskjuta betalningen utöfver förfallodagen, synes det vara mycket hårdt och obilligt, att de skola nödgas betala 12 procents ränta.

Då jag icke finner något skäl att här bestämma dröjsmålsräntan till högre belopp, än i 5:te punkten, hemställer jag, att slutet af 14 § måtte erhålla sådan lydelse: »och vare derjemte den försumlige pligtig att, utom särskild ersättning för genom dröjsmålet föreningen tillskyndad kostnad, från och med förfallodagen dröjsmålsräntan å hela det förfallna beloppet, efter tre fjerdedels procent för månaden, erlägga.»

Nils Andersson från Wermlands län: Jag är förekommen af Jonas Anderson och instämmer med honom i fråga om räntan, men jag anser det öfverflödigt att bestämma någon serskild kostnadsersättning derutöfver, då man vet, att den, som lagsökes, alltid varder ålagd att gälda lagsökningskostnaden.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Jag kan icke gilla den här föreslagna höga straffräntan, utan jag anser, att, om den enskilde delegaren betalar samma eller lika hög ränta, som hypotheksföreningen betalar till hypotheksbanken, sådant kan vara tillräckligt. Verkställande direktören, kamereraren och ombudsmannen, hvilka hafva sin lön och äro skyldige att på bestämda tider uppvakta, böra väl vara pligtige att, utan serskild ersättning, emottaga inbetalningar, äfven om de icke erläggas på förfallodagen. På sätt Nils Andersson rigtigt anmärkt, måste den, som icke betalar utan lagsökning, vidkännas de med lagsökningen för-

enade kostnader, och derför anser jag det vara tillfyllest, om straffräntan bestämmes till tre-fjerdedels procent.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag vill fästa ståndets uppmärksamhet deruppå, att det icke ens är lagligt att bestämma 9 procents ränta, då det är förbjudet att på intecknade förbindelser beräkna sig mera, än 6 procents ränta om året. Jag skulle således för min del helst önska, att det gamla stadgandet, som är i fullkomlig öfverensstämmelse med räntelagen, mätte oförändradt bibehållas.

Samma åsigt delades af *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs, *Nils Svensson* från Blekinge, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings och *Åke Andersson* från Malmöhus län.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Af förevarande utlåtande synes det, huru penningeintresset äfven i denna fråga gjort sig gällande. För min del trodde jag icke, att hypotheksföreningarne skulle blifva sådane procenteri-anstalter, som man nu vill göra dem till, och jag kan icke annat än, på samma gång jag beklagar, att ståndet redan godkänt utskottets förslag i 5:te punkten, motsätta mig den dryga dröjsmålsränta, som utskottet här föreslagit. Då, enligt vår nu gällande räntelag, det icke är tillåtit att på sådana papper, som här äro ifråga, godtgöra sig högre, än 6 procents årlig ränta, och det icke är en allmän inrättning värdigt att uppträda såsom pantlånare, kan jag icke annat, än yrka afslag å utskottets hemställan, samt att det måtte få förblifva vid hittills gällande räntefot.

Sedan *talmannen* erinrat, att hvad Rikets Ständer besluta och Kongl. Maj:t fastställer alltid är *lagligt*, fortsattes diskussionen af

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag medgifver verkligen, att 5:te punkten blef af förbiseende godkänd, ehuru utskottets uti densamma afgifna förslag var stridande emot nu gällande stadganden angående ränta; men vi måste dock för konseqvensens skull här fatta ett med vårt föregående öfverensstämmande beslut samt derjemte tillse, dels att de serskilda hypotheksföreningarne icke behöfva depensera alltför mycket, dels ock att alla delegarne måtte åtnjuta samma vilkor. Jag vill icke så strängt hålla på mitt förslag, men jag anser mig, i anledning af Nils Anderssons yttrande, böra fästa ståndets uppmärksamhet deruppå, att äfven andra omkostnader, än de med lagsökning förenade, kunna för hypotheksföreningen uppstå ge-

nom delegares försummelse att verkställa föreskrifna inbetalningar, ty om penningar icke inflyta på de tider, då hypoteksföreningen skall verkställa inbetalning till hypoteksbanken, måste de på annat sätt anskaffas och sådant lärer icke låta sig göra utan särskilda kostnader. I öfrigt vidhåller jag hvad jag förut yttrat.

Hans Hægermarck från Gefleborgs län instämde.

Nils Petersson från Kalmar län: Det synes icke mycket återstå af stadganderna om 6 procents ränta, sedan vi godkänt 5:te punkten af detta utlåtande och man nu derjemte vill äfven här medgifva högre ränta. Om hypoteksföreningarna skola kunna bibehålla sin kredit och reda sig, måste de på förfallodagarna fullgöra sina skyldigheter, och om de fördenskull äro tvungne att betala högre ränta, måste också delegarne finna sig uti att göra detsamma. Jag anser likväl dröjsmåls- eller straffräntan icke böra bestämmas till högre, än tre-fjerdedels procent i månaden, och kommer att rösta i enlighet med en sådan åsigt.

Nils Andersson från Wermlands län: Lika med Carl Anders Larsson skulle jag helst önskat, att det hittills varande stadgandet, angående räntan, oförändradt bibehållits; men då vi antagit utskottets förslag i 5:te punkten, torde det vara nödvändigt att äfven här bestämma dröjsmålsräntan till tre-fjerdedels procent i månaden.

Per Nilsson från Malmöhus län: Det lärer väl icke gerna gå an att bestämma den här ifrågavarande räntan lägre, är utskottet föreslagit, såvida man nemligen icke vill att hypoteksföreningen skall drabbas af förlust, ty det förefaller mig alldeles tydligt och klart, att, om en mängd af delegarne försumma att ordentligt fullgöra sina inbetalningar, sådant ovilkorligen skall tillskynda föreningen förlust. Billigt är det väl också, att den enskilde delegaren betalar till föreningen något högre ränta, än denna erlägger till hypoteksbanken, hvarföre jag, i betraktande jemväl deraf, att den förfallna räntan utgör ett nytt kapital, på hvilket ränta bör betalas, vill bifalla denna punkt oförändrad.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Utskottets förevarande förslag kan jag icke godkänna, ty jag anser det vara obilligt och orättvist; men jag tror deremot, att, då vi godkänt utskottets förslag i 5:te punkten, vi äfven böra bestämma den här ifrågavarande dröjsmålsräntan till tre-fjerdedels procent i månaden.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag är helt och hållet förekommen af Per Nilsson och vill bifalla utskottets förslag i denna punkt, ty det är alldeles klart,

att hypotheksföreningen tillskyndas förlust derigenom, att derifrån utlemnade lån icke liqvideras på förfallotiderna. Då vi uti 5:te punkten bestämt räntan till tre fjerdedels procent i månaden, faller det af sig sjelft, att den ränta, som här är i fråga, bör fixeras till det belopp, som utskottet föreslagit. Den förlust af en fjerdedels procent, som sålunda uppkommer, uppväges till betydlig del derigenom, att delegarne äfven få andel uti reservfonden, af hvilken utdelning sker, sedan den vuxit till 500.000 riksdaler. Om räntorna icke inbetalas på förfallotiderna, uppstår naturligtvis för hypotheksföreningen en förlust, som kan och bör betäckas med den ifrågavarande straffräntan. Jag godkänner utskottets förslag.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Att vi godkänt 5:te punkten af förevarande utlåtande medför icke så stor fara och olägenhet för hypotheksföreningarne, som man här vill låta påskina, ty den goda kredit, som de åtnjuta, gör det för dem möjligt, att, om så nödigt blifver, från annat håll, emot 6 procents ränta, upplåna de penningar, som skola till hypotheksbanken inbetalas, hvilket dock icke alltid stär den enskilde delegaren till buds. Orsaken, hvarföre man i 5:te punkten bestämt straffräntan så hög, är den, att man trott sig derigenom kunna skrämma låntagarne att mera ordentligt fullgöra sina liqvider. Ehuru denna sistnämnda straffränta är bestämd till tre fjerdedels procent i månaden, anser jag det icke vara inkonseqvent, att här låta bero vid 6 procents ränta, ty då hypotheksföreningarne i orterne icke betala högre procent, böra de enskilde delegarne icke heller mera betungas, helst alla med länet förenade kostnader utgå med förmånsrätt.

Anders August Andersson från Östergötlands län: Om ståndet vill bestämma den i denna punkt omnämnda räntan till 6 procent, vill jag ingalunda sätta mig deremot, men jag håller före, att, då man bestämt den i 5:te punkten förekommande räntan till trefjerdedels procent i månaden, man bör i denna punkt besluta i enlighet dermed. Så svåra kunna väl tiderna icke blifva, att alla eller de fleste låntagare skola underlåta att fullgöra sina inbetalningar, och äfven om så skulle inträffa, kunna nog hypotheksföreningarne anskaffa de medel, som erfordras för inbetalning till hypotheksbanken, isynnerhet om så anordnas, att de hafva kreditiv på riksbanken.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag har begärt ordet i anledning af Per Nilssons och Svante

Bergströms yttranden och vill fästa ständets uppmärksamhet deruppå, att, om ock, hvad jag gerna medgifver, straffränta bör finnas stadgad, såsom utgörande en ofta ganska välbehöflig sporre för tröga betalare, denna dock, enligt mitt förmenande, icke bör höjas, till dubbla beloppet af den vanliga räntan. Om normalräntan är 6 procent, anser jag den försumlige låntagaren böra betala något för sin försumlighet, men om straffräntan bestämmes till 3 procent, synes sådant vara tillräckligt. Om, på sätt Carl Anders Larsson föreslagit, den här ifrågavarande räntan bestämmes endast till 6 procent, skulle, vid det förhållande, att föreningen till banken betalar 9 procents straffränta, sådant icke lända till någon fördel för de fattiga delegarne, hvilka, så snart ränta och amortering icke på förfallodagen liqviderades, säkerligen genast blefvo lagsökta. Detta skulle naturligtvis vara skadligare för delegarne, än om de betala något högre ränta, hvilken jag föreslår till tre fjerdedels procent i månaden.

Per Östman från Westernorrlands län: Om man utan skada för institutionen kunde helt och hållet borttaga straffräntan, skulle jag icke hafva något att deremot erinra, men sådant låter sig naturligtvis icke göra. Då emellertid hypotheksföreningarne måste till hypotheksbanken betala tre fjerdedels procents straffränta i månaden, anser jag det icke vara obilligt, om den enskilde delegaren betalar den fjerdedels procent mera, som i denna punkt blifvit föreslagen, ty denna procent, huru obetydlig den än är, utgör en sporre för låntagaren att ordentligt på förfallotiden liqvidera sin skuld. Ehuru jag således vill godkänna utskottets förslag, skall jag dock icke sätta mig emot, om ståndet vill bestämma den här ifrågavarande till tre fjerdedels procent i månaden, men längre vill jag icke gå.

Anders Gudmundsson från Hallands län: Hvad hypotheksbank-lagstiftningen beträffar, befinna sig Rikets Ständer på en ganska betänklig fot, och pengar äro för närvarande så dyra att upplåna, att hypotheksbanken enligt nu gällande instruktion icke kan upplåna några sådana. Om penningar kunde erhållas från några allmänna kassor, så kunde man möjligen bestämma räntan till något lägre belopp, men då vi veta, att man i enskilda banker får betala 7 procents ränta på der upplånta penningar, anser jag, att man icke bör nedsätta den här ifrågavarande straffräntan till högre belopp, än utskottet föreslagit. Ehuru jag innerligen gerna ville göra dessa lån

så billiga, som möjligt, hvilket i främsta rummet skulle lända till jordbrukarnes fördel, måste jag likväl bifalla utskottets förslag, helst detsamma i sig innefattar en sporre för delegarne att vara ordentliga uti fullgörandet af sina inbetalningar.

Per Nilsson från Malmöhus län: Låt också vara, att hypotheksföreningarne kunna med större lätthet, än den enskilde, upptaga lån, så är det likväl icke sagdt att lån kunna i föreningarne upptagas i samma stund som en mängd af deras utestående fordringar befinnas förfallna och obetalda. En del af de utestående lånen kunna liqvideras på kortare och en del på längre tid efter förfallodagen, men ränteförlust måste alltid för hypotheksföreningen uppkomma. Att stifta en lag, hvarigenom de, som ordentligt fullgöra sina liqvider, komma att förlora lika mycket, som den försumlige låntagaren, är icke rigtigt; och då det är Rikets Ständers skyldighet, att, sävidt möjligt är, meddela föreskrifter, som leda till ordentlighet i affärer, yrkar jag fortfarande bifall till utskottets förslag.

Lars Magnus Carlsson från Stockholms och *Johan Johansson* från Nerikes län instämde.

Nils Andersson från Wermlands län: En föregående talare, Svante Bergström, har sökt lugna oss dermed, att de delegare, som varda betungade med ifrågavarande en fjerdedels procents förhöjning i räntan, få sin skada igen från reservfonden, men då man vet, huru med denna fond i allmänhet hushållas, torde någon utdelning från densamma icke vara att förvänta. Jag har mig till och med bekant, att delegarne uti en viss hypotheksförening fått tillskjuta en procent, hvarföre jag så mycket hellre instämmer uti hvad Jonas Andersson föreslagit.

Jonas Andersson: Jag trodde mig icke skola behöfva fästa Per Nilssons uppmärksamhet deruppå, att tiderna för närvarande äro sådana, att mången, med bästa vilja att på förfallodagen liqvidera sin skuld, icke har förmåga dertill. Dessutom skola vi komma ihåg, att hypotheksföreningarne äro till för folkets skull och icke tvärtom samt att meningen således icke kan vara, att dessa föreningar skola förtjena på folket. Då hypotheksföreningarne få beräkna sig till godo lika hög ränta, som de sjelfve betala, kan ju icke någon förlust för dem uppkomma. Det skulle verkligen vara en klen styrelse, som icke vore beredd att anskaffa kapitaler vid de tillfällen, då utbetalningar skola verkställas. Sjelf har jag någon erfa-

renhet om hvad som i den vägen kan göras och vet, att sådant icke är omöjligt.

På grund af hvad jag nu anfört, och då det alltid skulle väcka förtrytelse hos allmänheten, om den blefve underkunnig derom, att hypotheksföreningarne fordra högre straffränta, än de sjelfve på sina upplånta kapitaler betala, yrkar jag fortfarande, att den här ifrågavarande dröjsmålsräntan måtte bestämmas till tre fjerdedels procent i månaden.

Per Nilsson från Malmöhus län: Icke heller jag trodde mig behöfva för Jonas Andersson påpeka, att den, som ordentligt fullgör sina inbetalningar, icke bör drabbas med förlust för den oordentliges skull, hvilket blefve händelsen, om utskottets förslag icke antages.

Johan Peter Andersson från Elfsborgs län: Jag har icke begärt ordet, för att i denna fråga inverka på någons öfvertygelse, utan endast för att tillkännagifva, att jag helst vill bifalla utskottets förslag,

Carl Anders Larsson: Då ståndet höres i det närmaste vara ense derom, att här ifrågavarande straffränta bestämmes till tre fjerdedels procent i månaden, vill jag icke längre hålla på mitt förslag, samt hemställer till dem, som påyrkat godkännande af utskottets förslag, att äfven de måtte förena sig uti pluralitetens åsigt.

Öfverläggningen förklarades afslutad; *talmannens* proposition på bifall till hvad utskottet i denna punkt föreslagit, blef med öfvervägande nej besvarad; hvarefter, uppå förnyad proposition, ståndet beslöt, att den här ifrågavarande dröjsmålsräntan skall utgå med tre fjerdedels procent i månaden.

18:de punkten, uti hvilken utskottet föreslagit, att, jemlikt bankdelegarnes förslag, det i slutet af första stycket uti 17 § förekommande ordet »påförda» borde utbytas mot ordet »tillgodoskrifna»,

bifölls.

19:de punkten, uti hvilken utskottet tillstyrkt bifall till åtskilliga af hypoteksbanksdelegarne föreslagna förändringar af 20 § i förordningen, angående hypotheksföreningarne,

godkändes.

20:de punkten, uti hvilken utskottet hemstält, att en af Johannes Andersson från Elfsborgs län inom detta stånd väckt motion om inrättande af en jordbruksbank, der penningar kunde få lånas mot återbetalningsrätt under 5 à

10 är m. m., måtte lemnas utan vidare afseende, föranledde diskussion, uti hvilken deltogo och sig yttrade:

Johannes Andersson från Elfsborgs län: Såsom motionär i frågan, finner jag mig icke tillfredsställd med det svar, som utskottet gifvit på min motion och jag vill derföre icke med tystnad låta utskottets hemställan passera.

Då Rikets Ständer nu varit tillsammans öfver 7 månader samt föga, om ens något, blifvit uträttadt för afhjelpande af den svåra penningeförlägenhet, som varit och är rådande i nästan alla provinser inom riket, ty hvad, som blifvit åstadkommit med våra motioner, kan icke vara tillfyllestgörande för att bota den bland allmogen i landsorten varande allmänna penningekrisen, hvilken synes vara i allt större tilltagande, har jag tänkt, och jag hoppas, att mina aktade ståndsbröder gilla denna min åsigt, att bondeståndet borde besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om nedsättande af en kommitté, som utarbetade ett grundligt förslag till penningebristens afhjelpande, hvilket förslag sedermera blefve framlagdt till behandling vid nästa riksdag; och får jag alltså vördsamligen anhålla, dels att talmannen ville härom framställa proposition, dels ock, att, om ståndet fattar ett med min framställning öfverensstämmande beslut, de öfriga stånden måtte inbjudas att uti detsamma sig förena. Saken synes mig vara af högsta vigt och jag hyser säker förhoppning derom, att frågan, sedan den blifvit af en kommitté närmare utredd, skall vid nästa riksdag vinna större uppmärksamhet, än som vid denna riksdag kommit den till del.

Per Östman från Westernorrlands län: Som den af Rikets Ständer bekostade hypotheksbanken endast under några få år existerat och man således ännu icke vet, huruvida icke genom densammas verksamhet det mål, som motionären åsyftat, kan vinnas, anser jag det vara bäst att bifalla utskottets hemställan.

Många af ståndets ledamöter hördes häruti instämma.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Om det vore så lyckligt, att den allmänna penningeförlägenheten skulle kunna afhjelpas genom nedsättande af en kommitté, ville jag gerna instämma uti Johannes Anderssons förslag, men då penningekrisen gripit omkring sig icke allenast inom vårt land, utan öfver hela Europa, tror jag ingenting vinnas på det sätt, som han föreslagit.

Då vi taga i betraktande, att den mängd af kommittéer, som tillförene varit nedsatta kostat mycket pengar,

utan att de uträttat något, vill jag bifalla hvad utskottet hemstält, helst vi vid behandlingen af ett följande betänkande blifva i tillfälle att göra Johannes Anderssons åsigter gällande.

Anders Jonsson och *Nils Andersson* från Wermlands samt *Ola Lasson* från Kristianstads län m. fl. instämde.

Johannes Andersson från Elfsborgs län: Då man vet, att de hypoteksföreningar, som redan för 2 à 3 år sedan beviljats lån från hypoteksbanken, icke ännu i denna stund bekommit några penningar, synes det vara högst angeläget, att någon åtgärd vidtages till afhjelpande af den stora penningeförlägenhet, som öfver allt i landet förspörjes.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Genom det beslut, som ståndet uti förmiddagens plenum fattade, anser jag ett steg vunnet till afhjelpande af denna förlägenhet. Orsaken, hvarföre redan beviljade lån icke blifvit från hypoteksbanken utlemnade, torde få sökas i den omständigheten, att dess obligationer hitintills icke fått utlemnas. Hädanefter kunna emellertid penningar erhållas, emot skyldighet för låntagaren att vidkännas de drygare kostnader, som med penningarnes anskaffande kunna vara förenade.

Öfverläggningen förklarades afslutad och förevarande punkt blef, uppå derom af *talmannen* framställd proposition, af ståndet *godkänd.*

21 punkten, uti hvilken utskottet hemstält, att de ändringar, som i anledning af utskottets framställningar kunna af Rikets Ständer, för deras del, beslutas i Kongl. förordningarne af den 26 april 1861, angående en allmän hypoteksbank för riket samt angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, må i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse öfverlemnas,

godkändes.

§ 4.

Föredrogs ånyo *banko-utskottets memorial n:o 27,* angående föreskrifterna i 1:sta artikein af bankoreglementet om bankens verksamhet och de fonder, hvarå sedelutgifningen utöfver metalliska valutan är grundad, dervid ståndet fattade följande beslut:

1:sta punkten, uti hvilken utskottet föreslagit en redaktionsförändring i 1 § af bankoreglementet,

bifölls.

Vid *2:dra punkten*, med anledning af utskottets i denna punkt gjorda hemställan om förändrad lydelse af 4:de § i bankoreglementet, begärdes ordet af följande ledamöter, hvilka yttrade:

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Då man hört så många motioner vara väckta om en förbättrad länerörelse, hade man väntat, att något skulle åtgöras för beredande af lättnad i den gren af denna länerörelse, som är i största behof deraf. Man finner emellertid nu af förevarande utlåtande, att ingenting blifvit för sådant ändamål åtgjordt, utan att de penningar, som dertill kunnat användas, blifvit till andra ändamål disponerade. Då icke någon af ståndets fullmägtige i banken nu är närvarande, torde någon ledamot af banko-utskottet lemna upplysning, huruvida icke något kan vinnas genom en återremiss, hvilken jag i sådan händelse påyrkar.

Anders Gudmundsson från Hallands län: Ståndsbröderna påminna sig utan tvifvel, hurusom jag vid det enskilta sammanträde, som hölls vid riksdagens början, framställde det allmänna bekymmer som i följd af den allmänna penningebristen inom landet finnes rådande synnerligast ibland den jordbrukande klassen, af hvilken många, ehuru försedda med fullgoda säkerhetshandlingar, icke lyckats att få lån från hypoteksbanken, hvilken icke egt förmåga att anskaffa medel till afhjelpande af denna brist. Med deltagande afhörde bröderna mitt andragande och saken togs i begrundande. Åtskilliga motioner väcktes inom representation en och jag sjelf tog mig friheten att inom detta stånd väcka en sådan af innehåll, att Rikets Ständers bank borde träda emellan och för riksbankens vinstmedel, 5,000,000 riksdaler, inköpa Hypoteksbankens obligationer. Såväl min, som flere andras motioner remitterades till banko-utskottet, hvilket behandlat min, Anders Persons från Kristianstads län samt en af herr kapten Mannerskantz inom höglofl. ridderskapet och adeln väckt motion, men deremot öfverlemnat alla de öfriga motionerna till behandling af sammansatt stats- och banko-utskott.

Då jag blifvit uppmanad att, i egenskap af ledamot i banko-utskottet, redogöra för utskottets förhandlingar i denna fråga, vill jag efterkomma denna uppmaning samt deröfver afgifva en historik, dock så kort, som möjligt.

Vid första föredragningen i utskottet af ofvanämnda trenne motioner, förföll Anders Perssons motion, som innehöll förslag om rättighet för hypoteksbankerne att utgifva egna sedlar, men de återstående 2:ne motionerna ansågos icke böra till behandling företagas förr, än frågan om riksbankens vinstmedel blifvit af Rikets Ständer afgjord. Ståndet har sig äfven bekant, att, oaktadt allt vårt bemödande och oaktadt det beslut, som här i ståndet fattades, att nemligen bankens vinst borde bibehållas till underlättande af alla landets näringar, synnerligast jordbruket, medstånden godkänt utskottets förslag, att bankens sedan 1863 års början upplupna vinst, 3,400,000 riksdaler skall till riksgäldskontoret aflemnas. Våra goda förhoppningar blefvo gäckade och de ifrågavarande medlen komma således att nedsjunka i statens nära nog omätliga haf.

Med behandlingen af herr Mannerskantz' och min motion utdrogs på tiden tilldess flere af utskottets ledamöter funno sig föranlåtne att väcka frågan till lif, men äfven då strandade man ytterligare emot klippor och svårigheter emedan det ansågs, att de till sammansatta stats- och banko-utskottet öfverlemnade motionerna borde först pröfvas och afgöras. Efter det sammansatta utskottet behandlat de till detsamma öfverlemnade frågorna, förekom ytterligare förevarande fråga på tal inom banko-utskottet, då dess majoritet beslutade, att bankofullmägtige skulle i ärendet höras. Sedan dessas utlåtande inkommit och saken sålunda genomgått alla möjliga irrgångar, företogs ändtligen denna för hela landet serdeles vigtiga fråga till behandling af utskottet, men begärdes då af några, emot de väckta förslagen ogynsamt stämda, ledamöter på bordet. Vid den sedermera företagna sista behandlingen uppstodo allvarsamma öfverläggningar, under hvilka man bland annat upplystes, att bankofullmägtige öppnat underhandlingar med fullmägtige i riksgäldskontoret derom, att desse skulle öfvertaga obligationer till belopp af en million Thaler, utgörande i svenska penningar 2,666,000 ⅔ riksdaler riksmynt.

Jag har nu lemnat den upplysning, som jag kan meddela, samt skildrat de många svårigheter, hvilka saken varit underkastad. Ehuru jag, lika med ståndsbröderna, önskat, att utskottet kommit till ett bättre resultat, vågar jag likväl icke yrka återremiss, ty jag är fullt öfvertygad derom, att en sådan tjenar till intet; utan måste jag, ehuru smärtsamt, i stället tillstyrka, att bondeståndet mätte, med hopp och förtröstan om bättre lycka en annan gång, be-

sluta att godkänna utlåtandet i denna del samt nöjas med de 1,500,000 riksdaler, som utskottet för det ifrågavarande ändamålet tillstyrkt, emedan jag tror, att denna för landets innevånare vigtiga angelägenhet i framtiden skall bättre omhuldas.

Carl Johan Johansson från Östergötlands, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, *Anders Andersson* och *Johannes Andersson* från Göteborgs län m. fl. instämde.

Per Östman från Westernorrlands län: De många motioner, som vid riksdagens början väcktes i denna fråga, ädagalade tydligt, att landets jordbrukare befinna sig uti en ganska bekymmersam ställning, hvilken bondeståndets ledamöter i utskottet äfven framhållit, till följd hvaraf utskottet lofvat att i ett kommande betänkande taga saken i närmare öfvervägande. Anders Gudmundsson har nyss så tydligt och klart redogjort för frågans behandling i utskottet, att jag icke har någonting att tillägga. Ehuru min åsigt inom utskottet var den att ifrågavarande fond borde höjas till 2 millioner riksdaler, vågade dock jag och de med mig lika tänkande icke spänna bågen för högt; och då en återremiss icke lärer tjena till något, isynnerhet som prestestånd et lärer afslagit utskottets förslag i denna punkt, anser jag klokheten bjuda, att vi godkänna punkten oförändrad.

Olof Nilsson från Westerbottens län instämde.

Öfverläggningen förklarades afslutad och förevarande punkt blef, uppå derom af *talmannen* framställd proposition, af ståndet *bifallen*.

§ 5.

Vid förnyad föredragning *godkändes banko-utskottets memorial*

n:o 28, angående instruktion för nästkommande riksdags banko-utskott; och

n:o 29, angående vissa, i följd af blifvande ny riksdagsordning, nödiga redaktionsförändringar.

§ 6.

Vid förnyad föredragning *godkändes lag-utskottets betänkande n:o 51*, i anledning af motioner om ändring af lagens bestämmelser, angående tiden för fullföljande af

vad och besvär emot utslag, meddelade af under-rätt å Gotland; hvaremot

samma utskotts memorial

n:o 52, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 34, öfver motioner om förändrad lagstiftning angående förvaltningen af omyndiges egendom samt kontrollen å förmyndare;

n:o 53, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 37, öfver motioner om förändrade stadganden i afseende på böters förvandling; och

n:o 54, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 38, öfver motioner om ändringar i konkurslagen;

lades till handlingarne.

§ 7.

Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottets, nu ånyo föredragna, *betänkande*

n:o 12, i anledning af motion om ändring af 28 kapitlet 7 § byggninga-balken, i fråga om ansvar för försummelse att utgöra skjuts; och

n:o 13, i anledning af motioner om förändring af gällande föreskrifter, angående tiden för fullföljande af besvär i ekonomiska och administrativa mål,

biföllos;

hvarefter

samma utskotts memorial

n:o 14, i anledning af återremiss af betänkandet n:o 3, öfver motion om antagande ny kyrkolag; samt

n:o 15, i anledning af återremiss af betänkandet n:o 6 öfver väckt motion om vissa ändringar vid de för prester föreskrifna examina och lärdomsprof,

lades till handlingarne.

§ 8.

På flera ledamöters begäran bordlades *2:dra gången:*

Stats-utskottets utlåtande n:o 101, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående kostnadsfri utdelning af post- och inrikes tidningar till alla kommuner i riket;

Lag-utskottets betänkanden

n:o 55, i anledning af väckta motioner om ändring af lagens stadganden angående borgen för annan mans gäld;

n:o 56, i anledning af väckt motion om ett lagstadgande angående belåning af varor, som af egaren blifvit

under visst vilkor hos annan man eller allmän inrättning i förvar upplagda;

n:o 57, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning angående panträtt i lösegendom.

§ 9.

Till bordläggning *första* gången anmäldes:

Expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga framställning, angående upplåtelse åt Stockholms stad af vissa tomtdelar å Riddarholmen;

N:o 54, rörande åtgärder i afseende på tillämpningen af vissa stadganden, angående landväga varuförseln mellan Sverige och Norge;

N:o 55, angående åtskilliga ändringar i domstolsinrättningar å landet;

N:o 56, angående förändrade föreskrifter, i afseende på sättet för kommunikation af besvär, som blifvit till hofrätt ingifne;

N:o 57, angående ändring i kyrkolagens föreskrift rörande tiden för barnaqvinnas kyrkogång;

N:o 58, angående ändring af 70 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse å landet.

Konstitutions-utskottets memorial n:o 16, med anmälan om de i förstärkt konstitutions-utskott verkstälda omröstningar.

Stats-utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 102, i anledning af väckta motioner om förändring i vilkoren för det vid 1859 och 1860 års riksdag beviljade lån för anläggning af jernväg från Borås till Herrljunga;

N:o 103, i anledning af väckt motion om förändring i vilkoren för beviljadt statsbidrag till sänkning af sjön Weselången;

N:o 104, anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående folkskolelärares pensionering;

N:o 105, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående grunderna för infanteriets och kavalleriets organisation om rättighet för den indelta soldaten eller ryttaren till tidigare afsked samt om arméens vapenöfningar och under-officersbildningen;

N:o 106, i anledning af väckt motion om fortfarande anslag för kamereraren Carl Sandberg;

N:o 107, i anledning af väckt motion om ersättning till åtskilliga personer i Wähla by och Björnlunda socken för liden brandskada;

N:o 108, i anledning af väckt förslag, att staten måtte öfvertaga förre lokomotivföraren G. A. Riex ådömd ersättningsskyldighet till personer, i följd af den vid Sandsjö jernvägsstation den 23 december 1864 timade olyckshändelse;

N:o 109, i anledning af väckt motion om anslag till förhöjning i häradsnämndernas s. k. tingsgästningspenningar;

N:o 110, angående anslags beviljande för ersättning af förluster genom hagelskada;

N:o 111, i anledning af väckt motion om ersättning till handlanden C. Rönnbeck och f. d. kapitenen M. U. Silfverbrand för af dem liden förlust vid uppförandet af landshöfdingeresidensbyggnaden i Luleå;

N:o 112, i anledning af väckt motion, angående beredande af s. k. semester för civile embets- och tjenstemän m. m.;

N:o 113, i anledning af väckt motion om statsbidrag till staden Oskarshamn för utlösen af tomtöreafgälden till egaren af de hemman, från hvilkas område stadens utmål är afsöndradt;

N:o 114, i anledning af väckt motion om anslag af allmänna medel för aflöning af brovaktare inom Thorsångs församling af Kopparbergs län;

N:o 115, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående disposition af kronotionden på Gotland för dervarande presterskaps aflöning;

N:o 116, angående verkställd omröstning, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga till statsregleringen hörande frågor.

Bevillnings-utskottets betänkanden:

N:o 13, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, angående ordalydelsen af 9 § i bevillnings-stadgan;

N:o 14, i anledning af erhållen återremiss i vissa delar af betänkandet n:o 8, angående tullbevillningen.

Sammansatta bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om upphörande eller nedsättning i vissa fall af nu stadgade transitoafgift och magasinshyra för transitogods.

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkanden:

N:o 91, angående verkställd omröstning, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkanden n:ris 13 och 46, angående väckt motion om upphörande af de s. k. prebende-pastoraten;

N:o 92, angående verkställd omröstning, i anledning af de hos riksstånden fattade skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkanden n:ris 36 och 64, rörande väckta motioner i fråga om ej mindre norrmäns och danskars, än äfven andra utländingars rätt att i Sverige idka handel, handtverk och andra yrken;

N:o 93, angående verkställd omröstning i anledning af de hos riksstånden fattade skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkanden n:ris 39 och 75, rörande väckta motioner, om utvidgande af qvinnans medborgerliga rättigheter.

§ 10.

Nedannämnde från resp. medstånden ankomne protokollsutdrag föredrogos och *lades till handlingarne*, nemligen från:
höglofliga ridderskapet och adeln n:ris 212, 213, 217—224;
högvördiga preste-ståndet n:ris 216—226; och
vällofliga borgare-ståndet n:ris 230—232.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ¾ till 9 eft. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 28 Maj.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Upplästes till justering och godkändes de vid ståndets sammanträden den 1, 9 och 18 innevarande månad förda protokoll, äfvensom en del af protokollet för den 26 i samma månad.

§ 2.

Uppå derom gjord begäran beviljade ståndet ledighet från riksdagsgöromålen åt *Fredrik August Forsbeck* från Östergötlands län under fem dagar, räknadt från den 29 innevarande månad, samt åt *Magnus Svensson* från Skaraborgs län under tre dagar, räknadt från den 30, äfvenledes i denna månad.

§ 3.

Jemte tillkännagifvande, att expeditionschefen, riddaren af Kongl. Maj:ts nordstjerne-orden m. m. Arendt Dreijer, hvilken vid innevarande riksdag vore vald till Rikets Ständers justiteombudsmans suppleant, numera af Kongl. Maj:t blifvit utnämnd till justitiekansler, och att af sådan anledning nytt val till justitieombudsmanssuppleant vore af nöden, hemstälde tillika *talmannen*, huruvida icke, i enlighet med hvad inom hållen talmanskonferens vore öfverenskommet, elektorer för anställande af nytt val härtill kunde utses nästkommande lördag den 2 instundande juni; och lemnade ståndet bifall till denna *talmannens* hemställan.

§ 4.

Vid nu ånyo skedd föredragning af *stats-utskottets utlåtande n:o 101*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga pro-

position, angående kostnadsfri utdelning af Post- och Inrikes-tidningar till alla kommuner i riket, uppstod diskussion, derunder följande ståndets ledamöter begärde ordet och yttrade:

Lars Ersson från Södermanlands län: Jag har begärt ordet allenast för att yrka afslag å det föredragna utlåtandet.

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: För min del anser jag de af utskottet i utlåtandet anförda motiver vara berättigade. I likhet med utskottet kan jag nemligen icke annat än erkänna angelägenheten deraf, att de stämningar, andra kallelser och kungörelser af hvarjehanda slag, som skola genom tidningar allmänheten meddelas, erhålla en så vidsträckt spridning som möjligt, så att en hvar må ega tillfälle att om dessa meddelanden erhålla kännedom, likasom jag äfven anser att för en oafbruten vexelverkan emellan regering och folk det är ett oeftergifligt vilkor att icke blott folket eger tillfälle taga kännedom af de redogörelser för allmänna ärenden, som böra intagas i en officiell tidning eller åtfölja densamma såsom bilaga, utan ock regeringen ega en organ, hvarigenom den kan för den stora allmänheten och icke blott för ett fåtal prenumeranter å en tidning meddela de upplysningar, som kunna anses behöfliga för att förklara regeringens åtgärder och utveckla grunderna för dess beslut. Särdeles nyttigt vore det äfven, att en tidningsorgan funnes, som kunde fullt tillförlitligt redogöra för representationens förhandlingar. Alla dessa önskningsmål tror jag likväl icke stå att vinna på nu föreslagna sätt, ty hvad nu angår spridningen af allmänna kungörelser, så komma de blott till ordförandernes i kommunalstyrelserna, men icke till den stora allmänhetens kännedom, enär man väl svårligen kan förutsätta skyldighet för dessa ordförander att hemma hos sig upplåta rum till samlingsplats för dem, som af tidningen skulle vilja taga kännedom, och i allt fall få torde begagna sig af ett sådant tillfälle till tidningsläsning. Dessutom saknar för närvarande regeringen visst icke organer för att få meddelanden delgifna allmänheten, ty hvilken tidning som helst emottager med tacksamhet dylika meddelanden, och hafva vi för icke längesedan kunnat bevittna, hurusom ett anförande, som på riddarhuset afgafs af en bland ministrarne, nästan samtidigt dermed stod att läsa i en af landets mest spridda tidningar. Beträffande tidningsorgan för re-

fererande af representationens förhandlingar, så tror jag, att näst sammanträdande riksförsamling derom sjelf kommer att gå i författning. Ehuru jag således erkänner behofvet af en organ, som kan motarbeta en mängd missbruk, hvartill pressen gifver anledning, så kan jag likväl icke godkänna Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna, af utskottet tillstyrkta förslag, utan anser de för realiserande deraf tillstyrkta medel, för den händelse de beviljades, vara helt och hållet bortkastade; hvarföre jag yrkar afslag å förevarande utlåtande.

Häruti instämde *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes, *Josef Smedberg* från Elfsborgs och *Adolf Sköldberg* från Skaraborgs län m. fl. ståndets ledamöter.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Nog veta vi, att i det despotiskt styrda Frankrike regeringen begagnar sig af tidningspressen för att på allmänheten inympa sina åsigter, men jag tror dock icke att detta är ett exempel att följa för vårt fria land. Att bifalla regeringens nu gjorda framställning vore ungefär detsamma som att åter förflytta oss till Johan den tredjes tidehvarf, då befallning utgick att ett exemplar af den utaf bemälde konung utgifna s. k. titurgi skulle utdelas till hvarje svensk man; detta väckte allmän indignation och ingen läste boken. Jag anser det icke värdigt regeringen att söka bringa allmänheten att läsa en tidning, hvars tendens af samma allmänhet möjligen icke gillas, och synes det af utskottets gjorda tillägg att förevarande tidning derjemte skulle hafva åliggande att redogöra för representationens förhandlingar endast vara ett lockbete för att lättare vinna bifall till utskottets hemställan i ämnet. Dessutom är jag öfvertygad, att Sveriges folk, som med jubel emottagit förslaget till representationens ombildning, nog skall veta att värdigt motsvara det förtroende regeringen visat sig ega till detsamma genom att framlägga nämnda reformförslag. Derest Post- och Inrikes-tidningar icke kunna hålla sig uppe med det anslag, som för närvarande till samma tidningar utgår, så må de gerna gå under. På grund af hvad jag sålunda andragit, yrkar jemväl jag afslag å utlåtandet.

Med Forsbeck instämde *Johan Johansson* från Nerikes, *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län.

Carl Johan Johansson från Östergötlands län: Äfven jag yrkar afslag å utlåtandet, med förklarande derjemte, att jag anser såväl den Kongl. propositionen, som

utskottets tillstyrkande af densamma vara helt och hållet obefogade, emedan, sådan pressen för närvarande gestaltar sig i landet, det visst icke möter något hinder för regeringen att få sina åsigter och åtgöranden framstälde i en så fördelaktig dager som möjligt, men det deremot är ganska svårt för den, som i en eller annan fråga är af olika tankar mot regeringen, att få begagna tidningarnes spalter, om ock blott för införande af några rader. Dessutom är regeringens ifrågavarande framställning framlagd vid en särdeles otjenlig tidpunkt, enär för närvarande flera tidningar finnas, som upptaga i sina spalter alla sådana meddelanden, som i ett eller annat afseende kunna vara af något intresse för den stora allmänheten.

Olof Nilsson från Westerbottens län: På grund af hvad i de mot utlåtandet afgifna reservationer blifvit anfördt och då beviljandet af ifrågavarande anslag skulle bidraga att öka tyngden af de redan förut nog tryckande skattebördorna, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å utlåtandet.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Åberopande hvad jag i denna fråga inom ståndet yttrat vid remissen af den Kongl. propositionen i detta ämne, vill jag nu endast förklara, att jag fortfarande hyser samma åsigter, nemligen att då svenska akademien har privilegium på statstidningens utgifvande, så bör akademien antingen fullgöra detta utan statsbidrag eller ock afstå ifrån privilegiet, allraminst bör statsverket träda emellan för att sålunda bereda akademien ett högre arrende af utgifvaren. Icke heller finner jag lämpligt, att den ena statsmagten skall uppehålla en salarierad tidning för att få kännedom om den andra statsmagtens åsigter, ty denna kännedom kan vinnas på andra vägar än genom en officiel annonstidning, och då jag dessutom hvarken kan finna lämpligt att regeringen uppträder såsom tidningsutgifvare, eller att riksdagen föreskrifver hvilka tidningar kommunalstyrelserna böra läsa; så vill jag på alla dessa och ännu flera skäl yrka afslag å förevarande betänkande.

Jöns Andersson från Malmöhus län: Jag begärde ordet egentligen derföre, att det föreföll mig vid början af en föregående talares yttrande, som hade han varit sinnad tala för bifall till den Kongl. propositionen, men då nu icke så var förhållandet, inskränker jag mig till att yrka afslag å utlåtandet, och vill endast upplysa, att i min hemort finnes inrättadt s. k. lässällskap, hvarest tillhandahålles såväl statstidningen som andra tidningar.

Nils Petersson från Kalmar län: För min del anser jag det visserligen vara nyttigt att pressens alster spridas så vidsträckt som möjligt, men kan dock icke gilla det medel till vinnande af detta mål, som utskottet tillstyrkt. Jag känner väl icke så noga de vilkor, hvarpå Post- och Inrikes tidningar äro af utgifvaren öfvertagne, men ser dock af utlåtandet, att han till svenska akademien för utgifningsrätten betalar 7,500 rdr årligen, och synes det således som en dylik tidning borde kunna bära sig utan anslag. Skulle nu utgifvaren icke fortfarande vilja befatta sig med tidningen, så må man utbjuda utgifningsrätten på entreprenad, i hvilket fall spekulanter visst icke lära komma att saknas, helst införandet af de legala annonserna ganska bra betalar sig. Enligt utskottets hemställan skulle ordförande i kommunalstyrelse, för att få tidningen, betala postförvaltare-arvode, men man kan ju tänka sig dem, som icke ens vilja för tidningens erhållande bekosta denna utgift, och i så fall förfelas ju ändamålet, att nemligen få den spridd. Hvad slutligen angår utskottets förslag att tidningen skulle ega skyldighet redogöra för representationens förhandlingar, så kan det ju hända att dessa referater, såsom ofta inträffat, ske partiskt och i regeringens intresse, i hvilket fall de vilseleda allmänheten och äro snarare till skada än gagn. För min del förenar jag mig derföre i yrkandet om afslag.

Häruti instämde *Erik Johan Rudberg* från Kalmar län.

Per Andersson från Blekinge län: På de skäl, som af föregående talare blifvit framhållne, äfvensom dem, som innefattas i herr Hjertas reservation, yrkar jag afslag å utlåtandet.

Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län: Då icke någon enda talare uppträdt till försvar för utlåtandet, så vill jag icke vidare upptaga ståndets tid, utan yrkar i såväl folkets som regeringens eget sanna intresse afslag å detsamma.

August Danielsson från Norrbottens län: I utskottet hade jag tillfälle öfvervara förhandlingarna rörande denna fråga, som afgjordes derstädes förmedelst allenast en rösts pluralitet, och hörde jag då de motiver, som anfördes för bifall till den Kongl. propositionen, men fann dem så svaga att de icke kunde rubba min öfvertygelse om olämpligheten af det Kongl. förslaget. Så till exempel anfördes af en ledamot inom utskottet såsom skäl för bifall till förslaget att, derest någon olycka af mera allmän beskaf-

fenhet skulle inträffa, densamma lättare komme till den stora allmänhetens kännedom.

En annan fann att allmänheten genom denna utdelning skulle likasom tvingas att läsa Post- och Inrikes tidningar, dem allmänheten annars sällan håller, emedan den icke finner något nöje i dess innehåll, oaktadt den flitigt nog på sednare tiden studerar andra tidningar.

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings län: Jag kan icke heller med min röst biträda utskottets hemställan i förevarande utlåtande, utan yrkar afslag derå på de af Forsbeck och Rydström anförda skäl.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Den Kongl. propositionen har blifvit så kalfatrad i de allmänna tidningarne att ett ytterligare klander blott skulle vara att lägga sten på börda. Huru det nu af regeringen gjorda försök att skaffa sig en egen organ misslyckats, hafva vi alla varit i tillfälle erfara, och tror jag för min del att, om ock regeringens mening med förslaget varit god, ändamålet dock icke kan vinnas på nu föreslagna sätt. För att vinna en mera allmän spridning af de i Posttidningen intagna legala annonser m. m. torde dock det väckta förslaget att gratis utdela tidningen icke vara det lämpligaste, helst i så fall ett vida högre anslag än det nu begärda vore af nöden. — Enda sättet att vinna ändamålet vore att afskaffa det svenska akademien nu tillhörande monopolium att utgifva en officiell tidning, der alla legala annonser skola intagas, samt lemna täflan härom öppen, med skyldighet för den, som komme att öfvertaga tidningen, att deruti intaga de meddelanden, regeringen tilläfventyrs skulle önska lemna för att komma till allmänhetens kännedom. Icke heller tror jag det går an för en konstitutionell regering att hafva en särskild tidningsorgan, enär ofta händer att olika åsigter uppstå och strider ega rum inom sjelfva ministèren, i hvilket fall tidningen ju icke blifver ett sannt uttryck af regeringens åsigter. Allmänheten visar sig för närvarande icke så njugg i fråga om utgifter för att bereda sig medel att vinna upplysning, men denna törst efter kunskap skulle, fruktar jag, genom den nu föreslagna åtgärden alldeles förqväfvas. — För min del yrkar jag derföre afslag å utlåtandet.

Häruti instämde *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Nils Olsson* från Malmöhus, *Bälter Sven Ersson* från Kopparbergs och *Magnus Svensson* från Skaraborgs län.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag beklagar i sanning att jag icke kan instämma i den siste

talarens yttrande. — Deraf framgår nemligen att han anser något godt ligga till grund för regeringens ifrågavarande proposition; jag tror icke så, ty det goda i en sak brukar vanligen skina igenom, men här står det icke att upptäcka. Jag afslår propositionen på den grund, att jag nogsamt vet det svenska folket nog skaffar sig de upplysningar, hvaraf det kan vara i behof, utan att derföre sådana medel behöfva användas, som nu blifvit föreslagna. — Vid höstttiden ser man ofta moln uppstiga och blixtrar korsa hvarandra i horisonten, utan att likväl åskan låter höra sig; dessa moln och blixtrar antyda dock ett annalkande äskväder, som kanske redan påföljande dagen urladdar sig. — Anledningen till den Kongl. propositionens tillkomst tror jag just få sökas i fruktan för ett annalkande oväder, för hvilket det Kongl. förslaget skulle utgöra en sorts afledare. — Man har nemligen under såväl föregående som nu pågående riksdag kommit till medvetande derom, att tankarne hos allmänheten äro delade angående nyttan af åtskilliga på sednare tider vidtagna regeringshandlingar, och tyckes det derföre som regeringen, fruktande blixtrarne på afstånd och märkande att ovädret nalkas, velat förskaffa sig föreslagna tidningsorganer såsom en afledare för ovädret. Jag yrkar afslag å propositionen och utskottets tillstyrkan af bifall till densamma.

Carl Anders Larsson: Jag hade så mycket mindre gjort mig någon förhoppning derom att Bergström skulle acceptera mina åsigter, som han genom sitt uppträdande vid riksdagen nogsamt visat att han icke anser god afsigt ligga till grund för någon regeringshandling. — För min del tror jag icke att man bör se allt i så svarta färger, och att man icke bör, såsom folket säger, »rifva ned regn för en molntapp». Den nuvarande regeringen har i sanning framlagt så många nyttiga förslag, deribland jag nu endast behöfver nämna förslaget till representationens ombildning, att den icke förtjenar det klander, som nu slungas emot densamma; och är jag, trots hvad Bergström yttrat, öfvertygad att äfven för nu ifrågavarande framställning från regeringen en god afsigt legat till grund.

Diskussionen förklarades nu vara slutad; och sedan *talmannens* propositionen å bifall till utskottets hemställan i förevarande utlåtande med *nej* besvarats, blef samma hemställan, på förnyad framställning af *talmannen*, af ståndet *afslagen*.

§ 5.

Föredrogs ånyo *lag-utskottets betänkande n:o 55*, i anledning af motioner om ändring af lagens stadganden angående borgen för annan mans gäld, dervid ordet begärdes af **Carl Anders Larsson** från Östergötlands län, som yttrade:

Jag ämnar icke begära ändring i det resultat, hvartill utskottet kommit i denna fråga, men jag kan dock icke underlåta att uttala min förundran deröfver, att Sverige fortfarande skall vara det enda land i Europa, der kredit- och läneväsendet baserar sig å borgensförbindelser. — Derest hinder skulle möta för bifall till mitt ursprungliga förslag, »att Rikets Ständer måtte för sin del besluta, att allt hvad gällande lag och författningar stadga i afseende på borgen för annan mans gäld måtte, efter loppet af viss tid från den dag nådig författning derom utfärdats, upphöra att vara gällande», så hade jag såsom alternativ föreslagit, att Rikets Ständer i stället ville besluta det tillägg till nu gällande förmånsrättsordning, att vid konkurs de af gäldenären ingångna borgensförbindelser skola hafva förmånsrätt näst efter gäldenärens egna skulder», men icke heller detta förslag har lyckats tillvinna sig uppmärksamhet hos utskottet, ehuru ganska vigtiga skäl tala för detsamma. Nu lärer emellertid icke annat vara att göra än att låta bero vid hvad utskottet yttrat i betänkandet.

Vidare yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag anser att Carl Anders Larssons ifrågavarande motion erhållit sin välförtjenta näpst, och att icke ens det af honom uppstälda alternativförslag förtjenat ett annat öde, än som kommit detsamma till del, ty motionären tyckes hafva förbisett att aftal emellan personer utgör det första lagliga vilkor för allt samfundslif. Jemte det jag uttrycker min tacksamhet emot utskottet för det väl motiverade betänkandet, yrkar jag att ståndet ville bifalla samma betänkande.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Carl Anders Larsson ville att man skulle låta vid betänkandet bero, men då ett sådant beslut i sig innebär ett visst missnöje med detsamma, så hemställer jag till ståndet huruvida nu föredragna betänkandet verkligen är så affattadt att det

förtjenar ett slikt klander. För min del tror jag så icke vara förhållandet, och yrkar jag derföre obetingadt bifall till nämnda betänkande.

Häruti instämde *Josef Smedberg* från Elfsborgs, *Per Andersson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge, *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads, *Bälter Sven Ersson* från Kopparbergs, *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings och *Magnus Svensson* från Skaraborgs län.

Carl Anders Larsson: Jag ansäg mig ega samma rätt, som hvarje annan motionär, hvilken icke lyckats vinna bifall till sin motion, att nemligen deröfver uttrycka mitt missnöje, och var det med begagnande af denna rätt som jag hemställde att man mätte låta vid utskottets hemställan bero. I öfrigt beslutar naturligtvis ståndet, på sätt ståndet behagar.

Diskussionen var slutad; och blef betänkandet, på framställning af *talmannen*, af ståndet *bifallet*.

§ 6.

Föredrogs och *bifölls lag-utskottets betänkande n:o 56*, i anledning af motion om ett lagstadgande angående belåning af varor, som af egaren blifvit under visst vilkor hos annan man eller allmän inrättning i förvar upplagda.

§ 7.

Vid nu ånyo skedd föredragning af *lag-utskottets betänkande n:o 57*, i anledning af motioner om förändrad lagstiftning angående panträtt i lösegendom, begärdes ordet af

Johan Bergström från Kopparbergs län som yttrade: För min del kan jag icke bifalla den af utskottet föreslagna författning angående underpant i lösegendom, emedan jag anser att antagandet af en sådan författning bredvid den nu gällande förordningen angående handel om lösören, som få i säljarens värd qvarblifva, allenast skulle förorsaka villervalla.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Det förundrar mig att Johan Bergström vill motsätta sig bifall till en författning, som förut af alla fyra riksstånden antagits och som troligen redan varit lag, derest icke högsta domstolen afstyrkt densamma, hvilket dock skedde på skäl, som numera icke existera.

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: Jemte det jag instämmer med Carl Anders Larsson vill jag till-

lika begagna tillfället att uttrycka min tacksamhet åt lagutskottet för detta serdeles väl redigerade betänkande.

Svante Bergström från Östergötlands län: Då en ledamot inom ståndet med namnet Bergström uppträdt för att motsätta sig bifall till betänkandet så vill jag, till undvikande af missförstånd, tillkännagifva det jag förenar mig med de talare som yrkat bifall till författningsförslaget, hvilket, enligt min tanka, utgör ett steg att så småningom komma ifrån den förargelseväckande förordningen om lösöreköp.

Diskussionen förklarades nu vara slutad; hvarefter ståndet, med godkännande af utskottets hemställan såväl å pag. 6 derom att afseende icke mätte fästas å förslaget att en på föreskrifvet sätt lagfaren afhandling om inteckning i lösegendom må utgöra laglig säkerhet för långifvaren i likhet med hvad om inteckningsrätt i fastighet finnes stadgadt, som äfven å pag. 9 att förslagen om upphäfvande af Kongl. förordningen den 20 Nov. 1845 i afseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård qvarblifva, ej mätte af Rikets Ständer bifallas, *antog* det af utskottet uppstälda förslag till författning angående underpant i lösegendom; äfvensom ståndet *biföll* utskottets afstyrkande yttrande å pag. 14, i fråga om förslag om utsträckande af den vissa privilegierade näringar tillkommande rätt att ställa underpant för förlag.

§ 8.

Föredrogos ånyo och *godkändes expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers und skrifvelse till Kongl. Maj:t,*

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga framställning, angående upplätelse åt Stockholms stad af vissa tomtdelar å Riddarholmen;

n:o 54, rörande åtgärder i afseende på tillämpningen af vissa stadganden angående landsväga varuförseln emellan Sverige och Norge;

n:o 55, angående åtskilliga ändringar i domstolsinrättningar å landet;

n:o 56, angående förändrade föreskrifter i afseende på sättet för kommunikation af besvär, som blifvit till hofrätt ingifna;

n:o 57, angående ändring i kyrkolagens föreskrift rörande tiden för barnaqvinnas kyrkogång; och

n:o 58, angående ändring af 70 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse å landet.

§ 9.

Vid ånyo skedd föredragning *lade* ståndet *till handlingarna konstitutions-utskottets memorial n:o 16*, med anmälan om de i förstärkt konstitutions-utskott verkstälda omröstningar.

§ 10.

Uppå flera ledamöters begäran *bordlades andra gången*:

Stats-utskottets utlåtanden:

n:o 102, i anledning af motioner om förändring i vilkoren för det vid 1859 och 1860 års riksdag beviljade lån för anläggning af jernväg från Borås till Herrljunga;

n:o 103, i anledning af motion om förändring i vilkoren för beviljadt statsbidrag till sänkning af sjön Weselången;

n:o 104, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående folkskolelärarnes pensionering;

memorial n:o 105, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående grunderna för infanteriets och kavalleriets organsation; om rättighet för den indelta soldaten eller ryttaren till tidigare afsked; samt om arméens vapenöfningar och underofficersbildningen;

utlåtande n:o 107, i anledning af motion om ersättning till ätskilliga personer i Wähla by och Björnlunda socken för liden brandskada;

utlåtande n:o 108, i anledning af förslag, att staten måtte öfvertaga f. lokomotivföraren G. A. Riex ådömd ersättningsskyldighet till personer i följd af den vid Sandsjö jernvägsstation den 23 december 1864 timade olyckshändelse;

utlåtande n:o 115, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående disposition af kronotionden på Gotland för dervarande presterskaps aflöning; och

bevillnings-utskottets utlåtande n:o 14, i anledning af erhållen återremiss i vissa delar af betänkandet n:o 8 angående tullbevillningen.

§ 11.

Föredrogos ånyo och *bifölios stats-utskottets utlåtanden:*

n:o 106, i anledning af motion om fortfarande anslag för kamereraren Carl Sandberg;

n:o 109, i anledning af motion om anslag till förhöjning i häradsnämndernas s. k. tingsgästningspenningar;

n:o 110, angående anslags beviljande för ersättning af förluster genom hagelskada;

n:o 111, i anledning af motion om ersättning till handlanden C. Rönnbäck och f. d. kaptenen M. U. Silfverbrand för af dem liden förlust vid uppförandet af landshöfdingeresidensbyggnaden i Luleå;

n:o 112, i anledning af motion angående beredande af s. k. semester för civile embets- och tjenstemän m. m.;

n:o 113, i anledning af motion om statsbidrag till staden Oscarshamn för utlösen af tomtöreafgälden till egaren af de hemman, från hvilkas områden statens utmål är afsöndradt, och

n:o 114, i anledning af motion om anslag af allmänna medel för aflöning af brovaktare inom Thorsångs församling af Kopparbergs län.

§ 12.

Föredrogs och *lades till handlingarna stats-utskottets memorial n:o 116*, angående verkställd omröstning i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga till statsregleringen hörande frågor.

§ 13.

Efter ånyo skedd föredragning af *bevillnings-utskottets memorial n:o 13*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut angående ordalydelsen af 9 § i bevillningsstadgan, beslöt ståndet att, med godkännande af den utaf utskottet i memorialet uttalade åsigt, *lägga* memorialet *till handlingarna.*

§ 14.

Föredrogs ånyo och *bifölls sammansatta bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 4*, i anledning af motion om upphörande eller nedsättning i vissa fall, af nu stadgade transitoafgift och magasinshyra för transitogods.

§ 15.

Vid ånyo skedd föredragning *lade* ståndet *till handlingarna allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial:*

n:o 91, angående verkställd omröstning i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkanden n:o 12 och n:o 46, angående motion om upphörande af de s. k. prebendepastoraten;

n:o 92, angående verkställd omröstning i anledning af de hos riksständen fattade beslut vid förehafvande af utskot-

tets betänkanden n:o 36 och n:o 64, rörande motioner i fråga om ej mindre norrmäns och danskars, än äfven andra utländingars rätt att i Sverige idka handel, handtverk och andra yrken; och

n:o 93, angående verkställd omröstning i anledning af de hos riksständen fattade skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkanden n:o 39 och n:o 75 rörande motioner om utvidgande af qvinnans medborgerliga rättigheter.

§ 16.

Till *bordläggning första gången* anmäldes *expeditionsutskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t n:o 59*, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

§ 17.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* från borgare-ståndet ankomna protokollsutdrag n:ris 233—235.

Ståndet ätskildes kl. ½ 8 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 30 Maj.

Plenum kl. 11 f. m.

§ 1.

Med bifall till derom framställd begäran beviljade ståndet dels ledighet från deltagande i riksdagsomålen ät:

Erik Johan Rudberg från Kalmar län under fjorton dagar från och med den 8 i nästa månad; *Peter Andersson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län hvardera under trenne veckors tid, räknad från och med den 6 nästkommande Juni, samt dels fjorton dagars förlängning af redan erhållen ledighet åt *Pehr Byström* från Jemtlands län.

§ 2.

Talmannen gaf tillkänna, att, enligt ankommet meddelande, Kongl. Maj:t ämnade att thorsdagen den 21 uti nästinstundande juni månad upplösa riksdagen och hemförlofva Rikets Ständer.

§ 3.

Sedan, vid föredragning den 26 innevarande månad af *sammansatta stats- och banko-utskottets utlåtande n:o 10*, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 april 1861 angående en allmän hypotheksbank m. m., bonde-ståndet, med godkännande i öfrigt af det uti 3 punkten framställda förslag till förändrad lydelse af 7 § i förordningen om hypotheksbanken, beslutat, att sednare delen af momentet 3 skulle lyda som följer: »Dock må ej utan föregången rådplägning med hypotheksföreningarnes ombud, såsom i 18 § om vigtigare ärender sägs, samt Kongl. Maj:ts dertill lemnade bifall, län till hypotheksförening annorledes än i kontanta penningar, eller emot högre ränta än fem för hundrade om året eller med kapitalrabatt kunna utlemnas; så beslöts nu, på förslag af *Carl Johan Leonard Lönnberg* från Östergötlands län, att vänligen inbjuda vällofliga borgareståndet, att i bonde-ståndets förenämnda beslut sig förena.

§ 4.

Med förklarande, att ståndets enskilda utskott redan följande dag hade sammanträde samt på grund deraf, att en af dess ledamöter, Samuel Jonsson från Jönköpings län, till följd af erhållen permission, icke kunde dervid vara tillstädes, föreslog *Anders Johan Sandstedt* från samma län, att ståndet måtte uppdraga åt *Carl Johan Kjellman* från berörde län att i Samuel Jonssons ställe vid ofvannämnda sammanträde vara närvarande; och fann ståndet

godt att i enlighet med Sandstedts berörde förslag, besluta.

§ 5.

Föredrogs ånyo *stats-utskottets utlåtande n:o 102*, i anledning af motioner om förändring i vilkoren för det vid 1859 och 1860 ärens riksdag beviljade län för anläggning af Jernväg från Borås till Herrljunga.

Med anledning häraf uppstod diskussion, derunder nedan uppräknade ledamöter begärde ordet och yttrade:

Sven Nilsson från Kristianstads län: Vid genomläsningen af detta utlåtande erinrade jag mig ett samtal med en ledamot af stats-utskottet i anledning af någon fråga, som var beroende på utskottets pröfning. Då jag yttrade, att på de skäl, som förefinnas, borde frågan få en af mig förmodad utgång, genmälde han, att utskottet icke så noga frågade efter skälen, utan berodde afgörandet mera på, hvad ledamöterna vilja besluta. Är det något, de vilja bifalla, förmenade han, så sökes nog upp skäl derför, hvaremot om de vilja afslå, man äfven för ett sådant beslut icke gerna är förlägen på skäl. Detta gaf mig anledning att se efter, hvilka skäl utskottet vid sistlidne riksdag anfört för sitt afslag på en likadan begäran, som det nu bifallit, och fann jag dem vara följande: »utskottet som vid flera föregående tillfällen under innevarande riksdag sökt ådagalägga vigten deraf, att de bolag, som för utförande af jernvägsanläggningar eller andra produktiva arbetsföretag erhållit understöd af statens medel, tillförbindas att, sedan arbetena blifvit fullbordade, noggrant fullgöra sina till staten afgifna förbindelser, har, för sin del, icke kunnat finna att några så beskaffade skäl och omständigheter i förevarande fall äro för handen, som kunna gifva utskottet anledning att tillstyrka ändring i de vilkor, som vid beviljandet af länet för anläggningen af Borås-Herrljungabanan blifvit af Rikets senast församlade Ständer fastställde. Den omständigheten att banan kunnat byggas för ett belopp, som betydligt understiger kostnadsförslaget, måste i främsta rummet bereda jernvägsbolaget fördelar, hvilka säkerligen icke varit påräknade vid den tid, bolaget bildades. Motionären har visserligen uppgifvit att, då staten förbundit sig lemna bolaget ett lån, som, ifall kostnadssumman stigit till 2.550.000 rdr, bort utgå med 1.700.000 rdr, men häraf, i följd af minskad anläggningskostnad, begagnats endast 1.210.000 rdr, så skulle staten, som af bolaget endast erhåller 4 procent ränta å

lånesumman, men sjelf erlägger 5 procent, göra en årlig vinst af en procent, å 490.000, eller omkring 5,000 rdr årligen under loppet af 31 år. Ehuru man lätteligen inser, att denna beräkning icke är rigtig, då kapitalet skall årligen amorteras, i följd hvaraf statens ränteförlust, sedan amorteringen vidtagit, för hvarje år mäste beräknas å ett mindre kapital än 490.000 rdr, vill utskottet ingalunda förneka, att staten i följd af den minskade byggnadskostnaden, tillskyndas en mindre uppoffring, än den, som uppkommit, ifall byggnadskostnaden varit större. Men förutom det att Rikets Ständer för ifrågavarande jernvägsanläggning icke ovilkorligen anvisat ett lån å 1,700,000 rdr, utan endast "*två tredjedelar af den verkliga anläggningskostnaden*", torde härvid icke heller böra förbises, att, om jervägsbolaget, i följd af den minskade byggningskostnaden, icke behöfver förränta och amortera ofvanberörda 490,000 rdr, så tillskyndas bolaget derigenom en minskning i sina utgifter af 5 procent å dessa 490.000 rdr eller 24.500 rdr årligen under loppet af omkring 41 år, eller den tid, som erfordras för att med en annuitet af 5 procent förränta och amortera ett kapital, som löper med 4 procent ränta. Härtill kommer att, om jernvägen kunnat byggas för en så ringa kostnad, att bolaget icke är berättigadt lyfta mer än 1,210,000 rdr af det beviljade statslånet, så har bolaget af egna medel behöft tillskjuta endast 605.000 rdr, i stället för 850,000 rdr, samt sålunda härutinnan gjort en ytterligare vinst af 245,000 rdr. Vid de tillfällen då Rikets Ständer antingen medgifvit lindring i betalningsvilkoren för redan meddelade lån eller lemnat tillökadt understöd till arbetsföretag, hafva såsom bevekande skäl dertill vanligen åberopats, att arbetskostnaden öfverstigit kostnadsförslaget; men att för ett arbetsföretag, hvilket kunnat utföras för en kostnad så betydligt understigande, hvad som varit beräknadt, som i förevarande fall lärer egt rum, bevilja lindring i de vid statsbidragets anvisande fastställda vilkor, synes utskottet ingalunda nödigt och ännu mindre för staten gagneligt, synnerligast med afseende på de anspråk på enahanda eftergift för andra statens gäldenärer, som deraf skulle blifva en följd. Då utskottet icke i öfrigt kan godkänna den åsigt, att en dylik eftergift borde Borås-bolaget meddelas endast på den grund, att vilkoren för de vid innevarande riksdag beviljade lån till bibanor blifvit bestämda billigare, än för Borås-banan, helst det står Borås-bolaget fritt att antaga eller förkasta de af Rikets Ständer vid sistförflutna riksdag fastställda

lånevilkor, anser sig utskottet, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt,

sakna skäl att till grefve Sparres ifrågavarande motion tillstyrka bifall».

Jag har funnit, att utskottet äfven vid denna riksdag hyllat samma välbetänkta grundsats. Sålunda läser man i ett annat dess utlätande, i anledning af motion om förändring i vilkoren för beviljadt lån till en annan jernväg: »Derförutan har utskottet, i stöd af de åsigter, som under föregående riksdagar i dylika frågor hos Rikets Ständer gjort sig gällande, ansett sig böra framhålla angelägenheten deraf, att de bolag, som, för utförande af jernvägsanläggningar eller andra produktiva arbetsföretag, erhållit understöd af statens medel, tillförbindas att, sedan arbetena blifvit fullbordade, noggrannt fullgöra sina mot staten åtagna förbindelser». Så resonnerar utskottet, då det vill tillstyrka afslag på framställd begäran om lindring i lånevilkor för produktiva arbetsföretag; men när det, såsom händelsen här varit, vill tillstyrka bifall, söker det sig andra motiver.

Utskottet har här ansett förevara ömmande omständigheter, bestående deri, att banan, efter de uppgifter motionärerna lemnat, tillskyndat delegarne deri förlust, hvilket förhållande likväl ej skulle komma att fortfara mer än ett eller annat år härefter. Detta har ändock befunnits tillräckligt för utskottet att framhålla möjligheten deraf, att bolaget skulle till staten afstå jernvägsanläggningen, enär aktieegarne icke kunna tvingas att, utöfver hvars och ens teckningssumma, göra tillskott. Sistlidne riksdags stats-utskott insåg lätteligen, att de beräkningar, som af motionärerna framlades för vinnande af det ännu eftersträfvade målet, icke voro rigtiga, och mig vill synas, som nuvarande stats-utskott åtminstone haft skäl misstänka rigtigheten i de beräkningar, som nu blifvit företedda. Sålunda upptagas trafikinkomsterna på Borås-Herrljunga-banan för år 1864 till endast 86,909 rdr 83 öre rmt, då statens jernvägstrafik under samma år skall genom Borås-banans anläggning blifvit tillskyndad en brutto-inkomst af 144,967 rdr 86 öre rmt. För mig åtminstone förefaller det besynnerligt, om statens bana kan af Borås-banans trafik hafva så betydligt större inkomster än denna bana sjelf. För år 1865 äro trafik-inkomsterna beräknade till 102,000 rdr, således betydligt högre än för år 1864, men oaktadt desse högre inkomster får beräknaren en brist af omkring 1,800 rdr större än för sistnämnde

är. Då aktieegarne äro skyldige att tillskjuta teckningssumman, och denna antagligen varit betydligt högre än den förminskade byggnadskostnaden, så måste de äfven hafva förbindelse att tillskjuta ytterligare, ifall brist skulle uppstå. Dessutom har hvarken någon motionär erbjudit banan åt staten eller ens lemnat antydan om behofvet deraf för bolaget, hvilket ej heller lemnat sådant uppdrag, utan har statsutskottet på en blott förutsättning om ett sådant fall fattat sitt beslut. Men utskottet har velat så, och derföre uppsökt hvad skäl, som kunnat erhållas.

För min del kan jag ej godkänna dessa skäl, och vill derföre yrka afslag å utskottets förslag.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: På de, af friherre Klinckowström i sin, mot detta utlåtande afgifna, reservation, anförde skäl vill äfven jag yrka afslag å utskottets hemställan. Jag påminner dessutom ståndet om utskottets, för några dagar sedan af ståndet gillade, beslut i fråga om förändring i vilkoren för det vid sistförflutna riksdag beviljade lån för jernvägsanläggningen mellan Christianstad och Hessleholms station å södra stambanan; och jag kan ej finna, att några bättre skäl äro för handen att för Boråsbolaget bifalla hvad för ett annat dylikt bolag blifvit afslaget.

Peter Andersson från Blekinge län: Icke heller jag kan bifalla utskottets förevarande hemställan, helst det icke är bolaget sjelft, utan enskild motionär, som begärt lindring i lånevilkoren. Jag vill dock icke upptaga tiden med uppräknande af några skäl för min åsigt, utan endast, med åberopande af hvad föregående talare samt baron Klinckowström i frågan anfört, yrka afslag.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Utskottets förnämsta skäl för bifall, eller att staten, ifall ytterligare ett års räntefrihet å det af statsmedel till jernvägsanläggningen från Borås till Herrljunga lemnade lån icke kan erhållas, en vacker dag blefve nödsakad att öfvertaga banan, bör för kommande riksdagar utgöra en varning att ej alltid och till hvem som helst bevilja låneunderstöd. Man säger visserligen, att lån icke betyder något; men, ifall de lånesökande lyckas att få kostnadsförslaget högt, är det mången gång för dem högst fördelaktigt att med en ringa uppoffring få jernväg till sig, dessutom är det ej endast Boråsbolaget, som befinner sig i en brydsam belägenhet; och om vi bifalla hvad utskottet här hemstält, eller ändra de vid lånets beviljande till nämnde bolag fastställde vilkor, skulle

ett prejudikat derigenom uppstå, och andra bolag nästkommande riksdag framkomma med enahanda begäran, med erbjudande, ifall deras begäran afslås, af deras banor till staten.

Vid sistförflutne riksdag begärdes af Norbergs jernvägsbolag anstånd med föreskrifne kapital- och ränteinbetalningar å till detsamma af allmänna medel anvisade län. Mera ömmande omständigheter än här påkallade undantag från den allmänna regeln, Kongl. Maj:ts proposition hade erhållits och styrelsen för väg- och vattenbyggnader hade tillstyrkt bolagets begäran; men Rikets Ständer svarade med ett bleklagdt nej. Äfven för bifall till Borås-bolagets begäran hyser jag stora betänkligheter, ej för summans, utan för exemplets skull, och förenar mig derföre med föregående talare i deras yrkande på afslag af ifrågavarande utlåtande.

Häruti instämde *Per Östman* och *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Per Persson* och *Olof Olsson* i Slängserud från Wermlands, *Lars Persson* från Nerikes, *Carl Gustafsson*, *Erik Johan Rudberg* och *Nils Pettersson* från Kalmar, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Olof Nilsson* från Westerbottens, *August Danielsson* från Norrbottens, *Peter Andersson* från Blekinge, *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms samt *Johannes Andersson* från Göteborgs län m. fl.

Johan Peter Andersson från Elfsborgs län: Som bekant är och utlåtandet visar, fick Borås jernvägsbolag vid statslånets erhållande sig föreskrifne hårdare vilkor än något annat dylikt bolag, nemligen att erlägga 4 procent ränta å lånet under arbetstiden, då andra bolag deremot haft sine lån räntefria under den tid arbetet fortgått; och då härtill kommer, att denna bana öppnades under en ogynsam konjunktur, hvilken ännu till en del fortfar, hvarföre bolagets delegare äfven måst göra särskilda tillskott, bör ingen förtänka bolaget, att framställning till Rikets Ständer blifvit gjord om åtnjutande af samma förmåner, som andra dylika bolag, helst denna bana bringat staten en årlig nettoinkomst af 50,000 rdr. För öfrigt är det med statens fördel öfverensstämmande, att banan bibehålles af enskildt bolag, emedan, om staten öfvertoge densamma, förvaltnings- och trafikkostnaderna med all säkerhet skulle blifva dyrare. Jag hänvisar för öfrigt till hvad utlåtandet innehåller samt yrkar bifall dertill.

Man har yttrat den farhågan, att, ifall förevarande utlåtande bifölles, ett farligt prejudikat skulle derigenom

uppkomma, samt såsom bevis på inkonseqvens hos utskottet påmint derom, att en framställning af förändring i vilkoren för det till jernvägsanläggningen mellan Kristianstad och Hessleholm beviljade län blifvit afstyrkt; men att någon jemförelse mellan desse båda företag i detta hänseende ej kan göras, och att något prejudikat genom ett bifall till hvad utskottet, rörande Boråsbolagets anhållan hemstält, ej kan uppkomma, är klart deraf, att det för förstnämnde jernvägsanläggning erhållna län af bolaget innehafts under tvenne års tid räntefritt, medan Boråsbolaget måste betala ränta redan under arbetstiden.

Anders Medin från Kronobergs län: Jag skall icke vara vidlyftig eller liksom förste talaren upptaga tiden med uppläsande af långa anföranden utaf föregående riksdagars stats-utskott, ty på sådant sätt lära vi väl ej hinna få slut på riksdagen till den 21 juni; jag vill hvarken yrka på bifall till utskottets hemställan eller på votering derom, utan endast gifva ståndet del af de åsigter, jag rörande denna fråga hyser. I ett fall äro mina tankar öfverensstämmande med föregående talares, nemligen att sådana ändringar i en gång för läneunderstöds erhållande fastställde vilkor ej böra ifrågakomma; men då i förevarande fall ett värre ondt skulle uppkomma, om staten nödgades öfvertaga ifrågavarande bana, isynnerhet af den orsak, att densamma är smalspårig, tror jag, att vi göra klokast, om vi af två onda ting välja det minst onda; och jag anser också, att utskottet, då det sett frågan i dess helhet, således ej saknat alla skäl att tillstyrka bifall till motionerna, som blifvit i frågan väckte. Härmed vill dock icke hafva sagt, att jag yrkar på bifall, helst jag är af samma tanke som Lönnberg, att ett farligt prejudikat skulle derigenom uppstå, utan tjenar detta mitt yttrande endast till att upplysa ståndet om, huru jag bedömt frågan.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län instämde med Medin.

Adolf Sköldberg från Skaraborgs län: Den af Borås bolaget begärda och af utskottet här föreslagna räntefrihet under tvenne år synes mig vara så rättvis, att den borde genast bifallas. Man må komma ihåg, att nämnde bolag ingick på mycket svårare vilkor vid statslånets erhållande, än andra bolag; och om äfven det må vara bolagets eget fel, att de ej begärde billigare vilkor, kan det dock icke läggas det till last, att banan öppnades för trafiken under de svåraste konjunkturer. Dessutom har det blifvit visadt, att staten bekommit full ränta å lånet, samt

att stambanorna från denna bana dragit betydlig vinst, och då det icke kan vara rätt att genom för stränga vilkor nedtrycka den enskilda företagsamheten samt då, ifall ett afslag blifver Rikets Ständers beslut, banan snart öfverlemnas till staten, yrkar jag bifall till hvad utskottet föreslagit.

Häruti instämde *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Magnus Svensson* och *Johannes Andersson* från Skaraborgs samt *Carl Dahlgren* och *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs län.

Anders Gudmundsson från Hallands län: Om meningen med förevarande utlåtande varit att derigenom bereda Boråsbolaget bättre lånevilkor, än hvad de öfriga dylika bolagen erhållit, kunde skäl för ett afslag derå vara för handen; men då utskottet endast afsett att bereda Boråsbolaget samma eller lika goda vilkor med de öfrige bolagen, så, och då derigenom intet prejudikat kan uppkomma, drager jag icke i betänkande att bifalla utskottets förslag.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Då jag ej varit närvarande i utskottet, då detta utlåtande der afgjordes, är jag ej skyldig att på något sätt försvara detsamma. Jag har ej heller hört någon af dem, hvilka i dess behandling deltagit, yttra sig hvarken för eller emot, hvarföre, och då mot vanan ledamöter från andra utskott uppträdt till dess försvar, jag tror mig kunna sluta dertill, att utskottets skäl för sitt tillstyrkande ej äro särdeles starka, samt att de, hvilka klandrat utskottets åtgörande i frågan, hafva rätt. Dessutom, om vi medgäfve, att Boråsbolaget finge ändring i de förut för dess statslån bestämda vilkor, skulle vi beträda en farlig bana; och vi kunde då med säkerhet till nästa riksdag emotse flere dylika ansökningar, hvilka svårligen kunde afsläs, emedan intressenterne alltid skulle kunna åberopa att bolag, ehuru kanske mindre berättigade, redan erhållit sådan lindring. Derföre, och då jag redan förut biträdt utskottets beslut, hvarigenom ansökningar i samma ämne blifvit afslagne, samt då jag anser, att Lönnberg och Sven Nilsson anfört talande skäl för deras yrkande på afslag af ifrägavarande hemställan, vill jag med dem deruti förena mig.

Josef Smedberg från Elfsborgs län: Det är vackert att vilja fasthålla de beslut, Rikets Ständer en gång fattat, men jag tror dock, att undantag derifrån kunna komma ifräga, och att här verkliga skäl för ett sådant undan-

tag finnas. Bolaget för Boråsbanan har icke ätnjutit någon räntefrihet, medan andra bolag hugnats med sådan frihet för sina lån ända till under tre års tid, och jag kan ej finna någon orsak att vidblifva ett beslut, hvarigenom strängare vilkor för ett bolag än för andra blifvit fastställda. Dessutom förefaller det mig besynnerligt, att skåningarne, hvilka i detta afseende blifvit så mycket tillgodosedda, skola uppträda såsom motståndare mot att bevilja Boråsbolaget endast tvenne års räntefrihet å ett lån, då de sjelfva å dylika lån ätnjutit tre års räntefrihet. Man har äfven åberopat baron Klinckowströms reservation. Detta anförande är endast en advokatyr, och hvad hans yttrande beträffar, att bolaget ensamt varit berättigadt att framställa begäran om lindring i lånevilkoren, tror jag icke, att motionärerna varit skyldiga att af bolaget skaffa sig fullmagt att väcka motion derom, helst sådant icke förut varit vanligt. Jag anhåller, att ståndet måtte bifalla hvad utskottet föreslagit.

Johan Magnus Björkman från Elfsborgs län instämde häruti.

Nils Petersson från Kalmar län: Jag har förut instämt med Lönnberg, men af förekommen anledning vill jag tillägga några ord. Man har yttrat, att, om bolagets begäran ej bifölles skulle banan öfverlemnas till staten. Detta är endast ett skrämskott, och om ett sådant öfverlemnande blir tids nog att dagtinga med bolaget, då anbud derom blifvit gjordt. Man har vidare såsom skäl för bifall till utskottets förslag anfört, hurusom bolaget för Boråsbanan ej begärt bättre lånevilkor än hvad andra dylika bolag redan erhållit; men äfven om så skulle vara förhållandet, skulle vi genom ett bifall här inslå en farlig bana samt gifva andra bolag anledning att begära ytterligare lindring i sina lånevilkor. Jag yrkar således fortfarande på afslag.

Johannes Andersson från Elfsborgs län: För min del anser jag, att bolagets begäran är billig, hvarföre, och då banan, i händelse Rikets Ständer ej vilja bevilja den begärda räntefriheten, till staten öfverlemnas, hvarigenom en större förlust skulle för statsverket uppstå, jag hemställer, att ståndet måtte till hvad utskottet föreslagit, lemna sitt bifall.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Jag tror, att, enligt förut afslutadt kontrakt, intressenterne äro skyldige att återbetala hvad staten förskjutit till banans byggande utan att något öfverlemnande deraf kan komma i fråga; och då dessutom Rikets Ständer, genom ett bifall till utskottets förslag i frågan, skulle fastställa ett farligt pre-

judikat, yrkar jag, att afslag derå mätte blifva ståndets beslut.

Lönnberg: De, som uppträdt såsom försvarare af utskottets förslag, hafva dervid stödt sig på, att Boråsbolaget vid sitt statsläns erhållande måste ingå på hårdare vilkor, än hvad staten af de öfriga jernvägsbolagen fordrat; men för att rätt kunna bedöma, huru mycken vigt vid detta skäl bör fästas, bör man se till, under hvilka förhållanden förstnämnde bolag erhöll låneunderstöd af staten. Då ifrågavarande statslån vid 1859—1860 årens riksdag beviljades, skedde det med det urttyckliga vilkor, att lånet kunde utbekommas, såvida riksgäldskontoret kunde skaffa pengar dertill; och, ehuru riksgäldskontoret verkligen lyckades upplåna den erforderliga summan, var sådant möjligt endast mot svårare vilkor än vanligt. Boråsbolaget gick också in på hvilka vilkor som helst, i det säkra hopp att vid kommande riksdag deri erhålla lindring. Jag medger väl, att bolaget haft otur deruti, att bomullsindustrien, hvaraf den hufvudsakligaste inkomst af banan räknades, vid banans öppnande och jemväl sedermera lidit af svåra konjunkturer; men man ser, att äfven andra bolag, såsom sjösänknings- och andra dylika, begärt lindring i förut för deras statsbidrag stipulerade vilkor, och att Rikets Ständer härpå svarat nej. Dessutom är snart banan utsträckt till Uddevalla, och då derefter en lifligare trafik och större inkomster kunna räknas, tror jag icke, att något öfverlemnande af banan till staten kommer i fråga; och då icke Boråsbolaget, liksom Norbergsbolaget, vändt sig till Kongl. Maj:t, äro väl icke några särdeles ömmande omständigheter ännu för handen, hvarföre dess begäran borde bifallas. Jag yrkar fortfarande på afslag.

Johan Eriksson från Jönköpings, *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands samt *Sven Rosenberg* från Kristianstads län instämde med Lönnberg.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Det är icke någonting ovanligt att stats-utskottets ledamöter klandras för sina åtgärder och beskyllas för inkonseqvens i sitt handlingssätt. Man får väl underkasta sig det, helst man handlat efter bästa förmåga och i hvarje fall, så vidt möjligt varit, tagit reda på skälen för och emot; men det är mången gång svårt att fatta beslut så, att rättvisa och billighet dermed öfverensstämma. Så har förhållandet varit med denna fråga. Då den afgjordes inom utskottsafdelningen var jag ej närvarande, men i plenum deltog jag i dess behandling, och skälen hvarföre utskottet här gjort

ett undantag från den allmänna regeln, äro så tydligt i dess utlåtande angifna, att hvar och en, som genomläser dem, kan deraf stadga sitt beslut i frågan. Det mest talande skälet för här föreslagna lindring i bolagets lånevilkor, äro de för bomullsindustrien under sista tiden rådande svåra konjunkturer, isynnerhet som det just varit med afseende på denna industri som banan grundats, och att den gätt tillbaka är något, hvilket hvarken bolaget eller någon annan kan rå för. Om nu ståndet kan anse detta skäl vara nog för beviljandet af den begärda räntefriheten lemnar jag derhän; jag kunde dock icke i utskottet biträda den mot dess förslag afgifna reservation. Dessutom har utskottet äfven föreslagit garantier, som mycket bättre än förut betrygga statens fördelar; och jag tror icke, att det ligger någon fara i att bifalla, hvad bolaget begärt, helst faktiskt är, att detta bolag från början fått sig ålagda hårdare betalningsvilkor än andra dylika bolag.

Anders Persson från Kristianstads län: I anledning af en talares förundran deröfver, att skåningarne, hvilka enligt hans förmenande i förevarande afseende skulle vara särdeles gynnade, motsatt sig Boråsbolagets begäran, får jag lemna den upplysningen, att Kristianstads—Hessleholmsbanan erhållit endast 2 års räntefrihet å sitt statslån. Vid innevarande riksdag har visserligen genom en, inom borgareståndet väckt, motion framställning om ytterligare ett års räntefrihet för nämnde statslån blifvit gjord, men denna framställning har såväl af utskottet som Rikets Ständer blifvit afslagen, hvilket beslut äfven jag, ehuru sjelf aktieegare, gillar, på det att icke något prejudikat mätte uppstå. Äfven å förevarande utlåtande yrkar jag på de af baron Klinkowström anförde skäl, afslag.

Lundahl: Det starkaste skäl, som blifvit anfördt för ett afslag, tyckes ligga i fruktan för att uppställa ett prejudikat. Jag tror icke, att en kommande riksdag bryr sig om, hvad de gamla utslitna riksstånden gjort; och då således denna fruktan är ogrundad, är det väl bäst att bifalla bolagets begäran, då det både ligger i statens intresse samt vi derjemte derigenom få den ljufva tillfredsställelsen att hafva hjelpt den behöfvande.

Öfverläggningen förklarades afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets förslag blifvit med blandade ja och nej besvarad, samt votering begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla stats-utskottets utlåtande n:o 102 i anledning af motioner om förändring i vilkoren för det vid 1859 och 1860 ärens riksdag beviljade lån för anläggning af jernväg från Borås till Herrljunga; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet afslagit stats-utskottets omförmälda utlåtande.

Voteringen härefter i vanlig ordning anställd, utföll med 29 ja mot 50 nej; och var således ifrågavarande utlåtande af ståndet *afslaget.*

Mot detta beslut reserverade sig: *Johan Peter Andreasson* samt *Josef Smedberg* från Elfsborgs län.

§ 6.

Föredrogs ånyo *stats-utskottets utlåtande no 103*, i anledning af motion om förändring i vilkoren för beviljadt statsbidrag till sänkning af sjön Weselängen.

Med anledning häraf begärde följande ledamöter ordet och yttrade:

Sven Nilsson från Kristianstads län: På samma skäl och i konseqvens med mitt yrkande på afslag å nästförutgångne utlåtande, yrkar jag äfven afslag å nu förevarande.

Andreas Eskilsson från Blekinge samt *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads län med flera instämde med Sven Nilsson.

Johan Peter Andreasson från Elfsborgs län: Jag hade icke väntat, att stats-utskottets förslag skulle röna motstånd här. I öfrigt hänvisar jag blott till hvad i utlåtandet finnes anfört samt yrkar bifall till nämnde förslag.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Om utskottets skäl för sin hemställan äro rigtiga, vill jag ej sätta mig emot ett bifall dertill. Enligt dem skulle frågan här gälla bolagsintressenternas existens, hvilket är helt annat, än om, såsom förhållandet var med delegarne i Borås—Herrljunga-banan, uppoffringen skulle gälla någon bråkdel af några förmögna possessionaters årsinkomster. Visserligen skulle det vara i konseqvens med nästföregående beslut att afslå äfven detta bolags begäran; men då jag tror, att här förefinnas ömmande omständigheter, vill jag för min del bifalla hvad utskottet hemstält.

Häruti förenade sig *Anders Medin* från Kronobergs samt *Johannes Andersson* från Skaraborgs län.

Anders Gudmundsson från Hallands län: I likhet med nästföregående talare anser äfven jag stora skäl vara för handen att bevilja bolaget den föreslagna räntefriheten. Jag behöfver ej upprepa, huru med ifrågavarande sänkningsföretag tillgått, alldenstund en utförlig redogörelse derför finnes i utlåtandet, hvadan jag endast hemställer, att ståndet, då jordbrukets intresse är i fråga, ville, till hvad utskottet föreslagit, lemna sitt bifall.

Häruti instämde *Per Persson* från Wermlands och *Johannes Andersson* från Elfsborgs län.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Den räntefrihet utskottet här föreslagit, synes mig vara så billig och rättvis, att jag ej kan annat än med min röst lemna bifall dertill. Skilnaden mellan denna och nästföregående fråga är äfven stor; ty då bolaget för Boråsbanan hade förslag framlagdt, vilkor stipulerade o. s. v. vid uppgörelse af vilkoren för till nämnde banas byggande beviljade lån, hade bolaget, som för sänkning af sjön Weselången bildat sig, endast ett kostnadsförslag att rätta sig efter, hvilket, oaktadt det varit upprättadt af en statens embetsman, befunnits origtigt. Det är högst äfventyrligt att genom origtiga kostnadsförslag inleda menigheter i företag, och jag minnes ännu, att vid 1859—60 årens riksdag en likartad fråga med denna väcktes, rörande Kinda bätled, der äfven bolagsmännen blifvit genom kostnadsförslaget lurade. Det tyckes verkligen som om man borde kunna trygga sig vid ett, af en embetsman upprättadt, kostnadsförslag; men då det visats, att de flera gånger befunnits origtiga, hvarigenom, såsom uti förevarande fall, intressenterne blifvit inledda i ett företag, som genom sin slutliga utsträckning hotar deras existens, och då tre års räntefrihet ej är någon synnerlig uppoffring från statens sida samt af denna fråga intet prejudikat är att befara, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde *Johan Magnus Björkman* från Skaraborgs, *Josef Smedberg* från Elfsborgs samt *Anders Jonsson* från Wermlands län m. fl.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: En talare har yrkat, att ståndet skulle afslå förevarande hemställan, derföre att nästföregående utlåtande afslogs. Härigenom skulle verkligen högsta rätt blifva högsta orätt; och då bolaget ej kan rå för, att sjösänkningen blifvit dyrare än det ursprungliga kostnadsförslaget afsåg, kan jag ej annat

än bevilja detta bolag den i dess lånevilkor föreslagna lindringen.

Häruti instämde *Per Östman* från Westernorrlands, *Anders Andersson* från Nerikes, *Lars Gustaf Andersson* och *Josef Smedberg* från Elfsborgs, *Johan Henriksson* från Göteborgs samt *Gustaf Bolin* från Upsala län m. fl.

Per Nilsson från Malmöhus län: Oaktadt motionärernas framställning på riksgäldsafdelningen afslogs, anfördes inom utskottet sådana skäl för bifall dertill, och hvilka äfven i utlåtandet finnas intagna, att något afslag icke var möjligt. På grund af dessa skäl yrkar jag äfven nu bifall till utskottets hemställan.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag vill endast gifva tillkänna, att jag yrkar bifall till hvad utskottet i detta utlåtande hemstält, på det att äfven här måtte fattas ett beslut, som öfverensstämmer med hvad ståndet vid öfriga likartade frågor beslutat. Då jag förut förklarat mig emot beviljandet af någon, af utskottet föreslagen, lindring i ett bolags lånevilkor eller annat dylikt, har ståndet det oaktadt alltid lemnat sitt bifall dertill, hvarföre, och då vid sådant förhållande det skulle vara inkonseqvent att afslå denna hemställan, äfven den bör bifallas.

August Danielsson från Norrbottens län: Vid frågans afgörande inom utskottet var jag närvarande samt delade dervid majoritetens åsigter. Ej heller kan det vara med rättvisa och billighet förenligt att afslå hvad i detta utlåtande föreslås, då femtio bönder skulle derigenom ruineras; och kan bonde-ståndet endast genom att bevilja dem tre års räntefrihet å det lån, de af staten bekommit, rädda dem, är det icke oss värdigt att genom ett afslag derå bidraga till deras störtande.

Sven Nilsson: Visserligen förefinnes skilnad på denna och den näst förut behandlade frågan; ty om denna har ansökning blifvit gjord hos Kongl. Maj:t om nådig propositions aflåtande till Rikets Ständer i enahanda syfte som de nu väckta motionerna; men Kongl. Maj:t har ej funnit skäl för vidtagande af en sådan åtgärd. Ifrågavarande framställning om eftergift i lånevilkor har således ett afslag af Kongl. Maj:t, som den förut behandlade saknar; och det anser jag som en väsendtlig skilnad, enär skälen för bifall åtminstone ej kunna vinna i styrka derigenom.

Om jag trodde, att strandegarnes existens berodde på ett bifall till framställningen, skulle jag visst icke mot-

sätta mig den. Men sådant kan jag ej finna förhållandet vara. Vid, med ifrågavarande likartade, företag består vanligen den hufvudsakliga vinsten deri, att sanka egor blifva befriade från vatten, och sjelfva landvinningen brukar mindre afses. Att så varit förhållandet jemväl här, synes af den ene motionärens yttrande; men äfven landvinningen har icke varit obetydlig, då den beräknats till 2,000 tunnland med en kostnad af endast 160 rdr per tunnland. Om en bonde kan få sina egor förökade för ett sådant pris, och det, såsom här, utan att hans onera ökas, anser jag, att han derigenom åtminstone ej bör blifva ruinerad.

Just derföre att man i framtiden ej skall kunna åberopa ett sådant prejudikat, vill jag fortfarande yrka afslag. Jag erinrar mig, att vid sistlidne riksdag åtskilliga likartade frågor uppstodo, men hvilka alla afslogos; och jag minnes deribland särskildt en begäran om mildring i lånevilkor för Knäröds församling till dess kyrkobyggnad. Om någonstädes bevekande omständigheter förefinnas, så var det der, ty kyrkan hade så i grund ramlat, att församlingen för sina utgifter hade endast en ruin och måste börja arbetet på nytt igen. Rikets Ständer, eller åtminstone detta stånd ansåg sig likväl ej böra bevilja någon eftergift, och det förefaller mig besynnerligt, om man nu skulle finna mera skäl att beträda en sådan bana.

Rosenberg: De omständigheter, hvilka enligt mitt förmenande skulle göra förhållandet med denna fråga olika med det, som vid statslånet för Boråsbanans anläggande eger rum, äro ej de, som Sven Nilssson uppgaf, utan de bestå deruti, att Boråsbolaget var försäkradt om statsbidrags erhållande till två tredjedelar af det belopp, hvartill anläggningskostnaden skulle uppgå, då deremot bolaget för sänkning af sjön Weselången endast hade ett bedrägligt kostnadsförslag att rätta sig efter vid deras begäran om statens medverkan vid ifrågavarande sänkningsföretag. Äfven beträffande priset å hvarje tunnland jord, som genom sänkningen skulle förbättras, har Sven Nilsson begått ett misstag, ty enligt hans uppgift skulle det vara endast 160 rdr per tunnland, då det i sjelfva verket är 181 rdr per tunnland. Ej heller må han tro, att denna jord är jemnförlig med den omkring Malmö, hvilken betalas med 4 a 500 rdr per tunnland; för att få berga några skördar å den jord, som här är i fråga, måste stora kostnader och mycket arbete derpå nedläggas. Vid

sådant förhållande, samt då dertill kommer, att detta bolag blifvit genom en statens embetsmans åtgörande bedraget, yrkar jag fortfarande på bifall till hvad utskottet i frågan tillstyrkt.

Sven Nilsson: Jag vill börja der den siste talaren slutade och fästa hans uppmärksamhet derpå, att öfverintendentsembetet godkänt förslaget och ritningen till Knäröds kyrkobygnad, hvadan Knärödsboarne blifvit lika mycket svikne af statens embetsmän i sina beräkningar, som uu ifrågavarande strandegare. Vidkommande skillnaden emellan hans och min uppgift om det belopp, hvarje genom sänkningen vunnet tunnland jord kostar, har den uppkommit derigenom, att han från kostnadssumman 362.000 rdr icke afdragit 30.000 rdr, af enskildt person skänkte och 10.000 rdrs anslag, som af staten erhållits. Fränräknas desse belopp från förstnämnde summa, så blir rätta kostnaden 161 rdr per tunnland. Det är väl sant, att den vunna jorden ej är belägen på Lunds slättbygd eller så god, som den der befintliga, men så är väl också priset några gånger högre för jord på nämnde slättbygd. Medan jag nu varit hemma, har i min ort genom särskilde köp blifvit handlat om jord, visst icke af allrabästa slag, men som dock utan äbyggnad eller stängsel betalts med 500 rdr per tunnland och derutöfver.

Då desse strandegare fått, utom jordförbättring, landvinning för ett sådant pris, som af handlingarne inhämtas, är också uppenbart, att de icke genom företaget ruineras, och hvad skäl man än må anföra för bifall — barmhertighetsverk är det dock icke.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Då hela affären gäller endast 3.600 rdr för staten, så frågar jag, om det finnes något skäl för ett afslag å utskottets hemställan.

Anders Johan Sanstedt från Jönköpings län jemte flere andra af ståndets ledamöter hördes instämma häruti.

Sven Nilsson: Jag vill blott återkalla i minnet, att det ej är för summan utan för principens skull, som jag yrkat afslag.

Josef Smedberg från Elfsborgs län: Det bör icke förefalla någon underligt, att jordbruket allt mer och mer går under, då representationen försöker att på allt sätt bidraga dertill. Sven Nilssons beräkningar hålla dessutom icke streck, men då det ej är skäl i att tvista med honom, inskränker jag mig till att blott yrka bifall till förevarande utlåtande.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, hvarefter, på derom framställd proposition, hvad utskottet i detta utlåtande hemstält, af ståndet *bifölls.*

§ 7.

Vid nu ånyo skedd föredragning *bifölls stats-utskottets utlåtande n:o 104,* i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående folkskolelärares pensionering.

§ 8.

Föredrogs ånyo *stats-utskottets memorial n:o 105,* i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående grunderna för infanteriets och kavalleriets organisation; om rättighet för den indelta soldaten eller ryttaren till tidigare afsked; samt om arméens vapenöfningar och underofficersbildningen. Med anledning häraf begärde nedannämnde ledamöter ordet och yttrade:

Carl Ifvarsson från Hallands län: Det förefaller mig, som om denna fråga stode i ett så nära sammanhang med den, vid denna riksdag förut behandlade, frågan om förändrade grunder för beväringsinrättningen och för bildande af en landsstorm, att den ej kan bifallas, med mindre vi upphäfva det beslut, ståndet rörande den sistnämnda frågan redan fattat. Det synes också besynnerligt, att utskottet kunnat yttra i sina motiver till förevarande hemställan, att samtliga riksständen vid pröfning af beväringsfrågan fattat sammanstämmande beslut, då densamma åtminstone af bondeståndet afslogs; och om utskottet förklarat, att till följd af trenne riksstånds sammanstämmande beslut i nämnde fråga denna hemställan kunnat ifrågakomma, hade det kommit sanningen närmare. Då nu bondeståndet afslog frågan om förändring i grunderna för beväringsinrättningen och för bildande af en landstorm, hvarmed nu förevarande står i nära sammanhang, så, och då i den skrifvelse, utskottet här föreslagit, båda dessa frågor omnämnas, hvarföre ock ståndet genom ett bifall dertill förklarat, det båda frågorna böra till nästkommande riksdags pröfning framläggas, tror jag, att ett afslag äfven nu bör blifva ståndets beslut.

Många af ståndets ledamöter instämde med Carl Ifvarsson.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag är af samma tanka som Carl Ifvarsson angående denna fråga.

Den står i nära sammanhang med beväringsfrågan, och har tillkommit just under förutsättning af Rikets Ständers bifall dertill; hvarföre då ståndet ej fann för godt att bifalla Kongl. Maj:ts proposition rörande nämnde fråga, så, ehuru det är troligt, att resultatet blir enahanda, hvilket beslut vi än fatta, bör äfven frågan om infanteriets och kavalleriets organisation för konseqvensens skull afslås.

Carl Johan Johansson från Östergötlands, *Anders Andersson* från Skaraborgs, samt *Gustaf Bolin* från Upsala län m. fl. instämde häruti

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län: Instämmande i allo uti hvad föregående talare yttrat, vill jag förklara, att utskottet hade gjort bäst, om det stannat vid det i näst sista sidan af dess motion till förevarande hemställan förekommande »semikolon».

Sven Nilsson från Kristianstads län: I likhet med föregående talare vill äfven jag afslå utskottets hemställan om insändande af en sådan skrifvelse. Behöfves någon reorganisation af vårt landtförsvar, bör den ske i en annan rigtning, än den Kongl. propositionen afser.

Anders Medin från Kronobergs län: Om vi bifalla denna hemställan, hafva vi på samma gång upprifvit vårt beslut i den omnämnda, med denna sammanhängande, frågan om förändring i grunderna för beväringsinrättningen och om landstormen, hvarföre enahanda beslut i denna fråga bör fattas utan afseende på några semikolon eller annat sådant.

Anders Jonsson från Wermlands län: Jag är förekommen af föregående talare och instämmer i deras yrkande på afslag.

Peter Andersson från Blekinge län: Ehuru af samma åsigt i frågan som alla föregående talare, är jag dock mest förekommen af Medin, med hvilken jag instämmer.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan talmannens proposition på bifall blifvit med nej besvarad, blef förevarande utlåtande, efter förnyad proposition, af ståndet *afslaget*.

§ 9.

Föredrogs ånyo och *bifölls stats-utskottets utlåtande n:o 107*, i anledning af motion om ersättning till åtskilliga personer i Wähla by och Björnlunda socken för liden brandskada.

§ 10.

Företogs ånyo till afgörande *stats-utskottets utlåtande n:o 108*, i anledning af väckt förslag, att staten måtte öfvertaga förre lokomotivföraren G. A. Riex ådömd ersättningsskyldighet till personer i följd af den vid Sandsjö jernvägsstation den 23 december 1864 timade olyckshändelse. Under *mom. a)* hade utskottet hemstält, att ofvannämnda, af Anders Medin från Kronobergs län väckta förslag, ej måtte af Rikets Ständer bifallas; och under *mom. b)* att Rikets Ständer måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta, på sätt som kan i nåder pröfvas lämpligt, undersöka och utreda huruvida icke särskilda lagstadganden må vara behöfliga, i afseende på statens och enskilda jernvägsbolags skyldighet, att i händelse af olycksfall vid jernvägstrafiken, utbetala ersättningar för skada å person eller egendom.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade:

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag kan ej förmoda, att ståndet vill bifalla båda momenten, för min del vill jag ej bifalla, hvad utskottet under momentet b, hemstält.

Medin: Då min motion ändock vunnit sympati för sig har jag icke något emot att bifalla hvad utskottet i detta utlåtande föreslagit.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Då båda momenten stå i nära sammanhang med hvarandra, tror jag, att skäl finnes för bifall till dem båda.

Carl Anders Larsson: Jag kan ej inse, att någon undantagslag behöfs derom, huru skada vid olyckshändelser å jernvägarne bör ersättas, då redan i allmänna lagen finnas derå tillämpliga stadganden. Åtminstone kan frågan derom anstå till nästa riksdag.

Häruti instämde *Peter Andersson* från Blekinge, *Sven Rosenberg* från Kristianstads samt *Johan Bergström* från Kopparbergs län.

Medin: Jag kan ej, såsom Larsson, finna det vara olämpligt, att Kongl. Maj:t tager frågan i öfvervägande; och då det är obilligt, att en menniska skall mista lif och lemmar utan någon ersättning från statens eller jernvägsstyrelsens sida, yrkar jag bifall äfven å mom. b.

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings län instämde häruti.

Per Nilsson från Malmöhus län: Jag kan ej finna någon skada ligga deruti, att äfven utskottets skrifvelseförslag under momentet b) bifalles. Det är nödvändigt att få frågan utredd, och finnas då tillämpliga lagstadganden förut, inser regeringen nog det; hvarom icke, behöfvas sådana ju förr desto hellre.

Med Per Nilsson instämde *Johannes Andersson* från Elfsborgs, *Anders Gudmundsson* från Hallands, *Carl Johan Johansson* från Östergötlands samt *Per Tjernlund* från Westernorrlands län.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Af rättegångar hafva vi redan vunnit den erfarenheten, att något tydligt lagstadgande om, huru skada vid olyckstillfällen å jernvägarne bör ersättas, icke för närvarande finnes, hvarföre en undersökning härom till nästa riksdag är högst nödvändig. Då jag öfverlemnar mig sjelf åt lokomotivförarens större eller mindre skicklighet, så, och då jag ej sjelf får pröfva densamma, är det af nöden, att en lag stiftas, hvarigenom jernvägsstyrelserna åläggas en noggrannare pröfning i nämnde hänseende och hvarigenom skadeersättning vid olyckstillfällen bestämmes.

Per Persson från Wermlands län instämde.

Carl Ifvarsson: Om, såsom Larsson påstår, någon lag funnes, hvarefter domaren i dessa fall hade att rätta sig, skulle ej heller jag vilja hos Kongl. Maj:t begära någon annan. Skulle emellertid något nu befintligt lagstadgande vara hit hänförligt, skulle det väl vara de lagbestämmelser, som angå skjutsningen; men enligt desamma är husbonde ej ansvarig för den skada, hans dräng genom vårdslöst körande ådrager den resande, lika litet som några andra stadganden finnas, enligt hvilka staten kunde åläggas ersättningsskyldighet vid de fall, då olyckor å dess jernvägar inträffar. Ett sådant stadgande är dock behöfligt här, ännu mera än vid skjuts, då den resande på jernväg ej sjelf får styra eller stiga ur när han vill o. s. v., och då jernvägstjenstemännen tillsättas af jernvägsstyrelsen, bör äfven staten i likhet med enskilda bolag ansvara för den skada, som genom dess underhafvandes förseelser uppstår. På dessa skäl tror jag att vi kunna bifalla ej blott en anhållan till Kongl. Maj:t om frågans utredning, utan äfven en i ämnet kommande proposition.

Häruti förenade sig *Nils Petersson* från Kalmar, *Nils Svensson* från Blekinge, *Anders Persson* från Kristianstads samt *Johannes Andersson* från Göteborgs län.

Per Östman från Westernorrlands län: Det är naturligt, att, allteftersom nya inrättningar uppstå, äfven nya lagstadganden behöfvas, eller att åtminstone de gamla göras tillämpliga äfven på dessa nya förhållanden. Härföre, och då erfarenheten redan visat, att tvister uppstått, huru uti ifrågavarande fall förfaras bör, är det nödvändigt, att en författning, hvarigenom gränserna för hvars och ens rättigheter och skyldigheter vid de tillfällen, hvarom här är fråga, bestämmas, för kommande riksdag framlägges.

Lars Gustaf Andersson från Elfsborgs län delade samma åsigt.

Åke Andersson från Malmöhus län: Jag är hufvudsakligen förekommen af Carl Ifvarsson. Då här endast är fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t för erhållande af en utredning af frågan, så och då, för den händelse att Kongl. Maj:t ej skulle finna skäl att framlägga någon författning för blifvade riksdag, någon skada ej är skedd, yrkar jag bifall till äfven mom. b).

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Så många talare hafva redan uttalat sig för skrifvelseförslagets bifallande, att jag gerna kunde afstå från ordet. Vi böra ihågkomma, att Riex och ej trafikstyrelsen förklarades skyldig att ersätta den skada, som genom olyckshändelsen vid Sandsjö station uppkom, och då, såsom kändt är, Riex för fattigdom ej kunde utbetala dessa ersättningsbelopp, kan man med skäl fråga, om ej trafikstyrelsen borde varit pligtig att ansvara för den skada, som af en underordnad betjents oförmåga ej kan fyllas.

Sedan öfverläggningen nu förklarats vara afslutad, blef, efter särskilde propositioner derom af *talmannen*, hvad utskottet under såväl mom. a) som mom. b) hemstält, af ståndet *bifallet*.

§ 11.

Föredrogs ånyo *stats-utskottets utlåtande n:o 115*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående disposition af kronotionden på Gotland för dervarande presterskaps aflöning.

Med anledning häraf uppstod diskussion, derunder följande ledamöter begärde ordet och yttrade:

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Jag nödgas från första stund tillkännagifva, att jag

hyser vissa betänkligheter vid att bifalla detta statsutskottets utlåtande. Det gäller hvarken mer eller mindre än huruvida staten nu skall uppoffra den återstående kronotionden, 1,750 tunnor, för regleringen af presterskapets löner på Gotland, sedan 1834—35 årens ständer redan medgifvit att af hela kronotiondebeloppet, 3,797 tunnor, såsom förläning upplåtes för ändamålet 2,047 tunnor. Det är visserligen sannt, att med undantag af en kort tid under Carl den elftes regering statsverket icke varit i åtnjutande af någon del utaf kronotionden från Gotland, men fråga kan uppstå, om ej, liksom i det öfriga Sverige, den ifrågastälda löneregleringen kan åvägabringas utan en så betydlig uppoffring från statens sida. I förbigående vill jag erinra, hurusom i det s. k. gamla Sverige all kronotionde disponeras af statsverket. Endast det ringa beloppet af s. k. vin- och byggnadssäd samt någon vederlagsspannmål har kronan efterlåtit till kyrkorna och presterskapet. I de förra danska provinserna Skåne, Halland och Blekinge ingår en tredjedel af den från katholska tiden bestämda tionden till statsverket: men på Gotland uppbär kronan, såsom förr är nämndt, ingen tionde, utan allt är uppgifvet till presterskapets aflöning, dock endast 2,047 tunnor för all framtid, resten på behaglig tid.

Anledningen, hvarföre proposition nu blifvit framställd, att till löneregleringen för presterskapet på Gotland skulle definitivt användas äfven den på behaglig tid förlänta spanmålen, 1,750 tunnor, är att söka i det öfvermåttan stora antalet kyrkor på denna ö. Med en befolkning år 1864 af 52,743 menniskor, innefattade Gotland 44 pastorater och 91 socknar med egna kyrkor. Frånräknas nu Wisby, visar sig befolkningen i medeltal utgöra 1,082 innevånare i hvarje pastorat. Endast tre landsförsamlingar egde en folkmängd öfver 1,000 innevånare; flera egde icke 400, ja, till och med ett pastorat omfattade icke ens 300 menniskor.

Man behöfver endast anföra dessa siffror, hvartill motstycke icke kan uppletas i det öfriga Sverige, för att finna, huru en reduktion af socknarnes eller åtminstone pastoratens antal kan vara önskvärd. Sker en sådan reduktion, är äfven säkert, att den redan definitivt anslagna kronotionden blir jemte församlingarnes bidrag fullt tillräcklig för att bestå det nödvändiga presterskapet ett anständigt underhåll. Tänka vi oss ett pastorat med t. ex. 1,000 innebyggare och pastor uppbär i lön 2,500 rdr, men

samma pastorat förenas med ett annat af ungefär samma folkmängd och den nye pastorns lön bestämmes till 3,000 à 3,500 rdr, inses utan svårighet, att församlingarne med större lättnad kunna åstadkomma den sednare lönen än den förra. Efter den norm, som är antagen i mellersta Sverige, är också en befolkning af 2,000 innevånare i ett pastorat ingalunda för hög, der ej särskilda lokala förhållanden, beroende af en oländig och glest befolkad trakt, lägga hinder i vägen.

Äfven för ett ändamålsenligt ordnande af folkskoleväsendet och fattigunderhållet är det gagneligt, att församlingarne icke äro alltför små, såsom man tillfullo insett på fastlandet. Utom Gotland utmärker sig isynnerhet Westergötland för en rikedom af små socknar med ringa folkmängd, — likvisst icke till den grad som Gotland. Men i Westergötland, liksom annorstädes i riket, der ett liknande förhållande eger rum, vidtager man den förnuftiga åtgärden att sammanbygga två eller tre mindre kyrkor till en enda, så fort omständigheterna det medgifva, och man finner sig dermed belåten. Vore gotländingarne icke så konservativa, fasthängde de icke så envist vid förfädrens vanor och åskådningssätt i alla riktningar, hade de långt för detta handlat på samma vis. Och de kunde så hafva gjort med desto mindre svårighet, enär säkerligen ingenstädes i riket materialier för kyrkobyggnad äro öfverallt så nära till hands, som på Gotland.

På nu andragna skäl måste jag afslå detta utlåtande.

Med Lönnberg förenade sig många af ståndets ledamöter.

Johan Persson från Upsala län: Jag instämmer till alla delar med Lönnberg samt anser det icke vara lämpligt, att den nu afgående representationen befattar sig med denna vigtiga fråga.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Äfven jag inskränker mig till att instämma uti Lönnbergs yttrande samt yrkar på de af honom och i reservationen mot utlåtandet anförda skäl afslag.

Petter Larsson från Gotlands län: Jag medger visserligen, att bifall till hvad utskottet i detta utlåtande föreslagit, kan synas innebära en fördel för Gotland framför rikets öfriga provinser, men jag tror å andra sidan, att man ej kan med skäl afslå detsamma. På Gotland finnas en mängd kyrkor och små socknar, till följd hvaraf Gotland i detta hänseende ej är jemnförligt med det öfriga Sverige, och ett sammanslående af två eller tre pastorater

till ett, hvilket förordats af en talare, i hvilket fall ifrågavarande tionde ej skulle till presterskapets löneregler ing erfordras, är ej lätt att genomföra samt dessutom olämpligt, då en del af kyrkorna, ehuru samtliga utmärkt vackra och af högt konstvärde, derigenom skulle förstöras. Man har sagt, att kyrkobyggnader kunna lättare utföras på Gotland än på andra ställen i riket. Jag känner ej, på hvilka skäl man kan påstå sådant; men ett besynnerligt skäl är det för ett afslag här, eller att genom denna ringa svårighet för kyrkors uppförande, pastoraternas sammanslående skulle gå för sig lättare än vanligt, då ståndet förut förklarat, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t om mindre pastorats sammanslående i öfriga Sverige vore olämplig.

Dessutom har man fästat sig vid den fördel, Gotland genom den på behaglig tid till presterskapets aflöning upplåtna kronotiondens definitiva anslående till nämnda ändamål skulle vinna. Äfven om fördelen deraf skulle vara någon, har Gotland ej, liksom rikets öfriga provinser fått millioner till vägförbättringar, vattenaftappningar m. fl. andra företag; och, ehuru jag ej missunnar dem, som blifvit delaktiga deraf, dessa summor, hoppas jag dock, att representanterne från dessa orter ej må missunna Gotland denna lilla fördel, helst frågan ej gäller något nytt anslag, utan endast rättighet att få behålla, hvad det förut haft.

Jag yrkar således, att ståndet måtte bifalla, hvad utskottet i förevarande utlåtande yttrat och hemstält.

Hans Hægermark från Gefleborgs län: Då jag varit närvarande vid frågans afgörande i utskottet, har jag begärt ordet för att lemna den upplysningen, att der endast en röst, nemligen reservantens, höjde sig för afslag å Kongl. Maj:ts proposition. I öfrigt önskar jag, att ståndet ville bifalla utskottets hemställan.

Jonas Andersson: På utskottsafdelningen deltog jag i frågans förberedning, och der rådde på långt när ej sådan enighet, som enligt nästföregående talares utsago, vid afgörandet inom utskottsplenum egde rum. En del ledamöter och ibland dem äfven jag delade reservanternes åsigter, medan en annan del åter yttrade sig för bifall till den kungliga propositionen.

På Gotland finnes en otrolig mängd kyrkor; deras antal står icke i proportionerligt förhållande till folkmängden, och jag vet icke på fastlandet något motsvarande i den vägen; men vid regleringen af presterskapets löner bör äfven afseende fästas derpå, och en prest, i hvars församling en-

dast finnas ett par hundra innevånare, ej tilldelas så stor lön som den, i hvars församling ett par tusen menniskor bo, bör hafva. Dessutom är det ej Gotlands allmoge utan dess presterskap, som utskottet, genom denna sin hemställan, ser till godo, hvarföre jag ännu en gång förklarar, att ett bifall till detta utlåtande åtminstone för närvarande ej är lämpligt.

Per Östman från Westernorrlands län: Det är sannt, som Peter Larsson förklarat, att Gotland ej i likhet med det öfriga Sverige hugnats med några betydligare statsanslag; och då det nu vore ett lämpligt tillfälle att genom ifrågavarande kronotiondes öfverlemnande godtgöra denna provins till någon del derför, som dessutom i dess nationalbeväring har ett tryckande onus, vill jag bifalla utskottets förslag.

Häruti instämde *Anders Medin* från Kronobergs län.

Per Nilsson från Malmöhus län: Då Gotland ännu lydde under danska kronan, var kronotionden, oaktadt Christian den tredjes reduktion, anslagen till dess presterskaps aflöning; och detta fortfor ända till 1694, då den genom Carl den elftes reduktion, ehuru provinsen vid afträdandet till Sverige försäkrades om bibehållande af sina fri- och rättigheter, återgick till kronan. Om ett år återlemnades den likväl till samma ändamål, hvartill den förut användts, och det skulle för allmogen medföra stora olägenheter, om den nu åter indroges till kronan.

Gotland har äfven en mängd kyrkor af stort värde, byggda under den tid provinsen stod i sin glans, och det skulle blifva särdeles betungande att behöfva nedrifva dem, för att uppbyggas på andra ställen; derföre och då, såsom Hægermark nämnt, endast en röst inom utskottet uppstod mot hvad i propositionen härom äskats, vill jag för min del bifalla utskottets tillstyrkande förslag.

Anders Persson från Kristianstads, *Åke Andersson* och *Nils Olsson* från Malmöhus län m. fl. instämde med Per Nilsson.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: Om frågan gällde borttagande af en fördel för Gotland, skulle jag ej yrka afslag derå; men då ett afslag å förevarande hemställan måste ländа Gotland till nytta derigenom, att pastoraten då komma att sammanslås och presternas antal förminskas, samt derföre att kostnaden härför skulle blifva mindre betungande än att aflöna en onödig mängd prester, vill jag påyrka ett sådant beslut. Gotland tyckes mig med sina många prester likna ett munkkloster, och

då ofvannämnde åtgärd på andra ställen vidtagits, måste den också här kunna verkställas, hvarföre jag förenar mig med dem, som vilja afslå någon ytterligare tiondes anvisande till Gotländska presterskapets aflöning.

Lönnberg: Jag vill ännu en gång fästa uppmärksamheten derpå, att om Rikets Ständer afslå detta utlåtande, kronotionden ej derföre tages ifrån Gotland. Af tiondens hela belopp, 3.797 tunnor, äro redan 2.047 tunnor anslagna till aflöning åt presterskapet på Gotland och den närvarande frågan gäller endast, om återstoden, hvilken redan nu af gunst och nåd till samma ändamål användes, må för alltid dertill anslås, eller om ej den ifrågastälda löneregleringen kan, utan denna uppoffring från statens sida, verkställas.

Lika med föregående talare tror äfven jag, att sammanslående af mindre pastorater till ett enda skulle vara af stor fördel för Gotland, och något hinder härför må väl ej ligga i det förhållande, hvars sanning jag medgifver, att många af kyrkorna äro af högt konstvärde, alldenstund de gamla, äfven om nya måste på några ställen uppföras, ej derföre behöfva nedrifvas. Dessutom har en gotlänning förvånats öfver mitt påstående, att kyrkor kunde med mindre möda och kostnad uppföras på Gotland än annorstädes: men skälet derför, hvilket han ej tycktes känna, ligger deruti, att å ingen ort är tillgången på kalksten så god, som på Gotland.

Ännu tror jag icke, att omständigheterna äro så tvingande, att staten bör vidkännas denna uppoffring, utan bör man efterse, om löneregleringen må kunna åvägabringas på ett lämpligare sätt, hvilket, om äfven för det närvarande kostsammare, dock måste medföra betydliga fördelar i framtiden.

Johannes Andersson från Skaraborgs län: Då hemmanen på Gotland förut äro hårdt beskattade och då härtill kommer, att denna provins ej såsom andra hugnats med några statsanslag till andra ändamål, vill jag för min del bifalla denna utskottets hemställan.

Ludvig Norrby från Gotlands län: Jag kan icke se någon hjelp för Gotland deri, att man afslår detta utlåtande. Man säger, att det är för många prester på Gotland; men om några af desse befattningar skulle indragas, måste äfven kyrkornas antal reduceras, och om då halfva antalet kyrkor indragas, måste de återstående kyrkorne tillbyggas så mycket, att de lemna dubbelt så stort utrymme, som förut. Men att så mycket tillbygga en kyrka, lärer efter min

tanke ej låta sig göra, med mindre än att den nedrifves och uppbygges på nytt, hvilket jag icke tror, att Gotlands befolkning är i stånd att bekosta. Häri ligger ett bland de vigtigaste skälen, som tala för bifall, till hvad utskottet i detta utlåtande föreslagit.

En talare har sagt, att det är lätt att bygga kyrkor på Gotland, emedan kalksten skulle finnas på stället; men jag får upplysa derom, att kalkstenen icke ligger uppbruten på byggnadsplatsen, utan att den måste till hvarje byggnad sprängas, vid hvilket förhållande denna förmån är gemensam för fastlandet, dit byggnadsmateriel, äfven om den icke finnes att tillgå på stället, dock åtminstone ej behöfver hämtas från Gotland.

Samme talare yttrade, att, som presterna i små församlingar hafva litet att göra, de äfven borde vara belåtna med mindre lön; men då de likväl måste hafva sin anständiga bergning, kan deraf ej hemtas något skäl för afslag, helst hvarje hemman på Gotland i alla fall får betala lika mycket och kanske mer i tionde, än hemmanen på fastlandet, hvari de ej heller tåla någon förhöjning. På dessa skäl, samt då det väl också torde få medgifvas, att Gotland ej får någon del af de många och stora statsanslag, som fastlandet bekommer till jernvägar, sjösänkningar och dylikt, yrkar jag bifall till utskottets ifrågavarande framställning.

Per Nilsson: Det förundrar mig icke, att församlingarnes sammansläende går lätt för sig i Östergötland och annorstädes, der kyrkorna äro af träd; men det är väl klart, att denna åtgärd skall möta större svårigheter på Gotland, hvars tempel äro uppförda af sten i gammal stil. Hvem skulle dessutom underhålla de kyrkor, hvilka, såsom äfven Lönnberg yttrat, skulle qvarstå säsom monumenter? åtminstone lära väl gotländingarne ej gå in på att göra det. Ännu har jag icke hört någon talare uppge giltiga skäl för ett afslag här, hvarföre, och då man bör komma ihåg, att representanterna från detta län, såsom få till antalet och derföre lätt öfverröstade, behöfva understödjas i deras sträfvande för kommittenternas bästa, vill jag fortfarande lemna mitt bifall till ett förslag, hvilket jag ej kan frånkänna billighet och rättvisa.

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs län: I Westergötland var förut enahanda förhållande i afseende på mängden af kyrkor, som ännu existerar på Gotland; men der har man af många skäl funnit fördelaktigt att sammanslå flere mindre församlingar till en enda, oaktadt kyrkorna,

då trakten är skoglös, varit byggda af sten. Såsom exempel härpå vill jag nämna: Stenstorp och Dimbo pastorat, hvilka förr bestodo af tre socknar hvardera, men nu af blott en, Broddetorps af en socken bestående pastorat, hvilket förr utgjordes af fyra socknar samt Sjögerstads pastorat, i hvilket förut funnos två socknar med hvar sin kyrka jemte många andra, med hvilka så förfarits. Vid en blifvande reglering bör man derföre tillse, att kyrkornas antal, der det är för stort, reduceras, hvilket i främsta rummet gäller om Gotland, hvars halfva vidd ej är större än mången socken i Norrland; och jag tycker, att gotländningarne borde känna sig belåtna med att få, i stället för nuvarande kyffen, ordentliga kyrkor.

Petter Larsson: Om Gotländska kyrkorna voro af samma beskaffenhet som Westergötlands, skulle jag instämma uti hvad Lundahl yttrat; men deremot tror jag, att *en* kyrka på Gotland, såsom verkligt konststycke, är värd lika mycket som alla Westergötlands kyrkor tillsammantagna. Skulle en del af socknarne indragas, och kyrkorne således till en del blifva stående obegagnade, finge väl de, i likhet med Linköpings domkyrka, af staten underhållas.

Per Nilsson: Efter som Lundahl ännu en gång begärt ordet, vill jag fråga honom, om, då socknarne i Westergötland indragits, äfven prester och klockare på samma gång indragits?

Lundahl: Ja! och gotländingarne vill jag ge det rådet, att, då deras kyrkor äro så dyrbara, antingen sälja dem, för att derigenom skaffa sig kapitaler, eller också bryta ner dem och bränna kalk deraf.

Norrby: Jag får upplysa Lundahl derom, att kyrkorna på Gotland äro byggda ej af kalksten utan af huggen sandsten, hvaraf kalk ej lärer lämpligen kunna brännas.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall blifvit med blandade ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill bifalla stats-utskottets utlåtande N:o 115 i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående disposition af kronotionden på Gotland för dervarande presterskaps aflöning; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet afslagit utskottets omförmälda utlåtande.

Sedan voteringen härefter blifvit i vanlig ordning anställd samt voteringssedlarne öppnade, befunnos 27 ledamöter hafva röstat ja och 46 nej, till följd hvaraf förevarande utlåtande var af ståndet *afslaget*.

Emot detta beslut reserverade sig *Ludvig Norrby* och *Peter Larsson* från Gotlands län.

§ 12.

Föredrogs ånyo *bevillnings-utskottets utlåtande n:o 14*, i anledning af erhållen återremiss i vissa delar af betänkandet n:o 8, angående tullbevillningen, dervid ståndet beslöt sålunda:

Utskottets hemställan i *punkten 1*, sid. 2, att borgareståndet ville fatta beslut, rörande tull å salt,

lades till handlingarne.

Med anledning af preste- och bondeståndens särskilda beslut, rörande utskottets, i dess betänkande n:o 8, angående tullbevillningen, sidan 20, gjorda hemställan, att, såsom orden lyda, »hvad i öfrigt angående införseltariffen blifvit yrkadt och föreslaget», måtte lemnas utan afseende, hade utskottet i *punkten 2*, sid. 3, af nu förevarande utlåtande anhållit, att preste- och bondeståndenville öfver allt hvad, som innefattas uti nu ifrågavarande hemställan formligen besluta.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade:

Nils Petersson från Kalmar län: Då skäl ej finnas för höjande af tullen å kaffe, såväl brändt som obrändt, äfvensom å till kaffesurogat användbara brända vexter, föreslår jag, att ståndet måtte besluta, det nuvarande tull å dessa varor, 10 öre per skålpund, bibehålles.

Lars Ersson från Södermanlands län: Äfven jag yrkar bibehållande af nuvarande tull å kaffe m. m.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Jag tror, att öfver allt, hvad i förevarande hemställan innefattas, beslut måste tagas, hvarföre jag föreslår, att ståndet måtte godkänna, hvad utskottet i hithörande del af dess betänkande n:o 8, angående tullbevillningen, yttrat och hemstält.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad; hvarefter, på *talmannens* proposition derom, ståndet fann skäligt *bifalla*, hvad utskottet uti ifrågavarande hänseende i betänkandet n:o 8 yttrat och hemstält.

§ 13.

Föredrogs och *godkändes expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse n:o 59*, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

§ 14.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Stats-utskottets memorial:

n:o 117, med förslag till voteringsproposition, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut angående upplåtelse till Göteborgs stad af Elfsborgs kungsladugård med dertill hörande lägenheter;

n:o 118, med förslag till voteringsproposition i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut rörande 15:de punkten i stats-utskottets utlåtande n:o 78; och

n:o 119, med förslag till voteringsproposition, i fråga om anvisande af anslag för norra jernvägsstambanans fortsättning.

utlåtanden:

n:o 120, i anledning af motion om beviljande af förlagslån till brandskadade näringsidkare i Carlstad; och

n:o 121, i anledning af motion om länеunderstöd för anläggning af en jernväg mellan Filipstad och nordvestra stambanan.

memorial:

n:o 122, angående anvisande af arfvode för befattningen med tryckta riksdagshandlingars mottagning, vårdande och utdelning;

n:o 123, angående fortfarande understöds beviljande för enke- och pupillkassan vid riksgäldskontoret; och

n:o 124, i anledning af väckt fråga om ökadt anslag till begrafningshjelp och understöd för sterbhusen efter tjenstemän och vaktbetjenter vid riksgäldskontoret.

Sammansatta stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 11, i anledning af erhållna återremisser å utskottets betänkande n:o 7, i fråga om förändrade bestämmelser i afseende å upplåtande åt enskilda personer af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län. m. m.

Bevillnings-utskottets memorial:

n:o 15, i anledning af verkställda omröstningar, angående ifrågastälda förändringar i föreskrifterna om tullbevillningen; samt

n:o 16, i anledning af verkställd omröstning, angående ifrågastäld förändring i afgiften för bränvins tillverkning.

Samma utskotts betänkande n:o 17, angående tullbestämmelserna för artiklarne bränvin och sprit samt ättika.

Banko-utskottets memorial n:o 30, angående föreskrifterna i 10 artikeln af bankoreglementet, om bankens pappersbruk Tumba.

Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial:

n:o 17, i anledning af återremiss utaf vissa punkter i sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 1, öfver motioner om ändring af gällande stadganden, angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka, tingshus och häradsfängelse;

n:o 18, i anledning af återremiss utaf två punkter i sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 4, angående motioner om ett förändradt röstberäkningssätt vid prestval, äfvensom vid tillsättande af folkskolelärare, orgelnist, klockare och annan kyrkobetjening; och

n:o 19, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 5, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående förändring i grunderna för beväringsinrättningen, samt om bildande af en landstorm.

Samma utskotts

betänkande n:o 20, i anledning af motion om ändring af 1 mom. i 13 § Kongl. landtmäteri-instruktionen den 6 augusti 1864.

memorial n:o 21, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 7, öfver motioner om rättighet för röstegande i konsistoriella pastorat och sacellanier att begära fjerde prof-predikant; och

betänkande n:o 22, i anledning af motioner angående dels utfärdande af ny skiftesstadga, dels ändringar i nu gällande.

Expeditions-utskottets betänkande n:o 5, i anledning af erhållna återremisser af utskottets förslag till underdänig skrifvelse samt § i riksdagsbeslutet, angående den antagna nya riksdags-ordningen och dermed sammanhängande ändringar i regerings-formen.

§ 15.

Följande, från medstånden ankomna, protokollsutdrag *lades till handlingarne*, nemligen
från höglofliga ridderskapet och adeln n:ris 225—236,
" högvördiga preste-ståndet n:ris 227 och 228, samt
" vällofliga borgare-ståndet n:ris 236—238.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ¾ till 3 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 31 Maj.

Plenum kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogos hvart efter annat *stats-utskottets* nedannämnde memorial och utlåtanden, nemligen:

memorial n:o 117, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut, angående upplåtelse till Göteborgs stad af Elfsborgs kungsladugård med dertill hörande lägenheter;

memorial n:o 118, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut, rörande 15:de punkten i stats-utskottets utlåtande n:o 78; och

memorial n:o 119, med förslag till voteringsproposition, i fråga om anvisande af anslag för norra jernvägsstambanans fortsättning.

De uti dessa memorial föreslagna voteringspropositioner blefvo, uppå särskilda propositioner af *talmannen*, *godkände*.

utlåtande n:o 120, i anledning af motion om beviljande af förlagslån till brandskadade näringsidkare i Carlstad; och

utlåtande n:o 121, i anledning af motion om låneunderstöd för anläggning af en jernväg emellan Filipstad och nordvestra stambanan.

Efter särskilda framställningar af *talmannen* blefvo dessa tvenne utlåtanden af ståndet *bifallne;* samt

memorial n:o 122, angående anvisande af arvode för befattningen med tryckta riksdagshandlingars mottagning, vårdande och utdelning;

memorial n:o 123, angående fortfarande understöds beviljande för enke- och pupillkassan vid riksgäldskontoret; samt

memorial n:o 124, i anledning af väckt fråga om ökadt anslag till begrafningshjelp och understöd för sterbhusen efter tjenstemän och vaktbetjente vid riksgäldskontoret.

Dessa trenne memorial *biföllos* likaledes.

§ 2.

På flera ledamöters derom framstälda begäran bordlades *andra* gången *sammansatta stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 11*, i anledning af erhållna återremisser å utskottets betänkande n:o 7, i fråga om förändrade bestämmelser i afseende å upplåtande åt enskilde personer af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län m. m.

§ 3.

Efter föredragning och uppå särskildt framstälda propositioner *lades till handlingarne bevillnings-utskottets memorial:*

n:o 15, i anledning af verkstälda omröstningar, angående ifrågastälda förändringar i föreskrifterna om tullbevillningen; och

n:o 16, i anledning af verkstäld omröstning, angående ifrågastäld förändring i afgiften för bränvinstillverkning.

§ 4.

Föredrogs *bevillnings-utskottets betänkande n:o 17*, angående tullbestämmelserna för artiklarne bränvin och

sprit samt ättika, och blef samma betänkande, efter framställning af *talmannen*, af ståndet *bifallet*.

§ 5.

Föredrogs och *bifölls banko-utskottets memorial n:o 30*, angående föreskrifterna i 10:de artikeln af bankoreglementet om bankens pappersbruk Tumba.

§ 6.

Föredrogs och *lades till handlingarne sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 18*, i anledning af återremiss utaf två punkter i utskottets betänkande n:o 4, angående väckta motioner om förändradt röstberäkningssätt vid prestval, äfvensom vid tillsättande af folkskolelärare, orgelnist, klockare och annan kyrkobetjening; hvaremot, på flera ledamöters derom framstälda begäran, *bordlades andra gången samma utskotts memorial:*

n:o 17, i anledning af återremiss utaf vissa punkter i utskottets betänkande n:o 1, öfver motioner om ändring i gällande stadganden, angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka, prestgård, tingshus och häradsfängelse; och

n:o 19, i anledning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets utlåtande n:o 5, öfver Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående förändring i grunderna för beväringsinrättningen samt om bildande af en landstorm; och

betänkande n:o 20, i anledning af motion om ändring af 1 mom. i 13 § Kongl. landtmäteri-instruktionen den 6 augusti 1864.

§ 7.

Vid föredragning af *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 21*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af utskottets betänkande n:o 7, öfver motioner om rättighet för röstegande i konsistoriella pastorat och sacellanier att begära 4:de profpredikant, beslöt ståndet, uppå hemställan af *Carl Johan Leonard Lönnberg* från Östergötlands och *Sven Rosenberg* från Kristianstads län, att, med *vidblifvande* af sitt vid föredragningen af betänkandet n:o 7

fattade beslut, *godkänna* den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

§ 8.

Efter föredragning *bifölls sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 22*, i anledning af motioner angående dels utfärdande af ny skiftesstadga, dels ändringar i den nu gällande.

§ 9.

Vid föredragning af *expeditions-utskottets memorial n:o 5*, i anledning af erhållne återremisser af utskottets förslag till underdånig skrifvelse samt § i riksdagsbeslutet angående den antagna nya riksdagsordningen och dermed sammanhängande ärenden i regeringsformen, beslöt ståndet, efter framställning af *talmannen*, att detta memorial skulle på ståndets bord hvila intilldess utskottets förnyade förslag till underdånig skrifvelse och § i riksdagsbeslutet i ämnet hunne till ståndet ankomma och till föredragning förekomma.

§ 10.

På begäran meddelades riksdagsfullmägtigen *Per Engman* från Westernorrlands län fem dagars förlängning i honom förut beviljad tjenstledighet.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ½ 3 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 2 Juni.

Plenum kl 11 f. m.

§ 1.

Det i ståndets plenum den 18 nästlidne april eftermiddagen förda protokoll justerades.

§ 2.

Uppå derom gjord begäran beviljades vice talmannen *Anders Eriksson* från Elfsborgs och *Bälter Sven Ersson* från Kopparbergs län 3 veckors ledighet från riksdagsgöromålen, att beräknas från den 6 i denna månad.

Olof Persson från Gefleborgs län undfick 14 dagars förlängning uti förut erhållen ledighet.

§ 3.

Jemlikt ståndets förut fattade beslut företogs nu val till de elektorer jemte deras suppleanter, hvilka, i enlighet med 98 § regeringsformen och 63 § riksdagsordningen, skola tillika med elektorer från öfrige riksstånden utse den person, som, i stället för expeditionschefen Arendt Dreijer, hvilken under denna riksdag blifvit till justitieombudsmans-suppleant utsedd, men numera är vorden till Kongl. Maj:ts justitiekansler i nåder utnämnd, skall, i de fall nyss åberopade §§ omförmäla, i justitie-ombudsmansembetets utöfning inträda och insättas.

Sedan ståndets ledamöter i behörig ordning blifvit uppropade och aflemnat voteringssedlar, befunnos, vid deras öppnande, följande hafva blifvit utsedde:

till elektorer:

Anders Medin från Kronobergs län med 60 röster,
Anders Söderholtz från Södermanlands län med 59,
Per Östman från Westernorrlands län med 59,
Carl Ifvarsson från Hallands län med 59.
Nils Petersson från Kalmar län med 39,

Carl Casper Nettelbladt från Stockholms län med 34 röster,
Ola Lasson från Kristianstads län med 34,
Johan Eriksson från Jönköpings län med 33,
Carl Johan Johansson från Östergötlands län med 33,
Liss Lars Olsson från Kopparbergs län med 33,
Johan Johansson från Nerikes län med 33 och
Petter Larsson från Gotlands län med 33 röster;

till suppleanter:

Jan Andersson från Kopparbergs län med 39 röster,
Peter Andersson från Blekinge län med 39,
Anders Andersson från Göteborgs län med 38 och
Erik Jonsson från Westmanlands län med 38 röster;
hvarom protokoll genast uppsattes och justerades.

§ 4.

Vid förnyad föredragning af *sammansatta stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 11*, i anledning af erhållna återremisser å utskottets betänkande n:o 7, i fråga om förändrade bestämmelser i afseende å upplåtande åt enskilda personer af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län m. m., begärdes ordet af nedannämnde ledamöter, hvilka yttrade:

Olof Larsson från Jemtlands län: Såsom af utlåtandet synes, har utskottet icke funnit sig föranlåtet att frångå sitt af tvänne stånd redan godkända yttrande i frågan. Vid sådant förhållande lärer för oss icke återstå annat, än att antingen foga oss efter hvad utskottet sålunda yttrat och hemstält, eller ock vidblifva vårt förut fattade beslut. För min del föreslår jag, att bonde-ståndet måtte, med afslag å utskottets hemställan, godkänna Kongl. Maj:ts nådiga framställning i denna punkt på det sätt: att, med undantag af s. k. renbetesland, sådana trakter af öfverloppsmarkerna i Stora Kopparbergs och de norrländska länen, hvilka erbjuda ringa tillfälle till odling och, till följd af sitt läge i oregelbundna figurer inom och emellan byars och utbrutna hemmans områden, eller annars, till följd af sin särskilda beskaffenhet, icke äro lämpliga att såsom kronoparker bibehållas, måtte, enligt Kongl. Maj:ts beprövande, på grund af sig företeende omständigheter,

antingen, der vissa hemman eller byalag å marken begagna mulbete mot smör-ränta, med dessa hemman för-

enas utan skatteköpeskilling, men med tillökning i hemmanens mantal och ränta, på sätt afvittringsförfattningarne föreskrifva,

eller ock beläggas med skogsränta, på sätt Kongl. förordningen den 2[illegible] juni 1775 samt Kongl. brefvet den 5 december 1780 för skattläggningarnes verkställande i Savolax och Karelen föreskrifva, samt åt den högstbjudande under eganderätt försäljas, med förpligtelse för köparen, om marken är mot smörränta upplåten fäbodelägenhet, att lemna innehafvarne deraf ostörda i deras rätt till bete och nödigt bränsle, äfvensom till virkesfångst för hus och hägnader, som för betesrättens begagnande äro behöfliga;

dock att i begge dessa fall de, som blifva enskilde egare af marken, ej annorlunda än till husbehof eller efter utsyning, enligt de här ofvan i fråga om nybyggen och nya skattehemman föreslagna grunder, få begagna derå vexande skog och vara pligtige att, till betäckande af kostnaden för utsyningen, erlägga den afgift, som af Kongl. Maj:t kan i nåder bestämmas.

Då detta förslag innefattar de förändringar, som vi vid frågans föregående behandling ansågo behöfliga, hoppas jag, att ståndets ledamöter måtte gilla detsamma.

Häruti instämde *Per Östman* och *Per Tjernlund* från Westernorrlands samt *Erik Ersson* från Jemtlands län.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Då detta utlåtande redan är af tre stånd bifallet, lärer väl icke mycket vara att vidare göra åt saken; men då det likväl är möjligt, att Kongl. Maj:t kan fästa något, om ock ringa, afseende på hvad bonde-ståndet i denna fråga äskar, vill äfven jag förena mig uti Olof Larssons förslag.

Nils Petersson från Kalmar län: Om jag rätt uppfattat hvad utskottet uti förevarande utlåtande yttrat, har bonde-ståndet redan tillförene godkänt sammansatta statssamt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 7, med undantag af 2:dra punkten. Huruvida Olof Larssons nu framlagda förslag öfverensstämmer med bondeståndets förut fattade beslut, vet jag icke, men då Kongl. Maj:t synes mig hafva haft skäl för hvad som i den nådiga propositionen blifvit föreslaget, hemställer jag, att ståndet måtte godkänna betänkandet n:o 7 i sin helhet.

Per Olof Hörnfeldt från Westernorrlands län: Då jag icke föreställde mig, att någon af detta stånds ledamöter skulle motsätta sig Olof Larssons förslag, är jag icke beredd att, såsom jag ville och borde, försvara det-

samma, men jag anser mig dock, med anledning af Nils Peterssons yttrande, böra upplysa, att de af Olof Larsson föreslagna förändringarna äro, åtminstone efter mitt förmenande, serdeles nyttiga för landet, ty säkert är, att den, som sett de i Norrland befintliga renbeteslanden, skall finna dem vara af högst ringa värde; och enär de dessutom äro belägna så långt uppåt landet, eller i närheten af fjellen, att eftersyn af de korta tallbuskar, som der växa, skulle förorsaka långt större kostnad, än som motsvarar den med en sådan eftersyn förenade nytta, beder jag, att ståndet måtte lemna Nils Petterssons hemställan utan afseende samt gilla hvad Olof Larsson föreslagit.

Johan Bergström från Kopparbergs län: Då Olof Larssons förslag i det närmaste öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts nådiga proposition, förenar jag mig med dem, som vilja antaga detsamma.

Samma åsigt delades af *Johan Persson* från Upsala, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs och *Nils Svensson* från Blekinge län.

Öfverläggningen förklarades afslutad; hvarefter ståndet, som vid behandlingen den 26 nästlidne mars af ofvanomförmälda betänkande n:o 7, återremitterat utskottets uti 2:dra punkten deraf gjorda hemställan, uppå derom af *talmannen* framställd proposition, nu fann skäligt att, med ändring af samma hemställan, besluta på sätt, som följer, nemligen: att, med undantag af s. k. renbetesland, sådana trakter af öfverloppsmarkerne i stora Kopparbergs och de norrländska länen, hvilka erbjuda ringa tillfälle till odling och, till följd af sitt läge i oregelbundna figurer inom och emellan byars och utbrutne hemmans områden, eller annars, till följd af sin särskilda beskaffenhet, icke äro lämplige att såsom kronoparker bibehållas, måtte, enligt Kongl. Maj:ts beprövande, på grund af sig företeende omständigheter,

antingen, der vissa hemman eller byalag å marken begagna mulbete mot smörränta, med dessa hemman förenas utan skatte-köpeskilling, men med tillökning i hemmanens mantal och ränta, på sätt afvittringsförfattningarne föreskrifva,

eller ock beläggas med skogsränta, på sätt Kongl. förordningen den 28 juni 1775 och Kongl. brefvet den 5 december 1780 för skattläggningarnes verkställande i Savolax och Karelen föreskrifva samt åt den högstbjudande under eganderätt försäljas, med förpligtelse för köparen, om marken är mot smör-ränta upptagen fäbodslägenhet,

att lemna innehafvarne deraf ostörda i deras rätt till bete och nödigt bränsle äfvensom till virkesfångst för hus och hägnader, som för betesrättens begagnande äro behöflige; dock att i begge dessa fall de, som blifva enskilde egare af marken, ej må annorlunda, än till husbehof eller efter utsyning, enligt de här ofvan i fråga om nybyggen och nya skattehemman föreslagna grunder, få begagna derä vexande skog och vara pligtige, att till betäckande af kostnaden för utsyningen erlägga den afgift, som af Kongl. Maj:t kan i nåder bestämmas.

§ 5.

Föredrogs änyo *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 17*, i anledning af återremiss utaf vissa punkter i sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 1, öfver väckta motioner om ändring af gällande stadganden, angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka, prestgård, tingshus och häradsfängelse.

Ståndet lät bero vid utskottets i första punkten gjorda anmälan samt biföll hvad utskottet uti andra punkten hemställt.

§ 6.

Vid förnyad föredragning af *sammansatta lag-* samt *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 19*, i anledning af riks-ståndens skiljaktiga beslut vid förehafvande af sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 5 öfver Kongl. Maj:ts nädiga proposition, angående förändring i grunderna för beväringsinrättningen samt om bildande af en landsstorm, begärde nedannämnde ledamöter ordet och yttrade:

Nils Svensson från Blekinge län: Som jag, då denna fråga här i ståndet behandlades, icke var närvarande, får jag nu tillkännagifva, att jag till alla delar godkänner ståndets förut fattade beslut samt hoppas, att ståndet måtte vidblifva detsamma.

Jonas Andersson från Östergötlands län: I konseqvens med det beslut, som vi förut fattat, hemställer jag, att ståndet måtte afslå inbjudningen och godkänna voteringspropositionen.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Af omständigheterna tvingad att icke kunna öfvervara frågans förra behand-

ling, anser jag, som alltid påyrkat, att grundlagen bör hållas i helgd, mig böra i anledning af detta memorial yttra några ord.

Hvad inbjudningen beträffar, är jag ense med dem, som vilja afslå densamma, och hvad frågan i öfrigt angår, anser jag densamma icke vidare kunna komma under pröfning vid denna riksdag.

Ridderskapet och adeln samt preste-ståndet hafva förklarat sig för närvarande icke kunna pröfva och bedöma frågan, utan beslutat att i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade till en kommande riksdags pröfning i sin helhet framlägga denna fråga. Denna skrifvelse lärer väl icke kunna tolkas såsom bifall till den Kongl. propositionen, utan lärer väl böra anses såsom ett uppskofsbeslut. Borgare-ståndet har fattat enahanda beslut med det tillägg, »att Rikets Ständer anse sig icke böra godkänna Kongl. Maj:ts nu afgifna nådiga proposition» och bonde-ståndet har förklarat sig icke kunna bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet.

Vid sådant förhållande kan jag icke annat finna, än att frågan bör anses hafva förfallit, till följd hvaraf jag ock yrkar afslag å voteringspropositionen

Olof Nilsson från Westerbottens, *Per Nilsson* från Kristianstads samt *Peter Andersson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län instämde.

Talmannen erinrade, att, då tre stånd beslutat underdånig skrifvelses aflåtande, tvisten bör genom votering afgöras; hvarefter diskussionen fortsattes af

Carl Ifvarsson från Hallands län: Ingenting skulle jag heldre hafva önskat, än att frågan kunde på sätt Ola Jönsson påstått, anses hafva förfallit, men då tre stånd beslutat underdånig skrifvelses aflåtande och genom votering måste afgöras hvilketdera ståndets skrifvelse skall anses innefatta Rikets Ständers önskan, tror jag icke, att vi kunna komma längre, än att, med afslag å inbjudningen, godkänna voteringspropositionen.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Jag har ingalunda förbisett, att tre stånd beslutat underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, men då innehållet af de sålunda beslutade skrifvelserna icke utgör svar på Kongl. Maj:ts proposition, anser jag dem icke grundlagsenligt kunna aflåtas och fortfar således uti mitt föregående yrkande.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jemte det jag får tillkännagifva, att jag aldrig kunde föreställa mig, att så långvarig diskussion i denna fråga skulle upp-

stå, vidhåller jag den åsigt, som jag förut uttalat. ty om vi besluta annorlunda, tror jag, att vi handla emot grundlagens föreskrift. Kongl. Maj:t har nemligen framlagt ett förslag och begärt Rikets Ständers yttrande öfver detsamma. Detta yttrande har utfallit olika i de olika stånden och de olika meningar, som sålunda uttalats lära ej kunna sammanjemkas utan genom votering. Utskottets förfarande är således, enligt mitt förmenande, rigtigt, hvarföre jag ännu en gång hemställer, att ståndet mätte afslå inbjudningen och godkänna voteringspropositionen.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad; hvarefter ståndet, uppå derom af *talmannen* framställd proposition, beslöt, att, med afslag å den gjorda inbjudningen, *godkänna* den af utskottet föreslagna voteringspropositionen.

§ 7.

Föredrogs ånyo och *godkändes lag-* samt *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 20*, i anledning af motion om ändring af 1 mom. i 13 § Kongl. landtmäteri-instruktionen den 6 Augusti 1864.

§ 8.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

Stats-utskottets memorial n:o 126, i anledning af erhållna återremisser å en i memorialet n:o 84 företagen voteringsproposition;

Sammansatta stats-, bevillnings- samt *allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 12*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut beträffande betänkandet n:o 9, angående väckt fråga om restitution af bränvins-tillverknings-afgift vid export till utrikes ort.

Sammansatta stats- och banko-utskottets memorial n:o 13, i anledning af riks-ståndens beslut öfver sammansatta stats- och banko-utskottets utlåtande n:o 10, rörande motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 april 1861, angående en allmän hypotheks-bank m. m. och

n:o 14, angående arfvode för sekreterarebiträde hos sammansatta stats- och banko-utskottet:

Bevillnings-utskottets utlåtande

n:o 18, i anledning af återremiss i viss del af utskottets memorial, angående riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om tullbevillningen; äfvensom

Sammansatta lag- samt *allmänna besvärs- och ekonomiutskottets betänkande n:o 23*, i anledning af motion angående förändrade bestämmelser i fråga om värden af och kontrollen öfver till milda stiftelser anslagna medel.

§ 9.

Nedannämnde från resp. medstånden ankomna protokolls-utdrag föredrogos och lades till handlingarne, nemligen från

höglofliga ridderskapet och adeln n:ris 235 och 236 samt vällofliga borgare-ståndet n:ris 239—246.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ½ 2 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 4 Juni.

Plenum kl. half 2 e. m.

§ 1.

Det vid ståndets sammanträde den 21 sistlidne april e. m. hällna protokoll blef till justering uppläst och godkändt.

§ 2.

Uppå framställd begäran beviljade ståndet ledighet från deltagande i riksdagsärendena åt

Johannes Andersson från Jönköpings län under 3:ne veckors tid, räknad från den 9, och

Carl Gustafsson från Kalmar län under en veckas tid, räknad från den 15, allt innevarande månad;

hvarjemte förlängning af redan beviljad ledighet medgafs åt

Per Eriksson från Gefleborgs län under 14 dagar, samt

Jöns Rundbäck, under en tid af 5 dagar.

§ 3.

Talmannen uppläste följande till ståndet ankomne protokoll:

»År 1866 den 2 juni sammanträdde Rikets höglofliga Ständers valde elektorer för att utse Rikets Ständers justitie-ombudsmans efterträdare efter expeditions-chefen, riddaren af Kongl. nordstjerne-orden herr Arendt Dreijer, hvilken blifvit af Kongl. Maj:t till justitie-canzler utnämnd; och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, rösterna hafva utfallit, som följer:

advokat-fiskalen och kommendören Carl Magnus Rydqvist, 23 röster,

expeditions-chefen och riddaren Frans Fabian Huss, 18 röster,

revisions-sekreteraren och riddaren friherre Carl Gustaf Leijonhufvud, 7 röster.

I följd hvaraf och som således ingendera erhållit den i 63 § riksdagsordningen stadgade pluralitet, votering anställdes öfver följande voteringsproposition:

Den, som bifaller att advokat-fiskalen och kommendören Rydqvist skall blifva Rikets Ständers justitie-ombudsmans efterträdare, voterar

Ja;

Den, det ej vill; voterar

Nej.

Vinner nej kommer ny votering att anställas, huruvida den person, hvilken i ordningen näst efter advokat-fiskalen Rydqvist erhållit de flesta rösterne, skall till justitie-ombudsmans efterträdare varda utsedd.

Sedan en voteringssedel blifvit aflagd och förseglad samt de öfriga voteringssedlarne blifvit öppnade och en sedel deraf kasserad, befunnos rösterne hafva utfallit sålunda:

Ja. 24,
Nej, 22.

I följd hvaraf advokatfiskalen Rydqvist förklarades vara till Rikets Ständers justitie-ombudsmans efterträdare utsedd.

Ut supra.

G. F. Liljencrants. *Th. Annerstedt.*
P. Murén. *A. Medin.*

Ordet begärdes härefter af

Carl Anders Larsson från Östergötlands län, hvilken anförde: Som det sätt, hvarpå detta val blifvit förrättadt är helt och hållet stridande mot grundlagen, så kan detsamma, enligt min tanka, på intet sätt af Rikets Ständer godkännas. Förut när man icke kunnat förena sig till den af grundlagen föreskrifna röstpluraliteten, har omröstning verkstälts om hvarje föreslagen person, innan slutresultatet vunnits och således borde äfven nu hafva röstats först om expeditions-chefen Huss och sedan om revisions-sekreteraren friherre Leijonhufvud, men då så icke skett anser jag valförrättningen vara rakt stridande emot grundlagen.

Häruti instämde *Per Tjernlund* från Westernorrlands län m. fl.

Anders Medin från Kronobergs län: Vid valtillfället var nog fråga om huruvida valet borde tillgå på sätt, som skedde, men excellensen G. A. Sparre upplyste, att man vid de senaste 4 riksdagarne gått till väga på samma sätt, då man ansåg att äfven nu borde likaledes förfaras. Advokat-fiskalen Rydqvist erhöll först 23 röster, expeditions-chefen Huss 18 röster och revisions-sekreteraren Leijonhufvud 7 röster, och då således ingen erhållit den i grundlagen stadgade pluralitet, så framställdes proposition på *ja* och *nej* om advokat-fiskalen Rydqvist, som fått de flesta rösterna, och om då nej segrat, så hade ny omröstning blifvit verkstäld om den dernäst i ordningen kommande. Jag anser att valet gått som sig bordt, och att det derför ock bör godkännas.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Det kan visserligen synas, som Carl Anders Larsson hade skäl för sin åsigt, att grundlagen fått en knuff vid detta tillfälle, men

sedan jag nu afhört öfverläggningen härom på riddarhuset och närmare begrundat riksdags-ordningens bestämmelser om detta val finner jag att det tillgått lagligt, såsom det nu blifvit förrättadt. Riksdags-ordningens 63 § lyder sålunda, uti mom. 2, som föreskrifver huru valet bör ske: »Denne Rikets Ständers justitie-ombudsman — — — väljes af Rikets Ständer genom tolf af hvarje stånd särskildt för tillfället nämnda elektorer, hvilka till detta vals förrättande sammanträda samma dag, då de af stånden blifvit utsedde, och skiljes ej åt förr än valet fulländadt är. Desse elektorer skola samfäldt, först medelst slutna sedlar, hvar för sig uppgifva den man, som de anse böra komma under omröstning. Falla dervid rösterna till mer än hälften af de röstande elektorernas antal, på en man vare han behörigen vald. Äro rösterne så delade mellan flere, att en sådan full pluralitet för någon icke äger rum, anställes, med iakttagande af hvad 53 § om lika rösters förekommande stadgar, ny votering med slutna sedlar, till antagande af den, som de flesta rösterna erhållit, eller om han icke antages af den som näst honom utaf de fleste elektorerne blifvit kallad och så vidare. Inträffar den händelsen, att två eller flere personer, öfver hvilka särskildt röstas bör undfätt lika röster, företages först votering om den ordning hvaruti de till omröstning må framställas. Skulle, sedan alla omröstningarne sålunda försiggått, likväl ingen person hafva erhållit den här föreskrifna pluralitet, anställes ny omröstning öfver alla dem, som vid första voteringen blifvit satta i fråga; skolande den, som erhåller de flesta rösterna, utan afseende på rösternas antal, anses behörigen vald» m. m. Andra omröstningen kunde således icke gå ut på något annat, än att *ja* afsåg den, som fått de flesta rösterna i första voteringen, och *nej* anställande af ny votering, och när denna voteringsproposition utan anmärkning, godkändes, så anser jag det derefter anstälda valet fullt lagligt, oafsedt att den valde icke fått öfver halfva antalet röster.

Häruti instämde *Jonas Jonasson* från Kronobergs, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings, *Nils Petersson* från Kalmar, *Josef Smedberg* och *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs, *Johan Johansson* från Nerikes, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs, *Anders Gudmundsson* från Hallands, *Ola Lasson* från Kristianstads, *Peter Andersson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län.

Svante Bergström från Östergötlands län: Jag är förekommen af Carl Ifvarsson, med hvilken jag instäm-

mer. Uti föreskriften att en sedel skall undantagas ligger ju ett sätt att genast komma till full pluralitet, utan allt för många omröstningar, och hade detta icke varit meningen, så hade man i 63 § aldrig behöft åberopa den 53 §, hvarförutan vid detta tillfälle 24 röster kunnat stanna mot 24. Nu har deremot den valde fått 2 rösters pluralitet. Detta är så klart, att någon med sundt förnuft begäfvad icke gerna borde kunna företaga sig att klandra det sätt hvarpå valet blifvit verkstäldt. Jag för min del godkänner detsamma och yrkar att förordnande för den valde må i behörig ordning utfärdas.

Per Östman från Westernorrlands län: Jag tillstår det jag anser att valet ej blifvit förrättadt i full öfverensstämmelse med grundlagen, men sedan elektorerne godkändt den framstälda voteringspropositionen, så torde förrättningen icke på annat sätt kunna tolkas, än att advokat-fiskalen Rydqvist verkligen är utsedd till Rikets Ständers justitie-ombudsmans suppleant. Såsom Medin upplyst har man vid flere föregående riksdagar gått till väga på samma sätt, och flere prejudikater kunna således i detta fall åberopas. Således lärer väl nu icke annat vara att göra än att godkänna valet; kunna Rikets Ständer härom icke åtsämjas, måste väl frågan gå till konstitutions-utskottet, men emellertid har jag icke hört Carl Anders Larsson framställa något yrkande härom.

Carl Anders Larsson: Till en början vill jag gifva tillkänna, det jag alldeles icke känner advokat-fiskalen Rydqvist, så att det alldeles icke är för personens, utan endast och allenast för grundlagens skull, som jag drifver den satsen att valet bör ogillas; men jag kan vid sådant förhållande icke underläta att uttala min förvåning deröfver, att våra skickligaste lagtolkare, såsom en Carl Ifvarsson, en Svante Bergström, kunna påstå att det nu förrättade valet är enligt med grundlagen. Alldeles klart är ju att i första voteringen en hvar af elektorerne har rätt att uppgifva sin särskilda kandidat, och att, således 48 namn kunna härefter framställas till omröstning, öfver hvilka alla det måste voteras till dess någon fått 25 röster. — Jag vill ännu en gång påpeka lydelsen af 2 mom. i 63 § riksdags-ordningen, som är af följande lydelse: — — — —

Efter uppläsning häraf fortsatte talaren sålunda: Jag vet sannerligen icke huru man vill hafva ett grundlagsbud tydligare skrifvet än just detta. Man måste rösta öfver alla de föreslagna till dess någon fått 25 röster, men

först då när en dylik omröstning skett, utan att någon erhållit denna pluralitet, är det tillåtet, att rösta på en gång öfver alla dem, som kommit i fråga, och då blir den utsedd, som erhållit de flesta rösterna, utan afseende på om dessa uppgå till det bestämda antalet af 25. Hvad Bergström nämnde om aflägganden af en förseglad sedel, såsom ett ofelbart medel att erhålla bestämd pluralitet, äger visserligen sin giltighet, men upphäfver alldeles icke den derjemte gifna föreskriften, att omröstning skall ske öfver alla, till dess någon erhåller den föreskrifna pluraliteten af mer än hälften af de röstande elektorernes antal; först då när utrönt är, att icke sådan pluralitet kan tillfalla någon af de personer, som varit i fråga, äga elektorerne grundlagsenlig rätt att, såsom här skett utan iakttagande af nyss omnämnda föreskrift, utse den som erhållit de flesta rösterna, utan afseende på rösternas antal. — Jag har i denna fråga intet personligt intresse att bevaka, utan vill endast se till att grundlagen hålles i helgd, och äfven om man vid föregående riksdagar gått tillväga, på sätt nu skett, utan att någon anmärkning deremot blifvit gjord, så önskar jag att till protokollet nu måtte blifva anmärkt, det jag för min del icke kan gilla ett dylikt förfarande. Sista gången, bonde-ståndet uppträder i denna sin egenskap, höfves det icke ståndet att med tystnad åse den knuff man nu ansett tillbörligt tillfoga grundlagens stadganden och föreskrifter.

Med denne talare instämde *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Olof Larsson* från Jemtlands, *Lars Persson* från Nerikes och *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads län m. fl.

Per Olof Hörnfeldt från Westernorrlands län: Jag är förekommen af Carl Anders Larsson och instämmer med honom, samt anser att man ej just behöfver vara så grundlig jurist för att tolka de grundlagens bud hvarom här nu är fråga. Den ofta åberopade 63 § riksdags-ordningen innehåller bland annat: »Skulle, sedan alla omröstningarne sålunda försiggått, likväl ingen person hafva erhållit den här föreskrifna pluralitet, anställes ny omröstning öfver alla dem, som vid första voteringen blifvit satte i fråga»; vid första voteringen voro ifrågasatte herrar Rydqvist, Huss och Leijonhufvud, men vid den slutliga voteringen kom den sistnämnde aldrig under omröstning, och derföre bör, enligt min åsigt, bonde-ståndet aldrig gilla ett val, hvarigenom grundlagen erhållit en så betänklig knuff, som den nu fått.

Olof Olsson i Slängserud och *Nils Andersson* från Wermlands län instämde med denne talare.

Per Nilsson från Malmöhus län: I vår grundlag, då den först stiftades och tillämpades, var den korta och bestämda föreskriften gifven, att ingen ansågs vald utan en pluralitet af 25 röster, men genom en ändring af § vid 1810 års riksdag inflöto de bestämmelser, som nu af Carl Anders Larsson framhållas, såsom af elektorerne försummade. Nu hafva emellertid elektorerne, med Rikets Ständers rätt, förrättat det ifrågavarande valet, hvilket alltså icke är olagligt, om det ock icke kan anses fullt grundlagsenligt; och då riksstånden icke hafva någon pröfningsrätt af elektorernes förfarande, få de senare stå till doms endast inför den allmänna opinionen, ty i annat fall skulle man snart kunna komma derhän, och tillbaka till de tider, då man ställde riksdagsombuden till rätta för deras åtgöranden vid riksdagarne. Ehuru jag, såsom jag nyss nämnde, således icke anser valet vara förrättadt, på det sätt, grundlagen bjuder vill jag dock icke ogilla detsamma, utan önskar att protokollet måtte öfverlemnas till expeditions-utskottet, för uppsättande af förordnande för den valde.

Häruti instämde *Gustaf Bolin* från Upsala, *Anders Jonsson* från Wermlands, samt *Eljas Per Olsson*, *Jan Andersson* och *Anders Andersson* från Kopparbergs län m. fl.

Carl Ifvarsson: Ehuru jag betviflar, att den föregående talaren har rigtigt uppfattat den nu förevarande grundlagsparagrafen, vill jag dock icke till bemötande upptaga hans åsigt, utan har begärt ordet med anledning af Carl Anders Larssons påstående, att röstpluraliteten i detta fall alltid skall bestå af 25 röster. För min del kan jag icke se att pluraliteten behöfver bestå af hvarken 25 eller 20 röster, utan endast och allenast af mer än hälften af de röstande elektorernas antal. Klart är att vid första omröstningen, uti hvilken 48 elektorer deltaga, 25 röster utgöra pluraliteten, men vid en sednare omröstning, då man voterar endast ja och nej och då en sedel blifvit förseglad och aflagd, återstå endast 47 röstande, hvadan i detta fall 24 röster utgöra pluraliteten. Jag vet icke hvarföre man skulle behöfva aflägga en sedel om man alltid behöfde en pluralitet af 25 röster. Jag vill icke bestrida att nuvarande stadgandet i § tillkommit på det sätt Per Nilsson i Espö nyss omnämnde, men jag tror att den tolkning deraf jag nu framstält är riktig, så mycket hellre som man vid flere föregående riksdagar på samma sätt gått till väga.

Af denna anledning anser jag att icke någon ändring bör ske i det gjorda valet.

Anders Medin: Jag är förekommen af Carl Ifvarsson och mig förefaller det klart att när en sedel förseglad aflägges och således endast 47 röstande återstå, 24 röster utgöra bestämd pluralitet. Dessutom upplyses att vid föregående riksdagar man gätt till väga på samma sätt som nu skett. Alltså anser jag att elektorerne ingalunda förbisett grundlagens stadgande, och då jag för min del röstat efter öfvertygelse, likaväl som jag förmodar att hvar och en annan af elektorerne gjorde, förmenar jag att vi med lugnt samvete kunna möta den opinionens dom en talare nyss påpekade. Mig förefaller det icke lämpligt att i riksdagens sista stund tala om de knuffar grundlagen härigenom erhållit, denna samma stackars gamla grundlag, som förut erhållit så många örfilar, utan anser jag att det förrättade valet bör förklaras vara lagligt och gällande.

Häruti instämde *Johannes Andersson* och *Johan Eriksson* från Jönköpings län.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Jag instämmer med min länskamrat Per Nilsson i Espö uti hvad han i saken anförde. Då emellertid vid det nu förrättade valet en sedel blifvit kasserad, kan fråga uppstå huruvida den blifvit lagligen afgifven eller icke, och härpå beror huruvida den af lagen fordrade pluraliteten är uppnådd eller ej. Då emellertid i alla fall frågan icke är af någon synnerlig vigt och då prejudikater på dess behandling under föregående riksdagar utvisa enahanda förfarande, som nu iakttagits, hemställer jag huruvida vi icke kunna nöja oss med hvad som skett, och för min del godkänner jag det nu förrättade valet.

Häruti instämde *Johannes Andersson* från Elfsborgs och *Anders Persson* från Malmöhus län.

Carl Anders Larsson: Hvad Per Nilsson i Espö nyss nämnde derom, att elektorerne med Rikets Ständers rätt förrätta detta och dylika val, kan jag icke riktigt gilla, ty om elektorerne hafva beslutanderätten, hvarföre sändes då deras protokoll till stånden och hvarföre utfärdar då Rikets Ständer förordnanden för de valde. Jag kan, såsom jag förut nämnt, icke godkänna valet, men jag vill icke afgöra huruvida konstitutions-utskottet eller ständerna ega rättighet att förklara valet ogiltigt eller icke.

Talmannen förklarade att elektorernas protokoll blifvit till riksstånden insändt, icke för att af desse godkännas, utan för att aflemnas till expeditions-utskottet,

hvars skyldighet det är att uppsätta förordnande för den valde.

Svante Bergström: Som talmannen nyss yttrade har ståndet icke något vidare att skaffa med elektorernas protokoll, än att öfverlemna detsamma till expeditions-utskottet. Af åtskilliga yttranden, som här blifvit fällde framgår otvetydigt att de, som fått i sitt hufvud att valet icke blifvit grundlagsenligt förrättadt, stödja sig derpå att 25 röster oundgängligen fordras till den af grundlagen bestämda pluraliteten. Desse 25 röster äro dock erforderlige endast vid första voteringen, ty vid alla följande omröstningar kan pluraliteten blifva olika allenast den med en röst öfverstiger antalet af de afgifne och godkända rösterna. Om således 2:ne lika starka partier stå emot hvarandra vid detta val, stanna alltid 24 röster emot 24, men för att undvika det lika röstantalet har man infört stadgandet om den förseglade sedeln, hvarigenom å någondera sidan 23 röstande komma att stå emot 24, som således i detta fall utgöra full pluralitet. Detta är så klart, att en hvar med vanligt menniskoförstånd bör kunna begripa det. Vi vilja nu icke tvista om lämpligheten af detta stadgande i 53 § riksdagsordningen, men vare dermed huru som helst; en sanning är dock, att så länge detta stadgande qvarstår, detsamma ock bör efterlefvas och tillämpas; och Carl Anders Larssons försök att bortresonera giltigheten häraf synes mig på samma gång vara ett försök att kullkasta grundlagens bud. För att sprida något ljus i denna sak vill jag draga fram ett exempel ifrån England, det land som man anser åtnjuta snart sagdt den största frihet i verlden. Der afgöras i allmänhet de flesta frågor medelst nedsättande af en jury, hvars medlemmar rösta icke med slutna sedlar, utan med öppen votering. Juryns medlemmar stängas inom slutna dörrar och få hvarken eld, mat eller dryck förrän deras uppdrag är afslutadt, och då två partier der stå emot två, så beror afgörandet på hvilketdera partiet först kan svälta ut det andra, hvilketdera längst kan hålla ut, ty den som dånar eller först ger sig, han har svikit sitt parti, och detta har alltså tappat sin sak. För att undvika dylika galenskaper hafva vi här infört begagnandet af den förseglade sedeln, och jag hemställer om icke detta bruk eger betydligt företräde framför det af mig nyss omnämnda. Slutligen får jag förnya mitt yrkande att det föredragna protokollet mätte, i och för utfärdande af förordnande för advokatfiskalen Rydqvist, öfverlemnas till expeditionsutskottet.

Carl Johan Svensén från Kalmar län. Om man med eftertanka genomläser det nu ifrågavarande momentet af 63 § riksdagsordningen finner man klart, att, genom det nu förrättade valet, grundlagen erhållit en ganska betänklig knuff, ty sedan vid detta val den första voteringen blifvit i grundlagsenlig form verkställd, har dock vid den derpå följande omröstningen grundlagens föreskrifter icke blifvit iakttagne. Vidare har man påstått, att elektorerne äro höjde öfver ständen och, såsom man synes mena, äfven öfver grundlagen, men en sådan åsigt kan jag aldrig gilla, ty enligt min mening tillhör det ståndet att bedöma elektorernes handlingssätt och, om detta icke befinnes vara enligt grundlagen, torde valet böra underställas konstitutions-utskottets pröfning; hvilken åtgärd jag alltså tager mig friheten härigenom föreslå.

Sven Rosenberg: Att innehållet af den nu ifrågavarande § är sväfvande finner man klart af, bland annat, denna diskussion, som icke gerna kunnat uppkomma, om icke ett stadgande uti § upphäft ett annat och derigenom förorsakat den osäkerhet om meningen, man här sökt göra för sig klar. I likhet med en föregående talare tror jag, att ståndet icke har rätt att döma öfver elektorernas åtgöranden, ty sedan man väl valt ombud, måste man åtnöjas med hvad de lagligen göra och låta, och elektorernas protokoll har inkommit till stånden icke för att underställas deras godkännande, utan för att öfverlemnas till expeditions-utskottet, som har att utfärda förordnande för den valde m. m. Hvad sjelfva hufvudfrågan angår, så tror jag visserligen, att 25 rösters pluralitet erfordras i första voteringen, men att lika hög pluralitet icke erfordras i de efterföljande voteringarna, ty hvarföre skulle man i sådant fall behöfva använda den förseglade sedeln. Utan att derföre ingå i någon pröfning hvarken af den nu valde personen, ej heller af elektorernes rätt att efter sin åsigt tolka grundlagens bud, vill jag vid det nu förrättade valet låta bero.

Häruti instämde *Carl Dahlgren* från Elfsborgs och *Johan Henriksson* från Göteborgs län.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: Jag vet icke, hvartill hela denna diskussion skall tjena, då valet nu är förrättadt och riksstånden icke lära ega rättighet att upprifva detsamma. Nog tror jag emellertid, att pluraliteten bör bestå af 25 röster så väl vid den ena som vid den andra voteringen, men jag finner ock att, efter användande af den förseglade sedeln, 24 är mer än hälften

af 47. Då jag nu emellertid icke fäster något afseende vid den valde personen och anser frågan i praktiskt hänseende vara af särdeles ringa betydenhet, yrkar jag, att diskussionen måtte afslutas och protokollet öfverlemnas till expeditions-utskottet.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och beslöts, uppå af *talmannen* derom framställd proposition, det skulle expeditions-utskottet, genom utdrag af protokollet, anmodas uppsätta och till riksstånden ingifva förslag till såväl förordnande för den valde, som ock till den underdåniga skrifvelse, som med anledning af berörda val bör till Kongl. Maj:t aflåtas.

§ 4.

Föredrogs och *godkändes stats-utskottets memorial n:o 126*, i anledning af erhållna återremisser å en i memorialet n:o 84 föreslagen voteringsproposition.

§ 5.

Vidare föredrogs *sammansatta stats-, bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 12*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut beträffande betänkandet n:o 9, angående väckt fråga om restitution af bränvinstillverkningsafgift vid export till utrikes ort; och fann ståndet skäligt *godkänna* hvad utskottet i detta utlåtandes tvänne punkter föreslagit och hemstält.

§ 6.

Vid nu punktvis skedd föredragning af *sammansatta stats- och banko-utskottets memorial n:o 13*, i anledning af riksståndens beslut öfver samma utlåtande n:o 10, rörande väckta motioner om ändringar i Kongl. förordningen den 26 april 1861, angående en allmän hypotheksbank m. m., *lät ståndet bero* vid utskottets hemställan i *första* punkten, hvaremot utskottets hemställanden i *andra* och *tredje punkterna* af ståndet *godkändes*.

§ 7.

Föredrogs och *godkändes sammansatta stats- och banko-utskottets memorial n:o 14*, angående arfvode för sekreterarebiträde hos detta utskott.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning *godkände* ståndet *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 23*, i anledning af väckt motion, angående förändrade bestämmelser i fråga om vården af och kontrollen öfver till milda stiftelser anslagna medel.

§ 9.

På derom framställd begäran bordlades *andra* gången *bevillnings-utskottets utlåtande n:o 18*, i anledning af återremiss i viss del af utskottets memorial, angående riksståndens skiljaktiga beslut i fråga om tullbevillningen.

§ 10.

Till bordläggning *första* gången anmäldes:

Expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

n:o 60, i anledning af väckt fråga om tackjernstiondens upphörande inom bergslag;

n:o 61, angående upphörande af tionde för tillverkning af metaller m. m.;

n:o 62, angående eftergift af kronans rätt till danaarf efter åtskillige personer;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ytterligare förlängning i den för uppmuddring af Ystads hamn bestämda arbetstid;

n:o 64, angående ändring i planen för sänkning af Solgen med flera sjöar i Jönköpings län, med bibehållande af dertill beviljadt understöd;

n:o 65, angående förhöjning af räntan å manufakturdiskontens kreditiv i riksbanken; och

n:o 66, angående ändring af 28 kap. 1 § byggningabalken, i fråga om afståndet mellan gästgifvaregårdar.

Stats-utskottets utlåtande n:o 128, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, i fråga om inlösande af de så kallade frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk;

Sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 5, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker; samt

Lag-utskottets memorial:

n:o 58, i anledning af återremiss af lag-utskottets be-

tänkande n:o 56, öfver väckt motion om ett lagstadgande angående belåning af varor, som af ägaren blifvit under visst vilkor hos annan man eller allmän inrättning i förvar upplagda; och

n:o 59, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 57, öfver väckte motioner om förändrad lagstiftning angående panträtt i lös egendom.

§ 11.

Såsom icke erfordrande annan åtgärd *lades till handlingarne* följande från resp. medstånden ankomne protokollsutdrag nemligen:

från ridderskapet och adeln n:ris 237—244 och
» borgareståndet n:ris 253 och 255.

Ståndet åtskiljdes kl. ¼ till 4 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 5 Juni.

Plenum kl. 1 på dagen.

§ 1.

Upplästes till justering och *godkändes* det vid ståndets sammanträde den 28 nästlidne maj, eftermiddagen, förda protokoll.

§ 2.

Efter derom af talmannen nu gjord hemställan beslöt ståndet att, i enlighet med hvad inom hållen talmanskonferens blifvit öfverenskommet, val till ledamöter och sup-

pleanter inom förstärkt lagutskott skulle här inom ståndet försiggå nästkommande Lördag, den 9 i denna månad.

§ 3.

Per Nilsson från Malmöhus län erhöll på begäran ordet och yttrade: Vid förstärkta statsutskottets sednaste sammanträde yppade sig svårighet att erhålla tillräckligt antal ledamöter från detta stånd, och som fara är att samma förhållande kommer att inträffa i morgon afton, då utskottet ånyo sammanträder, hemställer jag huruvida icke ståndet i morgondagens plenum skulle vilja utse ytterligare sex suppleanter till förstärkt stats-utskott.

På proposition af *talmannen* beslöt ståndet att, i enlighet med Per Nilssons hemställan, val af ytterligare sex suppleanter till förstärkt stats-utskott skulle i morgondagens plenum företagas.

Vid ånyo skedd föredragning af *bevillnings-utskottets utlåtande n:o 18*, i anledning af återremiss i viss del af utskottets memorial angående riksståndens skiljaktiga beslut i frågan om tullbevillningen, uppstod diskussion, derunder följande ståndets ledamöter på begäran erhöllo ordet och yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Denna fråga, hvilken flera olika gånger förevarit till behandling hos riksstånden, har hvarje gång varit föremål för olika beslut här inom ståndet, och ingifver detta mig förhoppning, att bondeståndet äfven nu skall fatta ett med de föregående olika beslut. Det är ock med anledning häraf som jag nu hemställer, att bondeståndet, i enlighet med den utlåtandet vidfogade reservation, ville besluta »att den af Rikets Ständer beslutade tulltaxa jemte underrättelserna till Kongl. Maj:t i underdånighet öfverlemnas, för att i behörig ordning utfärdas»; i hvilket fall den fördel vunnes, att utskottets ursprungliga betänkande i denna sak finge ett afrundadt slut, och jemväl anledningen till den förargelseklippa, som uppstätt till följd af ordalagen i det första betänkandet, undanröjdes; och kunde man då icke heller med skäl säga, att något serskildt partiintresse gjort sig gällande.

Häruti instämnde *Carl Johan Johansson* från Östergötlands, *Johan Magnus Björkman* från Elfsborgs, *Erik Jonsson* från Westmanlands och *Andreas Eskilsson* från Blekinge län.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Det är i sanning märkvärdigt att se huru hvarje tillfälle till diskussion af somliga begagnas, äfven i frågor som icke äro mera vig-

tiga än denna, fast den nu tre olika gånger utgjort föremål för diskussion, och förefaller det mig serdeles förunderligt att man numera ytterligare vill diskutera denna fråga, sedan regeringens förslag i ämnet blifvit af det förstärkta bevillnings-utskottet i det närmaste antaget. Intressant vore det äfven att höra hvilken § i grundlagen man vågar åberopa för att bevisa att icke, då två stånd stadnat mot två, frågor af förevarande beskaffenhet böra anses förfallne. Sedan dessutom ståndet redan godkänt utskottets i memorialet n:o **12** gjorda hemställan, att frågan förfallit, så ser jag icke någon möjlighet att nu, utan inbjudning från utskottet eller någon annan anledning, åter upptaga frågan till behandling för att upprifva sitt förra beslut, och förmodar jag att talmannen svårligen lärer kunna framställa proposition i sådan syftning. Enligt min tanka hafva vi således nu icke annat att göra än att lägga utlåtandet till handlingarna.

Med Ola Jönsson förenade sig *Nils Olsson* och *Jöns Andersson* från Malmöhus län med flera ståndets ledamöter.

Per Nilsson från Malmöhus län: Sedan ståndet redan en gång fattat sitt beslut i saken och hvarken någon inbjudning eller anmälan från utskottet besättigar ståndet att ånyo upptaga frågan till behandling, så anser jag att, hvilka åsigter man än må hysa i sjelfva tullagsstiftningsfrågan, ståndet, såvida det vill undvika att göra sig löjligt, nu icke har annat att i saken ätgöra än att lägga utlåtandet till handlingarna.

Häruti instämde *Johan Persson* från Upsala, *Nils Andersson* och *Olof Olsson* i Olebyn från Wermlands, *Carl Dahlgren* och *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs samt *Olof Nilsson* från Westerbottens län.

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes län: På de skäl, som af de två sist föregående talarne blifvit anförda, yrkar äfven jag att ifrågavarande utlåtande mätte läggas till handlingarna. Det är visserligen icke orätt att representationen uttalar sina åsigter i fråga om tull-lagstiftningen, men sedan detta nu en gång skett, så kan det vara nog, och bör man icke ständigt återkomma till samma ämne.

Häruti instämde *Olof Olsson* i Slängserud och *Anders Jonsson* från Wermlands län.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Jag kan icke underläta att uttala min förundran deröfver, att man nu åter vill upprifva detta gamla tvisteämne, om hvilket vi så många gånger talat och voterat. Derest man anser att slutstrofen i betänkandet n:o **8**, hade bort qvarstå, så skulle

man icke bifallit utskottets memorial n:o 12, deruti utskottet anmält att, enligt utskottets åsigt, frågan derom dämera förfallit, enär två stånd stadnat mot två; men sedan nu detta en gång skett, så anser jag att vi numera icke hafva annat att göra än att lägga utlåtandet till handlingarna.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Jag måste i sanning bekänna, att det numera verkligen gör mig ondt om denna s. k. »klämm», den vi nu så många gånger jordfästat, att jag önskar att den måtte uppstå till evinnerligt lif. Saken är dock icke att skämta med, ty det gäller helt enkelt vara eller icke vara i fråga om representationens rätt att bestämma rörande tull-lagstiftningen, enär 73 § riksdagsordningen, den Ola Jönsson tyckes ignorera fast den här är tillämplig, uttryckligen föreskrifver att frågor rörande grunderna för bevillningen skola, om två stånd stadna mot två, afgöras i förstärkt bevillnings-utskott. Jag påminner mig nogsamt hurusom, då franska traktaten var under behandling här inom ståndet, samt under diskussionen det anmärktes såsom en oegentlighet att regeringen utan ständernas hörande låtit densamma träda i verkställighet, frihandlarne härtill genmälde, det Rikets Ständer sjelfve icke begärt att höras före traktatens afslutande. Det må derföre icke tillvitas representationen såsom ett fel, om den nu gifver regeringen denna fingervisning; hvarföre och på det expeditions-utskottet måtte kunna uppsätta skrifvelse i ämnet, hvilket annars torde blifva svårt nog, jag för min del biträder Svante Bergströms yrkande om bifall till reservationen.

Med Forsbeck förenade sig *Peter Andersson* från Blekinge, *Nils Jansson* från Östergötlands, *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala och *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings län.

Anders Medin från Kronobergs län: Frihandelns försvarare hafva tillbakavisat förste talarens yrkande samt förklarat att det icke skulle vara grundlagsenligt att nu åter upptaga förevarande fråga till behandling, men jag anser dock hvar och en vara berättigad att yttra sina tankar i ämnet, dessa må nu vara för bifall antingen till utlåtandet eller till reservationen. Huruvida proposition på bifall till reservationen kan framställas eller icke, såsom en föregående talare ifrågasatt, lemnar jag derhän, enär detta blir talmannens ensak att afgöra, men deremot vill jag gerna erkänna, att icke mycket numera kan i frågan åtgöras, helst förstärkta bevillnings-utskottet redan slutat sina arbeten. Då imedlertid under nu pågående riksmöte det lyckats frihandlarne att nästan i alla afseenden bereda frihandelssy-

stemet seger, så böra de nu vara nöjde, och icke så häftigt motsätta sig den föreslagna slutstrofen i tullbetänkandet, synnerligast som denna är ganska lämplig och motiverad. Jag förenar mig derföre med dem, hvilka yrkat bifall till reservationen.

Häruti instämde *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings län.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Derest frågan verkligen stode öppen att derom besluta, så skulle jag i allo instämma i Svante Bergströms yrkande, men sedan nu ståndet engång bifallit utskottets hemställan att frågan må anses förfallen, och någon inbjudning från utskottet, som kunde föranleda beslut å ståndets sida, icke inkommit, så torde frågan svårligen kunna ånyo upptagas till behandling hos ståndet, utan gäller utlåtandet allenast de stånd, som afslagit utskottets sista memorial i ämnet; vid hvilket förhållande bondeståndet, enligt min åsigt, nu icke har annat att göra än att lägga utlåtandet till handlingarna.

Häruti instämde *Per Östman* från Westernorrlands, *Josef Smedberg* från Elfsborgs och *Carl Bernhard Rydström* från Kalmar län.

Sven Nilsson från Kristianstads län: Då bevillningsutskottets första betänkande i ämnet förevar till behandling hos bondeståndet, så påyrkade just frihandlarne ett sådant tillägg till tullbetänkandet, hvarom nu är fråga, men blefvo kullvoterade af motpartiet; nu är det deremot detta sednare, som önskar antagandet af ett dylikt tillägg, hvilket dock om man vore aldrig så böjd derför, numera, enligt min tanka, icke låter sig göra, och torde annan åtgärd för närvarande icke vara att vidtaga än att lägga utlåtandet till handlingarna. I öfrigt och hvad angår den förmenta lämpligheten af det föreslagna tillägget såsom ett medel att på ett passande sätt »afrunda» slutet af tullbetänkandet, så vill jag hänvisa till det sätt, som sistl. riksdag gjorde sig gällande vid behandlingen af tullbetänkandet, deruti anmälan skedde om de af ständerne gjorda tullbestämmelserna utan att dock anhållan framställdes om tulltaxas utfärdande, hvilket ändock försiggick.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag beklagar visserligen, att jag icke kan understödja Bergström i hans begäran om bifall till reservationen, men Bergström är härtill sjelf orsaken, enär han vid behandlingen af utskottets första betänkande i ämnet med hemställan att tulltaxan måtte till Kongl. Maj:t öfverlemnas, för att i *grundlagsenlig* ordning utfärdas, motsatte sig denna hemställan; nu föreslår han, att ståndet skulle, med bifall

till reservationen, besluta, att den underdåniga skrifvelsen må innehålla, att tulltaxan till Kongl. Maj:t öfverlemnas, för att i *behörig* ordning utfärdas. Skilnaden emellan dessa båda uttryck torde dock icke vara särdeles stor, ty utfärdas den i behörig ordning, så får man väl äfven förutsätta att det sker i öfverensstämmelse med grundlagen. Sedan vi nu engång afgjort frågan, så torde vi svårligen kunna ånyo upptaga densamma till behandling, och hemställer jag till Bergström, om icke han skulle vilja låta sig nöja med utlåtandet, och detta så mycket hellre som han, sist frågan förevar, uttryckligen förklarade, det han icke ville rifva upp gamla sår. Då expeditions-utskottets förslag till Rikets Ständers skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t förekommer till afgörande, blifver det åter tillfälle för Bergström att söka få i skrifvelsen intaget, hvad han möjligen kan anse lämpligt, men för närvarande torde annat icke vara att göra, än att lägga utlåtandet till handlingarne.

Ola Jönsson: Då jag icke räknar mig tillhöra de absoluta frihandlarne, kan jag icke heller taga åt mig Medins yttrande, helst jag dessutom sist jag hade ordet, endast höll mig till det formella i saken. En föregående talare yttrade, att det tillhör bevillnings-utskottet att föreslå grunderna för bevillningens utgörande; detta är visserligen sannt, men deremot kan det icke tillkomma samma utskott att afgifva framställningar, som i sig innefatta en tolkning af grundlagen. Vore detta riktigt, så skulle utskottets första hemställan i förevarande ämne vara att betrakta såsom ett önskningsmål, som, sedan två stånd stannat mot två, för närvarande förfallit. Dessutom har ännu icke någon talare gittat vederlägga mitt påstående att, sedan ståndet bifallit utskottets memorial n:o 12, med hemställan, att frågan om den ofta diskuterade slutstrofen till betänkandet n:o 8 skulle anses förfallen, ståndet numera icke är berättigadt att ånyo företaga frågan till afgörande, möjligen på ett sätt, hvarigenom förra beslutet skulle upprifvas. På sätt Sven Nilsson redan antydt, förekom i tullbetänkandet vid sista riksdagen icke ett enda ord derom, att den af ständerna uppgjorda tulltaxa skulle till Kongl. Maj:t öfverlemnas för att utfärdas, men väl inflöt deri en underdånig begäran, att Kongl. Maj:t måtte låta nedsätta en komité för att utarbeta förslag till ny tulltaxa. Deremot inlade expeditions-utskottet i sitt förslag till underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t en mening, utgående derpå, att förslaget till tulltaxan

till Kongl. Maj:t öfverlemnades för att utfärdas. Så kan äfven ske nu; och vidhåller jag således mitt yrkande, att utlåtandet mätte läggas till handlingarne.

Ola Lasson och *Ola Bosson Olsson* från Kristianstads län instämde.

Svante Bergström: Liksom sista gången frågan förevar här, kommer man nu slutligen till expeditions-utskottet och antyder att detta lämpligen kan arrangera saken; jag vederlade ett sådant påstående sist och vill nu icke ytterligare inlåta mig i svaromål härå, helst expeditions-utskottet för närvarande icke har med frågan att göra. Det har blifvit sagdt, att antagandet af mitt förslag skulle i sig innebära en tolkning af grundlagen och att till följd deraf talmannen icke skulle vara berättigad att å ett sådant förslag framställa proposition; detta sednare tillkommer talmannen i sista hand att ensam afgöra, men ståndet för dess del har nu icke annat att afgöra, än att se till, om utskottets sist uttalade åsigt var riktig eller icke, nemligen huruvida frågan om ordningen för utfärdande af tulltaxan verkligen berör grunderna för tullbevillningen, sättet för deras tillämpande eller bevillningens fördelning; så anser icke utskottet, ehuru tankarne inom utskottet voro i detta hänseende temligen delade, hvaremot reservanten mot utskottets förevarande utlåtande hyllar denna åsigt. Antager man nu, att pluralitetens inom utskottet åsigt vore den rätta, så följer äfven deraf, att, sedan två stånd stannat mot två, frågan bör anses vara förfallen; men nu är deremot förhållandet, att frågan verkligen berör grunderna för tullbevillningen, enär det är ett faktum, att regeringen hittills ansett sig berättigad att utan ständernas hörande nedsätta tullafgifterna och äfven begagnat sig af denna förmenta rättighet. För att för framtiden förekomma ett slikt missbruk, hvilket gör för representationen omöjligt att med säkerhet uppgöra tullbevillningen, har nu omtvistade tillägg blifvit föreslaget. Dessutom förekommer ett annat skäl för bifall till mitt förslag. Sedan nemligen utskottet i sitt betänkande n:o 8 gjort hemställan om det nu omtvistade tillägget, och denna hemställan blifvit bifallen af två stånd och afslagen af två, så har utskottet i sitt memorial n:o 12 förklarat, att, vid berörda förhållande, frågan borde anses såsom förfallen; låta vi nu vid detta förklarande bero, så uttrycker man ju på sätt och vis derigenom, att representationen icke anser sig föranlåten hos regeringen anhålla om utfärdande af tulltaxa, och är det just en dylik oriktig tolkning af stän-

dernas beslut som man nu vill förekomma genom förslaget till ståndet att fatta beslut i öfverensstämmelse med reservantens hemställan. Beträffande påståendet, att, sedan ståndet en gång afgjort frågan, densamma icke, utan inbjudning från utskottet, ånyo kan af ståndet till behandling upptagas, så vill jag allenast erinra derom, att någon inbjudning icke gerna kunde utfärdas af utskottet, enär detsamma hyser den åsigt, att frågan icke berör grunderna för bevillningen och denna åsigt jemväl blifvit af två stånd godkänd. Den omständigheten åter, att bondeståndet godkände utskottets memorial n:o 12, med hemställan, att frågan borde anses förfallen, kan icke utgöra något hinder för utskottet att nu besluta enligt reservantens, af mig biträdda förslag, ty genom nyssnämnde beslut upphäfde ju ståndet sitt beslut vid behandlingen af betänkandet n:o 8, som af ståndet bifölls. Då ståndet således redan en gång upphäft sitt beslut i förevarande ämne, så bör hinder icke möta för att ytterligare en gång fatta beslut, som upphäfver ett föregående. För att undvika tvister nu vid riksdagens snart annalkande slut, har man förmildrat ordalagen i den ifrågasatta slutstrofen. Jemte det jag förklarar, det jag icke vill spilla ett enda ord på besvarande af de personliga anfall, som under diskussionen blifvit riktade mot mig, vill jag erinra ståndet om det vackra i den gamla strofven: "Ack huru ljufligt, när bröder kunna sämjas!"

Rosenberg: Det förundrar mig i sanning att Bergström fortfarande vill vidhålla sitt påstående att frågan om ordningen för utfärdandet af tulltaxan berör grunderna för tullbevillningen, helst sedan utskottet tydligen ädagalagt, att så icke är förhållandet. Någon påminnelse till regeringen om tulltaxas utfärdande är alldeles öfverflödig, ty sådant sker nog bonde-ståndets bön förutan. Rikets Ständer åligger allenast att handlägga sjelfva tulltaxan och bestämma tullafgifterna, och detta har nu redan skett. Vidkommande förebråelsen, att ståndet redan en gång upphäft sitt förut i ämnet fattade beslut, så är icke heller denna på sin plats, ty sedan ståndet till en början, i enlighet med utskottets derom gjorda hemställan, beslutat att tulltaxan skulle till Kongl. Maj:t öfverlemnas för att utfärdas; men vid det förhållande att denna utskottets hemställan bifallits af två och afslagits af två stånd, utskottet i nytt memorial förklarat frågan hafva förfallit, så blef detta memorial af ståndet godkändt. Häri ligger, så vidt jag kan förstå, icke någon motsägelse. Om deremot

bondeståndet nu beslöte i enlighet med Bergströms hemställan så skulle deraf kunna blifva en följd, att ståndet upprefve icke blott sitt eget utan Rikets Ständers beslut i ämnet. Hela den ifrågavarande manövern utgör allenast ett fåfängt försök att drifva igenom en åsigt, som redan blifvit undertryckt; och hoppas jag derföre att ståndet deraf icke låter sig förledas att bifalla utlåtandet, utan lägger detsamma till handlingarna.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Derest frågan befunne sig i samma ställning, som vid den tidpunkt, då utskottets första betänkande i ämnet härstädes behandlades, så skulle jag icke hafva något emot att biträda Bergströms åsigt, men då i det skick, frågan nu är, det endast återstår att afgöra om den skall förfalla eller icke anser jag, i likhet med utskottet, att, då två stånd stadnat mot två, densamma bör förfalla. Denna åsigt har bondeståndet förut gillat, och skulle det derföre förefalla besynnerligt om ståndet nu frånträdde densamma och, utan all anledning, upprefve sitt förra beslut. Dessutom ligger det en motsägelse uti att nu bifalla en hemställan, som förut blifvit af ståndet förkastad; och instämmer jag för min del derföre med dem, som vilja lägga utlåtandet till handlingarna.

Nils Petersson från Kalmar län: Då jag förut deltagit i diskussionen angående förevarande ämne, så anser jag mig äfven nu böra yttra några ord. I utskottet biträdde jag nu sist deras åsigt, som ville att i tullbetänkandet skulle inflyta en hemställan i enlighet med reservationen, emedan jag ansåg att det tillkomme utskottet att afläta ett sådant jemkningsförslag, men detta lyckades icke vinna bifall. Här i ståndet instämmer jag åter med dem, som anse att bondeståndet icke kan upptaga frågan till behandling, utan bör lägga densamma till handlingarna.

Anders Gudmundsson från Hallands län: Jag trodde i sanning icke, att denna fråga åter skulle komma att utgöra föremål för diskussion här inom ståndet, då den redan en gång är afgjord. Ståndet har ju nemligen redan vid ett föregående tillfälle, dervid jag dock icke var närvarande, beslutat att, i enlighet med hvad utskottet hemställt, frågan skulle anses vara förfallen, och synes det mig som ståndet svårligen skulle kunna upphäfva detta sitt beslut; vid hvilket förhållande något annat nu icke torde vara att göra än att lägga utlåtandet till handlingarna.

Svante Bergström: Jag begärde ytterligare ordet allenast för att erinra derom att, derest bondeståndet sista gången vidhållit sitt första beslut i ämnet, så hade vi re-

dan haft tre ständs beslut i saken. Då det nu är troligt att de två stånd, som icke kunde gilla utskottets hemställan i memorialet n:o **12** derom att frågan borde anses förfallen, fortfarande vidhålla denna åsigt, så och för den händelse bondeståndet, genom bifall till reservationen, öfverginge till densamma, skulle tre stånd hafva uttalat sig i sådan syftning och detta således utgöra Rikets Ständers beslut; hvaremot i annat fall nytt uppslag i saken sker då expeditions-utskottets skrifvelseförslag förekommer till behandling. Hvad angår Nils Peterssons yttrande, så förundrar det mig alldeles icke att höra det han nu åter gjort en omsadling, ty alltsedan jultiden har han rörande tullfrågorna ändrat åsigter hvar fjortonde dag. Beträffande slutligen Sven Nilssons hänvisning till frågans behandling sistlidna riksdag, så är det väl sannt att någon dylik slutstrof, hvarom nu tvistas, då icke inlades i tullbetänkandet men ståndet torde ock behaga erinra sig hvilken utgång frågan fick och huru föga regeringen respekterade representationens uttalade åsigter.

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län: På det Bergström må få behålla sista ordet, afstår jag från att vidare yttra mig i ämnet, helst dessutom mina åsigter i denna sak förut äro ståndet bekanta.

Diskussionen förklarades nu vara slutad; hvarpå *talmannen* tillkännagaf att, då frågan om ordningen för utfärdandet af tulltaxan med dertill hörande underrättelser, enligt *talmannens* åsigt, saknade sammanhang med grunderna för tullbevillningen, sättet för deras tillämpande eller bevillningens fördelning, samt i frågan två stånd stadnat mot två, *talmannen* ansåg sig icke kunna framställa proposition på bifall till Bergströms, i öfverensstämmelse med reservationen, gjorda hemställan; och förmodade talmannen att ståndet jemväl skulle dela denna talmannens åsigt.

På framställning af *talmannen* blef härefter *talmannens* nyssberörda propositionsvägran af ståndet *godkänd*; emot hvilket beslut Svante Bergström anmälde sin reservation; och beslöt härefter ståndet, på ytterligare framställning af *talmannen*, att *lägga till handlingarna* utskottets förevarande utlåtande n:o **18**.

§ 5.

Föredrogos ånyo och *godkändes expeditions-utskottets*

förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser till Kongl. Maj:t:

n:o 60, i anledning af väckt fråga om tackjernstiondes upphörande inom bergslag;

n:o 61, angående upphörande af tionde för tillverkning af metaller m. m.;

n:o 62, angående eftergift af kronans rätt till danaarf efter åtskillige personer;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ytterligare förlängning i den för uppmuddring af Ystads hamn bestämda arbetstid;

n:o 64, angående ändring i planen för sänkning af Solgen med flera sjöar i Jönköpings län, med bibehållande af dertill beviljadt understöd;

n:o 65, angående förhöjning af räntan å manufakturdiskontens kreditiv i riksbanken; och

n:o 66, angående ändring i 28 kap. 1 § byggningabalken i fråga om afståndet emellan gästgifvaregårdar.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *lades till handlingarna lag-utskottets memorial n:o 58*, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 56, öfver motion om ett lagstadgande angående beläning af varor, som af egaren blifvit under visst vilkor hos annan man eller allmän inrättning i förvar upplagda.

§ 7.

På flere ledamöters begäran *bordlades andra gången:*

stats-utskottets utlåtande n:o 128, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om inlösande af de så kallade frisocknarnes tjenstbarhet till Dylta svafvelbruk;

sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 5, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker; och

lag-utskottets memorial n:o 59, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 57 öfver motioner om förändrad lagstiftning angående panträtt i lösegendom.

§ 8.

På derom gjord begäran beviljade ståndet *Samuel Jons-*

son från Jönköpings län tre veckors förlängning i honom förut meddelad ledighet från riksdagsgöromålen.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ¼ 3 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 6 Juni.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades och *godkändes* protokollet för den 14 sistlidne maj jemte en del af protokollet för den 2 i samma månad.

§ 2.

Jemte det *Andreas Eskilsson* från Blekinge län och *Per Eriksson* från Gefleborgs län förklarade, att de ej komme att begagna sig af dem beviljad ledighet från riksdagsgöromålen, erhölls på begäran sädan ledighet af *Anders Gudmundsson* från Hallands län under trenne veckor från den 10 samt af *Jonas Andersson* från Östergötlands län under 6 dagar från och med den 9 uti innevarande månad.

§ 3.

Jemlikt ståndets i gårdagens plenum fattade beslut företogs nu i vanlig ordning val af ytterligare sex suppleanter i *förstärkt stats-utskott*; och blefvo dervid utsedde:
Anders Wilhelm Uhr från Nerikes län med 46 röster,
Johan Persson från Upsala län med 46,
Olof Olsson i Slängserud från Vermlands län med 46,

Josef Smedberg från Elfsborgs län med 31 röster, Per Östman från Westernorrlands län med 26, och Gustaf Jonsson från Kalmar län med 26 röster; hvarom protokoll genast uppsattes och justerades för att i vanlig ordning expedieras.

§ 4.

Föredrogs ånyo och *bifölls stats-utskottets utlåtande n:o 128*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, i fråga om inlösande af de så kallade frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk.

§ 5.

Föredrogs ånyo *sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 5*, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker; och blef detta betänkande handlagdt på sätt här nedan förmäles:

Under § 1 hade utskottet afstyrkt bifall dels till kontraktsprosten Palmlunds motion derom, att bränvin ej skulle få säljas till mindre belopp än 30 kannor, och dels till Gustaf Jonssons från Kalmar län motion, att å landet bränvinsförsäljning under 30 kannor icke måtte tillåtas med mindre vederbörande kommunalstyrelse dertill lemnat sitt bifall, hvilket yttrande

bifölls.

Under § 2 hade utskottet afstyrkt bifall till kontraktsprosten Palmlunds förslag, att vid minuthandel med bränvin mindre belopp än en kanna icke måtte få säljas, hvilket jemväl

bifölls.

Utskottets förslag till förändrad redaktion af § 5

bifölls.

Under §§ 8, 10, 12 och 13 hade utskottet till Rikets Ständers bifall hemställt

i afseende å § 8, att ur nämnde §:s 1 mom. orden »före den 15 juni» måtte uteslutas, samt att den uti 2 mom. bränvinsförsäljare i stad medgifna uppsägningstid måtte utsträckas till fjorton dagar från det taxeringskomitéens förrättning blifvit afslutad; hvilken hemställan

bifölls;

i afseende å § 10, att den termin, inom hvilken för-

säljningsrättigheterna i städerna skola utbjudas på auktion, måtte bestämmas till augusti månads utgång, hvilket

bifölls; och

att i *afseende på § 12*, den redaktionsförändring af nämnde § måtte godkännas, bilagda författningsförslaget utvisar, eller att de gästgifverier, hvilka vid den tid, då Kongl. förordningen den 18 januari 1855 blef gällande, egde laglig rättighet till utskänkning ej måtte utan innehafvarens förvållande kunna derifrån skiljas, samt att talan i desse frågor skulle tillkomma endast kommunalnämnd.

Härvid yttrade:

Liss Lars Olsson från Kopparbergs län: Såsom motionär i frågan, hembär jag utskottet min tacksamhet, derföre att utskottet erkänt billigheten och rättvisan af min motion; men jag förundrar mig dock öfver, att detta erkännande ej ledt till ett bättre resultat. Oaktadt hvar och en bör inse det olämpliga deruti, att i en socken med ända till 30,000 innevånare gästgifvaren ensam skall ega att bestämma, huruvida han skall hafva utskänkning af bränvin eller ej, vill jag dock nu i riksdagens sista timma ej yrka någon ändring i utskottets förslag, hvilket jag alltså bifaller.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef, efter proposition derom, äfven denna hemställan *bifallen.*

Under § *14* hade utskottet, i anledning af doktor Sandbergs förslag derom, att sista punkten i 14 §:s 1 mom. skulle erhålla följande lydelse: »Kongl. Maj:ts befallningshafvande, *sedan äfven kyrkoherdens utlåtande blifvit infordradt*, fatte deri sitt beslut och gifve det kommunalnämndens ordförande tillkänna», hemställt; att ifrågavarande yrkande måtte lemnas utan afseende.

Denna hemställan *bifölls.*

Under § *15* hade utskottet, med bifall till doktor Sandbergs derom gjorda framställning tillstyrkt, att mom. 2 af denna § måtte ur författningen uteslutas.

Med anledning häraf yttrade:

Carl Ifvarsson från Hallands län: Jag vet icke, om några giltiga skäl finnas för bifall, till hvad utskottet här tillstyrkt. Derigenom att §:s andra moment borttoges, skulle kommunalnämndens magt uti ifrågavarande hänseende inskränkas och följden häraf återigen blifva den, att, i stället för att bränvinsutskänkningen motverkades, skulle den derigenom understödjas. Enligt §:s nuvarande lydelse beror det på kommunalnämnden, att, om utskänkningsrätten blifvit uppsagd eller förverkad, utbjuda ny, utan församlingens hörande; men om dess andra moment borttages,

måste rättigheten sökas på annan väg, hvartil åtgår ett helt år; och följden blifva lönnkrögeri i kommunen. Då således resultatet af utskottets förslag blifver just motsatsen, till hvad man velat åstadkomma, samt då jag tror, att kommunalnämnden lämpligen bör ega denna rätt, yrkar jag att ståndet måtte, med afslag å utskottets tillstyrkan, bibehålla § 15 vid sin närvarande lydelse:

Peter Andersson från Blekinge län förklarade sig vara förekommen af Carl Ifvarsson och instämde med honom.

Öfverläggningen var afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall blifvit med öfvervägande nej besvarad, blef förevarande tillstyrkan af ståndet *afslagen.*

Med anledning af utskottets under § *18* gjorda förslag, att afgiften vid utskänkning af bränvin måtte förhöjas från 40 till 50 öre för hvarje kanna, begärdes ordet af och yttrade:

Anders Medin från Kronobergs län: Det har numera blifvit brukligt, att all inkomst skall tagas ifrån bränneriet. Förut har man ansett 40 öre per kanna i utskänkningsafgift vara mycket, och, ehuru utskottet nu föreslagit förhöjning deraf till 50 öre, kan jag ej finna skäl för att bifalla en sådan förhöjning.

Många af ståndets ledamöter instämde med Medin.

Johan Victor Lundqvist från Skaraborgs län: Ej heller jag kan bifalla den af utskottet här föreslagna förhöjningen. Egentligen skulle det då blifva den fattige eller den, som ej hade råd att köpa ½ kanna bränvin, som finge dyrast betala varan; derföre, samt på de af Medin anförde skäl, yrkar jag afslag å denna hemställan.

Nils Svensson från Blekinge län: Beträffande detta förslag är jag af samma tanke som föregående talare. Utskänkningsafgiften har oupphörligt blifvit ökad, men supandet och lönnkrögeriet har derigenom endast tilltagit. Ett ytterligare skäl för afslag ligger deruti, att desse medel ej rättvist fördelas, då, oaktadt landsbygden konsumerar mest bränvin, största delen af utskänkningsafgiften tillfaller städerna.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Lika med föregående talare yrkar jag afslag å förevarande hemställan, ty jag anser, att 60 öre i tillverkningsafgift och 40 öre i utskänkningsafgift är fullt tillräckligt, helst meningen med den här föreslagna förhöjningen synes vara mindre att hämma superiet än att skaffa kommunerna ökade inkomster, hvaraf dock ingen välsignelse kan väntas.

Anders Persson från Kristianstads, *Ola Lasson* och *Anders Persson* från Malmöhus, *Carl Ifvarsson* från Hallands, *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Andreas Eskilsson* från Blekinge samt *Jan Andersson* från Kopparbergs län instämde häruti.

Peter Andersson från Blekinge län: Som ingen talare yrkat bifall till utskottets förslag så vill jag ej förlänga diskussionen, utan endast instämma uti hvad föregående talare yttrat.

Åke Andersson från Malmöhus samt *Per Nilsson* från Kristianstads län förklarade sig vilja afstå från ordet, under instämmande uti de föregående talarnes yttranden.

Öfverläggningen var nu afslutad; och, sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets förslag blifvit med allmänt nej besvarad, blef detsamma, efter förnyad proposition, af ståndet *afslaget.*

Under § *20* hade utskottet hemstält, att Andreas Eskilssons från Blekinge län yrkande, att egare af gästgifveri å landet, för hvilket rättighet till bränvinsutskänkning varit för ett eller flera år uppsagd, måtte vara berättigad att, efter vederbörligen skedd anmälan och mot erläggande af stadgad afgift, för ett följande år åter utöfva sådan rörelse, icke måtte vinna afseende.

Dervid yttrade **Andreas Eskilsson:** Såsom motionär har jag begärt ordet ej för att yrka återremiss, utan för att, då motionen förtjente allt afseende, anhålla, att förevarande hemställan måtte blifva lagd till handlingarne med ogillande.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef denna hemställan *bifallen.*

Beträffande § *24* hade utskottet i *punkten 1* hemstält, att särskilda af doktor Sandberg, riksdagsfullmägtigen Gustaf Bjerkander samt herr Henschen väckta förslag. i fråga om bränvinsutskänkningsafgiftens fördelning, ej måtte till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda.

Denna hemställan *bifölls.*

Vidare hade utskottet i *punkten 2* under samma § hemstält, att kontraktsprosten Palmlunds, herr Ekerots och Anders Medins från Kronobergs län förslag, att den hushållningssällskaperna i riket tillerkända femtedel af bränvinsminuterings- och utskänkningsafgiften måtte från samtliga länen till statsverket ingå och derefter mellan de särskilda hushållningssällskaperna fördelas i förhållande till folkmängden inom hvart och ett sådant sällskaps distrikt, måtte lemnas utan afseende.

Med anledning häraf begärde nedannämnde ledamöter ordet och yttrade:

Medin: Såsom skäl för sitt afstyrkande af bifall till min motion anför utskottet synnerligast den omständigheten, att densamma vid dess remitterande till utskottet rönte ett starkt motstånd inom detta stånd, och mest af Carl Anders Larsson i ett skriftligt anförande. Detta anförande var dock rigtadt mera mot motionären personligen, än mot hans motion, derföre och då jag anser, att den fördelning af ifrågavarande medel, jag i motionen föreslagit, är rättvis, yrkar jag, jemte bifall dertill, afslag å utskottets hemställan.

Jonas Jonasson från Kronobergs län instämde med Medin.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Jag kan ej finna, att ringaste rättvisa finnes i motionen, hvarföre, och då jag äfven tror, att Medin ej menat något allvar dermed, jag yrkar bifall till hvad utskottet hemstält.

Anders Andersson från Göteborgs län var af samma åsigt.

Carl Anders Larsson från Östergötlands län: Jag hade ej ämnat tvista ytterligare med Medin i denna fråga; men med anledning af hans yttrande, att mitt anförande vid motionens remitterande till utskottet var rigtadt mot honom, vill jag påminna honom, att jag straxt i början af nämnde anförande förklarade, att mina anmärkningar icke rigtades mot motionären, utan mot hans hufvudman, hvars ärenden han gått, eller Kronobergs läns Kongl. hushållningssällskap och den ledamot deraf, som vore upphofvet till motionen. Detta har utskottet bland annat såsom skäl för sitt beslut anfört; och finner jag i öfrigt motionen vara särdeles väl besvarad.

Carl Bernhard Rydström från Kalmar län: Då jag nu går att nämna några ord i denna fråga, vill jag för min del hålla mig endast till saken. Jag kan dervid icke underlåta att anmärka, det jag funnit de skäl, utskottet för sitt afslag å motionerna anfört särdeles haltande och sökta. Till en början säger utskottet, "att till den stora skiljaktighet, som i afseende å beloppet af bränvinsförsäljningsafgiften inom de olika länen förefinnas, bidraga, utom en mängd särskilda omständigheter, i ganska väsendtlig mån det sätt, hvarpå bränvinsförsäljningen är inom landet ordnad, den stränghet, som iakttages vid uppskattningen af försäljningsbeloppet och den noggrannhet, hvarmed man söker förebygga en försäljning, hvilken är

antingen alls icke eller ock för lågt beskattad". Utskottet antager här således att strängheten vid uppskattningen m. m. beror på vederbörandes egennytta; men om fördelningen blefve rättvisare och det allmänna intresset höjdt, skulle äfven kontrollen ökas. Vidare säger utskottet, "att de hushållningssällskapsdistrikter, hvilka såsom en oundviklig följd af ymnigare bränvinskonsumtion få vidkännas en mera tryckande fattigvård, må ega rättighet att sjelfve förfoga öfver de större tillgångar, som genom bränvinsförsäljningen i samma län influtit." Detta låter något bättre än förenämnda skäl; men om man antager, att fattigdomen ökas genom större bränvinskonsumtion, borde väl hushållningssällskaperna söka att lindra fattigvården så mycket som möjligt genom att dertill använda en del af dessa medel, hvilket dock ej sker, då de dragas till helt andra ändamål. Längre ned fortsätter utskottet sålunda: "och dessutom torde, om det nu väckta förslaget bifölles, sannolikt enahanda yrkande, i afseende å fördelningen af landstingens andel af bränvinsförsäljningsafgifterna icke länge uteblifva." För min del kan jag ej finna, att ett sådant yrkande innebure någon fara, alldenstund rättvisan fordrar, att äfven landstingens andel i dessa penningar fördelades i förhållande till folkmängden i hvarje län. Slutligen yttrar utskottet: "för sin öfvertygelse, att nu gällande bestämmelser om fördelningen af hushållningssällskapernas andel i meranämnda afgift är mera billig och rättvis, än den af motionärerna föreslagna, har utskottet funnit ett ytterligare stöd i den omständigheten, att under den diskussion, som vid remissen af Anders Medins motion hos bonde-ståndet egde rum, det ifrågavarande förslaget inom nämnde riksstånd, der de särskilda hushållningssällskaperna kunna anses representerade, rönt ett starkt motstånd." Här har utskottet blottat sin fullkomliga brist på skäl för sitt beslut, och vid sådant förhållande är det ej underligt, att representanterna från de orter, hvilka, om motionärernas förslag gått igenom, skulle förlora, vidhållande sina vid remissen af Medins motion uttalade åsigter, fortfarande motsätta sig bifall till den föreslagna nya fördelningen af ifrågavarande medel. Det är visst klart, att hvar och en bör kämpa för den ort, han representerar; men jag hemställer till alla de öfriga, om det är rättvist, att de rikare orterna skola uppbära större andel af dessa medel, än de fattigare länen, såsom Jönköpings, Kronobergs, Norrbottens m. fl. Vid herr Ekerots inom borgare-ståndet i ämnet väckta motion är

bifogad en tabell, utvisande hvilka olika belopp, som tillfalla de olika länen. Deraf inhemtas, att Östergötlands län uppbär i bränvinsförsäljningsafgift 111,660 rdr, Malmöhus län 114,456 rdr 42 öre och Göteborgs län 173,637 rdr 9 öre; men jag frågar, om icke Jemtlands, Norrbottens m. fl. län behöfva lika mycket understöd för sitt jordbruks upphjelpande, som de förut nämnda länen. Huru orättvist nuvarande fördelningssätt dessutom är, synes äfven deraf, att Jemtlands län, ehuru det räknar 67,000 innevånare, i bränvinsförsäljningsafgift uppbär endast 4,668 rdr 85 öre, under det att Upsala län med 96,000 innevånare uppbär 37,031 rdr 34 öre. Vida mera förenligt med billighet och rättvisa är det förslag till meranämnda afgifts fördelning, som motionärerna framlagt, och, ehuru frågan ej kan vid denna riksdag lyckligt lösas, då de öfriga stånden troligen bifalla utskottets beslut, bör dock bondeståndet, på hvars åsigt i frågan utskottet tyckes fästa mycken vigt, uttala sitt ogillande af dess sätt att afgöra motionerna, hvilket torde lända nästkommande riksdag till efterrättelse. I händelse ståndet således vill, med ogillande af utskottets hemställan, bifalla motionärernas förslag, föreslår jag och yrkar, att till 24:de §:s första moment beslutas följande tillägg: "Den hushållningssällskaperna tillkommande del skall från samtliga länen ingå till statsverket och sedan fördelas mellan de särskilda sällskaperna i förhållande till folkmängden inom hvarje sällskaps distrikt."

Häruti förenade sig *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs samt *Per Östman* från Westernorrlands län.

Medin: Rydström har tydligt utvecklat frågan och då af den omnämnda tabellen ses, huru orättvist hushållningssällskapernas andel i bränvinsförsäljningsafgiften för närvarande fördelas, förenar jag mig uti det yrkande han afgifvit.

Ola Jönsson nämnde, att det icke kunde vara allvarligt menadt af mig med min motion. Jag tror icke, att någon vill gyckla i en så allvarsam sak, och jag har ej heller tagit entreprenad på väckande af motion i frågan, då jag sjelf är ledamot af det läns hushållningssällskap, hvilket jag tillhör. Om frågan går igenom nu eller vid en kommande riksdag, kan göra detsamma; men det är ej grannlaga att försöka qväsa motionen eller motionären, eller rättvist att, såsom Larsson, förfäkta städernas bästa.

Carl Anders Larsson: Om man vill drifva kommunistiska läror, att den rike med rätt eller orätt skall dela med sig åt den fattige, hade motionerna något skäl

för sig; men jag vill fråga, om det är rättvist, att ett län, hvilket får betala större bränvinsförsäljningsafgift, skall skicka en del deraf till Kronobergs län. Vore äfven alla bördor fördelade efter folkmängden, vore lämpligt, att samma grund toges för fördelningen af denna afgift; men så länge så ej är förhållandet, kan jag ej biträda något sådant förslag, som motionärerna framlagt. Utskottets skäl, ehuru de gendrifvas af Rydström, äro också talande, ty, om ett län skall njuta del i afgiften inom ett annat, skulle det med denna afgift afsedda ändamål, superiets utrotande, motarbetas, derigenom att förstnämnde län, i hopp om bidrag från afgiftens belopp inom det andra, kunde underlåta att med tillbörlig stränghet och kontroll ordna bränvinsförsäljningen inom sitt eget område.

Beträffande Medins yttrande, att han ej väckt ifrågavarande motion till följd af entreprenad, får jag förklara, det jag aldrig påstått något sådant; jag har endast omnämnt, hvilket af honom jemväl i motionen tillkännagifves, att hushållningssällskapet i Kronobergs län vore rätta upphofsmannen till förslagets framkomst. Han sade dessutom någonting, hvaraf en eller annan möjligen skulle kunna förvillas, nemligen att jag skulle förfäkta städernas intresse. Häremot protesterar jag bestämdt, och jag förklarar ännu en gång för alla, att jag strider ej för städernas, utan för landets och jordbrukets bästa. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sven Nilsson från Kristianstads och *Nils Olsson* från Malmöhus län instämde häruti.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Förekommen af Larsson har jag just ingenting att tillägga till hvad han yttrat. Man har talat om ortintresse. För min del tror jag, att ortintresse gjort sig gällande så väl för som mot motionärernas förslag, men jag anser, att ett lyckligt förhållande råder inom de orter, der bränvinsförsäljningsafgiften uppgår till ringa belopp, hvilket bevisar, att superiet der aftagit, såvidt ej lönnkrögerier florera, då deremot med säkerhet kan antagas, att i de län, der denna afgift uppgår till ett högre belopp, såväl superiet tilltager, som fattigvården blir mera betungande, helst dessa medel ej användas på fattigvården utan till andra ändamål. Om motionärernas förslag nu vunnit Rikets Ständers bifall, hade nästa steg blifvit att besluta, det äfven landstingens andel uti ifrågavarande afgift skulle ingå till statsverket, för att sedermera på länen fördelas efter hvart och ett läns folkmängd. Bättre vore då, att

hela afgiften inginge till statsverket, hvarifrån statsanslag af länen i stället kunde erhållas; men förrän så sker, och såsom förslaget nu är framställdt, kan jag ej bifalla annat resultat än det, hvartill utskottet kommit.

Häruti instämde *Lars Gustaf Andersson* samt *Johan Henriksson* från Göteborgs län.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag har begärt ordet endast för att anhålla, det Rydström ville bättre utreda, hvari den rättvisa han talar om, består. Den har dock af de två siste talarne blifvit tillräckligt belyst, hvarför jag inskränker mig till att instämma med dem, som yrka bifall till utskottets hemställan.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Då jag blifvit förekommen af de trenne sista talarne, vill jag endast förklara, att jag biträder det resultat, utskottet kommit till, isynnerhet som jag skattar det län lyckligt, der oftanämnda afgift, och till följd deraf bränvinskonsumtionen, är af ringa betydenhet.

Carl Johan Leonard Lönnberg från Östergötlands län: Det är icke underligt, att den, som fått af denna verldens goda, vill behålla det samt till och med, om möjligt, få ännu mera deraf; men i afseende på förevarande fråga har såväl Medin som hans motståndare förbigått åtskilliga omständigheter, hvilka för en rätt belysning af frågan torde böra uppmärksammas. De hafva fästat sig endast vid det faktum, att bränvinsföljningsafgiften i Östergötlands, Malmöhus och Göteborgs län uppgå till högre belopp, än hvad i de öfriga länen är fallet; men ej tagit i betraktande den omständigheten, att i hvardera af dessa trenne län finnes en större stad; åtminstone inflyter största delen af Östergötlands läns afgift från Norrköping. Inom kort torde äfven folkmängden i Göteborg, Malmö och Norrköping tillvexa så betydligt, att dessa städer ej vidare behöfva ingå i landstingen, och då således hushållningssällskaperna i de län, der dessa städer äro belägna, ej bekomma någon bränvinsförsäljningsafgift derifrån, torde beloppet deraf för länen betydligt reduceras. Om man dessutom jemnför Malmöhus och Kronobergs län med hvarandra dels i afseende å innevånarnes antal och dels i afseende på beloppet af oftanämnde afgift, så visar sig, att i Malmöhus län, med endast dubbelt större folkmängd än Kronobergs län, men med en bränvinsförsäljningsafgift, uppgående till tio gånger större belopp än i nämnde län, supes fem gånger så mycket som i sednare länet.

Skilnaden i sifferbeloppen beror också derpå, att kontrollen å bränvinsförsäljningen är strängare eller slappare; men det är icke skäl att uppmuntra en slapp kontroll, hvilket skulle ske, om fördelningen af ifrågavarande afgift bestämdes på sätt, motionärerna föreslagit. Rättvisast och billigast är nuvarande fördelningssätt, hvarföre, och då i öfrigt jag ej vill upprepa, hvad föregående talare yttrat, jag endast yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde *Bälter Sven Ersson* från Kopparbergs, *Anders Jonsson* från Wermlands, *Johannes Magnus Lundahl* från Skaraborgs samt *Per Nilsson* från Kristianstads län.

Rydström: Jag väntade verkligen, att representanterna från alla de län, i hvilka bränvinsförsäljningsafgiften uppgår till betydligare belopp, skulle uppträda emot mig, och jag gläder mig, att så ej skett, och att endast representanterne från Skåne och Östergötland förorda bifall till utskottets hemställan. En af dem förklarade, att han ej stridde för städernas utan för jordbrukets intresse. Visserligen, men för jordbruket i vissa provinser, ej för denna modernärings understöd i allmänhet. Man har vidare talat om, huru rättvis den nuvarande fördelningen af ifrågavarande afgift är. Jag kan ej inse, hvari den rättvisan ligger, ty jag känner till, att större delen af norra Kalmar läns innevånare köper sina bränvinsförråd från Östergötland, och jag frågar, om, vid sådant förhållande, det är billigt, att sistnämnde län skall uppbära försäljningsafgiften derför. För ernående af full rättvisa i detta fall, måste man taga reda på, huru mycket bränvin i Linköping och Norrköping afyttras till småländningar. Sådant är likväl ej möjligt, hvarföre, och då i Göteborg, Norrköping och Malmö fattigvården till följd af större bränvinsförsäljning är särdeles tryckande, enda sättet för ernående af rättvisa uti ifrågavarande hänseende är att låta alla medlen inflyta till statsverket och sedan efter folkmängden i hvarje län fördelas. Jag skulle till och med vilja gå in på att hemmantalet lades till grund för fördelningen, alldenstund hushållningssällskapernas andel i afgiften är afsedd att användas till jordbrukets förförbättring; men också böra de län, der jordbruket står lägst, hvarest äfven beloppet af nämnde afgift för närvarande är lägst, först och främst ses till godo. Jag vidhåller således mitt förut afgifna yrkande.

Jonas Jonasson från Kronobergs län: Med anledning af Lönnbergs yttrande, att bränvinskonsumtionen inom Kronobergs län är obetydlig, derföre att försäljningsafgiften uppgår till ringa belopp, och att motsatt förhållande räder i Malmöhus län, vill jag upplysa, att detta förhållande har sin grund deri, att, då i förstnämnde län endast finnes en stad, åtminstone Konga och Uppvidinge härader och troligen större delen af länet, som gränsar till Skåne, hemtar sitt bränvin från sistnämnde provins. Jag yrkar derföre afslag å utskottets hemställan samt bifall till motionärernas förslag.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets hemställan blifvit med blandade ja och nej besvarad, samt votering begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla sammansatta bevillnings-, lagsamt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets uti dess betänkande n:o 5 gjorda hemställan, att Rikets Ständer må lemna utan afseende särskilda inom preste-, borgare- och bondeständen väckta motioner om ändring af § 24, mom. 1, uti nu gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. i hvad samma författningsrum angår den åt hushållningssällskaperna i riket anvisade andel af bränvinsförsäljningsafgiften; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet, i öfverensstämmelse med de uti berörda motioner framställda yrkanden, beslutat, att den hushållningssällskaperna i riket tillerkända femtedel af bränvinsminuterings- och utskänkningsafgiften skall från samtliga länen till statsverket ingå och derefter emellan de särskilda hushållningssällskaperna fördelas i förhållande till folkmängden inom hvart och ett sådant sällskaps distrikt.

Voteringen, härefter i vanlig ordning anställd, utföll med 70 ja mot 18 nej; och hade ståndet således *bifallit* utskottets hemställan.

Beträffande § *24* hade utskottet vidare i *punkten 3* hemställt, att doktor Sandbergs yrkande, om förändrad lydelse af sista punkten uti ifrågavarande §:s 2:dra mom., icke mätte till någon åtgärd föranleda; hvilken hemställan jemväl *bifölls.*

Utskottets hemställan under §§ *26* och *28*, att herr Henschens förslag om bättre ordnande och omredigering af stadgandena i 26, 27 och 28 §§ af gällande förordning om bränvinsförsäljning, måtte lemnas utan afseende,

bifölls.

Utskottets, beträffande § *27*, gjorda hemställan, dels om bifall till den af utskottet föreslagna förändrade redaktionen af samma §, och dels om underdänig anhållan hos Kongl. Maj:t om vidtagande af sådane förändringar i medicinaltaxorne, som kunde till följd af nyssnämnde förändrade redaktion blifva nödig,

bifölls.

Med anledning af utskottets hemställan, att Rikets Ständer måtte bifalla af utskottet föreslagen förändrad redaktion af § *32*, begärdes ordet af och yttrade:

Sven Nilsson från Kristianstads län: Uttrycket i det nya förslaget till denna § är sväfvande och kan leda till missförstånd, hvarföre jag föreslår, att orden: »angränsande och» måtte ur §:n uteslutas.

Per Olof Hörnfeldt från Westernorrlands län: Det är möjligt, att jag misstager mig, men jag tror, att §:n, enligt dess af utskottet föreslagna lydelse, skulle kunna tolkas derhän, att uti ifrågavarande lokaler försäljning af bränvin till ett belopp af 15 kannor eller derutöfver ej skulle vara tillåtet. Lemnar § rum för en sådan tolkning, vill jag protestera deremot, och då i så fall, det mången gång skulle vara svårt att erhålla bränvin till nämnde belopp, yrka, att ståndet, med afslag å utskottets förslag, måtte besluta, att § skall vid sin nuvarande lydelse bibehållas.

Häruti instämde *Nils Svensson* och *Andreas Eskilsson* från Blekinge, *Nils Petersson* från Kalmar, *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Per Eriksson* och *Erik Ersson* från Gefleborgs, *Nils Andersson* från Wermlands, *Olof Larsson* från Jemtlands samt *Per Persson* från Stockholms län, med flere.

Åke Andersson från Malmöhus län: Jag är förekommen af Hörnfeldt och instämmer uti hvad han yttrat.

Anders Medin från Kronobergs län: Då jag ej kan finna, att utskottet föreslagit någon bättre lydelse af denna § än den nu gällande, vill äfven jag förena mig uti Hörnfeldts yrkande.

Peter Andersson från Blekinge län: Utskottets förslag till §:n är tvetydigt, hvarföre jag i likhet med Hörn-

feldt yrkar afslag derå samt bibehållande af §:ns nuvarande lydelse oförändrad.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: I utskottet der jag vid frågans afgörande var närvarande, motsatte jag mig intagande af orden: »angränsande och» i texten, emedan jag ansäg, att den enskildes rätt derigenom blef för mycket förnärmad. Genom votering fick också förslaget sin nuvarande lydelse, men som jag lika litet nu, som i utskottet, kan bifalla detsamma, yrkar jag att ståndet, med afslag å utskottets förslag, måtte besluta, att ifrågavarande § 32 skall, i enlighet med herr Falkmans reservation, erhålla följande lydelse: »i öppen salubod för handel med andra varor än bränvin och viner, må bränvin hvarken till afsalu hållas eller utan betalning utdelas.»

Uti detta yrkande förenade sig *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Sven Rosenberg* från Kristianstads, *Johan Henriksson* från Göteborgs, *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands samt *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings län, med flere.

Olof Nilsson från Westerbottens län: Af det skäl, att orden »angränsande och» kunna tolkas olika af olika domare, yrkar jag afslag å utskottets förslag.

Per Nilsson från Malmöhus län: För min del kan jag ej finna ordställningen i Falkmans reservation bättre eller svårare att misstyda än utskottets förslag; och enligt reservationen skulle äfven vara tillåtet att utdela bränvin i salubod och uppbära betalning derför å ett annat ställe. Emellertid då förändring i §:ns nuvarande lydelse behöfs, helst å många ställen rum, hvarifrån bränvin utdelas, blifvit bredvid salubodarne uppförde, så, ehuru jag medger, att utskottets förslag ej är fullt tydligt, vill jag dock heldre bifalla det än bibehålla det nuvarande stadgandet oförändradt.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Då man uppställer en författning, söker man, eget nog, att affatta den i sådana ordalag, som nödvändigt skola misstydas; men enligt min åsigt bör vid ett lagstadgandes förändring frågan göras klarare och ej dunklare, hvarföre, och då jag ej finner sådant vara förhållandet med förevarande förslag, jag yrkar afslag derå jemte bibehållande af §:ns nuvarande lydelse.

Många af ståndets ledamöter instämde med Erik Ersson.

Sedan öfverläggningen nu förklarats vara afslutad samt *talmannens* proposition på bifall blifvit med öfvervägande

nej besvarad, beslöt ståndet, uppå förnyad proposition, att förevarande 32 § skulle vid den lydelse, den i nu gällande författning har, oförändrad bibehållas.

I afseende på § *41* hade utskottet, med anledning af i ämnet väckta motioner inom ridd. och adeln af herr Granfeldt och inom bondeståndet af Jöns Andersson från Malmöhus län, hemställt, att med bibehållande i öfrigt af 1:sta momentets nuvarande lydelse, deri omförmälda böter måtte bestämmas till, första gången från och med 30 till och med 60 rdr, andra gången från 60 till och med 120 rdr och tredje gången från 120 rdr till och med 240 rdr.

Med anledning häraf uppstod diskussion, derunder nedannämnde ledamöter erhöllo ordet och yttrade:

Nils Petersson från Kalmar län: Någon ändring af denna § sådan, som utskottet här föreslagit, behöfs ej. Ansvarsbestämmelserna äro tillräckligt höga förut och statens fängelser blifva nog fulla, utan någon förhöjning deri, hvarföre jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Jöns Andersson: Jag deremot anser, att en förändring uti ifrågavarande afseende är högst nödvändig, emedan den, som begår brottet, ej fäster något afseende vid 15 rdr eller 3 dygns fängelse vid vatten och bröd. Skulle ej, hvilket jag dock yrkar, utskottets förlag bifallas, vill jag förorda det förslag professor Olivecrona i sin rervation afgifvit, hvilket inom utskottet med endast en rösts pluralitet underkändes.

Peter Andersson från Blekinge län: Jag vill visst icke ömma för någon brottsling, men i förevarande fall anser jag dock, lika med Nils Petersson, att straffbestämmelserna äro tillräckligt höga förut.

Anders Persson från Kristianstads län: För min del skulle jag heldre se, att professor Olivecronas reservation än utskottets förslag af ståndet antages.

Carl Ifvarsson från Hallands län: Om jag trodde, att öfverträdelser af nu gällande författning i ämnet är en följd af slapphet i densamma, skulle jag vilja bifalla utskottets förslag; men anledningen till den mängd åtal mot oloflig bränvinsförsäljning, som vid hvarje ting handläggas, är att finna deruti, att författningen redan nu är så sträng, att den icke efterlefves. Dessutom tror jag, att vederbörande åklagare ogerna åtalar ett brott, då straffet skulle för hårdt drabba den brottslige, men om åtal skedde, då det kunde och borde ske, skulle man nog komma till den insigt, att närvarande straff äro tillräckligt stora.

Genom att ytterligare skärpa dem, skulle man således gå baklänges, och, i stället för att motverka, understödja brottsligheten; derföre, och då jag önskar, att lagarne efterlefvas, yrkar jag afslag å de af utskottet föreslagna förhöjda straffbestämmelserna.

Häruti instämde *Per Tjernlund* från Westernorrlands, *Per Eriksson* från Gefleborgs, *Ludvig Norrby* från Gotlands, *Ola Jönsson* från Malmöhus, *Gustaf Bolin* från Upsala samt *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms län.

Fredrik August Forsbeck från Östergötlands län: Ehuru i allmänhet ingen vän af höga böter, vill jag dock här, för att sätta en gräns för lönnkrögeriet, bifalla, hvad utskottet föreslagit. Jag gör det af ytterligare det skäl, att, om dessa bötesbelopp skola för bristande tillgång hos den bötfällde enligt 2 kap. 10 § nya strafflagen förvandlas till fängelse vid vatten och bröd, fängelsestraffet ungefärligen kommer att motsvara de hittills enligt gamla strafflagen bestämde strafftider.

Häruti instämde *Magnus Svensson* från Skaraborgs län.

Sven Rosenberg från Kristianstads län: Då den svära, demoraliserande brottslighet, som lönnkrögeriet medför, bör stäfjas genom hvarje till buds stående medel, vill jag beträda dem, som, i likhet med utskottets förslag, önska förhöjning i de för oloflig bränvinsförsäljning stadgade böter, och det så mycket hellre som, då vid böternas förvandling fängelsestraffet, enligt utskottets tariff, ej blir strängare än förut, då förvandlingen skedde efter de i gamla straffbalken stadgade grunder, ett afslag endast skulle innebära ett ömmande för den rike, eller för den, hvilken hade råd att erlägga böterna. Af dessa skäl, samt då något ömmande för en brottsling icke får ega rum, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Med Rosenberg instämde *Nils Olsson* och *Åke Andersson* från Malmöhus, *Carl Dahlgren* från Elfsborgs samt *Johannes Andersson* från Skaraborgs län m. fl.

Nils Svensson från Blekinge län: För min del skulle jag velat bifalla den nu föredragna punkten, äfven om bötesbeloppen blifvit föreslagne ännu högre. Jag minnes nog, att, då jag sistlidne jul reste hem, jag upplystes derom, att från en lönnkrog på småländska gränsen under dagen före julafton utminuterats icke mindre än 500 kannor bränvin; folket på stället var berusadt, samt hotade hvarje fredlig resande med stakar och stänger. Då jag således sjelf varit nära att blifva ett offer

för denna förderfliga industri, önskar jag, att den måtte på hvad sätt som helst utrotas.

Ola Bosson Olsson från Kristianstads län: Då ett stadgande så ofta öfverträdes, som denna §, samt då straffet således visar sig vara otillräckligt, bör detsamma naturligen förhöjas. Jag bifaller också den här föreslagna förhöjningen desto hellre, som i annat fall straffet vid förvandling blir mildare nu än hvad det förut varit.

Per Östman från Westernorrlands län: Jag har ej begärt ordet för att uttala för lönnkrögare ömmande åsigter; utan för att fästa uppmärksamheten på det okloka uti, att, då Sverige numera börjat införa en mildare lagstiftning i allmänhet, samt ändamålet dermed, brottslighetens minskande, vunnits, uti bänvinslagstiftningen afvika från denna bana. Till följd häraf yrkar jag afslag å utskottets hemställan med bibehållande af de nu gällande bötesbeloppen, hvilka äro för ändamålet fullt tillräckliga.

Sven Nilsson från Kristianstads län: Jag åter är af den tanken, att lagen uti ifrågavarande hänseende ej är tillräckligt sträng, hvarföre straffbestämmelserna böra höjas till och med högre än utskottet föreslagit. Brotten böra ej betraktas endast efter deras storlek utan jemväl efter deras allmännelighet, och då lönnkrögeri är en både allmän och särdeles lönande rörelse, bör äfven den brottslige kunna ådömas betydliga böter. Dessutom är efter nya strafflagens antagande straffet för öfverträdelser af denna § för den, som ej orkar erlägga böterne, lindrigare än förut; och följden af nuvarande låga bötesbelopp har varit, att lönnkrögeriet, då åtal derför medför både besvär och kostnad för åklagaren, ostördt fått florera. På dessa skäl vill jag ej endast bifalla utskottets förslag, utan äfven yrka, att sista punkten af 1 mom. måtte, i enlighet med professor Olivekronas reservation, få sådan lydelse: »Den som fjerde gången eller oftare med sådan förbrytelse beträdes, dömes till fängelse, från och med tre månader till och med ett år.«

Per Nilsson från Malmöhus län: Då man känner till, huru mycket besvär kronobetjeningen måste göra sig för att få rätt på lönnkrogarne, så är det nödvändigt, att brottet, då det en gång blifvit upptäckt, strängt bestraffas. Jag kan ej finna, att utskottet här i detta afseende föreslagit för höga straffbestämmelser; jag skulle till och med vilja bifalla professor Olivecronas förslag; men då flere talare förordat bibehållande af § oförändrad, vill jag ej

yrka bifall till hans reservation utan nöja mig med hvad utskottet föreslagit.

Östman ansåg att mildhet äfven i detta fall bör göra sig gällande. Det kan gå an vid sädana brott, som begäs af öfverilning, men vid sädane der brottslingen med berådt mod öfverträder lagen, bör ingen mildring komma i fråga. Ej heller behöfva vi tveka att bifalla, derföre att fängelserna skulle blifva fulla derigenom. Den, som kommit så långt, att han blifvit dömd till fängelsestraff, kan orten gerna vara utaf med; och statens uppoffring derpå är ej så stor, som det elände han i sin ort utbreder.

Gustaf Jonsson från Kalmar, *Olof Larsson* från Jemtlands samt *Carl Wilhelm Eriksson* från Westmanlands län instämde häruti.

Jonas Andersson från Östergötlands län: Jag är hufvudsakligen af samma åsigt, som nästföregående talare, och det skulle se eget ut, om bonde-ståndet ej ville bifalla utskottets modifierade förslag, hvilket utgör en medelväg mellan de olika yrkanden, som blifvit framställda. Straffet är ju ej ämnadt att träffa någon annan än den, som med berådt mod öfverträder gällande lagen, och då man vet, hvilken demoraliserande ande sprider sig kring det ställe, der lönnkrögeri idkas, är det nödvändigt att det onda, så mycket möjligt är, stäfjas. Man har visserligen sagt, att lönnkrögeriets florerande ej är en följd af nu gällande låga ansvar för denna förbrytelse, utan att orsaken dertill bestär deruti, att författningen icke efterlefves; men då meningen med den här föreslagna skärpningen af straffbestämmelserna just är författningen derigenom skall bättre efterlefvas, böra vi ej underlåta att lemna vårt bifall dertill.

Häruti instämde *Johan Peter Andreasson* samt *Josef Smedberg* från Elfsborgs län.

Ola Jönsson från Malmöhus län: Jag har förut förklarat mig dela Carl Ifvarssons åsigter i denna fråga, och jag förklarar ännu en gång, att vi hafva nog med drakoniska lagar förut. Den enda omständighet, som möjligen skulle kunna tala för bifall uti denna fråga, är att samma bötesbelopp, förvandladt till fängelse vid vatten och bröd efter nya strafflagen, motsvaras af kortare tid än då det förvandlades efter de i gamla strafflagen bestämda grunder; men ej ens häruti ligger tillräckligt skäl för bifall, ty ingenting hindrar domaren att vid böternas ädömande taga i betraktande detta förhållande. Då det dessutom, mången gång kan inträffa, att en enfaldig qvinna af okun-

nighet gör sig skyldig till brott mot denna §, i hvilket fall 15 rdrs böter synas mig vara mer än nog, yrkar jag, att ståndet måtte afslå förevarande hemställan.

Häruti instämde *Johan Fredrik Fredriksson* från Upsala, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Per Olof Hörnfeldt* från Westernorrlands, *Carl Johan Kjellman* från Jönköpings samt *Andreas Eskilsson* från Blekinge län.

Jöns Andersson: Jag kunde ej föreställa mig, att Ola Jönsson skulle sätta sig emot bifall till en förhöjning af de i denna § förekommande straffbestämmelser. Han nämnde, att, om en qvinna gör sig skyldig till lönnkrögeri, 15 rdrs böter skulle vara ett tillräckligt straff för henne; men då hon vanligen håller sig undan och under tiden fortsätter rörelsen, tror jag icke, att, då hon slutligen blir dömd, brottet kan försonas med 15 rdr eller 3 dygns fängelse vid vatten och bröd. Derföre, och då utskottet för sitt förslag anfört giltiga skäl, yrkar jag fortfarande bifall dertill.

Svante Bergström från Östergötlands län: Ju mindre långt ett samhälle hunnit i framåtskridande, desto strängare äro dess lagar, desto hårdare dess straff. Denna visshet torde lära oss att mildra våra lagar, der sådant kan ske, och med hänsyn härtill har jag ej kunnat gillat detta betänkande i den föredragna punkten. De många missbruk af försäljningsrätten, som af flere talare framhållits, har jag ej heller förmärkt i min ort, hvadan deraf icke torde böra tagas något skäl för en förhöjning uti denna §:s straffbestämmelser.

Äfven om, såsom en talare yttrat, ovanlig stränghet vid förbrytelser af ifrågavarande beskaffenhet är nödvändig, bör man dock icke gå öfveriladt till väga, utan först pröfva, om verkliga skäl för en skärpning af straffet derför äro för handen. För min del tror jag, att skäl för öfverseende ligger deruti, att just sjelfva denna lag strider mot menniskans naturliga rättigheter, mot hvar och ens rätt att föda sig; och då dessutom enligt min tanke 3 dygns fängelse vid vatten och bröd är tillräckligt straff för förbrytelse deremot första gången, helst vid förnyad brottslighet redan under ett år den brottslige kan dömas för tredje gången, yrkar jag, att ståndet, med afslag å utskottets förslag ville förklara §:ns nuvarande lydelse böra oförändrad bibehållas.

Nils Andersson från Wermlands län: Jag beklagar de orter, der lönnkrögeriet hunnit till en sådan utveckling, att straffet för denna förbrytelse behöfver ytterligare

skärpas. Detta förhållande råder lyckligtvis icke öfverallt, och i Wermland ätminstone är det för närvarande ganska svårt att påträffa en lönnkrog; men detta lyckliga resultat har vunnits icke genom de höga bötesbestämmelserna, utan genom kommunalstyrelsernas nit att beifra åtal, der sådant varit behöfligt. Jag tror, att vederbörandes nit och vaksamhet och ej högre eller mindre grad af straff är rätta sättet att utrota denna förderfliga industri, och på den grund förenar jag mig med Svante Bergström i det yrkande han afgifvit.

Östman: Jag har förut tillkännagifvit min önskan, att ståndet måtte förklara, det nuvarande straffbestämmelser uti denna § äro tillräckligt höga; nu har jag begärt ordet med anledning deraf, att en talare gått så långt, att han föreslagit, det förbrytelse uti detta hänseende fjerde gången eller oftare skall straffas med fängelse från och med tre månader till och med ett år. Ett sådant straff tror jag vara för strängt; och följden af dess användande här skulle troligtvis blifva densamma, som det visat sig medföra för fjerde gången fylleri, eller att den brottsliges hustru och barn komme att falla fattigvården till last. Då vi dessutom genom en sådan drakonisk lagstiftning skulle afvika från våra allmänna principer i lagstiftningsväg, hvarförutan allmänna åklagaren äfven skulle till följd att det stränga straff, som, i händelse utskottets förslag blefve lag, skulle drabba den brottslige, mången gång skygga tillbaka för fullgörandet af sin pligt, yrkar jag fortfarande på bibehållandet af de nu för ifrågavarande förbrytelser gällande straffbestämmelser.

Eljas Per Olsson från Kopparbergs län instämde med Östman.

Carl Ifvarsson: Tydligt är, att, ifall författningen, i hvad den rörer vederbörandes skyldighet att anställa åtal, efterlefdes, brottsligheten skulle aftaga; och jag beklagar de orter, der kronobetjeningen och kommunalstyrelserna ej visat det nit, att lönnkrögeriet genom tillämpning af nu derför stadgade straff kunnat utrotas.

I likhet med Ola Jönsson har äfven jag sett fall, der sådana mildrande omständigheter varit för handen, att äfven nu bestämda straff varit för härda, och jag tror att bötesbeloppen vid sådant förhållande ej kunna lämpligen höjas, helst vid fortsatt brottslighet straffet flere gånger å rad kan förhöjas.

Nils Petersson: Om förhållandet vore sådant, som några talare uppgifvit, att straffet för förbrytelse första gången mot denna § vore endast 15 rdrs böter eller fängelse i tre dygn vid vatten och bröd, skulle äfven jag finna, det brottet och straffet ej stode i rättvist förhållande till hvarandra; men de, som tolkat § så, hafva dervid ej fäst tillräcklig uppmärksamhet på mom. 2, enligt hvilket, utom sagde påföljd, förbrytaren skall utgifva minuthandels- eller utskänkningsafgift för det kannetal, som, efter hvad utredas kan, blifvit föryttradt, dock ej under det belopp, som svarar mot fjerdedelen af hvad, enligt §§ 17 och 18, för är minst utgå bör. Tager man äfven denna påföljd i beräkning, hoppas jag, att man skall finna obehöfligheten af strängare straff mot denna förbrytelse, hvadan jag förnyar mitt förut afgifna yrkande på afslag å denna punkt.

Johannes Andersson från Skaraborgs län: För min del kan jag ej annat än yrka bifall till utskottets förslag till förändrad lydelse af denna §, helst jag har den erfarenheten om min hemort, att lönnkrögeri bedrifves der i stor skala; att folket går från kyrkan direkte till krogen, samt att hvarken prest eller kommunalstyrelse kunnat lägga något hinder i vägen derför.

Ola Lasson från Kristianstads län: De talare, som yrkat afslag, hafva såsom skäl derför bland annat anfört hurusom nuvarande straff för lönnkrögeri vore tillräckliga att utrota detsamma; men att dess tillvaro berodde på kronobetjeningens lojhet att beifra dess åtalande. Att lönnkrögeriet ej öfverallt beror derpå, är klart deraf, att i mitt kommittentskap finnes en person, hvilken, enligt hvad allmänt kändt är, under tolf års tid olofligen föryttrat bränvin, men oaktadt han varit instämd till nästan hvarje ting under nämnde tid, ännu icke för bristande bevisning kunnat åt saken fällas. Då således, hvilket af ofvannämnda är tydligt, man ej bör skjuta all skuld på kronobetjeningen, samt på det att en sådan brottsling, om han ändtligen kan öfverbevisas, måtte kunna allvarligen näpsas, vill jag bifalla de af utskottet för ifrågavarande förbrytelse föreslagna högre straffbestämmelser.

Åke Andersson från Malmöhus län: I motsats till hvad Bergström yttrat, kan jag om min ort lemna den upplysningen, att under sednare åren tio eller flere personer varit instämda till hvarje ting för oloflig bränvinsförsäljning. Men, ehuru det sålunda lyckas kronobetjeningen att upptäcka ett och annat sådant brott, håller den brottslige sig undan ena tinget efter det andra, medan rörelsen

emellertid fortsättes. På grund häraf vill jag för min del bifalla, hvad utskottet i afseende på denna § föreslagit.

Andreas Eskilsson från Blekinge län: Då jag förut instämt med Ola Jönsson, har jag nu begärt ordet endast för att gifva tillkänna, det min tanke härom är den, att, ifall vederbörande åklagare visar sig nitisk i beifrandet af förbrytelser mot denna §, dess nuvarande straffbestämmelser mot lönnkrögeriet äro tillräckligt höga, hvadan jag förenar mig med dem, som yrkat afslag å utskottets förevarande hemställan.

Rosenberg: Jag hemställer till dem, hvilka representera de lyckliga orter, der oloflig bränvinsförsäljning icke eger rum, och der således något straff derför, hvarken större eller mindre, kan komma i fråga, om det icke är en billig önskan af oss, inom hvilkas kommittentskap ett motsatt förhållande är för handen, att, på sätt utskottet föreslagit, genom förhöjda straff kunna bekämpa denna olagliga och demoraliserande rörelse.

En talare har yttrat, att lagen mot oloflig afyttring af bränvin vore stridande mot den naturliga rätten. Jag frågar denne talare, om ett sådant yttrande af honom bevisar konseqvens i åsigter, om han som hela riksdagen talat om, huru nödvändigt skydd för näringarne vore, icke här gjort sig skyldig till en inkonseqvens, då, så länge bränvinstillverkning och bränvinsförsäljning äro belagde med höga afgifter, äfven höga böter böra ädömas dem, som till ett olofligt bedrifvande af desse näringar göra sig förfallne.

Ola Bosson Olsson: Den, som på närmare håll sett de olyckliga verkningar, lönnkrögeriet sprider omkring sig, kan icke draga i betänkande att bifalla denna punkt. Huru mycket kommunalstyrelser och kronobetjening, hvarom man talat, kunna hindra dessa brott, vill jag visa genom ett exempel. I min ort stämdes för någon tid sedan en person för brott mot denna §; den tilltalade fälldes vid härads-rätten, men anförde öfver denna rätts utslag besvär i hofrätten. Der ligger målet för närvarande, och då man kan antaga, att den brottslige, hvilken under tiden fortsatt med bränvinsförsäljningen, ifall han äfven af hof-rätten förklaras skyldig, anförer ytterligare besvär i högsta domstolen, till följd hvaraf ännu lång tid kan förflyta innan målet slutligen afgöres, synes mig böter från 30 till 60 riksdaler ingalunda vara ett för honom för strängt straff. Jag yrkar derföre fortfarande bifall till det förslag, utskottet framlagt.

Per Nilsson: Några talare hafva beklagat de orter, hvilkas representanter, i enlighet med utskottets förevarande

förslag, yrkat förhöjning i nu gällande böter för oloflig bränvinsförsäljning. Ett sådant beklagande är icke på sin plats, då vi icke hafva i vår ort några olagliga utan endast ordentligt skattlagda krogar, och jag kan ej finna annat än att desse talare yttrat sig i eget intresse. Jag vill bifalla den nu föredragna punkten.

Erik Ersson från Gefleborgs län: Några talare hafva yrkat bifall till utskottets förslag till förändrad lydelse af denna §, emedan det är svårt att få en person om förbrytelse deremot öfverbevisad. Härmed tror jag icke, att man kan öfvervinna denna svårighet, för hvilket ändamål en ändring i föreskrifterna om bevisning vore mera lämplig, hvarföre, och då nuvarande bötesbelopp äro tillräckligt stora, jag yrkar afslag å förevarande punkt.

Häruti instämde *Josef Oscar Almqvist* från Norrbottens, *Peter Larsson* från Gotlands, *Per Nilsson* från Kristianstads *Carl Johan Johansson* från Östergötlands samt *Eric Jonsson* från Westmanlands län m. fl.

Carl Ifvarsson: Jag vill endast gifva tillkänna, att hvad Ola Lasson och Ola Bosson Olsson anfört såsom skäl för bifall, åberopar jag såsom skäl för afslag.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad. Sedan *talmannens* proposition på bifall till utskottets förslag blifvit med blandade ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsättes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill bifalla sammansatta bevillnings-, lagsamt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets uti dess betänkande n:o 5, afgifna förslag till förändring af 1:sta momentet uti § 41 af nu gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m.; röste

Ja;

Den, det icke vill; röste

Nej.

Vinner nej, har bondeståndet, med afslag å utskottets berörda hemställan, förklarat nu gällande föreskrift i ämnet böra bibehållas.

Voteringen, härefter i vanlig ordning anställd, utföll med 35 ja mot 50 nej; till följd hvaraf ståndet beslutat i enlighet med nej-propositionen.

Vidare hade utskottet i afseende på denna § föreslagit, att de i slutet af nu gällande 4 moment förekommande orden: »utom det ansvar, som enligt allmän lag, bör för sabbatsbrott ådömas», skulle ur författningen utgå, hvilket

bifölls.

Under § *42* hade utskottet tillstyrkt, att nu gällande andra momentet af denna § måtte ur författningen uteslutas.

Denna hemställan *bifölls.*

I afseende å § 45 hade utskottet hemställt, att böterna i denna §:s första mom. måtte bestämmas till första gången från och med 30 till och med 60 rdr samt andra gången frå 60 till och med 120 rdr.

Härvid yttrade:

Carl Ifvarsson från Hallands län: Då denna hemställan står i sammanhang med utskottets förslag till förhöjning af de uti § 41 bestämda böter, samt ståndet med afslag å samma förslag förklarat, att de i nämnde § nu stadgade böter fortfarande borde ådömas, yrkar jag, att ståndet måtte, i enlighet med detta beslut, afslå förevarande hemställan.

Ola Jönsson från Malmöhus och *Peter Andersson* från Blekinge län förklarade sig vilja afstå från ordet och instämma med Carl Ifvarsson.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef denna hemställan af ståndet *afslagen.*

Utskottets hemställan att de i *42* §:s 2 mom. förekommande orden: »och hafva tredje gången dessutom sin handelsrättighet förverkadt», måtte ur författningen uteslutas.

bifölls.

Utskottets hemställan, om utbytande af ordet »stadsfullmägtige» mot »vederbörande kommunalstyrelse» i författningens *58* §,

bifölls

Under § *60* hade utskottet hemställt, det Jöns Anderssons från Malmöhus län förslag, att den, som är stämd för oloflig försäljning af bränvin, men utan laga förfall uteblifver från domstolen, må kunna fällas till böter samt, vid verkande vite eller vid äfventyr att ohörd blifva dömd, åläggas att iakttaga inställelse å tid som domstolen bestämmer, måtte lemnas utan afseende; hvilken hemställan

bifölls.

§ 6.

Föredrogs *lag-utskottets memorial n:o 59*, i anledning af återremiss af lag-utskottets betänkande n:o 57, öfver motioner om förändrad lagstiftning angående panträtt i lös egendom.

Med anledning häraf begärdes ordet af och yttrade:

Svante Bergström från Östergötlands län: Då ståndet redan en gång förut fattat beslut i denna fråga, hemställer jag, att vi nu mätte, med vidhållande af samma beslut, afslå förevarande memorial. Jag tror, att utskottet deri afvikit från allmänna rättsbegreppet samt att den deri till antagande föreslagna författningen afser endast att lägga hyende under förlagsförfattningarne, denna qvarlefva af de gamla skråordningarne. Ett annat skäl för afslag ligger dessutom deruti, att memorialet är grunlagsvidrigt, hvarpå talmannen i konseqvens med sin åsigt i gårdagens plenum i en likartad fråga, svårligen kan framställa proposition; ty då utskottets förra förslag till författning i ämnet bifölls af tvenne riksstånd men återremitterades af de tvenne andra, bör, då två stånd således stannat mot två, frågan anses hafva vid denna riksdag förfallit.

Sven Nilsson från Kristianstads län: Nödvändigt är, att en författning utarbetas, hvarigenom nuvarande stadgandena angående underpant i lös egendom förbättras och de förhatliga lösöreköpen undanrödjas. Det i detta memorial framlagda förslag till en sådan författning är dock ej tillfredsställande. Mången kan behöfva upplåna penningar utan att använda dem i någon rörelse, men enligt detta förslag kan sådant ej ske utan genom lösöreköp hvaremot enligt utskottets förra, af ståndet bifallna, förslag penningar kunde mot säkerhet erhållas. Jordbrukaren skulle således ej blifva hulpen genom denna författning, helst han ej kan betala högre ränta än sex för hundrade om året, och då vid sådant förhållande jag ej kan hafva något intresse för att försvara detta utskottets förslag, yrkar jag, i likhet med Svante Bergström, afslag å detsamma.

Häruti instämde *Anders Medin* från Kronobergs, *Anders Persson* från Kristianstads, *Jöns Andersson* från Malmöhus län samt flere andra af ståndets ledamöter.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och, sedan *talmannens* proposition på bifall till ifrågavarande memorial blifvit med öfvervägande *nej* besvarad, beslöt ståndet, efter förnyad proposition, att, med vidhållande af sitt i ämnet förut fattade beslut, *afslå* detsamma.

§ 7.

Till bordläggning *första gången* anmäldes:

expeditions-utskottets förslag till § i riksdagsbeslutet n:o 6, angående antagen ny riksdags-ordning och dermed sammanhängande ändringar i regeringsformen.

samma utskotts förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse n:o **33**, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af ny riksdags-ordning och dermed sammanhängande ändringar i regeringsformen.

Stats-utskottets

memorial n:o 125, med förslag till de stadganden i riksgälds-kontorets reglemente, som angå detta verks skulder och fordringar;

utlåtande n:o 127, i anledning af Rikets Ständers år **1865** församlade revisorers berättelse, angående granskning af statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år **1863**:

memorial n:o 129, angående den staten tillhöriga, till riksarkiv tillförene begagnade före detta Ridderstolpeska egendomen vid Skeppsbron, samt

memorial n:o 130, med förslag till stadganden i riksgälds-kontorets nya reglemente, angående ätskilliga vid föregående riksdagar beviljade, men ännu icke verkställde utbetalningar.

Banko-utskottets:

utlåtande n:o 31, i anledning af skräddaren G. Hellbergs ansökning om eftergift af upplupen ränta å en till låne-kontoret i Göteborg inbetald skuld, och

memorial n:o 32, om kungörande af ätskilliga föreskrifter i banko-reglementet.

Sammansatta bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel.

Sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets:

utlåtande n:o 7, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock riks-ståndens skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af betänkandet n:o **1**, angående vilkoren för bränvinstillverkning, och

memorial n:o 8, i fråga om arfvode åt den person, hvilken i egenskap af sekreterare biträdt utskottet.

Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkanden:

n:o 24, i anledning af motion angående upphäfvande af gällande föreskrifter dels om student-ed, dels om skyldighet att, för burbrefs erhållande, aflägga tro-, huldhets- och borgare-ed,

n:o 25, i anledning af motion angående förändring af gällande stadganden om kompetens till klockare-befattning, samt

n:o 26, i anledning af motion om författande och utgifvande af en kommentar öfver strafflagen.

Allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets:

memorial n:o 94, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 58, angående motioner rörande folkskoleväsendet;

memorial n:o 95, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 67, angående motion om revision af taxan för trafiken å Trollhätte kanal- och slusslinier; samt

betänkande n:o 96, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, äfvensom i Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 juni 1842.

Bevillnings-utskottets memorial n:o 19, i anledning af riks-ståndens skiljaktiga beslut i afseende å till bevillningen för artikeln kok- och bergs-salt.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 7 Juni.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Anders Medin från Kronobergs län, som på begäran erhöll ordet, yttrade:

Då det nu synes lida mot slutet af denna riksdag, håller jag före att bonde-ståndet, i öfverensstämmelse med

hvad förut vanligt varit, mätte utse någon af ståndets ledamöter för anförande af den deputation, som å ståndets vägnar kommer att helsa med-ständen. Denne ordförande kan behöfva någon tid på sig, särdeles med afseende å de tal å ståndets vägnar, honom åligger hålla, och hvilka nu vid denna riksdag måhända torde i afseende på dess innehåll vara mera maktpåliggande, än vid föregående riksdagar. I dessa tal, som äro de sista bonde-ståndet afläter till sina medstånd är tilläfventyrs behöfligt att man inrycker några ord om representationsreformen, som medförer en så genomgripande förändring i våra förhållanden. I händelse ståndet delar den äsigt, jag uttalat, att bemälde ordförande nu må väljas, så tager jag mig friheten att dertill föreslå riksdagsfullmägtigen för östra Nerikes domsaga, fullmägtigen i Rikets Ständers bank *Anders Wilhelm Uhr*, hvilken är den, som icke allenast först väckte fråga om den stora reformen, utan jemväl sedermera mellan riksdagarne träget och oförtröttadet arbetat för densammas framgång och dymedelst kan hafva stort anspråk på det förtroende, hvartill jag nu föreslagit honom.

Johan Bergström från Kopparbergs län, som härpå fått ordet, yttrade: Jag begärde ordet i samma afsigt som Medin och skall förthy afstå samt förenar mig med honom.

Ståndet utsåg härefter uppå proposition af *talmannen*, *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes län att anföra den deputation, som det ålåge att framföra ståndets afskedshelsning till medständen.

§ 2.

Föredrogos och *godkändes* expeditions-utskottets

dels *förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse n:o 33*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af ny riksdags-ordning och dermed sammanhängande ändringar i regerings-formen; och

dels *förslag till § i riksdagsbeslutet n:o 6*, angående antagen ny riksdags-ordning och dermed sammanhängande ändringar i regerings-formen;

hvaremot *samma utskotts memorial n:o 5*, i anledning af erhållna återremisser af utskottets förslag till underdånig skrifvelse samt § i riksdagsbeslutet, angående den antagna nya riksdags-ordningen och dermed sammanhängande ändringar i regerings-formen

lades till handlingarne.

§ 3.

På flera ledamöters derom framställda begäran *bordlades andra gången stats-utskottets*

memorial n:o 125, med förslag till de stadganden i riksgälds-kontorets reglemente, som angå detta verks skulder och fordringar,

utlåtande n:o 127, i anledning af Rikets Ständers år 1865 församlade revisorers berättelse, angående granskning af stats-verkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning, samt

memorial n:o 130, med förslag till stadganden i riksgälds-kontorets nya reglemente, angående ätskilliga vid föregående riksdagar beviljade, men ännu icke verkställde utbetalningar; hvaremot *samma utskotts memorial n:o 129*, angående den staten tillhöriga, till riksarkiv tillförene begagnade före detta Ridderstolpeska egendomen vid Skeppsbron, blef uppå proposition af *talmannen* utaf ståndet *bifallet*.

§ 4.

Föredrogos och *biföllos banko-utskottets*

utlåtande n:o 31, i anledning af skräddaren G. Hellbergs ansökning om eftergift af upplupen ränta å en till lånekontoret i Göteborg inbetald skuld; och

memorial n:o 32, om kungörande af ätskilliga föreskrifter i banko-reglementet.

§ 5.

På flera ledamöters derom framställda begäran *bordlades andra gången sammansatta bevillnings- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 6*, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrad grund för uttaxering af landstingsmedel; och

sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets utlåtande n:o 7, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock Rikets Ständers skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af betänkandet n:o 1, angående vilkoren för bränvinstillverkning.

§ 6.

Efter skedd föredragning *bifölls sammansatta bevillnings-, lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 8*, i fråga om arfvode åt den person, hvilken i egenskap af sekreterare biträdt utskottet.

§ 7.

Föredrogos och *biföllos sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkanden:*

n:o 25, i anledning af motion angående förändring af gällande stadganden om kompetens till klockarebefattning och

n:o 26, i anledning af motion om författande och utgifvande af en kommentar öfver strafflagen.

§ 8.

Bordlades andra gången, på flera ledamöters derom framställda begäran, *sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 24*, i anledning af motion angående upphäfvande af gällande föreskrifter dels om student-ed dels om skyldighet att, för burbrefs erhållande, aflägga tro-, huldhets- och borgare-ed: och

allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets betänkande n:o 96, i anledning af motioner om ändringar i Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 äfvensom i Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 juni 1862; hvaremot sistnämnda utskotts memorial:

n:o 94, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 58, angående motioner rörande folkskoleväsendet; och

n:o 95, i anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 67, angående motion om revision af taxan för trafiken å Trollhätte kanal- och slusslinier

lades till handlingarne.

§ 9.

Efter föredragning *godkändes* den i *bevillnings-utskottets memorial n:o 19*, i anledning af riksståndens skiljaktiga beslut i afseende å tullbevillningen för artikeln kok- och bergsalt, föreslagna voteringsproposition.

§ 10.

Till bordläggning *första* gången anmäldes:

Stats- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial n:o 15, angående aflöning till sekreteraren i utskottet under innevarande riksdag; och

lag- samt allmänna besvärs- och ekonomi-utskottets memorial:

n:o 27, i anledning af återremiss utaf en af i utskottets memorial n:o 19 föreslagen voteringsproposition; samt

n:o 28, i anledning af återremiss utaf utskottets betänkande n:o 13, öfver motioner om förändring af gällande föreskrifter, angående tiden för fullföljande af besvär i ekonomiska och administrativa mål.

§ 11.

Lades till handlingarne ankomna protokollsutdrag från: höglofliga ridderskapet och adeln n:ris 245—251; högvördiga preste-ståndet n:ris 229—246; samt vällofliga borgare-ståndet n:ris 247—252, 254 samt 256—264.

Ståndets ledamöter åtskildes kl. ½ 2 eft. m.

In fidem

J. Sjöberg.

Den 8 Juni.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Föredrogs ånyo *stats-utskottets memorial n:o 125*, med förslag till stadganden i riksgäldskontorets reglemente, som angå detta verks skulder och fordringar; hvilket

bifölls.